

SBORNÍK
HISTORICKÉHO KROUŽKU.

MAJITEL, NAKLADATEL A VYDAVATEL:

DRUŽSTVO „VLASŤ".

ODPOVĚDNÝ REDAKTOR

FRANTIŠEK ZDRÁHAL.

SEŠIT 1. ROČNÍK 1893.

V PRAZE.

TISKEM CYRILLO-METHODĚJSKÉ KNIHTISKÁRNY (V. KOTRBA).

1893.

EX·LIBRIS
ANT. DELIKAN

Katolíci a sněm český r. 1608 a 1609.

Napsal prof. **Josef Vávra.**

Prameny: Paměti hraběte V. Slavaty. — Gindely Rudolf II. und seine Zeit. — Schmiedl historia Societatis Jesu tom. II. — Pátera Jos. Svobody Soc. J. regesta z archivu arcibiskupského a gubernialního.

Jest známo, že císař Maxmilian II. na konci dlouhého sněmu r. 1575. dal protestantským stavům v Čechách ústní slib tolerance konfessí české, pokud by katolíkům nedali příčinu k stížnostem. Pozdějšími mandáty dal té koncessí jasnější výklad, když zakázal, aby ona česká konfessí byla rozšířena tiskem, královským městům nařídil, aby se spravovala konsistoří, a českým bratřím a jiným sektářům zapověděl všecky sbory. Tudíž mohly oné zámluvy císařské užíti toliko páni a vladykové strany lutheranské, a to jen do smrti Maximiliana II., která se udála r. 1576. Sice slíbil císař, že k oné koncessí přistoupí také syn a následník jeho, *Rudolf II.*, ale v skutku ho sám nikdy k tomu nezavázal, a měl v tom Rudolf II. ruce úplně volné. Ale známo jest o císaři Rudolfovi II., že nade vše miloval své osobní pohodlí a že raději se bral za svými libůstkami, než za povinností panovníka; měli tudíž za jeho vlády lutheráni, kalvinisté i čeští bratří dokonalou zvůli po dlouhý čas a množili se počtem na stenčení katolíků strany pod jednou i pod obojí. Nejeden katolický pán ve víře vlažný, pojav manželku z rodiny lutheranské nebo bratrské, odpadl od víry otců svých, která mu neposkytovala dosti výhod a zvůle pro život vezdejší, čehož příklad vidíme na Petru Vokovi z Rožmberka, Štěpánu Jiřím ze Šternberka a j. Za to rozmnožil se počet katolíků uvědomělých, kteří za mladosti své užili vzdělání na školách jesuitských.

Smutný obraz živoření a odumírání skýtala tehdáž *církev konservativních utrakvistů* se svou dolejší kosistoří. Od toho času, kdy koncilium Tridentské povolilo laikům českým přijímání svátosti oltářní pod obojí spůsobou, byli kněží podobojí pokládáni za katolíky a podléhali jurisdikci pražského arcibiskupa; ale svěcení jejich žáků na kněžství potkávalo se s velkými překážkami, jednak pro nedosta-

tečné jejich vzdělání bohoslovecké, jednak pro zkušenosť, že kněží strany pod obojí skoro napořád se ženili, řády církevní nezachovávali a ve zpovědnici nežádali podrobného vyznání hříchů. Šlechetný arcibiskup Zbyněk Berka z Dubé (1592—1606) sice neodpíral světiti kandidátů, za které se přimlouvala konsistoř podobojí; však prve je podrobil náležité zkoušce o jejich vzdělání a smýšlení, a zavazoval je slavným slibem, že zůstanou v panictví, že přijímání pod jednou nebudou míti za horší než přijímání podobojí, a že snoubence před oddavkami vyslyší ve zpovědnici. Než skutkem se ukázalo, že tyto sliby na málo byly plněny, a proto arcibiskup Karel z Lamberka, nástupce Zbyňka Berky (1606—1612), přestal světiti kandidáty podobojí, a status kněží té strany zůstával do vymření. Však té doby málokterý pán neb vladyka držel se té strany, a právomoc dolejší konsistoře vztahovala se toliko ke královské komoře, tedy ku městům královským a věnným a k statkům zemépanským, vyjímajíc města Plzeň, Budějovice a j., jež náležela ke správě konsistoře hořejší. Však od času Maximiliana II. klonili se měšťané aspoň v části zámožnější na stranu protestantskou; r. 1589 byla města Nymburk, Beroun, Sušice a Domažlice ve zjevné vzpouře proti konsistoři dolejší, a jen ostrým zakročením královské kanceláře byla ona města k jakés takés poslušnosti přivedena.

U šlechty, která se kryla rouškou utrakvismu, byla veliká pestrosť ve věcech víry. Nejčetnější byli mezi nimi *lutherani*, kteří přijímali na své fary kazatele zřízené na rozných akademiích německých a často i nezřízené. Slavata uvádí příklady náboženského zmatku ve šlechtě. Jeden prý nevěřil v nejsvětější Trojici, jiný upíral nesmrtelnosť duše, opět jiný neměl nižádné víry, nechodil do kostela a žil jako němá tvář. *Mikulášenci* čili plačtiví bratří Pecinovští, prosťáčkové bez kněží, ale jinak lidé pokojní a pracovití, nacházeli ochrany u mnohých pánů. A všichni ti podobojí „kvodlibetáři“ měli za Rudolfa II. dlouho pokoj. Za nejnebezpečnější pokládal Slavata své nekdejší souvěrce, *jednotu českých bratří*, o nichž mluví takto: Napřed žádají v katolické obci klidného pobytu bez ublížení svého svědomí; když pak jich přibylo do počtu, vyhledávají dovolení k veřejnému konání svého religionu; potom snaží se dosíci rovnosti s katolíky, aby za nedlouho panovali v obci a potlačovali ty „římské modláře“. Za Rudolfa II. rozšířili se v Čechách nemálo, čítali své členy ve stavu panském a rytířském, jichž synové studovali na akademiích kalvinských ve Strasburce, Basileji, Genevě, Montpellieru i La Rochelle. Odtud se vysvětluje patrná proměna českých bratří, kdy zhostivše se bývalé passivity své, přijali na se povahu offensivní, jak o tom Slavata zjevně dává svědectví.

Do tohoto kvasivého ovzduší v Čechách zavanul ostrý vítr katolické reakce, když r. 1599 stal se nejvyšším kancléřem českým pan *Zdeněk Vojtěch Popel z Lobkovic*, syn pana Ladslava na Chlumci a Johanny Berkovny z Dubé, sestry arcibiskupa Zbyňka, katolík uvědomělý a horlivý, který s chotí svou Polyxenou z Pernšteina jest předkem všeho nynějšího rodu knížat z Lobkovic. V něm nacházel arcibiskup Zbyněk Berka vydatné podpory ve svých snahách reformačních; jemu sluší přičísti, že r. 1602 císař Rudolf II. na novo dal vyhlásiti v zemi mandát proti českým bratřím a jiným sektářům; z jeho návodu stalo se, že r. 1603 podkomoří Purkart

Točník z Křimic dostal rozkaz, aby v městech sázel za konšely jen osoby z bludů nepodezřelé, a měšťany aby napomenul, by ve víře se srovnávali s dobrými křesťany. Přísně nad tím bděl, aby katolíkům nebyly více kostely odnímány od patronů, a němečtí praedikanté aby nekázali v českých kostelích. Když paní Hofmannová z Grynpichlu, vdova po přistěhovalci ze Štýrska, ve své vsi Líbeznicích usadila německého kazatele, musila ho z rozkazu pana kancléře vybýti. Pan Lobkovic stíhal i kněží, kteří se ženili. Daniel Plesnivec, syn děkana Hořického, zřízený ve Vittenberce, oženiv se, byl dán do vězení a zakázáno mu užívání stavu kněžského. Sám administrátor konsistoře pod obojí kněz Václav Dačický, že pojal ženu a měl s ní dcerku, povolán byl na císařskou kancelář, a zde mu bylo stíženo, kterak že se směl zapomenouti nad svým slibem kněžským a vejíti v nedovolené manželství, z něhož nerodí se plod poctivý. Administrator z prudka k tomu se ozval, a tu pan kancléř odňal mu administraturu, vydal ho úřadu arcibiskupskému na strestání a svěřil správu konstitoře dolejší knězi Janu Benedikti a později Tomáši Soběslavskému. Tehdáž mýceno bylo protestantství na královských statcích pomocí kněží katolických pod jednou i podobojí; podobně činili na svých statcích pan Jiří z Lobkovic, Jaroslav z Martinic, Jindřich z Písnice, opatové Zbraslavský, Strahovský i Broumovský. Svátek mistrů Husi a Jeronyma zrušen, faráři pražští musili čítati kommunikanty od neděle květné do provodní, klášter Emauzský r. 1607. navrácen byl Benediktinům, a kostel sv. Alžběty pod Vyšehradem obsazen byl knězem sub una. *Počátky katolické reformace* byly z toho všeho patrné. Ze všech 12 korunních úřadů vyšších a 10 nižších drželi protestanté jen 6 míst; ostatní byla obsazena osobami dobře katolickými, i místa hejtmanů měst pražských.

Protestantští stavové vidouce tu nepříjemnou sobě změnu, tajili svůj hněv ze strachu před rázností zemské vlády. Pan Václav Budovec z Budova, vynikající člen jednoty bratrské, sice r. 1603. ozval se na sněmu proti utiskování své strany, ale hned byl vzat na závazek od císaře, a tak na sněmích musil zachovati mlčení, až bouře vzniklá r. 1608 zase mu rozvázala jazyk. Není zde kdy vykládati příčiny a podrobný průběh té bouře, kdy Rudolfův bratr *arcikníže Matiáš* s pány uherskými, rakouskými i moravskými vojensky přitáhl do Čech, aby, odejma císaři všecko panství, poslal ho na výměnek do Tyrolska. Dne 10. května r. 1608. stanul v Čáslavi, kamž zval české stavy na sněm k 25. květnu. Císař Rudolf, maje u Prahy toliko 4500 pěších a jízdných pod generálem Tilly, který z Uher a Moravy byl vytištěn, ve své tísni rychle svolával stavy české na sněm do Prahy. I sešli se stavové v hojném počtu. Protestantská jejich většina poznala tu vhodnou příležitosť, jak se zabezpečiti proti dalšímu obmezování své náboženské zvůle. I měli tu na vybranou, buď aby náboženskou svobodu vymohli na ohroženém cís Rudolfovi, aneb aby se o to smluvili s arciknížetem Matiášem. Ale již ta okolnosť, že nešli na sněm do Čáslavě, ale do Prahy, jeví patrnou jejich vůli, zachovati Rudolfa na trůně, ale také vynutiti na něm svobodu náboženství podle české konfessí z r. 1575. Nebylo jich tajno, že Matiáš, té doby ještě zdravý a svěží, tak málo přeje protestantům, jako Rudolf, záhy sestárlý a na zdraví sešlý. Mnohé z nich mrzelo chování Moravanů, že bez potazu s Čechy podrobili se arciknížeti. Hlavně ale u protestantů

českých [illegible]
tehdáž [illegible] všemu shromáždění, i pode-
Maximiliána [illegible] poslanci z měst (vyjímajíc
vinule [illegible] se tím zavázali, že při těch
Bedřich [illegible] pan Štěpán Jiří ze Šternberka
Bernhard [illegible] hlasitá pohrůžka: „Kdoby při tom
tehda rozb[illegible] je chtěl rušiti, toho vyhoďme
Českou [illegible] Štěpána Jiřího, a již stál při těch postu-
mení [illegible] dlouho. Nyní dal Budovec adressu
V tom [illegible] bez oněch četných podpisů, a po-
slav[illegible] schválena od katolíků, a tak aby mohla po-
[illegible] celého sněmu. Té chvíle byli katoličtí páni
[illegible] v soudní síni na úřadách, když vešli k nim
[illegible] počtu, podali jim opis adressy, prosíce, aby ji
[illegible] její schválení aby laskavě se přimluvili, sic jinak
[illegible] pod obojí nemohla se dáti do jednání sněmovního. Kato-
[illegible] spis a slíbili toliko, že ho podají do rukou císařových.
[illegible] bez meškání, a navrátivše se k čekajícím protestantům,
[illegible] že J. M. C. ony artikule vezme v úvahu v pozdějším čase,
[illegible] všechen nepokoj; nyní však aby stavové dali se do je-
[illegible] o věcech J. M. C., šetříce přítomného nebezpečí.

Ale právě to přítomné císařovo nebezpečí bylo protestantům jako voda na mlýn. Vojsko Matiášovo se rozkládalo od Kolína k Českému Brodu, čekajíc na povel, aby se hnulo ku Praze, zmoci se osoby císařovy; protestanté nechtěli pomýšleti na obranu svého panovníka, dokud by nesvolil k jejich žádosti na nevystihlou škodu církve katolické. Nic nedbali, že Kouřimský kraj od vojska Matiášova hrozné trpí škody stravováním a obročením, a zase loupením a všelikou svévolí a prostopášností od nekázaných Uhrů. Tak měl císař Rudolf v tom kritickém čase nůž na hrdle ze dvou stran.

Protestanté vyslechnuvše císařský vzkaz, kysele se tvářili a odstoupili do zelené síně. Byli přesvědčeni, že katolíci za ně se nepřimluvili. I vyslali k nim pana Štěpána Jiřího ze Šternberka s oznámením, že nedají se v jednání sněmovní, dokud jim podané artikule nebudou povoleny. Nového prý nežádají nic, vše prý jest již utvrzeno zemským zřízením, sněmy a úmluvami. Tímto klamným tvrzením předpokládali u katolíků chatrnou znalosť zemského zřízení; žádali zajisté věci nové a nebývalé, které nebyly utvrzeny ani na sněmích ani úmluvami, vyjímajíc toliko zrušení kompaktat r. 1567.

A nyní protestanté, či jak jim Slavata říká „konfessionisté", předsevzali jíti hromadně k císaři, aby mu nahnali strachu. Marně se tomu bránil Rudolf, jehož sesláblé nervy nesnesly nižádného výjevu hlučného; marně vzkazoval, že přijme jich jen po 12 osobách z každého stavu. Oni přišli k audienci všichni, i naplnili radní síň a dvě síně vedlejší. Za všecky mluvil k císaři po německu hrabě Jáchym Ondřej Šlik, lutherán, a podal mu českou konfessí v německém textu tištěnou a v červený aksamit vázanou. Rudolf ji přijal, řka: „Bude k tomu třeba zralé úvahy, a krátký jest nyní na to čas. Jiný bude sněm ještě letos, a tu se ta věc vyřídí." Než hrabě Šlik prosil důtklivě, aby žádosť stavů se neodkládala, ale aby se vyřídila ještě dnes; sice že stavové se rozjedou do svých domovů a hájiti budou svého každý dle své síly. Jemu v tom ostatní hlasně přizvukovali a pouštělí hrozby. Tím se polekal chorý císař i dal písemně

vyjádření, že podané artikule stavovské přijímá a k nim svoluje, vyjímaje toliko článek první a druhý, jež týkaly se změny náboženství v Čechách; o těch že bude jednáno na nejbližším sněmu, který položen bude ještě letos ke dni sv. Martina, a do té doby že nebude nikdo ve svém religionu hindrován ani utiskován. K dalším prosbám Šlikovým povolil císař, aby tato zatímní jeho resoluce vepsána byla do zemských desk, proti čemuž ale zmužile protestovali kancléř Zdeněk Popel z Lobkovic a dvorní maršálek Jaroslav z Martinic, kteří za té audience stáli císaři po boku.

Ale co bylo katolíkům nevhod, to líbilo se konfessionistům; i upustili prozatím od všeho odporu, dali se do jednání sněmovního ve spolku s katolíky, zvolili arciknížete Matiáše za čekance trůnu českého a účastnili se vyjednávání s ním, aby zatím se spokojil s korunou Uherskou a obojími Rakousy, a pak aby škodlivé vojsko své rychle vyvedl do Uher. Než Matiáš na tom nepřestal, a žádal, aby jako záruka budoucí držby Čech postoupeny mu byly Morava, Slezy a obě Lužice. A na větší důraz přivedl své vojsko od Českého Brodu ku Praze, až stanul v Dubči. V tom zvýšeném nebezpečí zvýšila se i důtklivosť vyjednávání mezi Rudolfem a Matiášem, jehož se účastnili vedle pánů českých, moravských, uherských i rakouských zvláště kardinál Ditrichštein, biskup Olomucký, a prozíravý vyslanec španělský, starý don Vilém de San Clemente, který, ač nemocen, vydal se k arciknížeti Matiáši a pro pět ran Krista Pána ho prosil, aby se mírnil a svými požadavky aby nebudil větší odvahu protestantů na všech stranách. V tom smyslu domlouváno bylo i císaři Rudolfovi, zvláště nový nuncius apoštolské stolice kardinal Garcia de Melino napomínal ho důtklivě, aby se smířil s bratrem, sice jinak že všecko jeho císařství připadne kacířům na velikou škodu církve a všeho rodu Habsburského. Tak došlo v Libni 24. června 1608 ke smíru mezi bratry. Matiáš obdržel tu Uhry, obojí Rakousy a Moravu, tak jak na tom stáli Moravané, a pak své loupežné vojsko rychle vyvedl z Čech. Mír ten Libenský přišel ve vrchovatý čas; protestantská unie pod protektoratem Jindřicha IV., krále francouzského, jižjiž se chystala k brannému zakročení mezi bratry Habsburky, s následky nedozírnými. Po tom míru také odročen byl sněm zemský až ke dni sv. Martina nejblíže příštímu.

Za následujících časů události se v sousedních zemích věci, které měly veliký účinek na záležitosti české. Na *Moravě* nechtěli stavové protestantští arciknížeti Matiáši slíbiti poslušnosť, dokud nedá jim úplné svobody náboženské; ale proti tomu rozhodně se ozvali páni katoličtí, a arcikníže Matiáš se pronesl, že by raději nepanoval, nežli by dal plnou svobodu náboženství. Tedy stavové z přičinění pana Karla z Žerotína spokojili se slibem arciknížete, že nikoho nebude stíhati pro náboženství jeho. Hůře nežli na Moravě bylo v obojích *Rakousích*, tehdy většinou protestantských. Stavové obojích Rakous žádali na arciknížeti Matiáši, od 19. října 1608 již korunovaném králi uherském, aby jim vydal majestát na svobodu náboženství, a na té žádosti stáli s myslí umíněnou; očekávali, že Matiáš zemře bez dětí, ježto maje věku 51 let nebyl ještě ženat. Pak bylo jisto, že obě Rakousy podědí arcikníže Ferdinand Štýrský, týž, který do nedávna provedl katolickou reformaci v Štýrsku, Korutanech, Krajině a Gorici. Ale král Matiáš nechtěl Rakušanům povoliti více než Moravanům.

totiž pouhý slib náboženské tolerance. Tu Rakušané, aby provedli svou vůli, dali se v nebezpečné jednání s protestantskou unií v Německu. Odtud pojal kníže Kristian z Anhaltu nebezpečný zámysl. Rakušany připojiti k unii a pak ve spolku s Francií, Hollanďany, Benátčany a Turky spůsobiti obecnou válku na dokonalé povalení moci Habsburské; útočným bodem měly býti Rakousy, kde stavové se již ozbrojili proti králi Matiáši. Ale toto nebezpečí zažehnal pan *Karel ze Žerotína*, zemský hejtman moravský a přední šlechtic z jednoty českých bratří, státník prozíravý a vlastenec ušlechtilý. Jakmile poznal vše, co se tu strojilo, zhrozil se nevystihlých toho následků. On, nepřítel všeho prolévání krve lidské, a svého přirozeného jazyka vroucně milovný, předvídal, že do budoucí vřavy válečné strženy budou Morava i Čechy, jimž by z vítězství zbraní německých nic dobrého nevzešlo. Proto horlivě se podjal smírčí práce mezi králem a stavy rakouskými, a tak došlo k písemné resoluci královské, v níž dána šlechté rakouské úplná svoboda náboženství; města pak odbyta ústním slibem náboženské tolerance (21. března 1609).

Tím bylo mračno evropské války zaplašeno na déle než devět let. Než také jest pravda, že události v Rakousích jevily mohutný účinek na stav věcí v Čechách, dodávajíce konfessionistům vždy větší odvahy. Již na podzim r. 1608. kolovaly v zemi liché *pověsti o nepřátelských úkladech katolíků*: papežský nuncius že prý tajně u sebe shromažďuje katolické pány a radí se s nimi o vojenské zakročení proti stavům evangelickým, a že k tomu konci se očekává příchod vojska španělského a vlašského. Také prý císař že nepropouští své vojsko, které pod generálem Tilly z Moravy přitáhlo na obranu císaře. Pravdy bylo na tom jen tolik, že nuncius a arcibiskup svolali ke dni 14. října 1608 schůzi katolických pánů, praelatů a doktorů na úradu, jak na budoucím sněmě odpírati konfessionistům, kteroužto schůzi jesuité z opatrnosti ani neobeslali. Na vojsko generála Tilly císař právě sháněl peníze, aby je mohl vyplatiti a propustiti. Ale konfessionisté nepídili se po té pravdě a pouštěli hrozby, že na budoucí sněm o sv. Martině přijdou ve velkém počtu a s branným lidem. Císař zvěděv o tom, vyslal do krajů mandaty, v nichž vyvracel ony klevety, prý od lidí nešlechetných vymyšlené, a napomínal k lásce a svornosti. Když ale vznikaly pověsti nové, že kníže Bavorský, falckrabě a jiná knížata vojska sbírají a mustrují, tedy císař po úradě s katolickými úředníky zemskými odročil nejbližší zemský sněm ke dni 28. ledna r. 1609, a dovolil, aby stavové na *krajských sjezdech* se radili o zemské obraně. Však byly ony obavy válečné liché a vymyšlené; bylo tedy na krajských sjezdech hlavně jednáno o věcech víry, a hlučně promlouváno, že stavové odeprou císaři všecky sbírky zemské, jestli jim nedá svobodu vyznání. Také na shromážděních obcí měst pražských dne 8. listopadu mluveny byly řeči bouřlivé; ale na Starém městě rázně proti tomu se ozval primator Jiří Heidl z Roznšteina a tak schladil horké hlavy řečníků. Na sjezdu kraje Kouřimského dne 9. prosince 1608 stalo se usnesení, aby na odvrácení hněvu Božího zvoněno bylo na kostelích třikrát za den, a kdyby vyšel rozkaz krajských hejtmanů, mělo z dvaceti usedlostí po jednom muži ke krajskému pluku do Kouřimě vysláno býti.[1])

[1]) Radní protokol Kolínský E 17 k 11. Dec. 1608.

Zemský sněm, který sešel se dne 28. ledna 1609 na hradě pražském, měl průběh bouřlivý. Hned v prvním sezení, které zahájil nejvyšší purkrabí Adam ze Šternberka, oznámil nejvyšší kancléř Lobkovic následující: „J. M. C. má toho zprávu, že o minulém sněmu mnozí z pánů stavů zavázali se písemně, že chtí zastávati konfessí českou, a v tom že chtí podle sebe státi a od sebe se netrhati pod pokutou vyhození z okna. J. M. C. to lítostivě snáší, ježto proti dobrému řádu a zřízení zemskému nic nezamýšlí; i žádá, aby páni upustili od těch slibů a závazků.“ K tomu odpověděli někteří páni, že nic proti J. M. C. nezamýšlejí a jemu vždy věrni zůstávají. Ale tu povstal pan Václav Budovec z Budova a směle se ozval takto: „Já jsem ten spis podepsal a chovám ho u sebe k věrné ruce. Nic tam není scestného, a to, co tam se dotýče náboženství, směřuje k pokoji, svornosti a k větší cti a chvále Boží. Zrušení toho zápisu ale nebude na překážku, abychom se domáhali náboženské svobody!“

Živější byla schůze dne následujícího. Pan kancléř důtklivě vyzýval pana Budovce jménem J. M. C., aby mu ten spis vydal na zrušení. Tu konfessionisté uradivše se, odpověděli ústy pana Štěpána ze Šternberka: „J. M. C. jest o nás zle zpraven od zlých a nešlechetných lidí; onen spis jest podepsán od velkého počtu osob všech tří stavů, tudíž nelze nám ho vydati na zrušení.“ Ale bratr řečníkův, nejvyšší purkrabí Adam ze Šternberka, pokáral tuto řeč, řka: „Včera páni mluvili jinak nežli dnes. Osvědčovali, že proti J. M. C. nic nezamýšlejí, a dnes odpírají vydání spisu, v němž proti J. M. C. se umlouvali. J. M. C. není poučen od zlých lidí, ale sám jest původcem onoho rozkazu.“ Nyní povstal Budovec, rukou tiskna onen spis na záda svá, a řekl: „Vydáme ten spis, když J. M. C. tak žádá, ale nechť pováží, že spis jest podepsán od čtyř set pánů a vladyk i vyslaných z měst mimo Plzeň, Budějovice a Kadaň, a ti všichni loni za velikého pokušení prokázali věrnosť k J. M. C. skutkem. Kdyby ten spis byl kasírován, tedy by se zrušilo též ohlášení věrnosti stavů a zrušily by se katolíkům i podobojím artikule o zemském dobru na neslýchaný posměch všeho národa českého, který na obranu Uher proléval krev svých synů!“ Ale nejvyšší purkrabí nedal se másti touto chytrou řečí a pravil: „O pánech stavích tu není řeči, ale o naplnění vůle zeměpanské. Nechcete-li spis vydati, tedy ho zrušte sami!“ Tu Budovec, uradiv se s přáteli, ohlásil odeslání dvanácti ze stavů k císaři.

Tu deputaci vedl Mathes Henrich hrabě Thurn; když zvěděl, že má býti slyšen v přítomnosti nejv. purkrabí, nejv. kancléře, nejv. sudí Adama z Valdšteina a nejv. písaře Jana z Klenového, vzpouzel se jíti k audienci, a žádal, aby ve slyšení byl při císaři toliko pan kancléř jako tlumočník; ale bude naň dobrý pozor, zdali dobře tlumočí. Než císař se hněval na ty neslušné okolky a nepovolil. Tedy vešel Thurn s druhy svými, odevzdal císaři onen zápis konfessionistů s prosbou, aby J. M. C. ráčil ho chovati co drahý poklad věrnosti stavů. Na konec prosil za udělení svobody náboženství. Hned na zejtří obeslal Rudolf k sobě dvanáct pánů, osm vladyk a šest měšťanů, katolíků i konfessionistů a odevzdal jim proposici sněmovní. Předem žádal za povolení mimořádné berně a sbírky zemské a pak dopouštěl též úvahy o náboženství; a na čem stavové jednosvorně zůstanou (t. j. podobojí a katolíci), to že císař vezme v uvážení.

Tomu porozuměli konfessionisté a dne 3. února prosili katolické pány jednou i podruhé za přímluvu u císaře, aby jim dal svobodu náboženství dle konfessí z r. 1575. Však nemohli katolíci jinak, než dáti vyhýbavou odpověď: „Císař vám povolí vše, co jest slušno a spravedlivo i bez naší rady.“ Skutkem pak v radě císařské hájili dosavadní stav věcí, když spůsobili důležité usnesení proti konfessionistům: odtrhnouti od nich královská města. Byla sice tehdá intelligence městská větším dílem na straně lutheranů, na díle i stejně smýšlela s bratřími; ale obecný lid byl skoro všude přívržencem starých řádů a ceremonií církve utrakvistické. Povolal k sobě tedy nejv. purkrabí šest sněmovníků stavu městského a zakázal jim všechno účastenství v úradách o náboženství; o tom prý se raditi smějí toliko stav panský a rytířský, a nikolivěk stav městský, neboť královská města že přísluší ke komoře J. M. C., svého předního zastavatele a fedrovatele. K tomu poslušně přivolil přítomný primas staroměstský Jiří Heidl z Roznšteina, ale hned prosil za přímluvu u arcibiskupa, aby světil kněží strany podobojí, čehož prý jest naléhavá potřeba vzhledem k malému počtu kněží té strany. I projevil nejv. purkrabí všecku v tom ochotu. Hned potom obeslal primas Heidl všecky sněmovníky stavu městského ke schůzi na staroměstské radnici ke dni 7. února. Nad tou obsílkou zarazila se většina poslů městských, a mluvčí jejich, Krištof Kober z Kobersberka z Malé Strany, člen jednoty bratrské, ve shromáždění konfessionistů toužil na to rušení svobod stavu městského, ježto se mu brání, na sněmu rokovati o víře. „My“, pravil, „nechceme býti proti císaři a králi, ale také nechceme, aby konsistoř nám velela a na české konfessí co měnila. Neviníme z toho císaře, ale jiné osoby (t. j. katolické jeho rady). I prosím pány za radu, co nám jest činiti.“ K tomu odpověděl pán Štěpán ze Šternberka: „Jest nám líto, že se tak děje. Však víte co činiti, když společně s námi za svobodu české konfessí jste žádali! Jděte sice na rathouz, jak jste obesláni, ale trvejte při české konfessí. My vás neopustíme!“ I šli tedy poslové měst dne 7. února na radnici. Zde primas Heidl mluvil k nim v tomto smyslu: „Nejvyšší úředníci to sjednají u pana arcibiskupa, aby učené mládence a muže strany podobojí světil na kněžství, tak aby strana podobojí se spravovala dle kompaktat Basilejských, ale nikoli jakousi českou konfessí.“ K tomu se ozval Krištof Kober: „My ze stavu městského hlásíme se k české konfessí; však zde o tom jednati nebudeme, ale na sněmu podle pánů a vladyk.“ V tom jemu všechno shromáždění přizvukovalo, z čehož horšil se primas, volaje: „Co tato neústupnost a vzpoura vám budoucně přinese, to se ukáže!“

V plnosti sněmu dne 10. února oznámil nejv. purkrabí, že císař pilně uvažuje o spisu pánů stavů strany podobojí a zítra že ráčí dáti odpověď. K tomu promluvil ostře pan Štěpán ze Šternberka: „S radostí očekáváme na odpověď, ale ať se neotálí! My tu čekáme již 14 dní, utrácíme peníze, a když vše utratíme, nebude odkud činiti pomoc J. M. C. a rozejdeme se. Také neseme těžce, že staroměstský primas posly městské od nás trhá, jinde je shromažďuje a tvrdě k nim promlouvá. Za to svým časem zachováme se k němu jak náleží. Nechť císař netrhá města od pánů a vladyk!“ Po této řeči, k níž poslové měst hlasitě přizvukovali, pronesl pan Šternberk novou prosbu, či vlastně již hrozbu ke katolíkům za přímluvu u císaře.

Tato slova jsou zajisté jako pablesky vzdálené bouřky, která tehdy stála v Rakousích, kde stavové již se chystali, na králi Matiáši vymoci svobodu náboženství brannou rukou a pomocí protestantské unie v Němcích. To dodávalo českým konfessionistům odvahy k hrozbám, a účinek těch hrozeb jevil se již v radě katolických pánů. Císař Rudolf, který nerad se obíral péčemi vladařskými, ve věcech českých spoléhal předem na radu korunních úředníků českých a také nyní očekával na radu, jakou odpověď by měl dáti k žádosti konfessionistů. A v tom znamenáme nyní mezi katolickými pány různosť mínění. Nejvyšší purkrabí *Adam ze Šternberka*, nejvyšší sudí *Adam z Valdšteina* a jiní podle nich radili, aby císař: 1. zjednal u arcibiskupa svěcení žáků strany podobojí na stav kněžský, 2. dovolení, aby utrakvisté mohli pohřbíváni býti v katolických kostelích, a 3. aby poddaní víry podobojí nebyli nuceni k jiné víře. Tomu ale odpírali nejvyšší kancléř *Lobkovic*, purkrabí Karlšteinský *Vilém Slavata* a dvorní maršálek *Jaroslav Bořita z Martinic*, řkouce: „Konfessionistům takové ústupky nestačí, a zvláště bratřím, kteří nestojí o to, aby arcibiskup jim světil kněží. Lépe jest hned z počátku odepříti všem neslušným žádostem a dopřáti leda jen toho, v čem by svatý otec povolil. My laikové nemíchejme se kněžím do jejich věcí nedůtklivých. Však ti kněží utrakvisté, ač jsou od biskupa řádně svěceni, neplní dobrovolné přísahy své arcibiskupa neposlouchají, svévolně se žení, ve víře se odchylují, a proto bez urážky svého svědomí nemůžeme J. M. C. raditi k ústupkům. A co by posléze bylo tím získáno? Podá-li se jim prst, chytati se budou celé ruky!“

Toto dvojení v radě katolíků těžce nesl apoštolský nuncius *Gaëtani*, který nedávno přibyl do Prahy na místo odešlého kardinála Garcia. Dohodnův se s arcibiskupem *Karlem z Lamberka*, svolal do paláce arcibiskupského schůzi katolických pánů, aby jejich mínění přivedl na pravou míru dle intencí apoštolské stolice. Sešli se tu: probošt svatovítský *Jiří Pontan z Breitenberka*, děkan *Šimon Brož z Hornšteina*, převor Strahovský *Kašpar z Krestenberka*, opatové Karlovský a Emausský, kanovníci, dva doktoři z koleje sv. Klimenta, pan *Adam ze Šternberka*, kancléř *Zdeněk Vojtěch z Lobkovic*, nejvyšší hofmistr *Krištof z Lobkovic*, *Adam z Valdšteina*, *Vilém Slavata*, *Ferdinand purkrabí z Donína*, *Jaroslav z Martinic*, *Fridrich Švihovský z Risenberka*, *Vilém Sviták z Landšteina*, hejtman N. M. Pražského, *Jindřich Libšteinský z Kolovrat*, *Jan Zbyněk Zajíc z Hazenburka*, *Ctibor Žďarský ze Žďaru*, hejtman Malostranský, *Oktavian Strada z Rossberka*, císařský antikvarius a jiní stavu rytířského. V tomto shromáždění vykládal arcibiskup, kterak ony výše uvedené přímluvy povolnějších pánů katolických obsahují věci bludné a scestné, a kdoby k těm koncessím radil císaři, ten by upadl v exkommunikaci a klatbu církevní, a končil těmito slovy: „Lítosť mám nad roztržkou mezi pány stavy. Ale já do vylití své krve a s nasazením hrdla setrvám v hájení věci katolické v tomto království“. Potom po mnohých úvahách tu bylo sjednáno, že konfessionistům nemá býti v ničem povoleno, s moudrým přizíráním, aby císaři dodáváno bylo odvahy k odporu, ježto oni haeretikové neobmýšlejí než záhubu církve katolické. Přijímání podobojí bylo povoleno jen pravým utrakvistům, kteří jinak ve víře a ritu se srovnávají s katolíky, a to zákony zemskými jest stvrzeno; proto mají oni pravověrní utrakvisté

býti přichráněni; ale arcibiskup nemůže býti nucen světiti jej' aniž trpěti pohřby jejich mrtvých při kostelích katolických

Tak bylo z duchovní strany schváleno stanovisko ka- kovice, Slavaty a Martinice. Však nejvyšší purkrabí *Ade- berka* a jeho přátelé byli jiného mínění. Nelze jim vlažnosť ve víře katolické, ale byli ustrašeni důraznýn českých konfessionistu, a zdá se, že již věděli, kterak stojí protestantská cizina, hrozíc válkou záhubnou. k ústupkum, napřed skrovným a později vždy větš nejvyššího purkrabí hlavně Adam z Valdšteina, F Jan Zbyněk Zajíc z Hazenburka, Vilém z Land vého, Purkart Točník z Křimic, Ctibor Žďarsk Kába z Rybňan, Fridrich z Písnice a j. Slav *katolíky*. Není pak divu, že vůdčí hlavy č byly velikými starostmi, a že vyhledávána zovány byly 40 hodinné pobožnosti v ko u mostu. Třikrát za den bylo s věží se k Bohu za svornosť knížat a odvrácen stoupily církevní odpustky, které ud hrnuli se k zpovědnicím. Ze všeho *Čechy za hlavní baštu svou ve st* nakládáno bylo všechno úsilí. Tím tolická v následujících desítiletí

Císař Rudolf, přijav dobro litických, dne 11. února povol sobě toliko nejvyššího kanc v tomto smyslu: „Nelze nán predkové, a co v sobě obs na pokoj a svornosť tohot obojí byli na kněžství s mohli pohřbíváni býti chceme na pravém mís mandátech a sněmov aneb ke katolíkům. vámi přítomnými n nedomnívají, že ji přítomní konfess nechtíce se zn ze Šternberka se nespravov smýšlejí." P v hlubokém projevům. Lobkovic toliko. svévol omlou nýn 9 v

ze ... mli tak konfessionisté ... nu náboženství ... prv domáhali. ... m pánum na úvahu; Nejvyšší purkrabí Adam ... obavách, aby konfessionisté uklizení sporu, jak se již stalo na tom, aby arcibiskup světil žáky ... přestalo. Ale Lobkovic, Slavata a Mar- ... atym návrhům a pravili: „Nám jako ... si rozhodovati o věcech duchovních. To ... ssionisté nepřestanou na malých ústupcích, ... atrské, umínění a urputní. Každá povolnosť ... re a církve." Než nedočdilo se jednotného ... a tudíz obě strany podaly císaři svou pří- ... častě zatím netrpělivě očekávali odpovědi císařské 7. března přišlo jich 50 na císařskou kancelář ... dlouhých odkladu. Nazejtří přišli opet, a to ... jakoby se již chystali na cestu k domovům. ... aeti v takové úpravě do místností úředních. Mluvci ... ostře tu mluvil k panu kancléři Lobkovici a pustil ... tra odpovědi, že rozjedou se z Prahy. Tudíž

›ř **nerváhal** a ve zvláštní audienci dal konfessionistům tuto odpověď ›u: *„Císař Maximilian nikdy se nezamluvil, že stvrdí nějakou* ***konfessí****, a tisk české konfessí zakázal. Zrušení kompaktat* ›*nezavírá v sobě povolení české konfessí. Zřízení zemské a snesení* ›*svědčí bratřím, tak jak oni se nazývají.*" Potom přítomný **napomenul** konfessionisty, aby JMC. si vážili a se ne- ›rž **aby se** radili o jiných potřebách JMC.

›luce **Rudolfa** II. byla v plném shromáždění sněmu z **kathedry** a spůsobila bouři mezi konfessionisty. tě, **že zemské** zřízení nesvědčí bratřím, i té narážce ›dy **přezdívku** „pikhartů". Nechtíce v tom opustiti za **urážku** veškeré své strany. I reptali, broukali ›oráželi **na** přítomné katolíky. politické i ostré, resoluce jest urážlivá! Nepřičítáme to JMC., ›soluce spisují! Recte, máte nás za takové, ›ní zemské, ani dsky ani královská přísaha?" purkrabí: „Posud jsme neměli příčiny, ›li. V těch místech nečiňte k nám takové JMC.!" A tu se ozývaly hlasy Štěpána ›jiných: „Pohanům, Turkům by dali ›ovědi nedostáváme! Poroučíme to Pánu ›e, to se uhlídá!" Za takové bouře nebylo ›o zůstati ve sněmovně; zdvihli se a odešli. ›provázel: „Šelma a zrádce ten, kdo za nimi půjde! ›, kterým svědčí královská přísaha a zemské zřízení! ›m dali odejíti, než nám dali světlou odpověď!"

›ní konfessionisté jali se spisovati *tripliku* proti císařské ›, slovy sice uctivými, ale vyjádřili své odhodlání, že neustanou, ›d císař je nespokojí. Ten spis odevzdal císaři dne 14. března pan Štěpán ze Šternberka v čele 15 vyslaných, a slíbena mu odpověď. Ale to byl poslední krok pana Štěpána ve prospěch české konfessí; odtud jeví se při něm patrná proměna, a zdá se, že v tom svou ruku měl katolický bratr jeho, nejv. purkrabí Adam ze Šternberka. Pan Štěpán vyprosil sobě u císaře tajné slyšení a radil jemu, aby artikul o náboženství odložil do budoucího sněmu; a císař slíbil, že na to pomyslí. I nastaly nyní katolickým pánům nové úrady, jak by císař měl odpověditi na tripliku stavů protestantských. Dne 15. března byli zase pohromadě, a opět se mezi nimi objevila ruznosť mínění. Nejv. purkrabí radil, aby se promluvilo se stranou lutheranskou, zejména s Thurnem, Šlikem, Vilémem z Lobkovic a Kolonnou z Felzu, aby se zvědělo, do které míry se rozcházejí s jednotou bratrskou v řádu kostelním a školním. Kdyby se shledaly podstatné rozdíly, pak by mohl císař lutherany v něčem spokojiti a tak od bratří je odděliti. Dále aby schválen byl odklad ve věcech náboženských, jak radil pan Štěpán ze Šternberka; bude tím získán čas. K tomu odpověděl *Slavata* jménem svých přátel: *„Vinšoval bych sobě, abych nebyl potahován do té rady o náboženství, neboť jest to věc našich kněží a nikoli věcí laiků. Ale když JMC. nyní ráčí poroučeti: oznámím, čemu rozumím, však s tou protestací, jestli bych radou svou pobloudil, že jsem hotov od té přímluvy upustiti a duchovními se spravovati. I myslím, aby JMC. zůstal při první resoluci. Odklad v rokování sněmu o náboženství, jak ho nabízejí sami podobojí, jest mně podezřelý,*

škodlivým novotám. Potom ve valném shromáždění katolíků v domě arcibiskupském dne 21. února uvažováno bylo, jakou odpověď by měl dáti císař k replice konfessionistů, a stalo se snesení k náradě, aby císař v ničem nepovolil. Tedy císař Rudolf dne 26. února povolal k sobě šest osob z konfessionistů a dal jim písemnou odpověď asi toho smyslu: *„Sám jsem toho pamětník a svědek, že otec můj Maximilian II. r. 1575. nesvolil k české konfessí, a tudíž ta konfessí nemohla býti vložena do zemských desk, ježto nebylo v té příčině jednomyslného snesení stavů. Jsou po ruce mandáty císaře Maximiliana, kterými se zakazují všecky sekty a sbory, i tisk české konfessí. Jestliže vymazána byla r. 1567. kompaktata z desk, tož přece zůstávají v platnosti starší usnesení sněmu, a nad nimi chci držeti ochranlivou ruku. Mandáty proti bratřím zůstávají v platnosti.*

Tato resoluce Rudolfa II. spůsobila velký rozruch mezi konfessionisty. Věděli, že vyšla z nárady katolíků, zvláště oněch tří ostrých, Lobkovice, Slavaty a Martinice; ale umínili si, že nepovolí a své potřeby že císaři přednesou důtklivěji. I sepsali druhý list odpůrný čili *dupliku*, kterouž pan Štěpán ze Šternberka v čele desítičlenné deputace podal císaři s prosbou, aby pro milosrdenství Boží sám ji četl aspoň v přiloženém výtahu. Obsah dupliky byl celkem týž jako v replice, toliko že forma byla ostřejší. Zejména tam stálo, že kdyby císař odepřel žádosti stavů, urazil by tím svědomí stavů i slovo Boží, a zlehčil by zámluvy otce svého. K tomu přiložili dlouhý rejstřík domnělých křivd, kteréž prý arcibiskup a katolíci na nich páchali, zejména že pronásledují ženaté kněží i kazatele od arcibiskupa nezřízené, že ruší svátek mistrů Husi a Jeronyma, evangelické poddané své utiskují, lidi k processím že nutí, při osazování úřadů že není zřetele k podobojím a jiné případy. Porovnáme-li tyto stížnosti konfessionistů se zřízením zemským, tak jak bylo té doby, shledáme, že ony výtky nebyly správné, a jestliže katolíci tak činili, činili tak v souhlasu s zákonem platným a na obranu své víry. Konfessionisté se v tom dopouštěli přehmatu; předpokládali svobodu náboženství již za platný zákon, a přec se té svobody právě teprv domáhali.

Císař tuto dupliku zase odevzdal katolickým pánům na úvahu; však ti ve svých úradách neměli jednoty. Nejvyšší purkrabí Adam ze Šternberka a jeho přátelé ve svých obavách, aby konfessionisté se nechopili zbraní, žádali za mírné uklizení sporu, jak se již stalo za Maximiliana II. r. 1575. Trvali na tom, aby arcibiskup světil žáky podobojí, a nucení ve víře aby přestalo. Ale Lobkovic, Slavata a Martinic opřeli se těmto polovičatým návrhům a pravili: „Nám jako světským osobám nepřísluší rozhodovati o věcech duchovních. To ponechme kněžím. Konfessionisté nepřestanou na malých ústupcích, zvláště oni z jednoty bratrské, umínění a urputní. Každá povolnosť bude jen na škodu císaře a církve.“ Než nedocílilo se jednotného mínění pánů katolických, a tudíž obě strany podaly císaři svou přímluvu zvlášť. Konfessionisté zatím netrpělivě očekávali odpovědi císařské na svou dupliku. Dne 7. března přišlo jich 50 na císařskou kancelář a stěžovali sobě do dlouhých odkladů. Nazejtří přišli opět, a to v botách s ostruhami, jakoby se již chystali na cestu k domovům, ač byl zákaz, přicházeti v takové úpravě do místností úřadních. Mluvčí jejich hrabě Thurn ostře tu mluvil k panu kancléři Lobkovici a pustil pohrůžku, nedostanou-li zítra odpovědi, že rozjedou se z Prahy. Tudíž

císař neváhal a ve zvláštní audienci dal konfessionistům tuto odpověď určitou: *„Císař Maximilian nikdy se nezamluvil, že ztvrdí nějakou novou konfessí. a tisk české konfessí zakázal. Zrušení kompaktat r. 1567. nezavírá v sobě povolení české konfessí. Zřízení zemské a snesení sněmů nesvědčí bratřím, tak jak oni se nazývají.“* Potom přítomný pan kancléř napomenul konfessionisty, aby JMC. si vážili a se nerozjížděli, nýbrž aby se radili o jiných potřebách JMC.

Tato resoluce Rudolfa II. byla v plném shromáždění sněmu dvakráte čtena z kathedry a způsobila bouři mezi konfessionisty. Dobře rozuměli větě, že zemské zřízení nesvědčí bratřím, i té narážce na běžnou jejich tehdy přezdívku „pikhartů“. Nechtíce v tom opustiti bratří, brali ta slova za urážku veškeré své strany. I reptali, broukali a bouřili, a posléze doráželi na přítomné katolíky, politické i ostré, těmito výkřiky: „Tato resoluce jest urážlivá! Nepřičítáme to JMC., ale těm, kteří takové resoluce spisují! Rcete, máte nás za takové, kterým nesvědčí řád a zřízení zemské, ani dsky ani královská přísaha?“ K tomu odpovídal nejvyšší purkrabí: „Posud jsme neměli příčiny, abychom se za vás přimlouvali. V těch místech nečiňte k nám takové dotazy! Vyhledávejte toho při JMC.!“ A tu se ozývaly hlasy Štěpána ze Šternberka, hraběte Šlika a jiných: „Pohanům, Turkům by dali odpověď, ale my na nich odpovědi nedostáváme! Poroučíme to Pánu Bohu, ale co z toho vzejde, to se uhlídá!“ Za takové bouře nebylo katolíkům již bezpečno zůstati ve sněmovně; zdvihli se a odešli. Hněvivý pokřik je provázel: „Šelma a zrádce ten, kdo za nimi půjde! Nemáme je za ty, kterým svědčí královská přísaha a zemské zřízení! Proč jsme jim dali odejíti, než nám dali světlou odpověď!“

A nyní konfessionisté jali se spisovati *tripliku* proti císařské resoluci, slovy sice uctivými, ale vyjádřili své odhodlání, že neustanou, dokud císař je nespokojí. Ten spis odevzdal císaři dne 14. března pan Štěpán ze Šternberka v čele 15 vyslaných, a slíbena mu odpověď. Ale to byl poslední krok pana Štěpána ve prospěch české konfessí; odtud jeví se při něm patrná proměna, a zdá se, že v tom svou ruku měl katolický bratr jeho, nejv. purkrabí Adam ze Šternberka. Pan Štěpán vyprosil sobě u císaře tajné slyšení a radil jemu, aby artikul o náboženství odložil do budoucího sněmu; a císař slíbil, že na to pomyslí. I nastaly nyní katolickým pánům nové úrady, jak by císař měl odpověditi na tripliku stavů protestantských. Dne 15. března byli zase pohromadě, a opět se mezi nimi objevila různost mínění. Nejv. purkrabí radil, aby se promluvilo se stranou lutheranskou, zejména s Thurnem, Šlikem, Vilémem z Lobkovic a Kolonnou z Felzu, aby se zvědělo, do které míry se rozcházejí s jednotou bratrskou v řádu kostelním a školním. Kdyby se shledaly podstatné rozdíly, pak by mohl císař lutherany v něčem spokojiti a tak od bratří je odděliti. Dále aby schválen byl odklad ve věcech náboženských, jak radil pan Štěpán ze Šternberka; bude tím získán čas. K tomu odpověděl *Slavata* jménem svých přátel: *„Vinšoval bych sobě, abych nebyl potahován do té rady o náboženství, neboť jest to věcí našich kněží a nikoli věcí laiků. Ale když JMC. nyní ráčí poroučeti: oznámím, čemu rozumím, však s tou protestací, jestli bych radou svou pobloudil, že jsem hotov od té přímluvy upustiti a duchovními se spravovati. I myslím, aby JMC. zůstal při první resoluci. Odklad v rokování sněmu o náboženství, jak ho nabízejí sami podobojí, jest mně podezřelý,*

a může býti na prospěch jejich sekty a na potlačení svaté víry katolické. Dá-li se jim světlá odpověď bez odkladu: páni podobojí snad k dobrému se rozmyslí a vzpomenou sobě, že čeho sami nechtí míti, toho aby nečinili jiným.

Za takových porad katolíků uplynul týden, až přišla zpráva, že dne 21. března stavové obojích Rakous vynutili na králi Matiáši svobodu vyznání augsburského. Strana politických katolíků v radě císařově velice tím poklesla na mysli, a nejv. purkrabí Adam ze Šternberka horlivě k tomu se přimlouval, aby císařská resoluce byla sepsána ve smyslu umírněném. Tomu však ostří katolíci byli na odpor, namítajíce: Dá-li se konfessionistům resoluce ve smyslu mírnějším, nic nebude platno. Oni na tom nepřestanou a budou chtíti více. Jestli ono zlo povoleno bylo v Rakousích, netřeba je připustiti také v Čechách." Za takových úrad uplynulo několik dní, až konfessionisté byli netrpěliví. Jednoho dne přihrnuli se do císařské kanceláře v počtu tak velikém, že ani tam všickni místa neměli, a pan Budovec mluvil k přítomným pánům katolickým z ostra: „Již jsme tu devět neděl, a nemáme konce v té věci; proto veďtež JMC. k tomu, aby nám milostivě odpověděl, sic jinak se rozejdeme, a vina nebude na nás, ale na těch, kteří JMC. k takovému odkladu radili." Konečně dne 30. března 1609 povolal císař k sobě 12 konfessionistů, a v přítomnosti nejv. úředníků zemských dal jim konečnou odpověď svou. Obsahovala napomenutí, aby stavové nechali uvažování o věcech náboženských a raději aby přistoupili k vyřízení věcí berničných, bezpečni jsouce, že císař stejně jest náchylen katolíkům i podobojím. Jinak že sněm bude rozpuštěn. Byla pak tato resoluce v nejbližším sezení sněmu oznámena, a spůsobila mezi konfessionisty hněvivé pohnutí, i chystali se útočiti na císaře novým spisem. Bránil tomu sice nejv. purkrabí a oznamoval, že JMC. již nechce slyšeti nižádných odporů v náboženství, a raději že rozpustí sněm; ale k prosbě konfessionistů dal jim lhůtu do zejtřka, aby mohli uvažovati o císařské resoluci. Oddával se v tom klamné naději, že snad pánové se spokojí a přistoupí k jednání o bernich. Ale sklamal se. Konfessionisté dne 1. dubna podali jemu písemnou protestaci k císaři, jak ji sepsal Václav Budovec formou ostrou a pohružnou: „*Poněvadž svoboda náboženství není nám povolena, a my za věrné služby spatného jsme užitku dobyli: nemůžeme přistoupiti k jednání o císařské proposici. Nelze nám od poznané pravdy ustoupiti, a prosíme, aby nám za urputnost čítáno nebylo, též abychom mohli Bohu sloužiti bez soužení, hanění, kacéřování a pohrůžek; sic jinak, vyjímajíc Vaši Milost císařskou, proti každému chceme státi za jednoho s pomocí Boží do hrdel a statků. A poněvadž vůkolní knížata v těch nebezpečných časích opatřují se vojenskou hotovostí, tak i my stavové podobojí se opatříme brannou hotovostí na bezpečnost svou, a vedle této protestace položili jsme si ke dni 4. května schůzi na Novoměstskou radnici. A ten protest na budoucí paměť do desk klademe.*" Po tom čtení nejvyšší purkrabí rozpustil sněm za obecného rozjitření.

V následujících časích klonily se věci české k velikému nebezpečí a konečné škodě strany katolické. Již z Budovcova protestu jest zřejmo, že konfessionisté byli odhodláni dobyti svobody náboženské brannou rukou i proti vůli císaře, ač to v protestaci své na oko upírali, aby nikdo již předem je nemohl viniti z odboje. Katolická strana v Čechách sama o sobě byla příliš slabá na uhájení posavádního

zřízení zemského, a bylo jí v tom spoléhati na autoritu císařskou. Vzhledem ke hrozbě konfessionistů bylo pak císaři třeba, aby se opatřil dostatečnou mocí brannou proti nim, a mohl v tom spoléhati na vydatnou pomoc koruny španielské. Než Rudolf II. na ten čas nebyl schopen takové ráznosti činů. Sklíčen jsa nervosou ve vysokém stupni a jinak nezdravý z nestřídmého života, štítil se každého hluku blízkého. Jest však s podivením, že měl zase příliš mnoho odvahy k podnikům v zemích dalekých. Dne 25. března r. 1609. zemřel v dalekém Porýní kníže Jan Vilém z Julichu, Kleve a Bergu bez dědiců mužských. K pěkné jeho pozůstalosti hlásili se kurfirst Braniborský, kurfirst Saský i falckrabě Neuburský; ale tu vystoupil i císař Rudolf II. s prohlášením, že pozůstalosť Julišská připadá k držbě císařské jako odúmrť. Tím proti sobě popudil netoliko ony dědice, ale také protestantskou unii německou, za níž stál francouzský král Jindřich IV., a hrozila válka veliká. A tyto věci vrhaly své stíny i na Čechy. Hlavní jednateľ unie, *Kristian kníže Anhaltský*, maje sídlo v městě Amberce blíže hranic českých jako místodržitel falckrabě Fridricha IV., zosnoval tu nebezpečné spiknutí na záhubu moci Habsburské a vešel v dorozumění s náčelníky českých konfessionistů. Odtuď si vysvětlujeme odvahu, s jakou vystupovali napotom konfessionisté proti Rudolfovi II., tak jakoby panství jeho mělo trvati z dneška na zítřek. Brzy po rozpuštění sněmu vypravili deputace do Vídně ke králi Matiáši, ke kurfirstům falckému, saskému i braniborskému a jiným knížatům, též ke stavům slezským a lužickým, hledajíce onde přímluvy u něho, onde pomoci proti němu.

Budovcův protest přijal císař s nevolí, a mandatem ze dne 6. dubna 1609. zakázal ohlášený sjezd stavů na Novoměstské radnici. Zároveň povolal k sobě některé z předních konfessionistů, sliboval jim brzké svolání sněmu, ale vytýkal jim, kterak směli položiti sobě onen sjezd na jeho zlehčení. K tomu se omlouvali páni, že prý tomu sjezdu nic nejsou vděčni, ale jiné rady a pomoci že nevěděli; jestliže ale svolá JMC. sněm bez odkladu, pak bude sjezd zbytečný, a sejde s něho samo sebou. Potom dne 24. dubna pan kancléř Lobkovic povolal k sobě přední osoby z měst a zakázal jim účast při sjezdu. Konšelům novoměstským nařídil, aby pány stavy, kdyby se měli sejíti, nepouštěli na svůj rathouz.

Než všecky zákazy nic nebyly platny. Dne 4. května 1609 sešli se konfessionisté ve valném počtu do Prahy; nazejtří šli hromadně na hrad, a v císařské kanceláři ohlásili, že k zalíbení JMC. nebudou jednati o sbírání vojska, ale že chtí slyšeti zprávy od těch pánů, jež byli vyslali do cizích zemí. Nechce-li císař, aby rokovali na Novoměstské radnici, nechať jim vykáže jiné místo. I žádali za slyšení u něho. Tedy císař dne 8. května povolal jich 50 k sobě a ten sjezd jim určitě zakázal. K tomu ostatní konfessionisté, kteří na výsledek té audience čekali na prostranství před kostely Všech svatých a sv. Jiří, odpovídali hněvivým pokřikem, ohlásili u pana kancléře, že od sjezdu neupustí, a hlučně se brali dlouhým tahem po hradních schodech dolů do Brusky a po mostě, až stanuli před Novoměstskou radnicí. Zde nalezli na vratech zavěšený plakát, jímž císař zakazoval sjezd stavů. Ale oni ten plakát s posměchem obrátili na rub, díce, že snad na druhé straně psáno bude jinak; pan Václav Vchynský ze Vchynic potom ten list roztrhal a rozšlapal, volaje: „*Náš král*

není k ničemu! Musíme míti jiného!" Přikvapil k místu císařský hejtman Novoměstský, starý pan Vilém Sviták z Landšteina katolík, a vyzýval pány, aby se rozešli; ale bylo mu odejíti s potupou. Konfessionisté ho odbývali slovy kratochvilnými; bylo při tom hejno mladé chasy městské, a ti ho vypískali jako nějakého šaška za velikého smíchu lidu. Z těch výjevů je patrno, že *konfessionisté dali se na dráhu zjevné vzpoury proti zeměpánu.* Ale další pychy přerušil příchod vyslanců kurfirsta Saského, kteří přibyli do Prahy, aby prostředkovali mezi císařem a konfessionisty. Tudíž pan Václav Budovec napomenul shromážděné, aby se rozešli, a zítra aby pokojně přišli k radnici s čeledí svou.

Byla to doba kritická. Císař za té vzpoury neměl na své schránění než svůj nečetný sbor trabantů, a mimo to mohl nejvýš spoléhati na katolické měšťany, jichž na Malé straně a Starém městě byl značný počet. Ale konfessionisté měli při sobě několik set hlav ozbrojené své čeledi jízdné a měli za sebou většinu měšťanů, zvláště novoměstské. Nad to byl císařský hrad od dobrovolných vyzvědačů otočen, a katolíci byli v každém kroku svém hlídáni.

V sobotu dne 9. května sešli se konfessionisté ranním jitrem na Novoměstské radnici. *Budovec* tu vystoupiv na stolici, promlouval prudkou řečí proti katolíkům, kteří tupí jejich konfessí, v níž jest prý čistá víra Mistra Jana Husi, nepřítele antikristova, kterak navádějí císaře proti nim, a končil: „*Raďme se, jak opatrovati zemi a krále proti těm křivým úředníkům zemským, když jest nám císař sjezd zakázal, nás za rušitele práva a za potupníky své vyhlásil! Nesluší se nám běžeti v takovém pohanění, a poněvadž s ním není srovnání, tedy ve jménu Božím jsme se sjeli na obhájení slávy Boží, krále a království, našich manželek a dítek!*" Potom shromáždění na kolenou pělo píseň: „Bože Otče, sešliž nám Ducha Svatého" a potom zpíváno bylo německy: „Erhalt' uns, Herr, bei deinem Wort," a pak dali se do sepsování adresy k císaři; než tu náhle strhl se v městě veliký pokřik.

Téhož rána dne 9. května totiž přijel na Hradčany španělský vyslanec u dvora císařského, *Don Baltazar de Zuñiga*; vracel se ... do Štýrska, ... s sebou četné služebnictvo ... papežského nuncia Caetaniho a katolických pánů s ... státnickost a ... tohoto diplomata, a v těchto ... vplyvu na ... císaře. K ... prostředky ... Jan Müller z M... protestanty ... Jana k ... na Novoměstskou radnici ... [illegible]

náměstí plno. Obecné bylo volání, že příčinou toho strachu nepřátelského jsou jesuité. Však brzy byl poznán směšný omyl, a branné zástupy rozešli se do obydlí. K poledni přijeli k rathouzu vyslaní od císaře páni Adam ze Šternberka, Ferdinand z Donína a Jan z Klenového, oznámili shromážděným konfessionistům císařovu nelibosť nad tou výtržností, a tázali se, kdo toho byl původcem. Jimž odpověděl Václav Budovec: *„Vše jest v moci J. M. C.! Jen ať neslyší vaše rady, které jsou našim žádostem protivné! Ať ve třech dnech svolá sněm, a záležitosti náboženské ať ukončí splněním našich přání!“*

Následující neděli objevilo se divné znamení na nebi, trojí slunce, a prostřední otočeno bylo dvorem páry na způsob duhy. Ten výjev pokládali sobě konfessionisté za příznivé znamení nebeské. V pondělí dne 11. května stal se nový poplach; roznesla se zpráva, že katoličtí páni v noci vyslali mnoho vojska na Staré Město, a ten lid že skrývají v koleji jesuitské u sv. Klimenta a v jiných klášteřích, i na staroměstské radnici. Pravdy bylo na tom tolik, že staroměstský primas *Jiří Heidl z Roznšteina*, katolík císaři zvláště oddaný, z obavy, aby v Staré Praze nevznikly podobné výtržnosti jako na Novém Městě, potají najal 50 žoldnéřů mušketýrů a skryl je na staroměstské radnici. Tu konfessionisté ihned opatřili se zbraní, ozbrojili svou čeleď a v síle 500 jízdných táhli na Staré Město, tam vnikli do radnice a zchodili všecky místnosti. Nalezše tam oněch 50 mušketýrů, odňali jim zbraň a propustili je. Štěstí bylo pro primatora, že v tu chvíli nedlel na radnici; byli by ho rozsekali.

Téhož pondělí, 11. května vydal se pan Václav Budovec v čele deputace konfessionistů na hrad pražský a podal císaři spis, v němž omlouvali svůj sjezd i své výstupy na staroměstské radnici. V něm se dokládali Bohem, svatými anděly a vší říší nebeskou, že zůstávají J. M. C. věrni a poslušni, a že jsou věrnější než ti, kteří na ně nevěrně a bez důvodu sočí a udávají (t. j. katolíci). Moc J. M. C. že nechtí zmenšiti, žádají toliko vyplnění zámluv z r. 1608 co do české konfessí i správy konsistoře a akademie. „Když stavové sub una mají svobodu náboženství, nechať i my té svobody užijeme, páni, rytíři i města s kněžstvem svým českým i německým bez překážky arcibiskupa, tak aby byla rovnosť mezi stavy. Konsistoří dolejší nemůžeme se spravovati, neboť dává nám kněží od biskupů svěcené, a ti pod přísahou berou na sebe věci našemu náboženství odporné. A poněvadž V. M. C. nás již slyšeti nechtěla, ke komu se utíkati máme? A jestliže zřízení zemské dovoluje sjezdy stavů za příčinou zemských zhoubců, tím více jim náleží to činiti, když se dotýče duše, cti, hrdla, statků i zachování všeho království. A když arcibiskup směl svolati sjezd opatů, proboštů, pánů a rytířů proti stavům strany podobojí, a nezhřešili: tedy i my jsme nezhřešili tímto přítomným sjezdem naším.“ K této mistrné omluvě, již sepsali čtyři pražští advokáti (dva z podobojích, dva z bratří), podal Budovec císaři přímluvčí listy od falckrabí Fridricha IV., Kristiana kurfirsta saského, Jana Sigmunda kurfirsta braniborského, Henricha Julia knížete brunšvického, falckrabí Filipa Zweibrückenského a též, což jest s podivením, od krále Matiáše uherského. Rudolf II. přijal omluvu i přímluvčí listy s ujištěním, že má důvěru ve stavy a na ně že bezpečí se jako na skálu. Potom Budovec s přátely svými přijal pozvání od

královského komořího Krištofa Pruskovského z Pruskova na dobrou večeři a pobyl tam v přátelském hovoru do noci. Zvěděl tu zajisté, že všecky obavy, jakoby císař proti konfessionistům měl někde vojsko pohotově, jsou bezdůvodné a plané. Ježto však z Hradčan dlouho se nevracel, vzniklo u přátel jeho v městě podezření, jakoby císař dal vyslané pány uvězniti; i způsobili nový poplach v Praze, zvýšený nově vymyšlenou zprávou, že prý z Bavor táhne vojsko císaři na pomoc a že jest již blízko. Tudíž sbíhali se Novoměstští a četná jejich chasa, všichni ozbrojeni, a koňmo i pěšky táhli z večera na Staré město v hustém davu, aby zajetím jesuitů nabyli záruky za bezpečnost Budovce a jeho druhů. Jesuité v koleji sv. Klimenta majíce výstrahu od přátel svých, záhy odeslali mladší své členy a studenty na svůj statek Kopaninu; jiné skryli u přátel na Malé straně, tak že v koleji zbylo jen sedm bratří, kteří v obavách očekávali, co se bude díti Obavy byly podstatné. Novoměstští, k nimž přidali se mnozí ze Starého města, obehnali kolej sv. Klimenta a s velikým hlukem a křikem jí dobývali po dvě hodiny. Visutou kládou bili do hlavních vrat kostela jejich proti mostu, chtíce je vypáčiti a chrámem vniknouti do koleje. Ale tu objevil se Budovec s přátely svými, vracejíce se z hradu, s nimi i někteří úředníci zemští a rozehnali ozbrojený dav lidu. Však i potom Jesuité neměli pokojného pobytu v městě. Chátra vyloupila jejich kapli sv. Michala na jesuitské zahradě pod Letnou, jiní stříleli z ručnic na hlavní jejich kostel i do oken koleje, a výstřely mnohými zohavili zvláště sochu Krista Pána na hlavě i žehnající pravici, tak jak stála na štítu chrámovém proti mostu; na dvoře seminářském bylo lze vystřelené koule sbírati po hrstech. Jesuité i jiní řeholníci jdouce za svým povoláním, bývali za bílého dne od surových lidí insultováni, tytýž i napadáni nožem neb kamením, pěstí nebo patou. Však bylo i nemálo statečných katolíků, kteří napadených se ujímali brannou rukou.

Všecky tyto věci, které se udály v Praze od počátku května roku 1609, poukazovaly k tomu, aby císař na uhájení své autority a veřejného pořádku opatřil se dostatečným vojskem. Tak smýšleli též všichni členové tajné rady císařské a zvláště vyslanec španělský don Baltazar Zuñiga. Týž ve zvláštním slyšení sdělil Rudolfovi, že král španělský jest hotov, se vší svou podstatou přispěti k potlačení té přítomné vzpoury konfessionistů, a nabízel mu prozatím všechen úvěr španělský u vlašských kupců a bankéřů v Praze, aby se mohlo najímati vojsko v počtu vydatném. Ale nešťastný císař, jejž hrozně rozrušoval každý hluk a každý výstřel, nebyl schopen nižádné ráznosti činů; všecka jeho duševní síla stačila jen k tomu, aby provozoval politiku ode dneška na zítřek; a vzdáti se žezla vlády k rukoum svých bratrů Matiáše neb Maximiliana, to se mu nejvýše příčilo. Všecky své trampoty zapíjel tou měrou, že málokdy byl střízliv. V tom stavu zakazoval si všecky návštěvy španělského vyslance, z obavy, že by tím konfessionisté zbytečně se bouřili. Doslýchal sice rady katolických pánů českých, ale z nich největší váhu měla u něho rada nejv. purkrabí Adama ze Šternberka, katolíka k ústupkům náchylného. V nejtajnější radě císařské tehdy rozhodoval pan *Ondřej Hannewaldt z Eckersdorfu*, a ten znamenaje nedostatek odvahy u císaře, radil k povolnosti. Marně odporovali tomu Slavata a Martinic, marně namítal nejv. kancléř Lobkovic, že jest lépe od

zbraní konfessionistů zahynouti, než jim v něčem povoliti. Již 14. května zvěděli katoličtí páni na císařské kanceláři z úst nejv. purkrabí, že J. M. C. jest s omluvou pánů strany podobojí spokojen a ruší předešlé mandáty své. Totéž sděleno bylo i deputaci konfessionistů s omluvou, že císař jsa stár a churav, i unaven audiencemi, nemůže sněm položiti dříve než do dvou neděl. Chlácholící mandát císařův byl přibit na vrata novoměstské radnice k veliké radosti konfessionistů, kteří viděli konečně vítězství své již zpečetěné. Tehdáž arcibiskup Karel z Lamberka byl pln obav o věc katolickou v Čechách a dne 25. května psal papeži Pavlu V. obšírnou zprávu o tom nebezpečí, i vedl žalostný stesk, kterak haeretičtí stavové katolíkům spílají, vítězstvím nad nimi se vychloubají, kdežto katolíci leží v potupě a povržení. „*A kdyby císař svobodu jejich konfessí potvrdil, tak jak na to mocně naléhají: čeho tu lze se nadíti? Protož pokorně vrhám se Vaší Svatosti k nohoum a prosím, abyste to k otcovskému znepokojení Vašemu přijali a přimluviti se ráčili u císaře, by zájmy církve hájil a chránil po příkladu slavných předků svých.*“ Však shledáváme, že nežli mohla přijíti odpověď z Říma, události v Praze rozhodly na neprospěch katolíků.

Sněm zemský zahájen byl dne 27. května 1609 sdělením nejv. purkrabí, že J. M. C. dopouští, aby skoncován byl artikul o náboženství, a na čem stavové zůstanou jednosvorně, to že vezme v úvahu a na to odpoví. Ten výraz *jednosvorně* pohnul konfessionisty k úvahám, zdali by také katoličtí stavové měli pozváni býti k rokování o náboženství. *Václav Mayrle ze Sobíšku*, advokát pražský, přimlouval se k tomu, aby katolíci byli připuštěni k rokování, řka: „Naše žádosť musí býti sjednána na sněmu obecném, sice se řekne, že katolíci k ní nesvolili, poněvadž k rokování nebyli pozváni. Není strachu, že budou hádky. Vždyť katolíkům nikdo neukládá, kterého svatého za patrona sobě mají voliti; oni bez potazu se stavy vztyčili tu kolej jesuitskou, uvedli sem kapucíny, františkány a jiné mnichy, a podobojí nepřekáželi; tudíž může se jim říci, aby o naše spasení rovněž se nestarali. Mnozí z nich se pronesli, že nebudou na odpor tomu, co J. M. C. nám povolí. Kdo z nich jsou protivníci pokoje, s těmi netřeba jednati; nejsou pány nad námi. To by pak byl pravý sněm, jehož snesení nám císař potvrditi může.“ Ale tomu se opřeli stavové z jednoty bratrské, a jeden z nich, advokát *Adam Linhart z Neyemberka*, pravil: „Katolíci by dali se do dlouhých hádek s námi. Však už prve nám odpírali přímluvu u císaře. Čeho tedy lze se nadíti při nich?“ Rokovali tedy bez katolíků a 29. května podali žádosť k císaři, aby jim propustil svobodu české konfessí, a do správy aby jim vydal konsistoř podobojí a Karlovu akademii. Císař jim odpověděl dne 1. června, že nelze dříve k čemu svoliti, pokud nebude jistoty, že stavové podobojí jsou mezi sebou v dokonalé shodě v dogmatech a církevním řádu. I byla ta odpověď přijata s nevolí a reptáním; opět dávána v tom vina straně katolické, že ruší zámluvy císařské, a 3. června vedl hrabě *Jáchym Ondřej Šlik* deputaci k císaři a prohlásil, že podobojí a bratří srovnali se ve víře již r. 1575, a praxi náboženskou že sobě uspořádají, až jim vydána bude konsistoř a universita. Nyní požádal císař katolických pánů, jakého že jsou v tom mínění. I byli ti pánové dne 4. června pohromadě, ale přímluvy jejich opět se rozcházely. Nejvyšší purkrabí Adam ze Šternberka a jeho

strana radili, aby císař stavům podobojí povolil svobodu vyznání augsburského na uchránění zkázy tohoto království a víry katolické; jiné prý cesty není, ježto stavové podobojí mají silnou oporu u knížat německých, a Slezáci prý již s nimi se spojují. Tím že císař neublíží svému svědomí, neboť co povolili v Němcích Karel V. a Ferdinand I., to prý může povoleno býti i v Čechách. Naproti tomu nejv. kancléř Lobkovic, Slavata a Martinic ohlásili, že laikům ve věcech víry neslušíradíti, a císař by ublížil svému svědomí, kdyby stavům dal svobodu náboženství na největší škodu církve katolické. Také arcibiskup podal císaři důtklivý přípis tohoto smyslu: „Poněvadž katolické církvi hrozí nebezpečí, vznáším k V. M. C. snažnou prosbu, abyste se nedali od konfessionistů obtěžovati prosbami, s kterými odmrštěni byli již r. 1575. Nelze to omluviti ani před Bohem, ani před lidmi, že laikové chtí se snášeti na věcech, jež týkají se víry a spásy duše. V Němcích byla sice povolena svoboda víry, ale s těžkými následky, jež trpko jest snášeti. A nyní i v Čechách mají ovce třímati pastýřskou berlu? Co vše se zahrnuje v konfessí podobojí? Kdo to může rozeznati, co povoleno býti může a co nemůže? V. M. C. jakožto světská hlava křesťanů nemůže přec měniti články víry? A poněvadž dle zemského zřízení platná jest zde toliko víra katolická pod jednou i podobojí: byla by každá změna tomu zřízení na ujmu a na křivdu.“ Není pochyby, že v tom smyslu podali přímluvu též nuncius Gaëtani a vyslanec španělský. Těm vplyvům podlehl Rudolf II., když 5. června konfessionistům ohlásil svou vůli, aby náboženské věci v Čechách zůstávaly na té míře, jak bylo za Ferdinanda I. a Maximiliána II.

Však na tu resoluci nepřestali konfessionisté a spisovali repliku, ač se tu ozval Mathes Henrich hrabě Thurn, řka, že to daremná práce, a lépe že by bylo, opatřiti se vojskem na vynucení náboženské svobody. Ale většině vidělo se býti na ten čas s prospěchem, pustiti hrůzu na katolické pány. I pozvali je k sobě na rozmluvu dne 12. června, a tu zahrnovali je výčitkami a hrozbami, ba zacházeli s nimi, jako soudcové s delinkventy. Zvláště prudký Budovec žádal na nich vyznání, kdo z nich že radil císaři k takové resoluci? Podobné výjevy se opakovaly na sněmu i druhého dne, kdy přítomno bylo 22 katolíků. Nejvyšší kancléř naprosto odepřel odpověď k dotazům, ježto prý se dotýče J. M. C. tajné rady; nejv. purkrabí odpověděl takto: „My k resoluci J. M. C. jsme neradili. Abychom vám pomáhali k dosažení svobody náboženské, učiníme, pokud nebude na ujmu cti a chvály Boží, naší víry a našeho svědomí.“ Na to děkoval Budovec nejvyššímu purkrabí za dobrou vůli, ale k panu Lobkovicovi a velikého hluku promluvil hrozivá slova: „Vám nemáme zač děkovati a víme, tak o Vás smýšleti, jako o našem odporníku a nepříteli našich dobrých rad. Oznamujeme Vám, že časem svým to k [illegible] převedeme.“

V následujících dnech se chystali konfessionisté k další [illegible] tos. [illegible] s nejvyšším kancléřem [illegible] K slavnému [illegible] [illegible] kancléř [illegible] císaře [illegible] [illegible] povinnosti [illegible] a starší písaři [illegible] [illegible] byl od Budovce ve [illegible] [illegible] nazývati. Zatím ona processí na Starém Městě [illegible] smutně [illegible] bez trub a bubnů, při slabé účasti. Vždyť [illegible]

té doby několik farářů pražských odpadlo od konsistoře dolejší, dali se pod ochranu konfessionistů a o kázáních tupili katolické řády. Tehdáž konfessionisté rozhlašovali, že na hradě pražském ve sklepě pod síní sněmovní jest skryto mnohonácte sudů plných střelným prachem, a že prý katolíci zamýšlejí, shromáždění stavů podobojí vyhoditi do povětří, jak čtyři léta před tím schystali katolíci anglickému parlamentu. Ale takový tlach vyšel jim na posměch; šli na císařskou kancelář, vynutili si přístup do oněch sklepů, a nalezli tam zajisté mnoho sudů, však nikoli prachových, ale vinných, již vytočených.

Zatím byli konfessionisté již 14. června podali repliku proti císařské resoluci a zároveň *koncept budoucího majestatu* na svobodu náboženství v Čechách s prosbou, aby císař tu listinu, dada ji na čisto opsati, opatřil náležitými podpisy. Jiným listem oznámili, že opatří se vojskem proti všemu násilí. Nevrle přijal císař ty listy a dne 20. června dal konfessionistům písemnou resoluci, v níž odepřel jim svobodu náboženství; slíbil toliko, že nikdo nebude v náboženství hindrován, tak, jak již slíbil císař Maximilian II. Sbírání vojska stavům zakázal, ježto on císař s nimi dobře smýšlí a žádného vojska na ně nechystá; konsistoř a universita náleží ke právu královskému, na něž stavové nemají sáhati. Když tato resoluce ve sněmu byla oznámena, konfessionisté opět útočili na katolické pány otázkami, zdali radili k té resoluci; ale nejv. purkrabí odbyl je odpovědí, že z tajné rady J. M. C. nesluší nic vynášeti, a k takovým otázkám že nebudou odpovídati; při uvažování o defensí proti císaři že nikdy nebudou přítomni, ani pomocni.

Ony *úrady o defensí stavovské* začaly se dne 24. června, a hlavním mluvčím byl Mathes Henrich hrabě Thurn, dokazuje potřebu sbírání vojska na dosažení náboženské svobody. Zajímavo je, že bohatí statkáři protestantští byli proti sbírání vojska, vědouce, že to bude státi velké náklady, z nichž na ně padne lví podíl. Ale ve většině byli nezámožní zemané, a ti hlasovali pro návrh Thurnův. Tu pokusili se *vyslancové kurfirsta saského*, v čele jich *doktor Gerstenberger*, o prostředkování mezi císařem a konfessionisty; těmto navrhovali dokonalou toleranci náboženskou, svobodný přestup z jedné víry na druhou, i svobodu stavby nových kostelů. Konsistoř a akademie ať zůstanou ve správě císařské, ale stavům ať jest volno, bráti kněží odkudkoli, jen když sloužiti budou dle české konfessí. Císař pak to vše ztvrdí zvláštním majestátem. Tyto návrhy saské zamlouvaly se těm konfessionistům, kteří nebyli z jednoty bratrské; ale proti nim vystoupil *Martin Fruvein z Podolí*, kalvinista nedávno z Falcka přistěhovalý, a mluvil ve smyslu bratří tak, aby zmařil smír s císařem, řka: „Z těchto artikulů nám nic dobrého nevzejde; páni z jednoty bratrské mají zvláštní svůj řád v kněžstvu, jiní páni by žádného řádu neměli. Přicházeli by kněží z Lipska neb Vittemberka a zaváděli by nové věci do kostelů; a saským pánům by dobře se líbilo, aby studenti z Čech k nim chodili na ordinaci a tam své peníze utráceli. My musíme míti svou vlastní konsistoř a vlastní universitu.“

Hádky a křiky, jež mezi konfessionisty vznikly z rozdílného mínění o návrzích saských, přetrhla nová resoluce císařská, v níž stavům slíbena tolerance až do obecného křesťanského porovnání, ale defensí

zakázána. Po přečtení toho spisu mluvil Budovec za ostatní: „Ta resoluce jest zatemnělá a nejistá: připouští rozličné výklady, a nepřestaneme na ní.“ I napomínal nejv. purkrabí, aby počkali do lepšího rozmyslu svého, císař že tu resoluci zajisté doplní. Ale konfessionisté hřmotili, křičíce: „Dosti! Dosti! Již dále těch troštů nemůžeme čekati!“ Ihned sestavili přípis k císaři, v němž vytkli všecky domnělé křivdy, jichž se dopouštěli na nich katolíci, kteří zámluvy císařské na nic obracejí a království do záhuby přivádějí. „Protož vedle protestací našich chceme se svého náboženství držeti, a jestli by nám v tom bylo překáženo násilím: tomu se brániti chceme. I vidouce, že někteří zlí lidé, kteří toto království k pádu chtí přivésti, V. M. C. slova na nic obracejí, my přistoupiti chceme k defensí, abychom ne jako loni skrze nenadálé vojsko škody neucítili. Stojíce všichni za jednoho, chceme hájiti V. M. C. i nás do hrdel a statků.“

Takto revoluční své zámysly pláštěm loyality přikryvše, *najímali vojsko* 3000 pěších a 1500 jízdných, zvolili za generaly *Linharta Kolonnu z Felzu, hraběte Thurna a Jana z Bubna*; vypůjčili si peníze na zemský úvěr, a pro střelivo poslali do Amberka k svému dobrému příteli a spojenci, knížeti *Kristianovi z Anhaltu*. Na lepší omluvu těch kroků vymyslili zprávu, kterou prý jim donesl nějaký kočí, jenž vezl kapuciny do Bavor: že král španielský a císařský rada hrabě Šulz proti Čechům najímají vojsko v Bavořích. Zároveň zvolili prozatímní svou *vládu třiceti direktorů*, kteř pak řídili jejich věci, majíce sídlo na staroměstské radnici pod ochranou vojenskou. Ostatní konfessionisté rozjeli se na své statky, aby hleděli zbrojení. Direktoři pak, aby svých v tom ušetřili a katolíkům aby se vymstili, položili hlavní díl svého vojska na Smečensko, panství Martinicovo, a na Roudnicko, panství nejv. kancléře, z čehož sdělána byla poddaným těch pánů nesmírná škoda a největší nepohodlí. Slavata byl v tom ušetřen jen proto, že jeho statky byly od Prahy příliš vzdáleny.

Situace byla osudná. V Čechách byla již branná vzpoura zjevná, spojení její s protestantskou unií bylo nepochybné, a ta unie právě začínala boj s císařem o dědictví Julišské, majíc podporu od Francie. Aby Rudolf II. měl aspoň po jedné straně pokoj, musil povoliti konfessionistům, když zamítal nabídky španělské na uhájení své autority v Čechách. V zasedání tajné jeho rady vystoupil věhlasný *Ondřej Hannewaldt z Eckersdorfu*, a pověděl zhola, že konfessionistům musí se státi po vůli, leč by císař chtěl se opatřiti vojskem na jejich potlačení, aneb že by se zřekl vlády k rukoum krále Matiáše; však dle posavadních zkušeností císař neučiní ani jedno ani druhé. Toto mínění pochváleno bylo od povolnější strany katolických pánů, a tudíž zahájeno bylo jednání s konfessionisty o smír, k čemuž nejvyšší kancléř pozval k sobě šest z direktorů. Však ti s ním nechtěli ani mluviti, ba vzpouzeli se i vyjednávání s nejv. purkrabím Adamem ze Šternberka, až posléze povolili. Dne 1. července nastalo umlouvání obou stran v domě nejv. purkrabí na Újezdě. Z katolíků přítomni byli mimo domácího pána též Adam z Valdšteina, Ferdinand z Donína, Jan z Klenového, Purkart Točník z Křimic, Zachariáš Kába z Rybňan, měšťané Jan Krocín z Drahobyle a Jan Šverin; z konfessionistů Jan Jiří ze Švamberka, Václav Budovec, Jiří z Gersdorfu, Bohuslav z Michalovic, Adam Linhart z Neyenberka, Václav Mayerle ze Šobíšku, k nimž se přidali i Jáchym Ondřej Šlik a Jindřich Ota

z Losu. Pro neústupnosť konfessionistů bylo jednání s nimi velmi tuhé, neboť cítili se býti pány situace. Marné byly snahy katolíků, aby snížili požadavky druhé strany; marně namítali, že universita, založena byvši z peněz královských a nikoli zemských, má zůstati ve správě královské; marně snažili se, pro ony katolíky, kteří přijímali svátosť podobojí, zachovati dolejší konsistoř pod správou arcibiskupskou, připouštějíce utvoření třetí konsistoře pro vyznavače konfessí české. Všemu direktoři odpírali. K námitce, že lid jest ceremoniím staré církve zvyklý, odpovídali, že netřeba jest ony ceremonie odstraňovati na jednou, ale ponenáhlu, až bude lid poučen o tom, že na nich nic nezáleží. Aby byly tři konsistoře, z toho prý by vznikly jen zmatky. Oni kněží podobojí, kteří nechtí se znáti k české konfessí, ať prý se spravují hořejší konsistoří arcibiskupskou. Posléze musili katolíci povoliti jim ve všem podstatném, a tak došlo k sestavení následujících *artikulů majestátu:* 1. Všem třem stavům království českého povoluje se svoboda náboženství dle české konfessí z r. 1575, a nejsou povinni se spravovati kompaktaty Basilejskými. 2. Stavům dává se v moc a správu akademie Karlova i konsistoř podobojí, která bude zřizovati kněžstvo české i německé a dosazovati je bez překážky arcibiskupa. 3. Jestliže by podobojí budovati chtěli více chrámů a škol v městech, městečkách i vesnicích, toho mají míti svobodu. 4. V městech lidé pod jednou i podobojí mají se snášeti a nebrániti pohřbům mrtvých těl ve chrámech a na hřbitovech. 5. Žádný ze stavů neb poddaných nemá nucen býti k jiné víře. 6. Král zachová se k podobojím jako ke stavům říše německé dle náboženského míru (z r. 1555). 7. Král proti tomu náboženskému míru nic nebude nařizovati a nic na něm měniti. Předešlé mandaty, jež proti tomu směřovaly, se ruší. Tento majestát podepsal Rudolf II., ač s myslí odpornou, dne 9. července. Kancléř Lobkovic, maje spolu se podepsati, odpřel naprosto, řka, že by raději ruku ztratil, než by podepsal. Podle něho odepřel podpisu i jeho tajemník Jan Mencl z Kolsdorfu. Místo nich podepsali ten majestát pan Adam ze Šternberka a tajemník Pavel Michna z Vacínova.

Vedle toho majestátu bylo učiněno zvláštní písemné *porovnání mezi konfessionisty a mírnými katolíky*, a sice takové: 1. Podobojí zůstavují katolíky při kostelích, obřadech, kollaturách, klášteřích, kollejích, výsadách, platech i desátcích bez překážky; tolikéž slíbili katolíci druhé straně. 2. Král může na svých kollaturách dosazovati kněží od arcibiskupa svěcené, pod jednou i podobojí; z toho vyjímají se královská města, ježto tvoří třetí stav zemský. Jestliby v obci se nalezl kdo, který by se chtěl spravovati knězem katolickým, má toho užíti bez různice. V článku 3. vymezují se věci o pohřbích a právích patronů; ale ve článku 4. se stanoví, že podobojí mohou stavěti sobě nové kostely v královských městech, (tedy i kde byla většina katolická), též v městech věnných i na statcích královských.

Potom byly majestát i porovnání vepsány do zemských desk. Dále zprostředkovali oni krotcí katolíci u císaře dokonalou *amnestii* konfessionistům, že proti němu vojsko sbírali, a útraty na to vojsko, 150.000 kop míš., uloženy k zaplacení celé zemi, tedy i katolíkům. Z toho všeho durdili se oni ostří katolíci, Lobkovic, Slavata i Martinic, na krotké katolíky, že tak špatně opatřili věc katolickou a

škodlivý smír sjednali. Slavata ve svých pamětech jim dává idiotů, nevzdělaných v náboženství a literním umění, a s přáteli svými neuznával ono porovnání pro sebe nikdy za závazné. Však oni tři přátelé zakoušeli pak na sněmu těžké nátisky a útoky od rozezlených konfessionistů, zvláště kancléř Lobkovic, že nechtěl podepsati ani majestát, ani amnestii, ani porovnání.

Při následujícím úpadku kostelních řádů, kdy často prostí řemeslníci neb sedláci dosazováni byli na fary, tam kde jindy působili učení kněží dle starobylých obyčejů: velký počet kněží podobojí dali se do správy konsistoře arcibiskupské, a nejeden vyhledával zpovědníky u jesuitů. Vždyť znamenali, že s českou konfessí opanovaly četné chrámy cizí ritus, cizí dogma a cizí jazyk.

Literátská bratrstva v době pobělohorské.

Napsal prof. **K. Konrád.**

Doburácela hrozná litice válečná na Bílé Hoře. Odboj protestantských stavů, jenž směřoval k jejich oligarchii a bezděčně i k poněmčování Čech, vzal za své, krutě poražen byv na vždy. Císařským majestátem ze dne 20. května l. P. 1627. oznámeno bylo, že císař pokládaje rozdílnosť v náboženství za největší příčinu minulé vzpoury, chce všecky stavy království českého v jednotě katolické církve zdržeti a zachovati a že žádné jiné víry a náboženství neb provozování jeho v témž království trpěti nebude. – Nová doba nastala dějinám českých zemí a tou příčinou také literátským bratrstvům. Nezanikla ve vřavě válečné, ač tato třicetiletá vřava jim škod mnoho způsobila a těžkými ranami je stihla, ba nejedno z nich na čas úplně zaniklo. Však byla po té vřavě k novému životu probuzena a obnovena, jedno dříve, jiné později, ba vznikla celá řada i nových.

Ale nyní směla ovšem již jen katolická bratrstva obnovena neb znovu vyzdvižena býti, ježto stará víra Kristova, jež toliko jedna jest, měla opět všude zavládnouti.

Když pak počali katoličtí reformační missionáři důležitou práci svoji ve svedeném lidu českém, nepodceňovali veliké moci zpěvu na srdce lidská, alebrž hojně ho též používali k poučení a utvrzení lidu v *pravé* víře, jako dříve nekatolíci v bludné. Tou příčinou stalo se, že i nyní v XVII., ba ještě v XVIII. stol. literátská bratrstva buď hojně se obnovovala, neb nově zakládala. Ba rozhojnila se nyní tou měrou, že jich bylo ještě více, pokud známo, než dříve. Úřední výkaz zrušených literátských bratrstev, jejž Riegger čerpal do svých „Materialien“ z úředních listin, udává jich na sto dvacet; avšak přesvědčili jsme se, že jich bylo značně více. A tak dělo se nyní netoliko v Čechách, nébrž i na Moravě a s nějakou částku i ve Slezsku.

Hlavní a přední *účel* těchto bratrstev obnovených a nových byl týž jako dříve, totiž oslava Boží zpěvem při bohoslužbě a skutky účinné lásky k bližnímu. Také vniterné zřízení a vnější působení literátů bylo i nyní takové jako dříve, ovšem nyní toliko na základě veskrze

katolickém; obnovovalať neb vyzdvihovala se ta bratrstva nyní na základě dřívějších artikulí či pravidel. Tak znamenáme na př. zjevně v pravidlech bratrstva „*Boleslava Mladého* nad Jizerou", podnes v Mladé Boleslavi zachovaných. Vzali stará pravidla dřívějšího bratrstva podobojího a změnili pouze toto: V prvním článku místo „*na čest Hospodinu*" dali: „*na čest P. Bohu a ke cti a slávě Rodičky Boží, py. Marie.*" K slovům „*pobožného křesťana*" přidali „*katolického*"; v druhém článku položili místo „*lenivé hovadské služby*": „*ospalé služby*"; v devátém článku přidali k slovům: „*kteří v naději budoucího vzkříšení očekávají*" ještě toto: „*a že byli* (t. j. zemřelí) *chrámové Ducha sv.*" Na všech ostatních článcích nezměnili ničeho. — Podobně o bratrstvu *Kolínském* neudává Vávra ve své velké a důkladné monografii Kolína jiné změny, než tu, že přispůsobilo se nyní ritu katolickému. I doznávalo též nyní bez přerušení dalších a nikoliv malých dobrodiní na penězích a statcích. — Tak jeví se i v desíti artikulích pp. bratří literátských v *Žebráce* asi z r. 1660. — A o bratřině *velvarské* svědčí Vacek přímo, že vlastně nikdy nepřestávala, nébrž přečkala všecky doby bouřlivých válek, *ba počátkem XVIII. stol. zkvétala utěšeněji, nežli kdy před tím.* Sama konsistoř brněnská potvrdila r. 1757. liter. bratrstvu v Ivančicích, kdysi bratrskému, nyní katolickému, dřívější stanovy, po katolicku změněné, jak sděluje Volný ve své církevní topografii (II., 1. 253.) z konsistorní registratury. A podobně bylo i u jiných liter. bratrstev, jak zevrubně dokážeme v jejich dějinách.

O tom předním a hlavním účelu doložiti jest nám i to, že pp. literáti namnoze také nyní jako v předešlé době zpívali při službě Boží nejen chorálně, nébrž i *figurálně*, t. j. vícehlasně. I toho lze dosvědčiti hojnými doklady. V zápise boleslavské matriky literátské z r. 1641. čteme, že dali *boleslavští* literáti v tom roce Václavu Horovinusovi „za dedicírované *officium* octo vocum" dva zlaté. „Officium octo vocum" znamená *osmihlasnou mši.* Kdyby boleslavští tehdáž nebyli takové mše zpívali, zajisté by jim Horovinus nebyl tuto osmihlasovou mši věnoval. — V zápise *netolického* bratrstva z r. 1650. stojí psáno: „Val. Coptiades zůstal dlužen 6 zl.; v takovém dluhu zanechal *motety octo vocum* a officia, svou rukou psaná, při témž kůru." — O slavném a bohatém bratrstvu v *Jaroměři* dočítáme se v zrušovacích listinách úředních výslovně, že vládlo důchodem na vydržování chorálného a *figurálného kůru.* — *Jindřichohradeckému* bratrstvu bylo již v pravidlech samých, r. 1628. předepsaných, ustanoveno, kdy mají „*ozdobného*" t. j. *figurálného* zpívání užívati. — O slavném figurálném zpěvu *královéhradeckých* literátů svědčí podnes ještě zachované zbytky bohoslužebných skladeb pro 4, 5, 6, 7, 8, 10 a 12 hlasů, ba jedna skladba (motet) dokonce pro *24 hlasů* (totiž pro 4 sbory šestihlasné)! Hojně jiných dokladů podáme v řečených „Dějinách". — Však nejen v Čechách zpívali literáti též nyní figurálně, nýbrž i na *Moravě.* Svědčí o tom rukopisné kancionály tištínský (z r. 1647. a sl.) bzenecký (z r. 1739.) a telecký (?). Tištínský obsahuje mnoho písní 3—4hlasných, nejen homofonně, nébrž i polyfonně složených; bzenecký má skoro veskrze čtyřhlasné a několik pětihlasných písní homofonních; telecký tři až čtyřhlasné písně homofonní.

Jako hlavní účel, zůstal i *poměr liter. bratrstev ke škole* i nyní týž jako v předešlé době. Literáti byli a zůstali také nyní příznivci,

dobrodinci a na mnoze i dozorci obecných škol, jako dříve; záleželoť právě jim na dobrém zdaru těch škol více než jiným sousedům, ježto z nich právě vycházel stálý dorost jejich zpěváků chorálních a figurálných. Ba o *Vysokomýtských* dí Her. Jireček dokonce, že „bratrstvo liter. kůru mělo městskou školu ve své moci“ a dokládá, že „ustanovování kantora a školních mládenců vykonávalo se od bratrstva, jež také dohlíželo k učení a školnímu pořádku.“ A r. 1696. snesli se pp. literáti na značném pokroku ve své škole na ten spůsob, že jeden magister, kantor a subkantor ... mají schopnější a zrostlejší děti in studiis až do grammatiky připravovati, čehož dříve nebývalo. — *V Chrudími* slavný mistr drobnomalby, Matouš Radouš, stav se léta Páně 1626. katolíkem, zastával i potom jako literát ještě dlouho úřad inspektora škol. — Více dokladů i k této věci podáme ve svých Dějinách, obmezujíce se zde toliko ještě dokladem z Bíliny. V tomto městě byl kůr literátský tak srostl se školou, že likvidační komise toho bratrstva v protokole ze dne 30./XI. r. 1786. přímo prohlásila: „Das Chor- ist zugleich das Schulpersonale.“

Shrneme-li nyní vše řečené v jedno, snadno poznáme, jak lichý a nesprávný jest soud páně Rybičkův (v Pam. arch. X. 727.), jejž pak i jiní literáti naši opakovali po něm bez rozmyslu, že totiž „neměla tehdáž tato (liter.) bratrstva ... s bývalými kůry literátskými kromě jména téměř ničeho společného“ (!). Samy prameny usvědčují tento ukvapený soud z nepravdy, tak že nelze nám ani pochopiti, jak mohl tak patrný klam vzniknouti. Hlavní účel liter. bratrstev byl také nyní týž jako v předešlé době. A jestliže nyní kromě něho a vedle něho povzbuzovala se mnohá liter. bratrstva i k větší nábožnosti a k horlivosti v pravé víře, neškodili tím hlavnímu účelu svému nikterak, nýbrž ještě více mu prospěli. „Pietas ad omnia utilis.“ Zbožnosť ke všemu jest užitečná, najmě pak k onomu zpěvu, jenž má řinouti především ze zbožného srdce a pak teprve ze zbožných rtů. Čím zbožnější srdce, tím nadšenější také zpěv jeho. Protož křivý jest i další soud p. Rybičkův: „Tendence všech těchto bratrstev byla veskrz pobožnůstkářská a tytýž i pověrečná“ (!). Takto-li by soudil nekatolík, pomyslíme si, že odsuzuje, čeho nezná, čemu nerozumí. Ale co říci, takto-li se děje na dřevě zeleném? —

Ještě křivěji soudí onen badatel, též katolík, jenž dokonce i „poutě, posty, dávání na mše za živé a za mrtvé“ a t. p. skutky zbožnosti a lásky křesťanské, jež naše liter. bratrstva též konala, prohlašuje za výkony „pobožnůstkářské a pověrečné“. Toť veliké zmatení pojmu. A takto-li prohlašuje muž, jenž chce psáti kritické a vědecké pojednání, nelze nám jinak, než odkázati jej k liturgice neb morálce, by o těchto předmětech prve řádně se poučil, než dovolí si o nich souditi. Tak sluší zajisté na muže, jenž miluje a hledá pravdu.

Však *dvě zvláštnosti* přece znamenáme při liter. bratrstvech této doby. Počaly sice také jeviti se s malou částku již v předešlé době, ale nyní obecněji, ač nikoli výhradně. Předně *spojovala se nyní četná liter. bratrstva s církevními bratrstvy*, jež nyní na obnovu, rozmnožení a povznesení žalostně upadlé zbožnosti a pravé víry četně se zakládala. A tato okolnosť zavdala asi záminku k oněm křivým soudům o nich. Takové spojení stalo se na př. v Česk. Brodě, Poličce, Poděbradech, Polné, Prachaticích, Táboře, ve Velvarech, v Žebráce a jinde. Však z úředních listin místodržitelského archivu v Praze jde

na jevo, že vedle těchto *bylo mnohem více oněch literátských bratřin, jež nebyly církevním bratrstvem*, aniž byly s takovým spojeny, takže zrušovací komise za císaře Josefa II. byla dlouho na vahách, má-li je také pokládati za církevní bratrstva a proto také zrušiti, čili nic. Vzhledem k tomu tím hůře dopadá onen dříve zmíněný generalisující klam, že prý „tendence *všech* těchto bratrstev byla veskrz pobožnůstkářská a pověrečná". Je-li tento soud křivý již vzhledem k oněm liter. kůrům, jež byly skutečně zároveň církevním bratrstvem, jest dvojnásobně křivý vzhledem k oné velké většině, jež jím nebyla. Tendencí všech liter. bratrstev bylo také nyní, co *novoříšské* bratrstvo na Moravě, zkrátka a dobře vyjádřilo ve 4. článku svých stanov: „Čest a chvála Boží, lidských duší život a spása věčná."

Druhá zvláštnost nynějších liter. bratrstev byla, že literáti počali nyní obecněji zaváděti a hojně užívati *nástrojné hudby* k liturgickému, latinskému a z části také k českému zpěvu. Průvod smyčcových nástrojů počali sice literáti s nějakou částkou již v předešlé době zaváděti na své kůry, zejména v Praze; však dělo se tak jen po řídku a skrovnou měrou, ale nyní obecně a hojnější měrou, tak že při některých kůrech na sklonku této doby shledáváme již skoro plný tehdejší orkestr. Tak vykázal na př. inventář literátského bratrstva v Kolíně r. 1785. tyto hudebné nástroje: dva páry vlašských kotlů, 6 polnic, 2 pozouny, 1 pár lesních rohů, šestero houslí, dvě violiny, jeden violoncello, jeden altoviolu a dvě flautraversy. Na zakoupení hudebných nástrojů vydávali kolínští literáti ročně 8 zl. Průvod hudebných nástrojů zavedli a měli v této době též literáti v Jaroměři, v Kopidlně, Sadské, kdež měli již i zvláštního kapelníka, v Čáslavi (velký orkestr), Kutné Hoře, Česk. Brodě, Kouřimi, v Štěpánově, na Vlašímsku, kdež poprvé vyskytují se v kostelním orkestru též klarinety (r. 1785.); pak v *Plzni*, kde zvali na výpomoc i vojenské hudebníky o větších slavnostech; dále v Klatovech, Nepomuce, Lounech, Táboře, (celý orchestr; „chorus cum omnibus musicalibus instrumentis sufficienter provisus", čteme v děkanském inventáři z r. 1727.); ve Vysokém Mýtě, v Kostelci n. L. a j. a j., jakž udáno bude zevrubněji v našich Dějinách. —

I vzhledem k této nové činnosti našich liter. bratrstev opraviti jest nám nesprávné, ba docela pochybené vývody p. Rybičkovy o tehdejších literátech, jež pak bez mála zobecněly. Praví (v Pam. arch. X. sl. 727.) o nich: „Žeť pak času toho při nedělních a svátečních službách Božích v městech pražských a venkovských téměř naskrze zavedena jest místo (!) dosavadních zpěvů hudba instrumentální, odpadla tím i hlavní druhdy (?) funkce literátská, oslavovati totiž služby Boží zpěvy nábožnými". Divíme se nemálo, jak mohl tak patrný a osudný omyl zavládnouti. Nebylať nyní zaváděna nástrojná hudba *místo* dosavadních zpěvů na kůry kostelní, alebrž tato hudba počínala tehdáž jako všude jinde i u nás na počátku jako malé, nedospělé dítko *pouze provázeti* ty staré latinské zpěvy liturgické a české, jakž dosvědčuje byť i toliko povrchní pohled do Holanovy „Kaply královské" z roku 1693. *Nástrojná hudba s počátku hrála jen to, co zpěváci zpívali.* Teprve znenáhla vyvíjel se její průvod tím způsobem, že nástroje buď úvodem hrály předlohy (themata) zpěváků, jež pak následovaly, aneb hráli hudebníci, tyto předlohy, střídajíce se se zpěváky. Teprve nálezem a rozšířením monodické arie počali skladatelové nástrojům

dobrodinci a na mnoze i dozorci obecných škol. jako dříve: záležloť právě jim na dobrém zdaru těch škol více než jiným sousedům, ježto z nich právě vycházel stálý dorost jejich zpěváků chorálných a figurálných. Ba o *Vysokomýtských* dí Her. Jireček dokonce, že „bratrstvo liter. kůru mělo městskou školu ve své moci" a dokládá, že „ustanovování kantora a školních mládenců vykonávalo se od bratrstva, jež také dohlíželo k učení a školnímu pořádku." A r. 1696. snesli se pp. literáti na značném pokroku ve své škole na ten spůsob, že jeden magister, kantor a subkantor . . . mají schopnější a zrostlejší děti in studiis až do grammatiky připravovati, čehož dříve nebývalo. — *V Chrudimi* slavný mistr drobnomalby, Matouš Radouš, stav se léta Páně 1626. katolíkem, zastával i potom jako literát ještě dlouho úřad inspektora škol. Více dokladů i k této věci podáme ve svých Dějinách, obmezujíce se zde toliko ještě dokladem z Bíliny. V tomto městě byl kůr literátský tak srostl se školou, že likvidační komise toho bratrstva v protokole ze dne 30./XI. r. 1786. přímo prohlásila: „Das Chor ist zugleich das Schulpersonale."

Shrneme-li nyní vše řečené v jedno, snadno poznáme, jak lichý a nesprávný jest soud páně Rybičkův (v Pam. arch. X. 727.), jejž pak i jiní literáti naši opakovali po něm bez rozmyslu, že totiž „neměla tehdáž tato (liter.) bratrstva . . . s bývalými kůry literátskými kromě jména téměř ničeho společného" (!). Samy prameny usvědčují tento ukvapený soud z nepravdy, tak že nelze nám ani pochopiti, jak mohl tak patrný klam vzniknouti. Hlavní účel liter. bratrstev byl také nyní týž jako v předešlé době. A jestliže nyní kromě něho a vedle něho povzbuzovala se mnohá liter. bratrstva i k větší nábožnosti a k horlivosti v pravé víře, neškodili tím hlavnímu účelu svému nikterak, nýbrž ještě více mu prospěli. „Pietas ad omnia utilis." Zbožnosť ke všemu jest užitečná, najmě pak k onomu zpěvu, jenž má řinouti především ze zbožného srdce a pak teprve ze zbožných rtů. Čím zbožnější srdce, tím nadšenější také zpěv jeho. Protož křivý jest i další soud p. Rybičkův: „Tendence všech těchto bratrstev byla veskrz pobožnůstkářská a tytýž i pověrečná" (!). Takto-li by soudil nekatolík, pomyslíme si, že odsuzuje, čeho nezná, čemu nerozumí. Ale co říci, takto-li se děje na dřevě zeleném? —

Ještě křivěji soudí onen badatel, též katolík, jenž dokonce i „pouti, posty, dávání na mše za živé a za mrtvé" a t. p. skutky zbožnosti a lásky křesťanské, jež naše liter. bratrstva též konala, prohlašuje za výkony „pobožnůstkářské a pověrečné". Toť veliké zmatení pojmu. A takto-li prohlašuje muž, jenž chce psáti kritické a vědecké pojednání, nelze nám jinak, než odkázati jej k liturgice neb morálce, by o těchto předmětech prve řádně se poučil, než dovolí si o nich souditi. Pak sluší zajisté na muže, jenž miluje a hledá pravdu.

Však *dvě zvláštnosti* přece znamenáme při liter. bratrstvech této doby. Počaly sice také jeviti se s malou částku již v předešlé době, ale nyní obecněji, ač nikoli výhradně. Předně *spojovala se nyní četná liter. bratrstva s církevními bratrstvy*, jež nyní na obnovu, rozmnožení a povznesení žalostně upadlé zbožnosti a pravé víry četně se zakládala. A tato okolnosť zavdala asi záminku k oněm křivým soudům o nich. Takové spojení stalo se na př. v Česk. Brodě, Poličce, Poděbradech, Polné, Prachaticích, Táboře, ve Velvarech, v Zebráce a jinde. Však z úředních listin místodržitelského archivu v Praze jde

na jevo, že vedle těchto *bylo mnohem více oněch literátských bratřin, jež nebyly církevním bratrstvem*, aniž byly s takovým spojeny, takže zrušovací komise za císaře Josefa II. byla dlouho na vahách, má-li je také pokládati za církevní bratrstva a proto také zrušiti, čili nic. Vzhledem k tomu tím hůře dopadá onen dříve zmíněný generalisující klam, že prý „tendence *všech* těchto bratrstev byla veskrz pobožnůstkářská a pověrečná". Je-li tento soud křivý již vzhledem k oněm liter. kůrům, jež byly skutečně zároveň církevním bratrstvem, jest dvojnásobně křivý vzhledem k oné velké většině, jež jím nebyla. Tendencí všech liter. bratrstev bylo také nyní, co *novoříšské* bratrstvo na Moravě, zkrátka a dobře vyjádřilo ve 4. článku svých stanov: „Česť a chvála Boží, lidských duší život a spása věčná."

Druhá zvláštnosť nynějších liter. bratrstev byla, že literáti počali nyní obecněji zaváděti a hojně užívati *nástrojné hudby* k liturgickému, latinskému a z části také k českému zpěvu. Průvod smyčcových nástrojů počali sice literáti s nějakou částkou již v předešlé době zaváděti na své kůry, zejména v Praze; však dělo se tak jen po řídku a skrovnou měrou, ale nyní obecně a hojnější měrou, tak že při některých kůrech na sklonku této doby shledáváme již skoro plný tehdejší orkestr. Tak vykázal na př. inventář literátského bratrstva v Kolíně r. 1785. tyto hudebné nástroje: dva páry vlašských kotlů, 6 polnic, 2 pozouny, 1 pár lesních rohů, šestero houslí, dvě violiny, jeden violoncello, jeden altoviolu a dvě flautraversy. Na zakoupení hudebných nástrojů vydávali kolínští literáti ročně 8 zl. Průvod hudebných nástrojů zavedli a měli v této době též literáti v Jaroměři, v Kopidlně, Sadské, kdež měli již i zvláštního kapelníka, v Čáslavi (velký orkestr), Kutné Hoře, Česk. Brodě, Kouřími, v Štěpánově, na Vlašimsku, kdež poprvé vyskytují se v kostelním orkestru též klarinety (r. 1785.); pak v *Plzni*, kde zvali na výpomoc i vojenské hudebníky o větších slavnostech; dále v Klatovech, Nepomuce, Lounech, Táboře, (celý orchestr; „chorus cum omnibus musicalibus instrumentis sufficienter provisus", čteme v děkanském inventáři z r. 1727.); ve Vysokém Mýtě, v Kostelci n. L. a j. a j., jakž udáno bude zevrubněji v našich Dějinách. —

I vzhledem k této nové činnosti našich liter. bratrstev opraviti jest nám nesprávné, ba docela pochybené výwody p. Rybičkovy o tehdejších literátech, jež pak bez mála zobecněly. Praví (v Pam. arch. X. sl. 727.) o nich: „Žeť pak času toho při nedělních a svátečních službách Božích v městech pražských a venkovských téměř naskrze zavedena jest místo (!) dosavadních zpěvů hudba instrumentální, odpadla tím i hlavní druhdy (?) funkce literátská, oslavovati totiž služby Boží zpěvy nábožnými". Divíme se nemálo, jak mohl tak patrný a osudný omyl zavládnouti. Nebylať nyní zaváděna nástrojná hudba *místo* dosavadních zpěvů na kůry kostelní, alebrž tato hudba počínala tehdáž jako všude jinde i u nás na počátku jako malé, nedospělé dítko *pouze provázeti* ty staré latinské zpěvy liturgické a české, jakž dosvědčuje byť i toliko povrchní pohled do Holanovy „Kaply královské" z roku 1693. *Nástrojná hudba s počátku hrála jen to, co zpěváci zpívali.* Teprve zponenáhla vyvíjel se její průvod tím způsobem, že nástroje buď úvodem hrály předlohy (themata) zpěváků, jež pak následovaly, aneb hráli hudebníci, tyto předlohy, střídajíce se se zpěváky. Teprve nálezem a rozšířením monodické arie počali skladatelové nástrojům

samotným přidávati a podkládati celý harmonický průvod nápěvů. Ještě náš K. Holan Rovenský, kapelník vyšehradský počínal si r. 1693., tedy ke sklonku XVII. stol., při instrumentaci českých písní tak, že prvním houslím přidělil nápěv písně, druhým houslím průvod jeho (obyčejně v terciích), altoviole protihyb nápěvu a violonu základní noty, někdy také s osminovou figurací. — *Ale nikdy nebylo a nemohlo býti tehdáž při bohoslužbě pouhé hudby nástrojné beze zpěvu ať literátů, neb žáků, neb obou.* Tento nezákonný, pseudoliturgický nonsens jest teprve vynálezem našeho věku a ovocem úpadu liturgického zpěvu. — Vedle pravdy napsali proto na bývalé figurálné kruchtě v Jaroměři toto napomenutí *figurálních literátů*:

„Tu, si muta sonant summum instrumenta tonantem,
Sis memor officii vivida lingua tui". — T. j.:
Nástroje když němé slaví hromovládného Pána.
Pilen budiž i ty své práce čilým jazykem.

Slušíť pamatovati, že i tehdáž dělívali se literáti na chorálné i figurálné, na latinský a český kůr; neb trval vícehlasný (= figurálný), tytýž také polyfonový, velmi umělý a složitý zpěv na kůrech i nyní, jak shora jsme již dokázali. Proto liché a neplatné jsou též další vývody páně Rybičkovy, jež mu z onoho klamného základu vyplynuly, totiž že „... funkce ta (literátská) vztahovala se nyní pouze na zpívání přede mší a kázáním a na předříkávání modliteb a zpěvů při veřejných průvodech". Nikoliv tak! Nýbrž „*při sacrum*" zpívali (figurální literáti) latinsky, před sacrum (chorální literáti) kantytery česky zpívati pomáhali", jakž dí Sedláček v monografii Čáslavě o čáslavských literátech. Obojí kůr, latinský i český, obstarávali literáti také nyní jako dříve, byť i nikoli všude stejně, a průvod nástrojný počali sami zaváděti na kůr a to nikoliv pouze k latinským zpěvům liturgickým, nýbrž nějakou částí také k českým písním.

A tak bylo a zůstalo až do úředního zrušení literátských bratrstev. Proto když l. P. 1786. žádali lounští literáti, latinští a čeští, by (po zrušení bratrstva) ponechány neb nahrazeny jim byly literátské příjmy, odepsal tehdejší guberniální rada von Mayern krajskému úřadu, by odmrštil obojí literáty, „da zu Folge höchster Vorschrift *die Verrichtung der Literaten bei aufgehobenen Literatenchören von selbst aufhören* und von dem Literatenchorvermögen auf Unterhaltung der Figuralmusik, velche nach der neuen Kichenordnung gänzlich aufzuhören hat..... nichts mehr passirt werden kann". A tak psal i nařídil von Mayern též o jiných literátských kůrech.

Z toho pak samo sebou jasně vysvítá, **kdy** zanikl zpěv literátských kůrů a **kdo** vedle pravdy zrušil starý zpěv literátů českých i latinských, chorálných i figurálných.

Nesprávný jest též další vývod p. Rybičkův: „Tím sešlo také z užívání zpěvu, prosy a modliteb (jaké to seřadění!) v starých kancionálech obsažených". To zas není pravdivé udání. Z haeretických zpěvů ovšem sešlo, ale nikoliv také z ostatních. Rybička sám hned na to ukazuje na „Konváře a p. jim prý drabanty", že starší kancionály bedlivě prohlíželi a kde v nich něco scestného nalezli, to korrigovali neb tak opatřili, by z (dalšího) držení a užívání těchto knih ani církvi katolické, ani jejím věřícím nižádné škody nemohlo vzejíti". Tak bylo vedle pravdy.

Neničilť „Konyášové“ těch starých, skvostných a umělecky drahocenných kancionálů, jichž pod obojí bratrstva dříve užívala a jež bývaly chloubou jejich a slávou. Nikoliv! Toto ničení prováděly až po nich osoby docela jiné, jakž udáno bude při zrušení bratrstev. Naopak „Konyášové“ je bratrstvům nechali, začerňujíce v nich pouze místa haeretická; officia pak a prosy o M. Janu Husovi a Jeronymovi z nich ovšem vyřezávali, však kancionály konvertitům vraceli a ponechávali. Každý moudrý hospodář chrání rodinu a čeleď svou ode vší nákazy a příležitosti k ní. Však horší a žalostnější nad nákazu těla jest nákaza duše. Či lhostejno smí býti duši, pro pravdu stvořené, pravdu-li drží či blud? Ač to pravda přirozená, zdravé duši jak slunce jasná, přece nelze nám zde nepoložiti, žeť i sám velmistr Bratří, Komenský, podobné jednání schvaloval z téže příčiny. *Spálilť* kdysi jejich superintendent t. zv. reformovaný katechism Moskoroviův. Komenský pak o tom napsal svým přátelům: „I jakkoliv jím tato knížka, (by nikoho nenakazila svým jedem), oddána byla plamenům, přece zůstavila v myslech mladších lidí (až i také v mé) ostnů zvědavosti, se kterými byl mi po několik let boj trapný... Tolik síly má do sebe i tak skrovninký kousek kvasu, někam vpuštěný“. Tak přiznal Komenský. Čím více jest tedy bdíti církvi Kristově, by starou zálohu víry (depositum fidei) zachovala a podávala věřícím neporušenou! Či měli missionáři ponechati konvertitům k zpívání texty jako: „Na smrť dala spravedlivého ta zběř ďábelská“ (v prose o Husovi) a jj. podobné pohany církevního sněmu obecného? — Opáčně soudili o pravomoci obecného církevního sněmu sami mladoboleslavští utrakvisté. V jejich českém rorátním kancionále znamenáme též nicaeno-cařihradské vyznání víry a při něm vyobrazení obecného sněmu nicaejského, an právě právoplatně odsuzuje Ebiona a Aria pro bludné a rouhavé učení o Božství Kristově.

Ze starých kancionalů, od missionářů takto opravených, ještě dlouho, velmi dlouho zpívali literáti a připisovali na prázdné a přidané listy tytýž také jiné písně, nové a staré, jakž viděti na př. v sedlčanském, táborském, chrudimském graduále a v jj. kancionálech.

Kromě toho sluší ale též pamotovati, že v této době vydáno bylo též mnoho nových a to dobrých kancionalů katolických tiskem. Byl to zejména Šteyrův kancionál, později svatováclavský nazvaný, jenž ani krásou a hojností písní, ani slovesnou úpravou ničeho nezadal žádnému kancionálu jinověrců předešlé doby, ba hojností písní nad ně předčil. Slovesnou úpravou jediné amsterodamský kancionálek Komenského vynikl nad něj. A právě tento (Št.) zpěvník shledáváme ve starých inventářích literátských bratrstev často vykázaný, což ovšem důkazem jest, že z něho literáti hojně zpívali. Proto stalo se, že v době poměrně krátké, za 80 let byl šestkrát vydán tiskem. Také písní v něm neubývalo, nébrž po každé přibývalo, takže páté vydání drželo již do tisíce písní v sobě. Tak svědčí již tento jediný kancionál nikoliv o úbytu českého zpěvu posvátného, nýbrž právě naopak *o stálém vzrůstu jeho* v XVII. a XVIII. století. Toto svědectví pak nabývá ještě větší váhy, uvážíme-li k tomu, že kromě Šteyrova vydáno bylo tiskem *hojně jiných* katolických kancionálů v této době.

Zbývá vyvrátiti ještě jedno nesprávné udání o našich bratrstvech. Říkává se o nich také, že prý tyto obnovené liter. kůry „nebyly již více společností učených mužů jako dříve“. Avšak tato bratrsva lite-

samotným přidávati a podkládati celý [illegible]
Ještě náš K. Holan Rovenský, kapelník [illegible] *[illegible] mužů*“. Tím
tedy ke sklonku XVII. stol., při instr[illegible] Všehrd založil
prvním houslím přidělil nápěv písně, [illegible] jedno s literát-
(obyčejně v terciích), altoviole prot[illegible] českých hu-
noty, někdy také s osminovou figur[illegible], *kdo* býval
mohlo býti tehdáž při bohoslužb[illegible] učení bývali
ať literátů, neb žáků, neb obou. [illegible] osoby mužského,
nonsens jest teprve vynálezem [illegible] bratrstva
gického zpěvu. — Vedle pravd[illegible] čítalo r. 1568.
kruchtě v Jaroměři toto napo[illegible] Staršími

„Tu, si muta som[illegible] krejčí
Sis memor officii [illegible] při jiných bratrstvech
Nástroje když ném[illegible] člena bývalo, aby
Pilen buďiž i ty [illegible], ale nikdy nebyla *učenosť*

Slušíť pamatovati [illegible] v členstvu literátů
i figurálně, na latinsk[illegible] řemeslníků též muže učeností
rálný), tytýž také p[illegible] byl na př. starším obnoveného liter.
i nyní, jak shora [illegible] Králové J. Uhlíř, král. rychtář;
další vývody pán[illegible] mužové, vesměs vážení a v úřadech
vyplynuly, totiž [illegible] Obnovené Táborské bratrstvo čítalo l. P.
na zpívání před[illegible] nimiž byli také: Zbudovský, cís. rychtář,
při veřejných p[illegible] purkmistr, Jáchym Hubatých, senátor,
(figurální liter[illegible] osoby města. Prefektem vysokomýtského
česky zpívati p[illegible] pravidla cís. rychtář. Spolubratrem čáslav-
slavských liter[illegible] Kašpar Fr. z Plankensteinu, komandant na
také nyní [illegible] Formika, jenž byl sekretářem bratrstva.
počali sam[illegible] tento Formika sepsal, čteme také básně
liturgicky[illegible] sepsali: Martin Aquila, primator, Ad. Aquila,
A tak [illegible] hejtman na Žlebích, Formika sám a jj.
trstev. [illegible] dřívějších liter. bratrstev nyní ovšem pominula.
by [illegible] nyní již tak skvostné a velkolepé kancionály
rátsk[illegible], ježto měli nyní hojnosť tištěných. Přece
[illegible] přestala tato činnosť jejich úplně, ježto nyní na
[illegible] školy písařsko-malířské, jež psaly a ozdobo-
[illegible], ne sice již tak umělé, za to však ozdobovali
[illegible] okrasami národního, domácího původu a ucho-
[illegible] prastaré lidové umění od zániku v době nové
[illegible] jež hrozila domácí, lidové kultuře zapomenutím

[illegible] zbývá dotknouti ještě té důležité okolnosti, že
[illegible] staročeský, literáty vypěstovaný, také v této době
[illegible] na lidské mysli, a to [illegible]ikoliv pouze doma, nýbrž
[illegible] jest na př. jak svědčil o tom sám věhlasný světící
[illegible] Jan Hynek Dlouhoveský z Dlouhé Vsi v předmluvě
[illegible] královské“, Putovaloť do Říma l. P. 1674. za příčinou
[illegible] procesí české. I napsal svět. biskup Dlouhoveský,
[illegible] přiúčastnil, o českých zpěvích poutníků takto: „*Dívil*
[illegible]... když jsem já nehodný, jsa tam s mnohými vzácnými
[illegible] přítomný, z nejhlavnějšího kostela sv. Petra hned za
[illegible] den Mlaďátek s přes dvě stě Čechy a ještě jinšími *připojenými*
[illegible] Poláky s pěkným pořádkem a procesím veřejně do jiných
[illegible] chrámů Páně.... putoval. *Tu jsme celý den jako*

po cestě vždycky zpívali hned od oltáře sv. Václava, patrona, ...lčete svého. Ač jinší cizokrajané nám nerozuměli, však líbeznost zpěvů, melodií a tu naši prostou. staročeskou ...d míru vychvalovali; knížata, kardinálové, biskupi ...u cestě se zastavovali a sobě zalibovali.“

...avné a neklamné svědectví jest toho, jak *hojnou* ...darem plnila liter. bratrstva i v době po kato... ...hlavní úkol svůj a tím slávu českého národa ...h národů.

...l Čechům cizinec podobné, ba ještě větší své... ...rt učený opat kláštera sv. Blažeje v Černém ...warzwald“). Ve svém znamenitém spise „De ...a prima Ecclesiae aetate usque ad praesens ...72. sl.) dí, přeložíme-li jeho latinské svědectví ...pravili jsme, že hudba *našeho* věku a *ritu*, vokálná ...všeho druhu v nižádném národě nekvete více ...ve městech i po vsích. Čechům nejvíce se přibližují ...í a slávou hudby posvátné; volněji následují Slezané ...i mají hudbu bezmála vlašskou.“ —

...veliké záliby Čechů v posvátném zpěvu dbali proto i ka...onářové, jimž uloženo bylo získati svedený lid opět pravdě. Jako kdysi Čeští Bratří a jj. bludaři hlavně kouzlem libých ...váděli lid k bludům svým, tak nyní ani katoličtí missio... ...nepomíjeli získati svedený lid opět pravdě libým kouzlem ...ých zpěvů. Zejména shledáváme tuto blahou činnosť při apo...štolském muži P. Albertu Chanovském S. J. Bez mála ničeho nepodnikal, ničeho nekončil beze zpěvu. Doma i v kostelích zpěvem počínal i končíval své promluvy, zpěvem provázel i kořeníval vše jednání svá s bližním. Nade všecky pak oblíbil sobě píseň: „Má duše nespouštěj se nikdy Boha svého“, již tak často a tak vroucně zpívával, že ji proto na Prachensku nazývali „písní P. Chanovského“. Také na přástky ženské čeládky docházel náš horlivý missionář, by tu bránil oplzlým řečem a písním. Proto vyprávěl jim nábožné příběhy, dával jim takovétéž hádanky a na konec jim zanotil nábožnou píseň, již pak všickni zpívali. To zalíbilo se pak čeledi takovou měrou, že pak i bez něho bavily se při přástkách takovými zpěvy a hovory. Tak a mnohem více vypravuje v jeho životopise současný, o málo mladší spolureholník jeho, P. Tanner.

Nejednou vzal z Blatné, neb z Kášovic neb od jinud 5—8 hochů, vstoupil s nimi na žebřinový vůz, v jehož čele vztýčil korouhve, mezi něž postavil sochu Jezulátka. Tak objížděl s nimi dědiny v dalekém sousedstvu, zpívaje s nimi celou cestou písně. Do kterékoliv obce přijeli, tam pak učil a katechisoval. — Ba i tenkráte, došly-li mu všecky zásoby, nesoužil se, nýbrž tím veselejší myslí zanotil sobě píseň: *„Staral jsem se, již se nestarám; včera jsem měl malý peníz a dnes nic nemám“*. A Otec nebeský zase mu dal, aby měl dále co rozdávati a tím duše Pánu získati. I získal náš horlivý sluha Páně Albert, tímto utěšeným a horlivým apoštolátem *bez dragonad a bez vojska* mnoho duší pravdě Boží až do své blažené smrti dne 16. května l. P. 1643.

Co věřil král Jiří o přijímání pod obojí způsobou.

Sděluje Frà **Josef Hamršmid.**

V kompaktátech bylo s posly koncilu basilejského smluveno: o přijímání těla Božího, aby kněží tak přijímajícím vždycky pravili, že mají pevně věřiti, že pod zpósobem chleba nenie tě o toliko, ani pod zpósobú vína krev toliko; ale pod každú zpósobú jest celý a plný Kristus. Arch. č. III, 424, 400. O článku tom že bude na sněmu rokováno, je-li přijímání pod obojí přikázáním, a bude sezříno, co za víru křesťanskou má býti drżáno. — Rozhodnutí koncilu ze dne 23. prosince 1437. znělo: věřící laikové a klerikové, kteří nesloužíce mše sv. k přijímání přistupují, *nejsou rozkazem Páně zavázáni*, aby přijímali pod obojí způsobou. Ať přijímá kdo dle nařízení neb zvyku církve pod jednou či pod obojí způsobou, *děje se to vždycky na spásu těch, kteří hodně přijímají.* Chvalitebný zvyk podávati lidu jednu způsobu *buď zákonem a nikomu není volno jej zavrhovati.*

Nelze příti se, že pod chlebem jenom jest tělo a pod vínem pouze krev, ale *pod každou způsobou jest všecek a celý Kristus.* Monum. conc. gener. II., 1112.

S tím se tedy měli Čechové spokojiti. Zatím když legát Jan Karvajal r. 1448. v Praze v tomto smyslu o přijímání mluvil a jednal, povstala proti němu bouře, po které duchovenstvo pod obojí ve valném shromáždění v kolleji Karlově se usneslo na těchto pravidlech: ode všech aby drżáno bylo, že přijímání pod obojí způsobou *z vůle a moci Pána Krista* i církve jeho jest pravdou užitečnou a spasitelnou; v Praze, *aby nikdo nepodával pod jednou způsobou*, nikdo aby nekázal, *že nic více milosti neudílí se pod dvojí než pod jednou způsobou.* Kdo by proti tomu činil, budiž z města vyobcován. Tomek, Děj. Pr. VI. 159. Tak dle svého hleděli Čechové napravovati po širém křesťanstvu rozšířené učení o svátosti oltářní, ačkoliv dle Korandy srdce neústupného a šije neohbité nikdy prý nebyli.

Podržíme-li pouze toto na mysli, bez ohledu na další nesrovnalosti, dáme za pravdu Piovi II., který prvé než pan Zdeněk Kostka před ním propovědél, že jsou v Čechách lidé, kteří mají přijímání pod obojí za nevyhnutelně k spasení potřebné, že pod dvojí způsobou více milosti se uděluje než pod jednou, a těch že jest málo, kteří by tak přijímali z důvodu, že koncil k tomu svolil, právem řekl českým poslům, že čeští kněží tak mnoho proti kompaktátům přestupují. Arch. č. VIII, 325.

Za těch okolností nebylo zbytečné, když biskupové, vyslaní korunovat Jiřího z Poděbrad za krále, žádali, ať bludu přísahou se shostí. Stalo se, přísahy však nenapsali, ježto Jiří nechtěl dopustiti, aby veřejná listina vinila jej z kacířství, vždyť nebyl — jak pravil — zatvrzelým, spíše věd neznalým vychován byv v národě svém dle učení kněží, kterého poslouchal. Scriptores rer. sil. VIII. 8.

Za to pod přísahou v listině vypsanou slíbil, že chce národ svůj odvolávati od článků římské církvi a katolické víře odporných, že zachová shodu v jednotě pravé víry, jak ji římská církev chová. Bachmann, Ein Jahr (135) 99. Nepřišlo králi na mysl, že by v to

mohlo i přijímání pod obojí býti zahrnuto. Proto chodila králová na kázání Rokycanova a sám král na den Božího Těla opustiv procesí kostela pražského chodil v procesí bludné Rokycanové, jak Pius II. r. 1462. poselstvu českému vyčítal. K tomu dodal kardinál sv. Anděle: král chová kaplany toho šibalstva a bludu, králová zjevně přijímá pod obojí a sám král, kterak přijímá, v tom se tají, toho nevíme. Na to Rabštýn zastával se krále: že pán náš opovrhá procesí kostela pražského a chodí za Rokycanou — nechtějte toho sobě tak bráti, byť on to činil z potupy, ale někdy bývá tuto, někdy ondeno, ano při větších svátcích více bývá nahoře. Arch. č. VIII, 323 n. O královĕ přijímání Rabštýn se nezmínil.

Listem ze dne 28. srpna žalovali Vratislavané papeži, kterak Jiří po zrušení kompaktát v Praze na sněmu mluvil: Slyšeli jste, že jsme přísahali, že chceme kacířskou nepravosť zavrhovati a kacířstvo po království vyhubiti, ale aby papež chtěl z našeho přijímání pod obojí a z kompaktát dělati kacířství, nikdy nám na mysl nepřišlo, ježto zakládají se na evangeliu a zvyku prvotné církve a od koncilu basilejského za ctnosť a nábožnosť naši nám byla povolena. Že bychom byli přísahali ustati od přijímání pod obojí — nikoliv, ale věřte s jistotou, že zrozeni, vychováni a na královskou hodnosť s pomocí Boží v tomto přijímání povýšeni jsouce slibujeme, že je chceme zachovati a chrániti, při něm umříti a žíti, ano, manželka naše i děti a všichni, kdož k vůli nám tak chtějí činiti, musí s námi podle kompaktát žíti a věříme, *že není jiné cesty pro spasení duší* než podle nich umírati a *dle ustanovení Vykupitelova* užívati přijímání pod obojí. Script. rer. sil. VIII., 124.

Papežská stolice byla dle všeho o tom zpravena nejenom od Vratislavských. Sám Jiří měl za to, že jej tak pomluvil Zdeněk ze Šternberka.

Za to byl král Jiří viněn a souzen ze zpětivého kacířství. Dal se hájiti Jiřím z Heimburga. Podrážděnosť, která z celé apologie patrně zírá, nedodává jí přesvědčivé věrohodnosti. Jménem krále dovolává se tu Heimburg, ať papež nedá se vésti pověstí a věrolomným Zdeňkem, ale ať dá jiným, váženějším účastníkům sjezdu příležitosť, aby mohli pověditi, co slyšeli. Tím král ujde pomluvám donášečovým. Palacký, Urk. Beitr. 647. Také ve druhé, klidnější obraně rozeslané knížatům světským se dí, že co Antonín, procurator fidei et fisci proti Jiřímu pronesl, jakoby tento byl prohlásil, že všichni laikové z přikázání Krista Pána mají přijímati pod obojí způsobou — to vše o nás sv. otci jenom se povídá. Scriptores rer. sil. IX, 186. Král sám však přiznává se ke slovům: chci setrvati při obojí způsobě, při které jsem živen byl a vychován, to však že není kacířství, když nemluví o potřebnosti obojí způsoby pro blaženosť věčnou, nechávaje to na rozhodnutí církve. Ib. 188.

Ještě v listě svém jednomu z kardinálů v Římě z r. 1470? vyznává král Jiří, že římská církev jest učitelkou, mimo kterou není spásy, a tvrdí, že trvá v jednotě pravé víry. Je-li něco, z čeho jsme obviňováni, že jsme se od církve katolické odchýlili, máme za to, že jsme v právu jako bezelstný držitel. Pal. U. B. 639.

V této věci, závěrečně, protože po našem vědomí poslední prohlášení krále Jiřího obsahuje listina v archivu vratislavském chovaná,

jejíž opis jsme si opatřili, byvše na obsah její upozorněni krátkým regestem prof. Sedláčka ve Věstníku král. české společnosti nauk. Král za pevného ještě zdraví o veselém masopustu r. 1471., v naději, že s pomocí Boží bezpečněji bude píti s uherským králem uherské víno, než jak tento v Čechách popíjel s Jiřím české pivo, (9. března) prosil Albrechta z Brandenburku za pomoc, aby se sv. otcem po dobrém mohl se vyrovnati. Bachm. U. B. 510, 512.

Do této doby spadá asi prohlášení obsažené v následující listině Král. státního archivu ve Vratislavi na pergamenu s visutou pečetí biskupovou sub sign. F. Oels dep.:

Johannes dei gracia episcopus Wratislavien. etc. universis et singulis, quibus nosse fuerit, oportunum tenore presencium recognoscimus, quod in nostra et illustrium principum et venerabilium virorum dominorum Victorini et Karoli ducum Monsterbergen. et Opavie comitumque Glacen. etc. amicorum et fautorum nostrorum Casparis Marienaw, archidiaconi, Nicolai Tauchan scolastici, et Johannis Hermanni decretorum doctorum canonicorum ecclesie Wratisl. in Christo patrum nobis sincere dilectorum in notariorumque et testium infrascriptorum presencia personalitur (!) constitutus magnificus et generosus vir dominus Benedictus de Weytenmul, burggravius in Karlstein, supremus monetarius regni Bohemie, publice et per expressum recognoscionem et confessionem sub consciencia sua fecit in hunc omnino qui sequitur modum, videlicet, quod tempore olim regis Bohemie etc. Georgii, ut sese appellabat, illustrissimus princeps dominus Albertus, dux Saxonie, landtgravius Turingie, marchio Misne etc. apud prefatum Georgium Prage constitutus tanquam cum suo socero, quoniam eius gener fuit ex legitima filia, et in presencia quatuor nobilium virorum et prefati Benedicti et cuiusdam nobilis baronis domini Petri Dolinitz, magistri curie memorati Georgii et cum predicto duce Alberto duorum magne estimacionis nobilium et secretorum ipsius consiliariorum videlicet Hawbold de Sleynitz supremi marschalci et Nicolai de Gogkeritz, advocati provincialis Misne, habiti sint quidam tractatus et sermones inter dictum Georgium et Albertum ducem, quod ipse dux Albertus tanquam gener suus diligenciam et labores deberet apud sanctissimum dominum nostrum papam, ut gravamina illa et disceptaciones inter eius sanctitatem et Georgium ipsum ad concordiam perduci possent. Memoratus dux Albertus quam primum in prefatorum virorum presencia dixit: charissime domine et pater, si vultis, ut vobis in hac re serviam, consulam et adiuvem, necesse erit, ut vestra serenitas mihi animum vestrum ex parte fidei detegat et manifestet; que verba et sermones predicto Georgio summe placuerunt, quod tam profundam interrogacionem fecit et statim respondit:

dilecte fili, sencio a principio, quod bonam habes intencionem et voluntatem et scias, quod talis est eciam voluntas mea, sum enim delatus et accusatus apud sanctissimum dominum nostrum papam et talis rumor longe innotuit, quasi crederem, quod quicunque sanctissimum eucharistie sacramentum acceperit sub una specie, quod integrum corpus dominicum domini nostri Ihesu Christi et ipsum dignissimum sacramentum non sufficienter ad anime sue salutem percipiat,

quinymmo, qui sub utraque specie ipsum perceperit, plus et magis sufficienter percipiat ad anime sue salutem, quam sub una specie

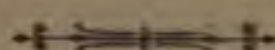
et ex illo fundamento et causa sanctitas sua me voluit dignitate regia ex iniusta suggestione privare et illo me gravamine duriter et severe insectatus est.

Ego omnibus diebus vite mee nunquam ita credidi nec deinceps credere volo quinymmo hec est fides mea: quicunque dignissimum sacramentum sub una specie acceperit, quod sine omni defectu sufficienter ad salutem anime sue percipiat et tantundem et nichil minus sicut sub utraque specie — et econtrario, quicunque sub utraque specie sub obediencia et tenore compactatorum perceperit, iterum tantundem percipiat sicut sub una specie perciperet et non plus, — et ipse Georgius ultra hec dixit verba hec:

Quod esset sub tenore compactatorum natus et sub utraque specie dignissimum sacramentum percepisset et si adhuc eius sanctitas secundum tenorem compactatorum permitteret, libenter hoc videret, tamen si hec voluntas et intencio sue sanctitate (!) non esset, velit se ad voluntatem sue sanctitatis accomodare et regere sicut cristianus rex speraretque quod sua sanctitas comodo cum eo ageret et disponeret sicut cum uno rege; et cum tali legacione et ambasiata suprascripti duo viri nobiles Hawbolt de Sleynitz et Nicolaus Gogkeritz Romam sunt missi et Rome negocium ad bonum finem perduxerunt in eorum autem reditu memoratus Georgius mortuus est.

Supradictus eciam dominus Benedictus ex pocioribus baronibus christianis regni Bohemie nos plurimum rogavit, ut huius sue veridice cognicionis literas nostras testimoniales dare dignaremur, quas eciam ei ex racionabilibus causis nos ad hoc moventibus dandas ex consilio eciam prudentum putavimus. In quorum omnium et singulorum premissorum fidem et testimonium presentes nostras litteras exinde fieri per notarios nostros infrascriptos subscribi sigillique nostri iussimus et fecimus appensione communiri. Actum et datum in castro civitatis nostre Nisse sub anno domini millesimo quadringentesimo nonagesimo tercio indictione undecima die vero Mercurii vicesima prima mensis Augusti, pontificatus sanctissimi in Christo patris et domini nostri domini Alexandri, divina providencia pape sexti anno secundo; presentibus ibidem discretis, famosis et validis viris domino Blasio iudice curie nostre, Gabrieli Hundt, capitaneo nostro Grotcovien., Conrado Waldstromer de Prackenfels, Nicolao Schellendorf de Domantz, Conrado Hobergk de Armenrovhe, Petro Lohenstein de Burkendorff, Georgio Rederer de Kemerswald, Georgio Reybnitz de Rathen, Ludovico Phintzig de Nurnberga, Georgio Dresco de Mertinsdorff, grate et fidelibus nobis dilectis et quam pluribus aliis testibus ad premissa vocatis pariter et requisitis.

Následuje troje pověření notářů Jeronyma Jana Neytharta, Jana Tantzenhewzera a Jana Sweytzera.

Posledních čtyrycet let v kolleji jezuitské v Uherském Hradišti.

Dle původních pramenů [1]) sestavil prof. **Frant. Zdráhal.**

Neblahé doby přišly na církev katolickou. V Němcích protestantismus zvonil na poplach proti katolicismu a svolával pod prapor svůj všecky Němce. Z Čech a Moravy ochotně podávala mu ruku nejen německá města, ale i mnoho Čechů, kteří dosud hlásili se k utraquismu. Než na této nerovné cestě postavil se protestantismu vstříc řád jezuitský a statně odrážel rány, které mířeny byly k srdci církve katolické. V tomto vítězném boji nalézali kněží Tovaryšstva Ježíšova hojné podpory u katolických stavů.

Na Moravě obzvláště byl jejich velikým ctitelem kardinal František Dietrichštein, který založil pro ně několik kollejí.

Avšak i lidé z kruhů občanských přáli řádu tomuto a mnoho bylo dobrodinců, kteří poslední vůlí na něj pamatovali. V Uherském Hradišti byl vřelý stoupenec jeho Václav Kulíšek, který pomýšlel kollej v městě tom založiti. Nebylo však mu možno úmyslu toho uskutečniti.

Několik let na to r. 1635. umínila si panna Kateřina Zoubkova ze Zdětína postaviti kollej na některém místě v Moravě. Císař Ferdinand II. přál si ji míti v městě královském Uherském Hradišti, kardinal Dietrichštein však přemluvil císaře, že tento svolil, by založena byla v Kroměříži, v biskupském sídle jeho.

Za nedlouho přece mělo býti splněno přání Václava Kulíška. Jeho zeť Jan Češka ustanovil, že jmění své odkáže řádu jezuitskému, když zaváže se vystavěti kollej v Uherském Hradišti. Řád závazek ten vzal na sebe, a tak r. 1643. položeny jsou základy k nové kolleji.

Do kolleje této přeloženi jsou kněží z kolleje Kroměřížské. Stalo se tak po jejím zničení r. 1643. Toho roku totiž švédský vůdce Torstenson dobyl Kroměříže a kollej úplně spálil.

Statky pak kolleje Kroměřížské — Zdounecký s desíti dědinami a Habrovanský s třemi — přivtěleny jsou ku Uhersko-Hradišťské. Město pak samo podporovalo stavbu nové kolleje tak, že r. 1644. jest dokončena a ještě téhož roku uvedeno do ní třináct kněží, kteří jali se horlivě pracovati na vinici Páně. Nejen potřebami duševními, ale i často životními opatřovali zdejší pobloudilý lid; obzvláště chudé studenty podporovali, prosíce na ně u bohatších měšťanů. Lid místy odměnil se jim za tuto práci příkořím, než kněze věc ta nezvrátila v jich snaze, naopak tím horlivěji konali své povinnosti. A práce jich nebyla marnou, tak že rok od roku víra katolická v kraji zdejším se vzmáhala, více a více lidí přicházelo k sv. zpovědi a k sv. přijímání, a počet heretiků ubýval. Touto vytrvalou

[1]) Historia Collegii Societatis Jesu Hradistii in Moravia. (V zemském archivě v Brně).
Litterae annuae Collegii Societatis Jesu Hradistii. (V městském archivě v Uherském Hradišti).
Katalogus personarum et officiorum Collegii Societatis Jesu Hradistii (V zemském archivě v Brně).

a neúmornou činností katolická reformace provedena během 30 let z největší části.

S generací druhou přichází též druhá doba dějin kolleje. Pokolení toto a ještě více třetí, vychováváno jsouc již od mládí v katolickém duchu, neprojevovalo již té nechuti k víře katolické, kterou ukazovali tak často jeho otcové.

Od let třicátých století 18. lze stopovati ve zprávách kollejních dobu třetí. Jest to doba sklízně dřívější setby. Kraj zdejší, druhdy protestantský, již úplně je katolickým. Lid sám staví se proti několika kacířům, ukrývajícím se v horách při Uherské straně. Kollej sama stavbami a statky zmohutněla, a počet kněží se ztrojnásobnil; rovněž gymnasium navštěvovalo stále větší počet žáků, kteří pomáhali šířiti vzdělanosť v jihovýchodním cípu Moravy.

O této době rozkvětu podáme úplně jasný obraz. Počneme rokem 1731.

R. 1731.

Toho roku bydlelo v kolleji 14 kněží, 5 učitelů a 9 koadjutorů. Zdraví těšili se všichni až na Františka Bartošíka, který konečně své nešťastné nemoci podlehl. Narodil se v Hradišti 20. pros. r. 1691. Přijat do noviciatu v Brně 9. října r. 1709., v němž vyznamenával se pobožností, bezúhonností a vytrvalostí. Absolvovav v řádu filosofii a theologii, vyučoval v grammatikálních třídách po 4 léta s úspěchem znamenitým, neboť dovedl nejen vyučovati ale i vychovávati svěřenou mládež ve zbožnosti. Rovněž jako missionář působil s velkým prospěchem. Dovedl kárati s laskavostí, byl shovívavý a ve své práci neunavný. Roku tohoto 25. února ve svém povolání missionářském u Lipovic nešťastným pádem stržen jest do vln řeky. dlouho potom jimi zmítán přispěním jiných vysvobozen sice, ale bylo mu ublíženo velice neštěstím tímto. Ulehl a 28. února, ač všemožně se o něj pečovalo, vypustil svou šlechetnou duši, připraviv se řádně na cestu věčnosti. Čtvrtý slib, jímž se málokteří zavazovali, učinil 2. února r: 1727.

Z kazatelů kolleje zdejší dva ve farním kostele, dva v kollejním s prospěchem působí. Kázání jak česká tak německá četně jsou navštěvována. Též i na jiných místech kázáno, tak o svátek sv. Barbory v Buchlovicích, na den sv. Antonína u Františkánů, o svátek sv. Justiny v Uherském Brodě, v den nejsvětější Trojice v Kuželovicích, konečně na sv. Bernarda na Velehradě.

Toho roku zvláště slaven v Uherském Hradišti svátek sv. Viktorie. Mši svatou sloužil opat Velehradský. Rovněž slavný byl svátek sv. Ignacia a sv. Xaveria, apoštola Indů. O působnosti tohoto světce bylo stkvělé kázání v den ten. Zaznamenáno pak jest, že působením zdejších kněží, bylo velmi mnoho kajících a se zpovídajících, obzvláště o výročních svátcích církevních a v den patronky města.

Celkem bylo v roce tom:

Přijímajících nejsvětější svátosť oltářní . . .	31.400
Kázání českých	175
„ německých	52
„ latinských k studentům	65

Katechesí v chrámě 30
" k studentům 32

O vychování mládeže rovněž horlivě se starali členové zdejší kolleje. Škola z té příčiny v kolleji založená byla četně navštěvována, svědčiť to zajisté o oblibě učitelů zdejších. Ústavem tím prospělo se celé jihovýchodní Moravě, neboť daleko přes sto let byla školou toho druhu jedinou. — Celkem roku 1731. gymnasium toto navštěvovalo 118 žáků.

Kromě tohoto ústavu vydržovala kollej zdejší též seminář, v němž stravováni byli většinou na útraty jezuitů chudí studenti. Toho roku dobrodiní takového používalo 13 žáků.

Působením zdejší kolleje zřízena jsou též dvě bratrstva „sodalitas latina“ pod titulem Neposkvrněné Početí Panny Marie a „coetus moravicus“ pod titulem Matky Bolestné. Účelem těchto bratrstev bylo povznésti památku Panny Marie, buditi k Matce Boží lásku. Docíliti snažila se toho processím, veřejným vzýváním, slavnostmi, divadlem, okrašlováním oltářů Panny Marie, schůzemi členskými, jichž se konal ročně dosti velký počet.

Toho roku sešla se sodalitas latinská jednatřicetkráte a coetus moravský devatenáctkráte.

Pro hospodářství zdejší kolleje nebyl rok 1731. zrovna příznivý. Různé živelní nehody zasáhly statky kollejní a též počet mimořádných vydání vzrostl. Tak musilo se zaplatiti 1000 zlatých. Na sochu sv. Františka Xaveria, postavenou u mostu v Zdounkách, vydáno skoro 150 zlatých. Kostel Habrovanský skoro znova vystavěn. Kaple Zdounecká opatřena novou střechou s dvojí věží. Opraven též předměstský špýchar. Druhý špýchar v předměstí Maratinském způsobil kolleji dosti starostí; byl totiž kdysi darován kolleji, ale dar ten stal se příčinou sporů. V Lulči postaven nový kříž, v kteréž dědině vypukl oheň dne 16. května a zachvátil zámeček, ovčinec a 15 chýží, 17. listopadu pak rozzuřil se veliký vítr, který uškodil zámku Habrovanskému a okolním lesům. — Roku toho též uvedlo se velmi málo ovoce, vína i obilí.

* *
*

Kněží zdejší kolleje blahodárně též působí po kraji okolním jako missionáři a založili trvalé tři missie.

O missii pak biskupské ve Valašském Meziříčí a Vsetíně r. 1731. podán obraz tento:

Missionář staral se, aby osoby podezřelé z kacířství vyhledal a je k poznání pravé víry přivedl. Proto kázal nejen v chrámích, ale i chodil po dědinách, uče kolikráte ve třech vesnicích denně. Neměl jen na práci heretiky vyhledávati a je k víře katolické obrátiti, nýbrž bylo mu bojovati s pověrami, jichž plno mezi lidem bylo zakořeněno, obzvláště lid pastýřský mnoho v ně věřil. Tak pověra o černém kohoutu a jiné byly rozšířeny a zvláště lahodily, poněvadž pomáhaly prý k nalezení pokladu. Missionář též obracel svůj zřetel k chudým, jež podporoval. Svátky výroční slaveny byly slavnostně, obzvláště sv. Xaveria, apoštola Indů. Ten den přistouplo k stolu Páně více než 400 osob. Celkem bylo:

Zpovídajících se	13208
Zaopatřeno na cestu věčnosti	122
Sňatků	8
Křtů	30
Knih kacířských zabaveno	6
Na víru Kristovu přivedeni Lutherané	4

O druhé missii Lichtenšteinské na panství Ostrovském r. 1731. zaznamenáno:

Tento rok jako jiná léta s touž bdělostí se pátrá po kacířích, aby do církve katolické byli uvedeni. Jsou poučováni velmi mnoho. Z té příčiny missionář nejen navštěvoval veřejná místa, aby tu kázal, ale též soukromá, aby v místnostech těch více víru oživil, a kde bylo potřebí, manželství porušené zase spojil. Pověry stále vyvracel a hádání a jiným čárám stavěl se v cestu. K pravé víře přivedl čtyři mladíky heretiky a dvě osoby židovské. Svátek nejsvětější Trojice byl oslaven, a mnoho processí k slavnosti té z venkova přišlo. K ozdobě zdejšího chrámu přispěl obraz sv. Jana Nepomuckého, v polích pak jest postaven dvojí kříž.

Zpovídajících se bylo v roce tomto . .	1642
Křtů	17
Pokřtěny osoby židovské	2
Shromáždění konáno	32
Sňatků	9
Úvodů	12
Na cestu věčnosti opatřeno	14
Pohřbů	7

Třetího misionáře působnosť mezi Valachy taková:

K pravé víře obráceni	3
Kázání ve shromáždění	60
Katechesí	60

R. 1732.

V kolleji této bydlelo r. 1732. kněží 15, učitelů 4, koadjutorů 9. Z kněží jeden na den očišťování Panny Marie zavázal se řádu čtvrtým slibem, též jeden z bratří mezi duchovní koadjutory přijat jest, jiný opět, pobyv dvě léta v přísném noviciatě, v němž přijatí nováčkové zanášeli se jenom duchovním cvičením a hleděli poznati důkladně stanovy řádu, složil jednoduché sliby čistoty, chudoby a poslušnosti. Z řádu byli povoláni na věčnosť tři.

První z nich byl P. Matěj Pelc, narozen v Čechách 4. února r. 1652. Do řádu vstoupil 1. října r. 1671., v něm studoval filosofii a theologii. Vyučoval pak v grammatikálních třídách po dvě léta, poësii učil rok; kromě učitelského úřadu zastával úřady jako: místořiditelem konviktu byl 9 let, prokuratorem kolleje 3 roky, superiorem residence 9 let a rektorem 3 roky. Čtvrtý slib nejslavnější složil 2. února 1689. Tento kněz zasluhuje chvály pro svou ochotnosť ku bližnímu, pro svou píli; pracovalť do únavy. Ve svém úřadě byl shovívavý a trpělivý. Trpělivosť ho neopustila ani v nemoci, zmužile snášel bolesti.

Druhý, kterého si Bůh povolal, byl Josef Benetka, narozen v Horosedlích v Čechách 16. dubna r. 1679. Do noviciatu Brněn-

ského byl přijat 8. října r. 1696. Vyučoval v grammatikálních třídách po tři léta a poësii rok. Subregentem semináře byl dva roky, kazatelem po dvacet let a missionářem rok. Slavnostní čtvrtý slib složil 2. února r. 1713.

Byl knězem oblíbeným, ducha mírného a laskavého, obcování příjemného, svědomí nejpřísnějšího a zbožnosti veliké. Všichni, kdož s ním obcovali, ctili a vážili si ho.

Za ním odebral se z tohoto světa P. Josef Záhorka. Narodil se na Hluboké v Čechách dne 17. března r. 1698. Do řádu vstoupil v Praze 9. října r. 1714. Vyučoval grammatice 4, poësii a retorice 2 roky, studenty pobádal k učení po 3 léta, sodalitě latinské stál v čele rok, náboženství křesťanské vykládal po 3 a kázal po 2 léta. Slavnostní čtvrtý slib složil 15. srpna r. 1731. Tovaryšstvo Ježíšovo mělo v knězi tomto nadšeného pracovníka, neunavného a pilného učitele.

O chrám staráno jako jiná léta. Slavnosť výroční sv. Ignacia konána obvyklou slávou. Ve výroční den apoštola Indů sv. Xaveria sloužil mši svatou místní děkan. Mládež školní rovněž súčastnila se slavnosti. Vzýváním tohoto světce pomoženo několika osobám, jak na těle tak na duši zdraví hledajícím. Svátek patronky městské sv. Viktorie byl četnými zástupy oslavován. U oltáře obětoval Bohu opat Velehradský. Četná processí dostavila se do města z venkova, a i po samém náměstí průvody jsou pořádány.

Kněží, kterým ustanoveno jest vyhledávati kacíře, spojovati manželství rozvedená, knihy kacířské zabavovati, řádně zastávali svůj úřad. A tak všemožně starali se, by víra katolická byla rozšiřována, by pověry vymiťovali a aby radili těm, kdož jich žádali za radu.

Celkem bylo toho roku:

Přijímajících nejsvětější svátosť oltářní	27400
Kázání českých	170
„ německých	50
„ k studentům	68
Katechesí v chrámě	31
„ u studentů	36
Obrácen od víry Lutherovy	1

O vychování školní mládeže rovněž pečováno. Toho roku vynikalo gymnasium zdejší ne tak počtem jako zbožností a prospěchem. Připomenouti sluší školní slavnosť, která se dne 26. května konala v nově vystaveném nádherném divadle. Žáků všech bylo 123, z nichž 15 seminaristů.

Schůzí sodality latinské a coetu moravského bylo v tomto roce 49. Sodalitas latinská ustanovila provozovati divadlo o utrpení Krista Pána. Dostalo se pak této kongregaci stříbrného kříže, jenž měl sloužiti ku ozdobě při pohřbu sodalů. I jiné dary obdržela sodalitas tato. Tak Ignacius Lúže odkázal jí 30 zlatých.

Hospodářství tohoto roku utrpělo rovněž jako minulého léta mnohé pohromy. Tak dne 24. srpna vypukl oheň v chatrči staroměstské, který i zámeček kolleje zachvátil dříve, nežli se mohlo zabrániti zhoubnému tomuto živlu. Všecko lehlo popelem, zásoby, nářadí zničeny. Laskavý prelat Velehradský daroval 1000 zl. Pomocí tou zámeček jest obnoven. Poněvadž pak během 14 roků chýže dříve jmenované byly pří-

nou trojího požáru onoho statku, proto pracováno u magistratu, ak u císařského hospodářského úřadu, by chýžky na jiné místo přeoženy byly. Tomu konečně bylo vyhověno. Při této příležitosti jest poznamenati, že Kašpar Poglies o kollej zdejší v té věci zvláště se staral a aby všechny nesnáze z protivné strany uváděné překonal, vlastním popudem svou překrásnou zahradu věnoval na přeložení oněch chatrčí. Druhou škodu měla kollej z ryb, které většinou zhynuly. Hranice pak mezi Zborovicemi a Ratajemi, po mnoho let sporné, po několika bezúčelných komissích po dobrém jsou upraveny mezi kollejí a hraběnkou Rotthalovou, rozenou Lichtenšteinovou. Hrozí však kolleji nová pře o statky Habrovanský a Zdounecký.

Sluší též uvésti dobrodinečka jakéhosi, který před dvěma léty odevzdav kolleji totiž 100 zlatých, chtěl, aby za ně byl pořízen oděv chudým studentům. Ale po uplynutí roku žádal jich zpět, obtěžoval tím kollej, ba hrozil, že bude až u nejvyšší hlavy církve si stěžovati, kdyby nebyly mu peníze vráceny; aby kollej se ho zbavila, dar ten mu vrátila.

V hospodářství přibylo:

V Habrovanech vystaven ze základu špýchar v délce 40 loket; jeden rybník kamenným náspem upevněn. Počala se stavěti též hospoda u nové císařské silnice, která kolleji mnoho užitku slibuje. Opravováním jednoho rybníka Zdouneckého počato. Ještě několik staveb podniknuto.

* * *

O missii valašské kolem Vsetína zaznamenáno:

V krajině této působili kněží dva a konali katechese denně, k nimž vždy dostavil se četný zástup jinochů. Velká část jich chatrně oblečena vytrvala, ač byla zima, až do konce, zahřívajíc se slovem Božím. Konáno vyznání víry, podávána nejsvětější svátost oltářní a tak posilňoval se lid ve pravé víře. Missionář staral se též, aby lid měl bližší kostel na horách Vsetínských, a druhý pak kostel v Hutisku byl ozdoben. — Slavnosť sv. Xaveria ve Vsetíně přilákala mnoho venkovského lidu, a zpovídajících se v ten svátek bylo na 500. Vymožen též sňatek, jemuž třetí příbuzenství bylo překážkou. Mezi dobrodiní, způsobené vzýváním sv. Ignacia, připočítati nutno toto. Manželce Lukavského narodil se hoch s červenými skvrnami na obličeji. Žena tato prosí sv. Ignacia o pomoc a zároveň vodu svěcenou přikládá na skvrny. A hle! Sotva že děcko potřela, znamení ona mizí. Pokřtěn potom jest hoch ten jménem Ignac. Přispěním Panny Marie jest jistá osoba zbavena zimnice, jak sama vyznala. — S velkou bolestí též nesl missionář, že ubírají se mnozí kacíři do Uher a tam přijímají dle víry Lutherovy.

Celkem bylo:

Přijímajících nejsvětější svátosť oltářní	17910
Kázání	155
Katechesí	206
Křtů	53
Sňatků	6
Úvodů	12
Svátostí posledního pomazání zaopatřeno	20

Pohřbů	24
Knih kacířských zabaveno	50
K pravé víře obráceno	14

Na panství Lichtenšteinském missionář stěžoval si, že zdejší lid jest na mnoze neustupný a svéhlavý. O svátek nejsvětější Trojice v Kuželovicích přišlo mnoho processí z venkova zvětšiti slávu toho dne. Vzýváním sv. Ignacia zbaveno jest několik osob zimnice.

Přijímajících tohoto roku nejsvětější svátosť oltářní bylo	3077
Shromáždění	70
Katechesí	30
Křtů	40
Sňatků	12
Úvodů	54
Svátostí posledního pomazání zaopatřeno	52
Pohřbů	10
Kacířských knih zabaveno	10
Přestoupil od lutheranství	1

R. 1733.

R. 1733. bydlelo v kolleji 26 osob, z nichž bylo kněží 14, koadjutorů 8 a učitelů 4, mezi nimiž jeden, ukončiv dvouletý noviciat, složil jednoduché sliby čistoty, chudoby a poslušnosti. Zároveň dosazen jest nový prefekt, poněvadž dřívější s jedním z koadjutorů přeložen jest do kolleje sv. Ignacia v Praze.

Slavnosť sv. Viktorie toho roku obvyklou zbožností konána. U oltáře sloužena slavná mše svatá. Potom bylo hráno divadlo od studentů. Rovněž oslaven den sv. Xaveria, v kterýž svátek obětoval Bohu děkan Uhersko-Brodský. V Kuželovicích slavil se svátek nejsvětější Trojice okázale.

Práce kazatelů a missionářů neminula se s účinkem. Lid byl poučován ve víře nejen soukromými domluvami, nýbrž i veřejným kázáním. Podařilo se též muže spojeného s ďáblem ku pravé víře přivésti. Též kalvinista Mikuláš Vanka zřekl se svého náboženství a vstoupil do církve katolické.

Celkem zaznamenáno:

Přijímajících nejsvětější svátosť oltářní	30300
Kázání českých u sv. Jiří	71
„ německých	44
Katechesí ve chrámě	34
Obrácen od víry Luthérovy	1
„ „ „ Kalvínovy	5
Zaopatřeno poslední svátostí na cestu věčnosti	59
Pohřbů	1

V gymnasii toho roku bylo 125 žáků. Seminář, v němž se vydržovali chudí studenti, byl obdarován 100 zl. Chovanců v něm stravováno 14.

Sodalitas a coetus moravský měl r. 1733 schůzí 49. Kongregace latinská oslavila svátek svého představeného mší svatou, již sloužil

za četné assistence místní děkan. Členové této sodality své náboženské přesvědčen' dávali na jevo nejen schůzemi v oratoři Panny Marie, nýbrž i processím a divadlem. Této kongregaci odkázal Sigmund Selner z Nového Jičína 24 zlatých. Ke kostelnímu náčiní Panny Marie dostalo se mimo jiné věci 5 stolic pro veřejné schůze. Coetus moravský rovněž světil mnoho církevních slavností.

Hospodářství letošního roku utrpělo škody. Úroda byla poškozena jak na polích tak i v zahradách a na vinicích. Doufá se však, že část škody nahradí hospoda u nové silnice císařské z pola již vystavená. Statek na Starém Městě, zničený ohněm předešlého roku, jest obnoven. Vykopána jest též nová studna Upraveny jsou hranice s královským klášterem Cistercianským, též s Kartusiany Brněnskými a s panstvím Pozořickým knížete Lichtenšteina.

* * *

Missionáři na své missii valašské r. 1733. upevňují víru vykládáním jednotlivých článků víry a kázáním. Lid se zve k večerním pobožnostem, ku zpěvu a k modlitbám. V Hovězí chrám sv. Maří Magdaleny, toho roku dostavený, slavnostně posvěcen. Tento kostel obdarován stříbrným kalichem a mešním rouchem.

Přijímajících nejsvětější svátost oltářní bylo	16.110
Kázání	180
Katechesí více než	200
Křtů	55
Sňatků	16
Úvodů	15
Zaopatřeno svátostí posledního pomazání	20
Pohřbů	41
Knih kacířských zabaveno	12
(mezi nimi kniha Tomáše Kempenského o následování Krista Pána).	
Odpadlíků přivedeno k pravé víře	4

O missii na panství Ostrovském zaznamenáno:

Missionář dal si práci, aby lid, zvláště onen, který s Uhry od víry katolické odpadlými hraničí, k poznání pravé víry přivedl. Proto nejen kázal a napomínal veřejně, ale i po staveních chodil, aby poučoval. Svátek nejsvětější Trojice rovněž jako jiná léta slaven v Kuželovicích. Celkem bylo:

Přijímajících nejsvětější svátost oltářní	4.039
Shromáždění	63
Katechesí	25
Křtů	19
Sňatků	13
Úvodů	38
Zaopatřeno svátostí posledního pomazání	52
Pohřbů	17

R. 1734.

Obývalo kollej tuto r. 1734. kněží 16, učitelů 4, koadjutorů 8, všech 28. Jeden z kněží s jedním z učitelů řídil seminář kollejní, nazvaný sv. Františka Borgia.

O svátek sv. Viktorie u oltáře sloužil mši sv. opat Velehradský s četnou assistencí. Slavnosť sv. Xaveria konána rovněž s obvyklou slávou; v ten den obětoval Bohu zdejší městský děkan. Kazatelé horlivě konali svou povinnosť a působili nejen ve svých kostelích, nýbrž kázali o výročních svátcích ve městech okolních.

Přijímajících nejsvětější svátosť oltářní bylo	35.000
Kázání českých u sv. Jiří	70
„ německých	48
Katechesí v chrámě	35
Křtů	4
Úvodů	3
Sňatků	1
Zaopatřeno svátostí posledního pomazání	26

Studentů v tomto roce bylo celkem 133, a vesměs prospívali; seminaristů pak 15.

Sodalitas latinská roku tohoto uspořádala processí slavné a hromadně účastnila se sv. přijímání. — Coetus moravský byl obdarován poslední vůlí panny Marie Anny Drlínkové. Schůzí celkem bylo 48.

R. 1734. byl stav hospodářství opět neutěšený. Osení toho roku kladlo větší naděje na žeň, nežli skutečně byla. Neustálé deště úrodu velice poškodily. K tomu ještě požár v dědině Cvrčovsi a povodeň ničily statky kollejní. Požárem tím přes polovičku obilí zničeno. Habrovanský statek rovněž utrpěl škody. Blesk jej zapálil, znova však jest vystavěn ještě téhož roku.

* * *

Missionář na své missii na panství Ostrovském r. 1734. stěžuje si na nepoddajnosť lidu zdejšího a vysvětluje si úkaz ten, že na blízku jsou uherští kacíři. Podařilo se mu jednoho zdejšího občana přece převésti od Lutherovy víry ke katolicismu. — Svátek nejsvětější Trojice oslaven jako jindy stkvěle. Celkem pak bylo:

Pokání činících	4230
Kázání ve shromáždění	61
Katechesí veřejných	34
Křtů	13
Sňatků	4
Úvodů	32
Zaopatřeno svátostí poslední pomazání	34
Pohřbů	16

Od Lutherovy víry odvrácen Tomáš Záhora.

Zprávu o své biskupské missii valašské r. 1734. podává missionář takto:

Starostí mou bylo, abych ovce, pobloudilé ze stáda Kristova, přivedl k poznání pravé víry. Svátek sv. Xaveria oslavil veliký počet věřících.

Zpovídajících se bylo toho roku	1700
Katechesí	200
Křtů	20
Rozvedených manželství spojeno	6
Úvodů	15

Svátostí posledního pomazání zaopatřeno	140
Pohřbů	10
Knih kacířských zabaveno	20
K pravé víře přivedeno	3

R. 1735.

V kolleji zdejší žilo r. 1735. 17 kněží, 4 učitelé, 9 koadjutorů, celkem 30 osob. Z počtu tohoto byl povolán jeden kněz k vykonávání duchovních povinností k vojsku, stojícímu před Rýnem. Toho roku jako dříve slavnosť sv. Viktorie konána důstojně. U oltáře toho dne sloužil mši svatou děkan Bzenecký. Na den výroční sv. Xaveria obětoval Bohu u oltáře opat Velehradský, slavnosti té byl též přítomen velitel městské pevnosti hrabě ze Stubenberku. Svátek neposkvrněné Panny Marie oslaven zpěvy a hymnou Ambrosianskou; mši svatou sloužil místní děkan.

O kostel staráno jako jiná léta. Zavěšeny v něm dva obrazy, jeden představující umírajícího sv. Xaveria, druhý mučedníka sv. Donata. Též o různé ozdoby na oltář jest postaráno, jako o přikrývku hedbávnou květinami protkanou. Kazatelé v roce tomto měli hojné práce, byli zváni do jiných kostelů, tak kázali o svátek sv. Antonína ve Veselí a o svátek sv. Jakuba v Uherském Brodě. Vzýváním sv. Xaveria bylo pomoženo osobě, již lékaři za oběť smrti prohlásili. Mezi řádně připravenými k smrti dva se připomínají.

Přijímajících nejsv. svátosť oltářní bylo	39.400
Kázání u sv. Jiří	72
„ u sv. Xaveria	92
„ německým jazykem	25
„ k studentům	63
Katechesí	33
„ k studentům	33
Křtů	6
Úvodů	12

Mládež gymnasialní prospívá po celý rok nejen ve vědách, ale i ve zbožnosti. Celkem navštěvovalo ústav ten 159 žáků. Rovněž seminář sv. Františka Borgia vykazuje výsledek dobrý. Bydlelo v něm 16 seminaristů.

Letošního roku stará se jako vždy sodalitas latinská i coetus moravský o uctění Panny Marie. Oltář, této Matce Boží zasvěcený, ozdoben jest nákladem 115 zl. Schůzí latinských bylo 29, moravského coetu 16.

Hospodářství se poněkud lepší. Doufá se též, že mu prospěje Habrovanská silnice císařská. Stavěn pak pro jalový dobytek nový chlév. Tři rybníky konečně jsou vyčistěny. Rovněž v Zdounkách potřebné stavby provedeny.

* * *

O biskupské missii valašské v r. 1735. podán obraz tento:

Svátek sv. Xaveria oslavili Vsetínští dle svého zvyku, počet ctitelů tohoto světce vzrostl, neboť obyčejně přistupovalo k stolu Páně jiná léta kolem 300, tohoto však roku na 900. Kromě povin-

ných prací missionářských postaráno bylo o to, aby na hoře Radhošti byl (kde za starých časů až do příchodu sv. Cyrilla a Methoděje socha Radgosta byla ctěna) kříž s obrazem umírajícího sv. Xaveria vztyčen. Tato slavnosť řídká a přeslavná byla od 2000 lidí navštívena a mezi přítomnými byla paní tohoto místa, Ludovika, rozená hraběnka Žerotínská. Toho roku zpovídajících se byl větší počet než v letech předešlých.

Na své missii na panství Ostrovském r. 1735. měl velikou snahu missionář, aby svému úkolu dostál. Poučoval lid, heretiky vyhledával, a svátek nejsvětější Trojice slavnostně v Kuželovicích konal se jeho působením.

Pokání činících bylo	2360
Kázání ve shromáždění	70
Katechesí	26
Křtů	7
Sňatků	7
Úvodů	37

R. 1736.

V kolleji této obývalo r. 1736: kněží 17, učitelů 4, koadjutorů 9, celkem 30 osob. Z kněží jeden poslán do Brna do chrámu sv. Petra. Na věčnosť odešel frater František Fišer. Zemřel 18. března. Narodil se 17. září r. 1675. v Olomouci. Do řádu vstoupil v Brně 27. září r. 1697. V řádu byl strážcem svatyně po 26 let, visitatorem nočním rok; byl řádným a spolehlivým členem zdejší kolleje.

Jeho následoval na onen svět koadjutor světský Vavřinec Leichtle. Byl slabého zdraví, churavěl, až konečně 30. června nemoci své podlehl. Povinnosti své zastával horlivě.

Sotva že tento byl uložen v chladný hrob, zachvátila smrť P. Tomáše Dudce 11. července o půl noci. Narodil se v Čechách v Nimburce. Do řádu vstoupil v Brně r. 1707. Byl kněz to zbožný, vytrvalý a u svých bližních oblíbený. Tolik o zemřelých.

Slavnosť jest konána sv. Viktorie, v kterýžto den přišlo do města několik processí. Slavným též byl výroční den sv. Ignacia. Voda jest žehnána, a lidu rozdávána. O svátek sv. Xaveria sloužil mši svatou u oltáře děkan Uhersko-Brodský. Kazatelé rovněž jako jindy hleděli docíliti co možná největšího úspěchu.

Přijímajících nejsvětější svátosť oltářní bylo	35.000
Kázání k lidu	148
Katechesí	36
Exhort k studentům	69
Křtů	5
Sňatků	2
Katechesí k studentům	36
Úvodů	8
Zaopatřeno svátostí posledního pomazání	191

V kronice pak školní zaznamenáno jest, že toho roku bylo žáků 177 a seminaristů 21. Všichni až na malé vyjímky řádně prospívali.

Letos opět byla sodalitas latinská obdarována. Rovněž jako předešlá léta konala se processí k uctění Matky Boží. Novým členem sodality stal se pan Amand z Petržwaldu. — Coetus moravský čítal členů 73. Schůzí latinských bylo 31, moravských 17.

V tomto roce 1736. hospodářství kolleje zdejší ublížila povodeň, způsobivši škody na louce za 700 zlatých na rybnících za 14 zlatých. Nákladem 100 zlatých vyčistěn jest jeden rybník, v jiném pak, řečeném Blatič, vystavěn násep v šířce jednoho sáhu a upevněn kameny. Nový potom zámeček ve Světlé z polovice vystavěn jest, kterému 34 měřic polí poddaných Cvrčovských přidáno jest; na místo těch dána občanům těm sousední pastva ve výměře 50 měřic. Mlýn Juřák, vyměněný za hospodu Trupeckou dostal se znova kolleji a slouží opět k užitku.

* * *

Na biskupské missii valašské r. 1736. působili dva missionáři s prospěchem. Konáno jest vzývání v chrámě děkanském ve Valašském Meziřičí, občané v četném počtu súčastnili se pobožnosti té. Rovněž katechese a kázání missionářská byla četně navštěvována. Oltář sv. Xaveria působením missionáře jest ozdoben. Obraz sv. Ignacia osvobodil jakéhosi mladíka od nočních přeludů. Tyto jsou záznamy ještě o missii této:

Přijímajících nejsvětější svátosť oltářní . . .	14.000
Kázání k lidu	145
Katechesí	261
Křtů	5
Úvodů	10
Sňatků	6
Zaopatřeno svátostí posledního pomazání . .	165
Od smrti vysvobozeni	2
Pohřbů	10
Knih kacířských zabaveno	18
Od lutheranství převedeno k víře pravé . .	5
Od židovské víry odstoupil	1

Missie na panství ostrovském r. 1736. líčena takto: Konány slavnosti, poutě a processí za četného počtu obyvatel. Missionář se snažil, aby vzbudil nejen k slavnostem církevním lásku, ale aby též víru vštípil lidu hluboko v srdce.

Přijímajících nejsvětější svátosť oltářní bylo	3483
Od víry Lutherovy převedeno osob . . .	6
Kázání k lidu	60
Katechesí	42
Křtů	13
Zaopatřeno svátostí posledního pomazání	36
Zabavena kniha heretická	1
Od smrti ochránila voda sv. Ignacia šestinedělku	1

Jména obrácených jsou: Barbora Haníkova, Anna Fabulova, Anna Míškova. Kateřina Koláčova, Jiří Koronek, Kateřina Lukášova.

R. 1737.

V r. 1737. v kolleji žilo 18 kněží, 3 učitelé, 10 bratrů laiků.

Z práce své apoštolské vytržen jest P. Jan Tufek, který zemřel v Hrozinkovicích 19. května. Narodil se v Pardubicích v Čechách 25. května r. 1670. V Brně přijat do řádu 29. září r. 1688. Absolvovav filosofii a theologii, vyučoval ve třídách grammatikálních po 3 léta, učil poesii rok, exhortatorem byl po 45 let, regenschorim 3 a missionářem 27 roků, koadjutorem duchovním stal se r. 1705. Missionářem byl znamenitým.

Kazatelé roku toho starali se o všemožný rozkvět víry Kristovy. Kázali nejen ve městě zdejším, ale jsouce zváni od kněží i jinde. Tak působili ve Veselí. I ti, kteří konali missie, docílili výsledků pěkných. Pečovali o to, aby osoby v nepřátelství žijící se smířily, aby kacíře obrátili na pravou víru. Pokřtili též jednu židovku.

Svátky sv. Ignacia a sv. Xaveria oslaveny jako vždy. Voda svatého Ignacia lidu rozdávána ve výroční jeho den; mši sv. na počesť jeho sloužil opat Velehradský za účastenství lidu a gymnasia. O svátek sv. Xaveria zase obětoval Bohu u oltáře quardian z řádu Františkánského. Též slavně skončil výroční den sv. Viktorie. Kostelu přibylo opět několik ozdob, jako pokrývky hedbávné a tabernakulum.

Toho roku bylo:

Přijímajících nejsvětější svátosť oltářní	39100
Kázání v obojí řeči	207
„ k studentům	62
Katechesí	35
„ k studentům	31
Křtů	3
Úvodů	3

Žáci v gymnasii tohoto roku zdárně prospívali. Jeden ze žáků přijat do řádu Františkánského. Celkem studentů bylo 173 a seminaristů 18.

Sodalitas latinská velice slavně světila svátek Neposkvrněného Početí Panny Marie; mši svatou v ten den sloužil za četné assistence diakonů a subdiakonů dustojný pán Dörfl, který po poledni po náměstí Starého i Nového města vedl processí. Táž sodalitas provedla drama o utrpení Páně pod titulem: Láska nemilovaná.

Rovněž coetus moravský staral se uctění Panny Marie.

Schůzí bylo latinských 31, moravských 16.

Hospodářství r. 1737. poněkud se zotavilo. Žeň byla prostřední. Obilí ještě tak sypalo, vína však nad spotřebu nebylo. Podniknuty jsou téhož roku různé správky a nové stavby. Rybník Rohatecký jest získán a opraven.

* * *

Zpráva o pusobení missionářu kolem Meziříčí, Vsetína a Ostrova v r. 1737. zní takto:

Již počátkem toho roku pusobením missionářu ve Valašském Meziříčí veliká pobožnosť konána byla. Občané chodili ochotně do kostela a hojně se zpovídali, tak že měl zpovědník od rána do večera plno práce; ba zdrželi se i masopustních radovánek. Pobožností

těchto súčastnila se v kostele též hraběnka ze Žerotína. Slavnosť sv. Xaveria rovněž lid povzbudila k větší náboženské horlivosti. V den tohoto svátku rozdávány jsou obrázky umírajícího sv. Xaveria. Kdosi, jenž měl po 4 léta píchání na prsou, o sobě vypravuje, že prose sv. Xaveria, úplně se uzdravil. Na Radhošti opět jistá žena slepá, modlíc se k Bohu před křížem, na nejvyšším místě této hory postaveném, nabyla zraku. Ve Vsetíně pak objevil se jakýsi muž, který chtěl založiti nové náboženství, směsici to židovství a arianismu. Byl však kacíř ten chycen a zavřen do vězení, odkud uprchl a své bludy opět po kraji rozšiřoval, obrazy ničil a konečně chtěl missionáře zabíti. Byl však po nějakém čase chycen, postaven před královský soud a odsouzen k smrti. Na popravišti choval se vzdorovitě, bludů svých se nevzdal a jako kacíř zemřel.

Docílen pak výsledek tento:

Zpovídajících se	12000
Kázání	93
Katechesí	186
Knih kacířských zabaveno	23
Od kacířství odvráceni	2

V missii na panství knížete Lichtenšteina toho roku missionář rovněž horlivě kázal k lidu, zpovídal a napomínal.

U sv. zpovědi bylo	2940
Kázání	63
Katechesí	37
Od víry Lutherovy obrácen	1

R. 1738.

Roku 1738. celkem žilo v kolleji 30 osob, z nichž bylo 17 kněží, 3 učitelé, 10 koadjutorů.

Během pak roku zemřel frater Josef Volf, který po mnoho let podagrou byl trápen. Narodil se v Nových Stadicích na Moravě 12. března r. 1689. V Brně byl přijat do řádu 30. září r. 1711. V koleji lékárníkem byl 15 let, visitatorem nočním 6 roků. Ve svém chování byl vlídný a po celý čas nemoci trpělivý.

Jeho následoval na věčnosť P. Václav Bojan dne 12. března. Narodil se v Čáslavi 28. ledna r. 1688. Přijat jest v Brně do řádu 22. října 1703. Velice napomínal lid ku ctnostnému životu, jsa sám velice ctnostný. Úřady, které v řádu zastával, konal s největší pečlivostí. V řádu odbyl si filosofii a theologii a vyučoval pak ve třídách grammatikálních po 4 léta, exhortatorem k studentům byl 2 roky, katechetou 8, mimo tyto úřady zastával i jiné k úplné spokojenosti.

Třetím, který toho roku dokonal svou pozemskou pouť, byl Karel Fišer, jenž následoval vojska císařského s legií polního maršalka z Geldu do Uher. Narodil se 13. srpna r. 1704. v Olomouci. Do řádu v Brně dostal se 9. října r. 1723. Jako učitel vyučoval po 4 roky ve třídách grammatikálních. Muž tento obzvláště byl ctnostný, ducha bystrého a jako missionář osvědčil se býti v pravdě apoštolem.

Jak byl oblíbený i mimo kollej, dosvědčují slova polního maršalka z Geldu, který pravil, že takového missionáře v táboře neměl,

a že od té doby též nebude si přáti jiného missionáře, nežli ze řádu jesuitského.

Kazatelé rovněž horlivě vykonávají své povinnosti. Nejisté ve víře utvrzují, chudým peněžní pomoc poskytují. O svátek sv. Anděla Strážce mnoho lidí pokání činilo. V ostatní svátky, jako v den sv. Viktorie, patronky města, sv. Xaveria, sv. Ignacia a sv. Aloisia rovněž bylo mnoho zpovídajících se. Zasvěcené tyto dny slavně byly oslaveny jak duchovenstvem, tak i lidem městským a okolním. Četná processí se dostavila o svátky těchto světců do města.

Celkem roku toho bylo:

Přijímajících nesvětější svátosť oltářní	54300
„ v Habrovanech a Zdounkách	4356
Kázání k lidu	hojný počet
Kázání k studentům	61
Katechesí v chrámě	hojný počet
Katechesí ve školách	hojný počet

Gymnasium zdejší navštěvovalo r. 1738. žáků 178, z nichž jeden poslán do Brna do škol Tovaryšstva Ježíšova. Divadlo jako jiná leta studenti znamenitě provedli, též súčastnili se všech církevních slavností. Seminář pak vydržoval 22 chovanců.

Roku tohoto sodalitas latinská oslavila den Neposkvrněného Početí Panny Marie mší svatou, pořádala též divadlo o utrpení Páně jako roku předešlého. Coetus moravský rovněž pořádal slavnosti k uctění Panny Marie. Schůzí obou bratrstev bylo 61.

Letošního roku hospodářství bylo pomoženo. Úroda byla hojná na polích, v zahradách a vinicích, a v rybnících pak mnoho ryb se vylíhlo. Opraveny jsou Cvrčovský mlýn, sušárna v Soběsukách, a v Habrovanech přivedena jest část nového stavení pod střechu. Rovněž stavěly se ve Zdounkách dva domky. Též stavení kolleje jest opravováno a nová knihovna opatřena.

* * *

Na své missii r. 1738. na panství knížete Lichtenšteina utvrzoval missionář víru mezi lidem nejen soukromými, ale i též veřejnými rozmluvami, kázáním a katechesemi a pracoval, aby heretikové neměli styku s uherskými nevěrci. Konány na různých místech sv. zpovědi. Vůbec se staral missionář o lid, jak mohl, pomáhaje mu i v potřebách životních. Jakéhosi muže, jenž byl děsen strašidly v noci, poučil, aby vzýval jména nejsvětější, až opět bude přeludy vyrušen ze spánku. Celkem bylo:

Pokání činících	2474
Katechesí	39
Kázání	52
Zaopatřeno svátostí posledního pomazání	26

Víry Lutherovy odřekla se Jofína Regenšteinova z Uher.

O missii biskupské kolem Meziříčí a Vsetína r. 1738. zaznamenáno:

Missionář pro čest a chválu Boží pracuje horlivě na vinici Páně. Po krajině poučuje, káže, kacíře vyhledává, knihy heretické

zabavuje. Poněvadž zdejší lid více večer má času, tak teprve v tu dobu koná katechese, kázání. Též neopomenul, aby svátek sv. Xaveria byl důstojně oslaven. Toho roku bylo:

Pokání činících	13.000
Kázání	100
Katechesí	200
Zaopatřeno svátostí posledního pomazání	200
Kacířských knih zabaveno	15
Obráceno na pravou víru	4

V Hrozinkovicích r. 1738. na své missii horlivě kázal missionář. Všude, kam do chrámu vešel, konaly se modlitby k Bohu. Velikou práci měl s heretiky, kteří byli podporováni ze sousedních Uher, než přece jich donutil, že obrátili se k pravé víře. Vojínu jednomu pak zachránil život. Utekl totiž od svého pluku k Turkům, později však chycen a odsouzen k šibenici. Missionář však za něho prosil u velitele zdejší legie, kterýž vyhověl jeho prosbě a uprchlíka sprostil ohavné smrti.

Zpovídajících se v Hrozinkovicích bylo celkem	10.807
Zpovídajících se jinde	12.306
Kázání k lidu	56
Katechesí	74
Zaopatřeno svátostí posledního pomazání	35
Křtů	19
Pohřbů	15
Sňatků	4
Úvodů	11
Od Lutherovy víry odvráceno	3
Knih kacířských zabaveno	26
Od hanebné smrti osvobozeno	1

R. 1739.

Kollej zdejší r. 1739. obývalo 17 kněží, 5 učitelů a 10 koadjutorů, celkem 32 osob. Z počtu toho jeden kněz s učitelem vzdělávali seminaristy, druhý kněz poslán do jiné provincie a jeden učitel k vůli chatrnému zdraví odešel do svého domova. Jiní dva kněží jsou povoláni do Uher k vojsku, které táhlo proti Turkům. Tehdáž císař Karel VI. jako spojenec Ruska účastnil se války po boku jeho na poloostrově Balkanském. Do boje toho poslal celou svou armádu pod vůdcem Sekendorfem již r. 1737. Výsledků šťastných se však císařský voj nedodělal, nýbrž utrpěl velkých ztrát. Válka tato skončila se mírem Bělehradským v r. 1740.

Tohoto léta odešli na věčnosť:

Dne 20. února frater Jiří Strake. Narodil se ve Fridlandě v Čechách 7. prosince r. 1677. Do řádu vstoupil v Brně 19. října r. 1701. Muž to byl zbožný, ctnostný a v nemoci své trpělivý. Zastával různé úřady. Tak byl visitatorem nočním 16 let. Koadjutorem světským stal se 2. února 1712.

Svou duši vypustil též P. Jan Chodura, narozený v Želízi na Moravě dne 27. ledna r. 1688. V Brně vstoupil do řádu 24. října r. 1705. Absolvovav v něm filosofii, vyučoval pak grammatice 4 léta,

napomínal k řádnému žití rok, k lidu kázal po 8 let, představeným coetu moravského byl 6 a ředitelem hudby 13 roků, missionářem 3 léta, katechetou na 12. rok. Koadjutorem duchovním stal se 2. února r. 1720. Ve své missii byl oblíbeným, trpělivě snášel nehody a strasti, napomínal lid vespolek k přátelství a pomáhal chudým.

Kazatelé starali se horlivě jako jiná léta o vinici Páně. Ve farním chrámě sv. Jiří a v kollejním sv. Xaveria dva v řeči české a jeden v německé kázali; kázání účastnila se též posádka vojenská. Též i na jiných místech hlásali slovo Boží. Tak o svátek sv. Bernarda na Velehradě, o sv. Anděla Strážce ve Veselí. Podařilo se jim dva židovské mladíky na víru katolickou převésti.

Svátky zvláště slavené, jako sv. Viktorie, sv. Xaveria, sv. Ignacia, sv. Aloisia zdejší kollej všemožně světila. Na den sv. Ignacia sloužil mši svatou opat Velehradský, o svátek sv. Xaveria zase obětoval Bohu městský děkan. Na den sv. Viktorie dostavila se četná processí.

Přijímajících bylo roku tohoto	40.000
Katechesí v chrámě a ve škole	68
Kázání k lidu	138
„ k studentům	65
Pokřtěno židů	2

Roku 1739. bylo ve zdejším ústavě žáků 199, z těch byl jeden baron. Mládež, která se proti disciplině prohřešila, trestána. Do řádu Františkánského v Uhrách přijat jeden student. V semináři bydlelo 22 chovanců.

V roce tomto latinská sodalitas a coetus moravský odbýval celkem 58 schůzí.

V hospodářství opět mnohé opravy a stavby podniknuty jak na statku předměstském, tak v Zdounkách. Ve Cvrčovsi zřízen znova mlýn. Rybník Olšovský hrázemi novými upevněn a vyčistěn. Kaple nová rovněž jest v polích založena nákladem 300 zlatých. Též v Habrovanech vykonány opravy na střeše statku, postaveny na ní věžičky a kříž.

* * *

O missii Lichtenšteinské r. 1739. podán obraz tento:

Missionář pracoval na vinici Páně usilovně, aby ve víře pravé utvrdil bloudící, aby kacíře vyhledal, zvláště při uherské straně se zdržující. Zaznamenal pak, že bylo:

Pokání činících	2673
Kázání	53
Katechesí	48
Křtů	11
Zaopatřeno svátostí posledního pomazání	39
Pohřbů	11

Rovněž působil vydatně missionář na své missii kolem Meziříčí a Vsetína. Slavné vzývání k Bohu se koná v Meziříčí, aby byl odvrácen mor. Svátek sv. Xaveria a sv. Ignacia slaven slavně a socha tohoto posledně jmenovaného svatého u mostu v Meziříčí za jásotu obyvatelstva postavena. Podařilo se též missionáři od víry Lutherovy odvrátiti jednoho muže a zabaviti 20 knih kacířských. Ostatně bylo:

Pokání činících	13.000
Shromáždění odbýváno nad	100
Katechesí	100
Zaopatřeno svátostí posledního pomazání . .	200

Na své missii biskupské v Hrozinkovicích r. 1739. snažil se docíliti missionář, aby lid k větší pobožnosti přivedl, a kacíře vyhledal, aby slavnosti církevní byly slaveny důstojně, a hojně našlo se těch, kteří by pokání činili. Bylo pak:

Zpovídajících se	12.000
Křtů	14
Sňatků	8
Zaopatřeno svátostí posledního pomazání	34
Úvodů	23
Pohřbů	12
Shromáždění	50
Katechesí	80

R. 1740.

V roce 1740., v kterém nastoupila na vládu v dědičných zemích rakouských Marie Terezie, dcera císaře německého Karla VI., zemřelého 20. října téhož roku, čítala kollej zdejší 18 kněží, 4 učitele, 10 koadjutorů a 3 missionáře.

Z počtu toho zemřeli dva. První, jenž opustil tento svět, byl P. Antonín Sobeli. Narodil se v Kroměříži na Moravě r. 1672. dne 5. března. Do řádu vstoupil 9. října r. 1688., v němž absolvoval filosofii a theologii, vyučoval grammatice po 4 léta, kázal k lidu 26 roků, představeným kongregace byl po 9, katechetou po 6 a ředitelem konviktu Těšínského po 2 léta; koadjutorem stal se 2. února r. 1703. Byl nadšeným knězem.

Jeho následoval na věčnosť P. Antonín Kučera. Narodil se v Čáslavi 29. srpna r. 1687. Do řádu byl přijat v Brně 15. listopadu r. 1702. Absolvovav v něm filosofii a theologii, vyučoval grammatice po 3 leta, představeným semináře byl 1½ roku, v residenci byl cvičitelem hudby a instruktorem mládeže 3½ léta, představeným kongregace 2 roky, exhortatorem kolleje 2 a panen sv. Uršuly též 2 léta, psal dějiny domácí po 3 roky. Čtvrtý slavnostní slib složil 2. února 1720.

Kazatelé dodělali se výsledku pěkného, lid se četněji shromažďoval v kostele, více chodil na processí a ubývalo rozvedených manželství.

K výročním slavnostem obvyklým dostavili se odjinud též vznešení kněží. Tak ve výroční den sv. Ignacia byl přítomen a sloužil mši svatou v kolleji Hradištské opat Velehradský. O svátek sv. Viktorie přišlo do města jako jiná léta mnoho processí.

Roku toho pak bylo přijímajících nejsv. svátosť oltářní	43.462
Kázání	191
„ k studentům	61
Katechesí	29
„ k studentům	36
Pohřbů	34

R. 1740. navštěvovalo gymnasium zdejší 174 žáků, z nichž byl jeden baron. V semináři pak stravováno 16 chovanců.

Sodalitas latinská a coetus moravský konal letos schůzí 42.

Na statcích kollejních pilně se pole vzdělávají, aby nesla užitek. Z přebytku zakoupily se knihy do nové knihovny za 984 zlatých.

* * *

O missii biskupské v Hrozinkovicích r. 1740. zaznamenáno:

Missionář poučoval nevzdělané horaly. Rozdával též vodu sv. Ignacia, která pomáhala i v těžkých nemocech. Podařilo se mu také židovku pokřtíti a ji do pravé církve uvésti.

Pokání činících bylo toho roku	12.305
Shromáždění konáno	59
Katechesí	89
Křtů	19
Úvodů	15
Sňatků	12
Zaopatřeno svátostí posledního pomazání	23
Pohřbů	15
Víru katolickou vyznalo	15
Manželství rozvedených spojeno	5

Kolem Meziříčí a Vsetína práce missionáře potkávala se s prospěchem. Pobožnosti v kostele v Meziříčí tak užitečny byly, že počítalo se na 4000 pokání činících. Celkem bylo:

Pokání činících	9716
Knih kacířských zabaveno	19
Shromáždění konáno	76
Katechesí	88
Zaopatřeno svátostí posledního pomazání	67
Odvráceno od kacířství	1

Missionář, který konal missii na panství Lichtenšteinském v r. 1740., viděl, že mnoho jest kacířů v župě Javornické, proto žádal královský tribunal, aby zakročil v té věci. I stalo se tak. Následkem toho heretikové v Ostrovsku neměli žádného spojení s nimi a též nenalézali více útulku u nich. Toho roku bylo:

Zpovídajících se	2590
Kázání	43
Katechesí	71
Sňatků	8
Křtů	9
Úvodů	19
Svátostí posledního pomazání zaopatřeno	65
Pohřbů	6
Odvráceno od odpadlictví	9

R. 1741.

Rok 1741. byl neklidný. Na dědičku císaře Karla VI. udeřili skoro všichni její sousedé. Nejnebezpečnějším byl Fridrich II., král pruský, který opanoval již Slezsko. Město Uherské Hradiště bylo

ještě toho roku ušetřeno od vojska jeho, ač do Moravy vtrhlo a 27. prosince Olomouce dobylo. Avšak čekalo každou chvíli, že Prusové k pevnosti té přirazí, aby jí dobyli; proto město strojilo se k odporu.

V tomto nepokojném roce žilo v kolleji zdejší 31 osob, z nichž bylo 17 kněží, 4 učitelé, 10 koadjutorů.

Z počtu toho zemřel P. Tomáš Roboldt, narozený v Čechách 15. srpna r. 1706. Do řádu vstoupil 9. října 1726. Učil pak grammatice 3 léta, kázal k studentům rok, k lidu 3 a katechetou pak byl 3 léta. Čtvrtý slavnostní slib složil letošního roku.

Jeho následoval na věčnost 30. září P. Václav Kužel, narozený v Hradci Králové 4. března r. 1698. Do řádu vstoupil v Brně 9. října r. 1716. Absolvoval v něm filosofii a theologii s vyznamenáním, vyučoval pak v třídách grammatikálních po 4 léta, poesii rok, retorice 7 let, kázal k studentům po 3 a představeným sodality latinské byl po 4 roky, instruktorem mládeže v residenci po 3 léta, rádcem kolleje a prefektem škol rok. Byl vzácné laskavosti a přísný na sebe v povinnostech.

Třetího vyvolila si smrť dne 20. prosince. Byl to Adam Ringlhan, narozený v Litoměřicích 16. prosince r. 1684. Do řádu byl přijat v Brně 30. srpna r. 1703. Zastával různé služby v řádu, byl budičem po 25 a visitatorem nočním po 15 let, hodiny měl na starosti po 4 roky. Koadjutorem světským stal se 12. února r. 1716. Byl nábožný a v práci vytrvalý.

Čtvrtý, který zemřel, byl P. Michael Rinner, narozený 8. září r. 1671. v Jiřinech. Do řádu vstoupil v Brně 14. října r. 1687., absolvovav v něm filosofii a theologii, vyučoval pak grammatice po 4 a poesii rok, prokuratorem byl 10, ředitelem semináře 6 let, rádcem domácím 7 roků, předsedou dědictví sv. Václava 4 a superiorem residencie 5 let. Pilný to byl kněz. Koadjutorem duchovním stal se 2. února r. 1702.

Svátky toho roku připadající jsou obvykle oslaveny, obzvláště den sv. Viktorie, sv. Xaveria, sv. Ignacia a sv. Aloisia.

Práce kazatelů rovněž jako jindy vykazuje prospěch. Bylo roku toho:

Přijímajících nejsvětější svátosť oltářní	36.000
Kázání k lidu	140
Katechesí	56

Tohoto roku počet žáků vzrostl na 185. Seminaristů pak bylo 16.

Sodalitas latinská a coetus moravský, který jako jiná léta pořádal různé slavnosti k uctění Panny Marie, schůzí konal 48.

V hospodářství opět jsou podniknuty v r. 1741. stavby. Tak ve Zdounkách jsou znovuzřízeny 3 mlýny. Rybník prostřední jest vyčistěn. V Habrovanech nový špýchar stavěn. Maratická vinice však v ceně 15 zlatých navždy kolleji odňata.

* * *

Missionář v Hrozinkovicích v tomto roce stěžoval si, že trvající válka překáží mu ve vykonávání jeho povinností. Proto přece dosti veliký počet byl zpovídajících se i těch, kteří rádi na mši svatou chodili.

Celkem bylo :

Pokání činících	6375
Shromáždění	48
Katechesí	53
Zaopatřeno svátostí posledního pomazání	97
Pohřbů	37
Křtů	9
Od hrozné smrti zachráněno	4
Knih kacířských zabaveno	4

Missie ostatní konány jako jiná léta s výsledkem uspokojivým.

R. 1742.

V roce 1742. vojsko pruské na svém vpádu do Moravy dostalo se až k Uherskému Hradišti a obléhalo je v únoru, březnu a dubnu. Zakusilo město to dosti útrap po dobu tuto, proto tím radostněji uvítalo mír, jejž zavřela s Fridrichem pruským Marie Teresie ve Vratislavi 11. června na pokyn Anglie.

Toho roku obývalo kollej 27 osob, z nichž bylo 14 kněží, 4 učitelé a 9 koadjutorů.

Zemřel pak 15. dubna P. Jan Sigl, který narodil se v Blatné v Čechách dne 29. června r. 1666. Do řádu přijat byl 27. září 1690. Čtvrtým slavnostním slibem zavázal se 2 února r. 1705.

Jeho na věčnosť následoval 7. prosince P. Leopold Mladý, narozený v Liběticích v Čechách 15. listopadu r. 1685. Do řádu vstoupil 22. října r. 1701, v němž absolvoval filosofii a theologii, vyučoval pak mládež po 3 léta a missionářem byl po 5 roků. Slavnostní čtvrtý slib složil 2. února 1719.

Kazatelé zdejší kolleje horlivě kázali ve chrámě kollejním česky a německy. Slavnosti výroční, jako svátek sv. Viktorie, sv. Ignacia a sv. Xaveria, jsou důstojně pořádány. K tomuto světci obrátil se o pomoc jakýsi občan Doskočil v té chvíli, když jeho manželce v hořícím stavení hrozila smrť. Prosba jeho nebyla oslyšena.

Přijímajících nejsvětější svátosť oltářní toho roku bylo	35000
Kázání	120
„ k studentům	40
Katechesí v kollejním chrámě	30
„ k studentům	24
Zaopatřeno svátostí posledního pomazání	40
Od víry Lutherovy odvráceno	2
Od odpadlictví přivedeno k pravé víře	2

V gymnasii zdejším studovalo 179 žáků. V semináři stravováno 9 chovanců.

Sodalitas latinská měla schůzí 26 a coetus moravský 14.

Rok tento nebyl příznivý pro hospodářství. Velice škodila mu trvající válka. Nepřátelé brali obilí, dobytek píci a způsobili kolleji tak škodu na 15.087 zlatých.

* * *

Ani v této době nebezpečné a neklidné neustáli missionáři ve své práci, a zaznamenáno, že v Hrozinkovicích bylo :

Pokání činících	7363
Kázání	52
Katechesí	98
Sňatků	15
Křtů	19
Úvodů	26
Zaopatřeno svátostí posledního pomazání	63
Pohřbů	16

Kolem pak Meziříčí a Vsetína bylo:

Pokání činících as	10000
Kázání nad	100
Katechesí	200
Knih kacířských zabaveno	15
Odstoupil od víry židovské	1

Na panství Lichtenšteinském:

Pokání činících bylo	1975
Kázání	38
Katechesí	68
Křtů	2
Zaopatřeno svátostí posledního pomazání	26
Pohřbů	9

R. 1743.

Roku 1743 mělo Uherské Hradiště od války pokoj, ač ještě stále bojováno o dědictví rakouské. Osob kollej obývajících bylo v tomto roce celkem 26; z počtu toho bylo kněží 14, učitelů 4, koadjutorů 8. Zemřelo pak jich 6, mezi nimiž i hlava kolleje.

První, který 14. dubna odebral se na věčnosť, byl P. Karel Jelínek, narozený v Telči na Moravě 8. ledna 1713., do řádu vstoupil 14. září r. 1740. v Brně.

Druhý, jenž ho na věčnosť následoval, byl Josef Los, stížený katarrhem dlouhou dobu; zemřel dne 11. května. Narodil se v Mostě v Čechách 12. května r. 1700, do řádu přijat v Brně 13. srpna r. 1726. Zastával různé úřady.

Třetí, jehož smrť zastihla, byl P. Ferdinand Teisinger, narozený v Königsberku v Čechách dne 18. června r. 1668. Vstoupil do řádu v Brně 29. listopadu r. 1683, a absolvoval v něm filosofii a theologii. Úřady, které mu byly přiděleny, zastával vždy správně. Duchovním koadjutorem stal se r. 1699.

Čtvrtý, kteréhož Bůh k sobě povolal, byl P. Jan Breveri, hlava kolleje, zemřel 21. června. Narodil se v Čechách 30. října r. 1695. Do řádu vstoupil 27. října r. 1712., absolvoval v něm filosofii a theologii, vyučoval grammatice po 4 léta, poesii rok, retorice 6 let, kázal k studentům po 2 a představeným kongregace byl $1\frac{1}{2}$ roku, katechetou 8 a radou domu 3 léta, ředitelem semináře 2 a rektorem kolleje na 5 rok. Slavnostním čtvrtým slibem zavázal se řádu 2. února r. 1730.

Pátý, jenž ukončil tuto pozemskou pouť 2. července, byl P. Severin Heichel, narozený v Budišově na Moravě 17. října r. 1694. Absolvoval v řádu filosofii a theologii. Do řádu v Brně přišel 9. října

r. 1721. Mimo různé úřady byl katechetou a kazatelem o slavnostnějších svátcích po 2 roky.

Šestý, jenž vypustil svou duši 25. července, byl P. František Kaiser. Narodil se ve Znojmě 1. října r. 1709. Vstoupil do řádu v Brně 9. října r. 1725., absolvoval v něm filosofii a theologii, vyučoval grammatice po 3 roky, katechetou byl po 5 let, představeným knihovny na druhý rok. Koadjutorem duchovním ustanoven 2. února r. 1741.

Obvyklé slavnosti církevní roku toho pořádaly se jako jindy. O svátek sv. Ignacia poctili kollej návštěvou cizí kněží. Na den sv. Xaveria u oltáře sloužil mši svatou viceděkan Veselský. Na svátek sv. Aloisia byla mši svaté přítomna mládež školní. Rovněž svátek sv. Viktorie oslaven.

Přijímajících nejsvětější svátosť oltářní bylo toho roku	35.400
Obráceno k víře pravé	4
Kázání	179
Katechesí	44
Zaopatřeno svátostí posledního pomazání	38
Pohřbů	31

Letošního roku mládež gymnasialní počtem 154 prospívala jak ve zbožnosti, tak v učení. Rovněž 7 chovanců v semináři sv. Borgia konalo řádně své povinnosti.

Sodalitas latinská i coetus moravský pořádal mnoho slavností a pobožností ku cti Panny Marie. Schůzí celkem měl 46.

V hospodářství škodu v loni ve válce utrpenou jen částečně nahradila letošní příznivá žeň.

* * *

O missii biskupské kolem Meziříčí a Vsetína r. 1743. zaznamenáno:

Missionář staral se, aby vedl lid k dobrému, aby heretiky přivedl na pravou víru, aby knihy kacířské vyhledal a je zabavil, pověrčivé aby přesvědčil o marnosti pověry. — Celkem bylo:

Pokání činících skoro	8000
Kázání	59
Katechesí	67
Zaopatřeno svátostí posledního pomazání	125
Od kacířství obráceno	5
Knih kacířských zabaveno	15

Missionář v Hrozinkovicích zvláště poučoval lid v lesích bydlící, pobádal katolíky ku ctění Panny Marie.

Pokání činících toho roku bylo	6267
Shromáždění	70
Katechesí	102
Sňatků	9
Křtů	10
Úvodů	12
Zaopatřeno svátostí posledního pomazání	84
Pohřbů	33
Obráceno k pravé víře	1
Knih kacířských zabaveno	15

V Kuželovicích pak bylo:

Shromáždění	58
Katechesí	32
Zaopatřeno svátostí posledního pomazání	28
Křtů	13

R. 1744.

Fridrich II. opět v roce 1744. vtrhl s vojskem do Čech, za záminku vzav si hájení práv císaře německého Karla VII. proti Marii Teresii, nad nímž vítězila v Bavorsku. Během roku pustošili Prusové i na Moravě a obléhali též město Uherské Hradiště Kollej jesuitská v době té utrpěla mnohé škody na hospodářství.

Roku toho obývalo kollej 14 kněží, 4 učitelé a 9 koadjutorů, celkem 27 osob. Z počtu toho zemřel P. Jan Žiželický, narozený v Čáslavi 31. října r. 1671. Do řádu vstoupil v Brně 9. října r. 1691., absolvoval v něm filosofii a theologii, vyučoval pak grammatice po 5 let, představeným kongregace byl po 13 a bratrství sv. Václava rok, missionářem na statcích řádu 11 let. Duchovním koadjutorem stal se 2. února r. 1704. Ostatní členové Tovaryšstva Ježíšova, těšíce se zdraví. konali řádně vyměřenou jim práci. Obzvláště horliví byli čtyři kazatelé slova Božího, kteří kázali ve chrámě kollejním i farním.

Rovněž výroční církevní slavnosti konány slavně. O svátek sv. Ignacia byl přítomen mši svaté prelat Velehradský, a ve výroční den sv. Aloisia obětoval Bohu kněz ze zdejšího konventu Františkánského. Též okázale slaven svátek sv. Viktorie.

V roce tomto bylo:

Přijímajících nejsvětější svátosť oltářní	30200
Kázání	236
Katechesí	44
Odvrácen od víry Lutherovy	1
Od víry židovské	1
Zaopatřeno svátostí posledního pomazání	34

Gymnasium zdejší navštěvovalo toho roku 159 žáků. Prospěch jevil se u nich celkem dobrý a zajisté by byl ještě lepším, kdyby válka mezi císařovnou Marií Teresií a Fridrichem II. nepřivedla voje až k Uherskému Hradišti, které město toto obléhaly; z té příčiny učitelé přerušili v této době nebezpečné vyučování. V semináři pak bylo stravováno 11 chovanců.

Sodalitas latinská a coetus moravský v r. 1744. měl 49 schůzí.

Pro hospodářství byl tento rok velice nepříznivý. Osení a víno, které vzbuzovalo nejlepši naději na bohatou žeň. utrpělo velikou škodu mrazem v měsíci květnu. Stavěno a opravováno tak jako jiná leta nebylo Pouze ve Zdounkách jest opraven nedávno nový chlév.

* * *

Na missii biskupské kolem Meziříčí a Vsetína horlivě si počínal missionář a na památku stého trvání této missie pořádal různé slavnosti.

Celkem bylo:

Pokání činících	5681
Shromáždění	75
Katechesí	89
Zaopatřeno svátostí posledního pomazání	7
Obráceno na pravou víru	15
Knih kacířských zabaveno	10

O missii biskupské v Hrozinkovicích zaznamenáno: Missionář snažil se postaviti kapli. Na vystavení její daroval patron této missie, biskup Olomúcký, 15 zl.

U svaté zpovědi toho roku bylo	7366
Shromáždění	69
Katechesí	84
Křtů	7
Úvodů	5
Sňatků	5
Zaopatřeno svátostí posledního pomazání	53
Pohřbů	25
Od kacířství obráceno	5

Missie Lichtenšteinská u Kuželovic uvádí, že bylo:

Pokání činících	2097
Shromáždění	41
Křtů	22
Zaopatřeno svátostí posledního pomazání	17
Pohřbů	8

R. 1745.

V roce 1745. válka mezi Marií Teresií a Fridrichem II. ukončena mírem v Drážďanech, kterým opět potvrzeno jest odtržení Slezska od říše rakouské. Na mír tento čekali toužebně obyvatelé zemí koruny české, kteří trpěli velice boji těmi. I kollej v Uherském Hradišti oddechla si, když uslyšela, že válka jest skončena. Zakusila několikráte při obléhání města drzé a loupežné ruky pruského vojína. Toho roku bylo v kolleji všech osob 28, z nichž kněží 14, učitelů 4, koadjutorů 10.

Zdraví členů celkem nebylo valné, pět osob zemřelo. Mezi nimi P. Jiří Lousan, prokurator kolleje. Narodil se v Praze 4. května r. 1702. Vstoupil v Brně do řádu 9. října r. 1718., poslouchal v něm filosofii a theologii, vyučoval pak grammatice po 5 let, kázal k lidu po 3 roky, missionářem byl 7 let, prokuratorem kolleje na druhý rok. Slavnostní čtvrtý slib složil 2. února 1736.

Toho na věčnost následoval 21. února P. Jan Kolumbanus, narozený v Mladé Boleslavi v Čechách 18. května r. 1682. Do řádu vstoupil v Brně dne 27. října r. 1698. Absolvoval v něm filosofii a theologii, vyučoval grammatice po 3 léta, poesii rok, kázal ke studentům 4, k lidu 19 let, představeným kongregace byl po 4 a prefektem škol rok, radou domu 11 let, superiorem residence 30, ředitelem semináře 9 roků. Slavnostní čtvrtý slib složil 2. února 1716.

Třetí, který za nimi na věčnost odešel, byl frater František Tiček, zemřel 17. března. Narodil se v Jindř. Hradci v Čechách dne

16. listopadu r. 1713. Do řádu byl přijat 26. února r. 1738. Úřad kupovače a budiče zastával po 6 let.

Dne 11. března zemřel P. Václav Zahajský. Narodil se v Praze dne 1. září r. 1670. Do řádu vstoupil 9. října r. 1691. Poslouchal v něm filosofii a theologii, vyučoval pak grammatice 3 leta, kazatelem studentů byl 2 a katechetou 13 roků, kázal lidu po 29 let, představeným sodalů byl 10 a radou domu 11 roků. Duchovním koadjutorem stal se 2. února r. 1706.

Pátý, jejž smrť zastihla, byl Josef Kibach. Zemřel 25. května. Narodil se v Praze 28. září r. 1693. Do řádu byl přijat 20. září 1725. Zastával úřad kuchaře a kupovače po 3 roky, vrátným byl 13 let.

K slavnostem sv. Jana Nepomuckého a sv. Viktorie přistoupilo díkůvzdání za narození dědice domu rakouského, jménem Karla. Radosť kolleje nad tím byla projevena též osvětlením oken naproti náměstí.

Přijímajících nejsv. sv. oltářní bylo toho roku	29800
Kázání k lidu	230
Katechesí	27
Zaopatřeno svátostí posledního pomazání	23
Sňatků	1
Úvodů	12

Do gymnasia chodilo žáků 126, z nichž bylo 19 seminaristů. Schůzí v roce tomto sodalitas latinská a coetus moravský konal 33 a obě tyto kongregace všemožně se přičiňovaly o uctění Panny Marie.

Jako předešlý rok, tak i tento nebyl pro hospodářství šťastný, proto také neopravováno nic jiného, nežli střecha farního kostela v Zdounkách.

* *
*

Missionář, který okolí Meziříčí a Vsetína toho roku měl na starosti, pečoval horlivě o svěřený mu kraj. Pomáhal i rodinám v jich domácích záležitostech, tak zažádal konsistoř Olomouckou, by povolila sňatek, jemuž duchovní příbuzenství bylo překážkou. Ustanovil vzývání apoštola Indů sv. Xaveria.

Celkem vykonáno toto:

Pokání činících	7452
Katechesí	140
Shromáždění	73
Odvráceno od víry Lutherovy	7
Knih kacířských zabaveno	14

V biskupské missii u Hrozinkovic missionář zaznamenal, že bylo:

Zpovídajících se	6450
Shromáždění	57
Katechesí	99
Zaopatřeno svátostí posledního pomazání	66
Sňatků	6
Křtů	5
Od kacířství odvrácen	1
Pohřbů	60

O missii Lichtenšteinské u Kuželovic r. 1745. píše missionář toto :

Pokání činících bylo	7065
Kázání	49
Katechesí	46
Zaopatřeno svátostí posledního pomazání	56
Křtů	47
Pohřbů	42

R. 1746.

Roku 1746. bydlelo v kolleji 13 kněží, 4 učitelé a 9 koadjutorů, celkem 26 osob, z nichž dvě zemřely. První, který těžké nemoci 4. července podlehl, byl P. Jiří Libery, narozený v Nových Stadicích na Moravě dne 24. května r. 1680. Do řádu vstoupil 22. října roku 1701., v němž absolvoval filosofii a theologii, vyučoval pak grammatice po 3 leta, poesii rok, rovněž rok byl katechetou studentů, missionářem na statcích kolleje a prefektem škol, představeným pak latinské kongregace byl 2 léta a kongregace nejvznešenějšího Srdce Krista po 5 roků, kázal k lidu po 12 let a k studentům rok. Slavnostní čtvrtý slib složil 2. února r. 1720.

Jeho následoval na věčnosť v měsíci srpnu P. Jan Braun, narozený v Krumlově v Čechách dne 17. srpna 1698. Do řádu vstoupil 9. října r. 1714. Poslouchal v něm filosofii a theologii, vyučoval pak grammatice po 3 a poesii po 2 roky, kázal k studentům 4 a k lidu 15 let, představeným kongregace byl 2 roky, katechetou při chrámě po 6 a rádcem kolleje 3 léta. Slavnostní slib čtvrtý složil 2. února r. 1732.

Zároveň jako jiná léta neopomenuto i v tomto roce oslaviti výroční dny sv. Viktorie, patronky města, sv. Ignacia a sv. Xaveria a sv. Aloisia, k jehož mši svaté dostavila se školní mládež. Bylo postaráno též o ozdoby kostela.

Přijímajících pak nejsv. sv. oltářní ve chrámě kollejním bylo	30900
Kázání k lidu	200
„ k studentům	67
Katechesí v chrámě a ve školách	65
Zaopatřeno svátostí posledního pomazání	15
Odvráceno od Lutherovy víry	4

V gymnasii v roce tomto bylo celkem 128 studentů a z těch 20 seminaristů.

Schůzí obě bratrstva, sodalitas latinská a coetus moravský, konala 49 a rovněž průvody a jiné slavnosti pořádala obvyklým způsobem. Též počet členů vzrostl.

Hospodářství utrpělo škody dobytčím morem, který řádil nejvíce ve stájích v Habrovanech. Ovčinec Zdounecký, přeplněný krásnými ovcemi, rovněž byl jím zachvácen.

* * *

Na své missii kolem Meziříčí v r. 1746. snažil se missionář, aby lid upevnil ve víře. Ku ctění apoštola Indů ve vsi Kašové postavil oltář. Celkem bylo :

Pokání činících	7737
Shromáždění	50
Katechesí	56
Zaopatřeno svátostí posledního pomazání	64
Knih kacířských zabaveno	2
Obráceno k pravé víře	2

V Hrozinkovicích toho roku působením missionářovým rozmnoženo náčiní kostelní.

Pokání pak činilo	5693
Shromáždění	62
Katechesí	120
Křtů	11
Úvodů	5
Zaopatřeno svátostí posledního pomazání	87
Pohřbů	36
Od kacířství odvráceno	2

Na missii Lichtenšteinské u Kuželovic missionář stará se, aby odpadlíky přivedl k pravé víře.

Celkem zaznamenáno:

Pokání činících bylo	2027
Shromáždění	40
Katechesí	36
Sňatků	7
Křtů	45
Úvodů	33
Zaopatřeno svátostí posledního pomazání	77
Pohřbů	43

R. 1747.

Roku 1747. bylo v kolleji 28 osob, z nichž kněží bylo 14, učitelů 5, koadjutorů 9.

Z počtu tohoto žádný nezemřel. avšak smrť zachvátila kněze mimo kollej, missionáře P. Arnošta Korvína, narozeného v Uherském Hradišti na Moravě 4. ledna r. 1686. Do řádu vstoupil v Brně 28. října r. 1711., absolvoval v něm filosofii a theologii, vyučoval pak grammatice 3 roky. retorice rok, kázal ke studentům 3 a k lidu 5 let, byl katechetou po 3 a missionářem 16 roků. Čtvrtý slavnostní slib složil dne 2. února r. 1729.

Ze slavností každoročně konaných neopomenuta ani jedna.

Pokání činících a přijímajících nejsvětější svátosť oltářní bylo	45.000
Kázání k lidu v řeči české	78
„ v řeči německé	73
„ k studentům	63
Katechesí	74
Obráceno od víry Lutherovy	6

Jména jich jsou: 1. Jan Seldtman z Polska, obrácen dne 20. února. 2. Martin Michael Pollentz, obrácen 5. února. 3. Karel Ludvík Knessl z Braniborska, obrácen 2. dubna. 4. Jindřich Bodenštein rovněž

z Braniborska, obrácen 23. dubna. 5. Daniel Jung, též obrácen 23. dubna. 6. Bohumír Fuchs, obrácen 7. května.

V roce tomto navštěvovalo zdejší gymnasium 129 studentů. V semináři sv. Borgia stravováno 23 chovanců.

Schůzí konala sodalitas latinská a coetus moravský celkem 51. Obě kongregace řádně plnily úkol svůj. Coetus moravský opatřil ku cti Panny Marie nové tabernakulum zlacené a mimo to i jiné ozdoby oltářní v ceně 135 zlatých.

Pro hospodářství byl tento rok příznivý. Na polích krásné obilí, vinice zase chlubily se četnými hrozny a v rybnících hemžilo se hojně ryb. V Zdounkách pak staven nový ovčinec, v dědině Nemojanské zařízená nová hospoda, konečně zámek v Soběsukách novou střechou pokryt.

* * *

Toho roku missionář kolem Meziříčí a Vsetína snažil se, aby výsledek missie byl zdárný, z té příčiny horlivě kázal. Též byl rádcem hospodáři, jemuž všechen dobytek zhynul. Od víry Lutherovy podařilo se mu odvrátiti 6 osob a zabaviti 56 knih kacířských.

Celkem bylo:

Pokání činících	8077
Kázání	56
Katechesí	20
Zaopatřeno svátostí posledního pomazání	122
Knih kacířských zabaveno	57
Obráceno k pravé víře	6

Na biskupské missii kolem Hrozinkovic v r. 1747. missionář horlivě konal své povinnosti. Jeho působením darován jest kříž stkvostný za 15 zlatých, 4 korporaly, 5 purifikatorů, nový missal.

Pokání činících pak bylo	7635
Shromáždění	67
Katechesí	92
Křtů	6
Zaopatřeno svátostí posledního pomazání	44
Pohřbů	32
Od kacířství odvráceno	3

a sice: 20. února Jan Kovář, rozený v Uhrách v župě Chocholné, 42 roku starý, 2. května Jan Bulgo, 26 let starý a 28. května Žofie Cyngarová, manželka Tomáše Cyngara.

Na panství Ostrovském r. 1747. bylo:

Pokání činících	1773
Shromáždění	25
Katechesí	41
Křtů	9
Úvodů	24
Zaopatřeno svátostí posledního pomazání	31

R. 1748.

Roku 1748. bydlelo v kolleji 36 osob, z nichž bylo 15 kněží, 3 učitelé, 8 scholastiků a 10 koadjutorů. Z počtu toho zemřel dne

24. ledna frater Vojtěch Glasberger, narozený v Bernardicích v Čechách r. 1673. Do řádu vstoupil 10. října r. 1700. Úřady jemu svěřené zastával vždy svědomitě.

Z ostatních členů zdejší kolleje nebyl na věčnosť povolán již nikdo více a tak mohli všichni blahodárně působiti dále. — Opatřeny byly různé ozdoby pro kollejní chrám, v němž obvyklým způsobem výroční církevní slavnosti byly pořádány. Zvláště oslaven svátek sv. Viktorie a sv. Ignacia.

Kazatelé pečovali na dále o svěřený lid, učili ho v chrámě o víře, vyvraceli pověry a vytýkali mu jeho chyby.

Toho roku přijímalo nejsvětější svátosť oltářní	52.600
Kázání bylo	261
„ k studentům	67
Katechesí	31
„ k studentům	34
Pohřbů	18
Obráceno od víry Lutherovy	2
Úvodů	15

V tomto roce klesl počet žáků z té příčiny, že byl vydán císařský rozkaz, aby žádný poddaný vrchnosti synů svých neposýlal do vyšších škol. Celkem bylo studentů 110, z těch baroni 2, rytíř 1. V semináři pak stravováno 24 chovanců.

Sodalitas latinská a coetus moravský měl schůzí 45.

Tento rok nebyl pro hospodářství příznivý. Bylo veliké sucho, proto neúroda jak na polích a vinicích, tak i v zahradách. Rovněž mor dobytčí uškodil velice.

* * *

O missiích v r. 1748. zaznamenáno toto:

Přijímajících nejsvětější svátosť oltářní	13.737
Katechesí	204
Shromáždění	155
Zaopatřeno svátostí posledního pomazání	207
Křtů	22
Sňatků	3
Úvodů	15
Pohřbů	56
Obráceno k pravé víře	2
Knih kacířských zabaveno	4

R. 1749.

V kolleji r. 1749. bylo 15 kněží, 7 scholastiků, 10 koadjutorů a 3 učitelé. Z kněží jeden o svátek Nanebevzetí Panny Marie slavnostní čtvrtý slib učinil.

Všichni pak zaujati jsouce pro svůj úřad, pracovali bedlivě. Zvláště byli to kněží, kteří vězení navštěvovali, aby vězně poučovali a je těšili, kteří k nemocným chodili, je ve víře a v lásce Boží upevňovali, kteří ve školách trivialních učili, kteří rozvedená manželství spojovali, kacíře vyhledávali a je na pravou víru přiváděli.

Toho roku ve výroční den sv. Viktorie do města dostavilo se mnoho processí. O svátek sv. Ignacia přisluhoval u oltáře rada kon-

sistoře Olomoucké. Rovněž ve Zdounkách výroční den ten jest oslaven. Mši svatou o svátek apoštola Indů sloužil místní děkan, a ve výroční den sv. Aloisia tohoto světce vzývaly dvě těžce nemocné osoby ne nadarmo.

Přijímajících nejsvětější svátost oltářní v r. 1749. bylo	36.020
„ na statcích	915
Shromáždění českých	56
„ německých	50
Mimo obyčejná kázání ve městě, kázáno venku	3kráte
Katechesí v chrámu	26
Katechesí k studentům	33
Kázání k studentům	42
„ o svátcích	22
Od kacířství odvráceno	3
Pohřbů	20
Rozvedených manželství smířeno	2

Jména obrácených: Anna Maria Albrechtin, rozená z Pomořanska. Jan Christoforos a Martin Baget ze Švýcarska.

Gymnasium v roce tomto navštěvovalo 124 žáků. V semináři bydlelo mimo kněze a učitele 26 mladíků, z nichž jeden pro špatné mravy vyloučen. Seminář tento špatně nadán. potřeboval by štédré ruky jaká jest opata Velehradského.

Sodalitas latinská vzrostla o 27 členů. Coetus moravský ozdoben jest novým titulem „Dobrá smrt“. Oběma kongregacím byly různé kostelní ozdoby darovány ve prospěch jejich oltáře.

Tento rok byl po hospodářství šťastný. Ve stodolách plno obilí. Proto mohlo opět ve stavbách se pokračovati. Tak přistavováno jest ku kostelu v Habrovanech a opravována kaple ve Zdounkách.

* * *

Na své missii kolem Hrozinkovic r. 1749. missionář pečoval jako jiná leta. aby vymítil pověry a vyhledával kacíře.

Celkem v roce tom bylo:

Pokání činících	6075
Kázání	76
Katechesí	115
Křtů	11
Úvodů	13
Sňatků	6
Zaopatřeno svátostí posledního pomazání	77
Pohřbů	19
Rozvedených manželství spojeno	10
Knih kacířských zabaveno	3
Zapovězených knih nalezeno	4

V okolí Valašském a Vsetínském po celý rok missionář poučoval lid o pravé víře. Učil jej modliti se k Panně Marii. s mládeží pak, která za dne dobytek pásla. zabýval se teprve večer. O své působnosti zaznamenal pak dále. že bylo:

Pokání činících	8019
Shromáždění	58
Katechesí	96
Zaopatřeno svátostí posledního pomazání	145
Knih kacířských zabaveno	20
Obráceno k pravé víře	3

V Kuželovicích r. 1749. bylo:

Pokání činících	3179
Kázání	51
Katechesí veřejných	42
„ soukromých	64
Zaopatřeno svátostí posledního pomazání	64
Křtů	15
Úvodů	19
Veřejné vyznání víry učinilo	9
Soukromé „ „ „	6

R. 1750.

V r. 1750. všech osob v kolleji bydlelo 38, z nichž bylo 17 kněží, 3 učitelé, 8 scholastiků a 10 koadjutorů.

Z počtu toho zemřel 13. dubna P. František Hana, missionář Hrozinkovský. Narodil se v Plzni 16. prosince r. 1705. Do řádu vstoupil v Brně 9. října r. 1724. Vyučoval po 3 leta grammatice, poesii a retorice rok, missionářem byl 14 let. Koadjutorem stal se 2. února r. 1737.

Byl mužem znamenitým, zvláštní skromnosti a velikým ctitelem kříže a Matky Boží. V každé době vždy okazoval svou jasnou tvář.

Ostatní pak členové kolleje práce své ochotně zastávali.

Rovněž obvyklé slavnosti ve výroční den sv. Viktorie, sv. Xaveria, sv. Ignacia a sv. Aloisia se konaly. O svátek sv. Viktorie přišlo do města několik processí. Na den sv. Ignacia žehnala se voda, o niž lid snažně prosil.

Přijímajících nejsvětější svátosť oltářní toho roku bylo	37785
Kázání k lidu	158
Kázání k studentům	61
Katechesí k lidu	32
Katechesí k studentům	36
Obráceno od víry Kalvinovy	1
Pokřtěn žid	1
Knih kacířských zabaveno	3

Jména obrácených: 1. Marek, narozený v Újezdci u Bzence, pokřtěn jménem Jan, Josef. 2. Pavel Plostica, Moravan z Javorníka.

R. 1750. chodilo do zdejšího gymnasia 127 žáků, mezi nimiž byl jeden baron. Seminaristů pak stravováno 15.

Sodalitas latinská vzrostla o 18 hlav a schůzí konala 28. Coetus moravský rovněž sesílen jest několika novými členy a sešel se 21kráte.

Hospodářská správa toho roku postarala se o vymalování knihovny a o obrazy na chodbách. Spor pak o právo porážeti dříví v lese

Ratajském dopadl ve prospěch kolleje. Obnoveny jsou též porouchané splavy u rybníků.

* * *

Missionář na missii ve Vsetínsku obrátil k pravé víře dva heretiky, rovněž podařilo se mu vyvrátiti nepravou zprávu o zemřelém P. Ign. Weisovi.

Celkem bylo:

Přijímajících nejsvětější svátosť oltářní	8472
Shromáždění	55
Katechesí	65
Zabaveno knih kacířských	15
K pravé víře obráceno heretiků	2

O missii na panství Ostrovském zaznamenáno:

Pokání činících	8472
Kázání	55
Katechesí	65
Knih kacířských zabaveno	18
Od Lutherovy víry obráceno	7

V Hrozinkovicích po zemřelém P. Frant. Hanovi přejal úřad nový missionář, který o zdejší missii podal zprávu tuto:

Pokání činících	4300
Kázání	71
Katechesí	70
Pohřbů	35
Knih kacířských zabaveno	2

R. 1751.

R. 1751. bylo v kolleji kněží 18, učitelů 2, scholastiků 7, koadjutorů 10. Z kněží zemřel P. Jindřich Mehrer, narozený v Opavě 20. října r. 1696. Do řádu vstoupil 25. září r. 1713. Čtvrtý slavnostní slib učinil 2. února r. 1731. Vynikal skromností a pilností, rovněž byl znám jako výtečný řečník.

Ostatní kněží těšíce se obstojnému zdraví docílili, že bylo:

Pokání činících	35·276
Kázání k lidu	237
Katechesí	70
Kázání k studentům	82
Obráceno od víry Lutherovy	2

Studentů v tomto roce bylo 112 a seminaristů 16.

Schůzí sodalitas latinská a coetus moravský konal 46.

V hospodářství podniknuty nové stavby. Tak v Soběsukách vystavěn nový ovčinec. V kolleji pak jsou chodby předlážděny.

* * *

Missionář na missii Vsetínské r. 1751. staral se o to, aby lid byl zbožný. Vystavěv nový oltář sv. Xaveria v kostele městském, malbami ozdobil jej.

Celkem bylo:

Pokání činících	7308
Shromáždění	65
Katechesí	76
Zaopatřeno svátostí posledního pomazání	85
Obráceno k pravé víře	4
Kacířských knih zabaveno	13

O missii Ostrovské r. 1751. zaznamenáno:

Missionář postaral se o výzdobu oltáře v chrámě Kuželovském. Docílil též, že 19 odpadlíků soukromě pravou víru vyznalo, a několik kacířských knih zabavil.

Zpovídajících se bylo	3010
Kázání	58
Katechesí	52
Pohřbů	40

V Hrozinkovicích bylo v roce tomto:

Pokání činících	4485
Kázání	63
Katechesí	101
Zaopatřeno svátostí posledního pomazání	43
Křtů	1
Pohřbů	36

R. 1752.

R. 1752. bylo v kolleji 36 osob, a mimo kollej 3 missionáři. Představený kolleje byl přeložen do Telče, a na jeho místo přišel nový z Jičína. O svátek Hromnic z kněží P. Jan Eck stal se duchovním koadjutorem. — Zemřel pak 16. července Jan Neumann na marasmus. Narodil se v Babicích ve Slezsku 26. dubna r. 1678. Do řádu vstoupil 9. října r. 1703., koadjutorem světským stal se 2. února r. 1714., byl kurator sakristie rok. a vrátným 38 let.

Roku toho bylo na 170 lidí, kteří vykonali jeneralní zpověď. Ve výroční dni sv. Viktorie, sv. Ignacia, sv. Františka Borgia, sv. Jana Nepomuckého a sv. Aloisia konány slavné bohoslužby.

Celkem zaznamenáno bylo:

Přijímajících nejsvětější svátosť oltářní .	44150
Kázání k lidu	218
„ k studentům	33
Katechesí	53
„ k studentům	33
Obráceno od víry Lutherovy	2

a sice: Bohumír Weiss, Jiří Mišák.

Jeneralní zpověď vykonalo	170
Vyznalo víru . . .	165
Zaopatřeno svátostí posledního pomazání	1
Úvodů	2
Křtů	1
Tajných kacířů obráceno	5
Knížek pověrečných zabaveno	12
„ kacířských	5
Poučeno osob o pověře	20

Počet studentů na zdejším gymnasii skoro týž jako v roce předešlém, pouze o jednoho se zvětšil. V semináři pak stravováno 13 chovanců.

V tomto roce sešla se sodalitas latinská 30kráte a coetus moravský 17kráte.

Hospodářství kollejní se zvelebovalo novými stavbami. Vystavena jest ve Zdounkách nová stodola za 2000 zlatých. Rovněž dobytka přibývalo ve stájích.

* * *

V r. 1752. ve Vsetínsku missionář pátral po hereticích, aby je na pravou víru přivedl, staral se též, aby vlažné katolíky ohněm náboženským rozehřál, a pochybovače ve víře v jednotlivých článcích upevnil.

Pokání činících bylo	15856
Shromáždění	64
Katechesí	75
Zaopatřeno svátostí posledního pomazání	80
Od kacířství obráceno	6
Žid pokřtěn	1
Knih kacířských zabaveno	3

Na své missii Hrozinkovské missionář staral se o své svěřence, aby z nich pravé křesťany učinil. Kde mohl, katechisoval s lidem. Celkem:

Pokání činících bylo	3770
Kázání	83
Katechesí	80
Zaopatřeno svátostí posledního pomazání	38
Pohřbů	16
Křtů	1

Na panství Ostrovském docílil missionář, že bylo:

Pokání činících	3764
Kázání	56
Katechesí	53
Nemocných zaopatřil svátostí posledního pomazání	11

R. 1753.

R. 1753. bylo v kolleji 16 kněží, 2 učitelé, 7 scholastiků, 11 koadjutorů, celkem 36 osob. Z nich zemřel Jiří Ruffer, narozený 6. prosince r. 1688. Do řádu byl přijat 5. ledna r. 1718. a r. 1728. stal se koadjutorem světským. Byl to muž znamenitý.

Jeho následoval dne 29. července na věčnosť P. Ignac Horník. Narodil se v Opavě ve Slezsku 31. července r. 1717. Do řádu vstoupil 22. října r. 1742. Tohoto roku čtvrtým slavnostním slibem se řádu zavázal.

Třetí, který dokončil svou pozemskou pouť, byl František Viktorín, narozený 10. října r. 1716. Do řádu byl přijat 22. října r. 1742. V tomto roce slavně svěceny jsou svátky sv. Viktorie, sv. Ignacia, sv. Xaveria, sv. Aloisia a sv. Jana Nepomuckého. Vzýváním sv. Aloisia uzdravily se tři těžce nemocné děti.

Přijímajících nejsv. svátosť oltářní bylo	64600
Kázání	316
Katechesí	70
Knih kacířských zabaveno	6
Obráceno od víry Lutherovy	2
Několik rozvedených manželství spojeno	
Od hanebné smrti zachráněno	3

Zdejší gymnasium navštěvovalo 112 studentů, kteří zbožností a pilností vynikali jako jiná leta. Seminář vydržoval 16 chovanců, z nichž 2 přijal klášter Františkánský.

Sodalitas latinská a coetus moravský sešel se 34kráte, aby uctil Matku Boží.

V tomto roce se hospodářství zvelebovalo. Zařízen znova Olšovský a Cvrčovský mlýn, vysázeny novou révou některé vinice. Též chovu ovcí věnovala se větší péče. Než i neštěstí potkalo statky kollejní. Hospodářská stavení v Lulči zachvátil oheň.

* * *

Missie konaly se po celý rok opět horlivě. Celkem výsledek působnosti missionářské byl týž, jako v minulých letech.

R. 1754.

Kollej obývalo roku 1754. 15 kněží, 2 učitelé, 4 scholastikové, 8 koadjutorů. Na věčnosť odebral se P. Antonín Pičon, narozený v Brně 13. června r. 1688. Do řádu vstoupil 9. října r. 1704. Čtvrtý slavnostní slib složil 2. února 1722.

Jeho následoval P. Dismas Sýkora, narozený v Jemnicích na Moravě 1. dubna r. 1701. Do řádu přijat byl 8. ledna r. 1718. Čtvrtý slib složil 2. února r. 1735. Byl po 17 let horlivým missionářem. Téhož roku zase ozdobován jest zdejší kostel a rozmnoženo jest náčiní jeho o 6 missalů, z nichž jeden hedbávím potažen a stříbrem okován. Svátky se obvyklým slavnostním způsobem světily. Na den sv. Viktorie mnoho processí přišlo do města.

Ku prospěchu byla vojínům zpověď; mnoho z nich bylo zachráněno od nevěry, a 15 odřeklo se víry Lutherovy. Celkem kněží starali se, aby opět spojila se rozvedená manželství, aby vyvraceli pověry a pobádali lid k řádnému životu křesťanskému.

Pokání činících bylo toho roku	50300
Kázání českých a německých	260
„ k studentům	69
Katechesí	65
Pohřbů	11
Obráceno k pravé víře	17
Knih kacířských zabaveno	8
Od hanebné smrti vysvobozeno	2

R. 1754. čítalo gymnasium 100 žáků a seminář 14 chovanců. Schůzí konala sodalitas latinská a coetus moravský celkem 36. K uctění Panny Marie obě bratrstva pořádala slavnostní průvody a processí. Jaké oblibě těšily se obě tyto kongregace, svědčí, že stále

počet nových členů přibýval a hojně darů na penězích se scházelo do pokladny.

Tento rok opět příznivý pro hospodářství. Úroda na polích a viniceích hojná.

* * *

Na missii v Hrozinkovicích r. 1754. pracoval missionář horlivě. Zaznamenal pak, že bylo:

Přijímajících nejsvětější svátosť oltářní	3445
Zaopatřeno svátostí posledního pomazaní	27
Pohřbů	40
Křtů	3
Sňatků	16
Od hanebné smrti osvobozeno	2

O missii Vsetínské a Meziříčské zpráva tato:

Pokání činících	7683
Zaopatřeno svátostí posledního pomazání.	62
Kázání	13
Katechesí	85
Obráceno na pravou víru	4
Knih kacířských zabaveno	8

R. 1755.

Roku 1755. bylo v kolleji 18 kněží, 8 scholastiků, 2 učitelé a 9 koadjutorů, celkem 37 osob. Z nich zemřel P. Jan Pokitovský z Přerova na Moravě. Narodil se 29. března r. 1697. Do řádu byl přijat 4. února r. 1719., v němž učil grammatice po 4 leta, kázal ke studentům 4 a k lidu 23 roků, náuku křesťanskou vykládal 7 let, představeným kongregace byl 7 a semináře 13 roků, missionářem 3 a prokuratorem 2 leta. Čtvrtý slib slavnostní složil 15. srpna r. 1733. Byl knězem pracovitým, ochotným; kdo ho o radu žádal, jak nejlépe věděl, poradil.

Za ním odešel na věčnosť Jan Seidl, zemřel na marasmus 15. září. Narodil se v Boleslavi ve Slezsku r. 1681. Do řádu vstoupil v Brně 25. září r. 1706. V kolleji byl lékárníkem po 35 let. Koadjutorem světským stal se 2. února r. 1717. Byl to muž velice nábožný.

Za třetího vyvolila si smrť P. Josefa Budišovského z Třebíče na Moravě. Narodil se 9. března r. 1705. Do řádu byl přijat v Brně dne 22. října r. 1722. Vyučoval grammatice po 5, poesii a retorice po 2 a základní články víry vysvětloval po 4 leta, představeným semináře byl 6 a kongregace 2 roky, prokuratorem prací řemeslných po 15 let. Mimo to se stále vzdělával, vynikal skromností, a bližním vše nejlepší přál.

Téhož roku pracováno opět horlivě na vinici Páně. Vězni jsou navštěvováni a mnozí k poznání pravé víry přivedeni, k lidu se často káže a shromáždění se četně konají. Věže chrámové se znova staví a přední strana kostela se čistí a sochami okrašluje. Též ve vnitř kostela se opravuje. K náčiní kostelnímu přibyly dvoje dalmatiky a pallium. Svátky sv. Aloisia, sv. Viktorie, sv. Ignacia a sv. Xaveria slavně

slaveny. Vzýváním sv. Aloisia uzdravili se někteří lidé na očích, na hlavě, jiní zase na jiných údech.

Působnosť apoštolská zapsána jest takto:

Přijímajících nejsvětější svátosť oltářní	44.500
Kázání k lidu	224
„ ke studentům	34
Knih kacířských zabaveno	9
Odvráceno od víry Lutherovy	3

Gymnasium navštěvovalo 90 žáků, z nichž 15 stravováno jest v semináři.

Sodalitas latinská měla schůzí 31 a obdržela darem tohoto roku 30 zl. Coetus moravský však dostal pluvial za 130 zl. a sešel se 20kráte.

Mnohé škody vzešly hospodářství. Krupobití i požár v Lulči ublížil mu přece jen na čas. Ztráty ty nahradil dobrotivý Bůh na jiné straně brzy. Podniknuty opravy, kolleji totiž dána nová střecha a škola z části znova stavena.

* * *

O missii kolem Vsetína r. 1755. bylo zaznamenáno:

Pokání činících	8101
Katechesí	42
Shromáždění	72
Zaopatřeno svátostí posledního pomazání	75
Do katolické církve uvedeni vojíni pravé víře odcizení	2

Na své missii na panství Ostrovském přiměl missionář jistou ženu k sv. přijímání, která se stolu Páně vyhýbala po mnoho let a odvrátil od víry Lutherovy vojína zdejší posádky.

Zpovídajících se bylo	5000
Shromáždění	71
Katechesí	59
Křtů	13
Úvodů	63
Od víry Lutherovy odpadl	1
Knih kacířských zabaveno	5
Sňatků	2

V Hrozinkovicích r. 1755. snažil se missionář svému povolání řádně dostáti a zaznamenal, že bylo:

Pokání činících	3432
Zaopatřeno svátostí posledního pomazání	22
Pohřbů	31
Vyznání víry učinil	1
Od hanebné smrti osvobozeno	1

R. 1756.

R. 1756. všech členů v kolleji bylo 38, z počtu toho zemřel Ch. Villík, frater zvláště zbožný. Narodil se dne 4. března r. 1696. Do řádu vstoupil 27. září r. 1729. Koadjutorem světským stal se 25. března r. 1740. Sklepníka zastával 23 let.

Jeho na věčnosť následoval P. Christianus Christen, který se narodil v Novém Tišnově 4. prosince r. 1678. Do řádu vstoupil 9. října r. 1699. Byl učitelem, kazatelem, prokuratorem kolleje a superiorem residence. Koadjutorem duchovním stal se 2. února r. 1714. Tento byl velice horlivý ve svých úřadech, žil velmi nábožně a vždy zachovával co nejpřísněji ustanovení řádová, byl příkladem ve ctnosti, okazoval vždy jen vlídnou tvář a rád čítával ve knihách zbožných.

Třetí, který opustil tuto pozemskou pouť, byl P. František Floder, který, konaje svatou missii v Holešově, byl zabit bleskem. Byl knězem váženým a výmluvným. Narodil se v Bajích v Uhrách 2. března r. 16[illegible]. Do řádu vstoupil 9. října r. 17[illegible]. Vyučoval grammatice 3 roky, poesii a retorice rok, k studentům a k lidu kázal rovněž rok a missionářem byl kolem Vsetína 31 let. Čtvrtý slavnostní slib složil 2. února r. 1727.

Ještě jednoho vyvolila si smrť. Byl to P. Ignac Sontagmann, který vypustil duši 20. září. Kněz tento žil připraven jsa stále na smrť. Byl [illegible] ctitel Panny Marie a sv. Ignacia. Narodil se v Brně [illegible] září r. 17[illegible]. Do řádu vstoupil 9. října r. 172[illegible]. Absolvovav filosofii a [illegible] vyučoval grammatice po 4 léta, poesii rok a retorice 4 léta, [illegible] kongregace latinské byl po 4 roky, prefektem škol a [illegible] rok. Čtvrtý slib slavnostní složil 2. února r. 1741.

Jinak [illegible] byli zdrávi a oslavili [illegible] léta svátek sv. [illegible], sv. Ignacia, sv. Xaveria, sv. Aloisia. Kazatelé horlivě kázali. [illegible] Též [illegible] bylo:

[illegible]	[illegible]
[illegible] k lidu	[illegible]
[illegible] k studentům	[illegible]
[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]

R. 1757.

Celkem bylo v kolleji r. 1757. 15 kněží, 3 učitelé, 10 scholastiků a 8 koadjutorů. Smrt nezastihla nikoho. Chrám jest obohacen novým kostelním náčiním.

Slavnost ve výroční den sv. Viktorie byla nad jiné slavnější, protože se konala památka 100letého uložení svatých ostatků. Mši svatou sloužil kanovník, šlechtic Korinský z Brna a na večer vedl slavnostní processí po náměstí. I ostatní svátky jsou svěceny slavnostně.

V kostele kázali jako jiná leta zvláštní kazatelé s prospěchem znamenitým. Celkem bylo:

Přijímajících nejsvětější svátost oltářní	38000
Kázání k lidu	165
„ k studentům	54
Katechesí k lidu	81
„ k studentům	42

Toho roku žáků všech bylo 99 a seminaristů 14.

Sodalitas latinská sešla se 32kráte a coetus moravský 21kráte.

I v tomto roce hospodářství se zvelebovalo. Naděje na hojnou žeň nebyla sklamána.

* * *

Na své missii Vsetínské r. 1757. staral se missionář, aby Panna Maria byla více než dosud ctěna a poučil mnohé o víře, mezi nimi starce, který bloudě po horách, náhodou mu do rukou upadl.

Zpovídajících se byl	veliký počet
Shromáždění	62
Katechesí	45
Zaopatřeno svátostí posledního pomazání	42
Křtů	16
Pohřbů	12
Sňatků	3
Úvodů	28
Knih kacířských zabaveno	8
Od odpadlictví odvráceno	6

Na panství Ostrovském snažil se missionář, aby rodiče ve víře upevnil, doufaje tak, že zbožných rodičů budou zbožné děti.

Celkem:

Pokání činících	3663
Přijímajících nejsvětější svátost oltářní	3250
Shromáždění	75
Katechesí	51
Křtů	20
Úvodů	46
Zaopatřeno svátostí posledního pomazání	74
Sňatků	40
Knih kacířských zabaveno	3
Pohřbů	52

O missii Hrozinkovské r. 1757. zaznamenáno:

Pokání činících a přijímajících nejsvětější svátosť oltářní	3274
Křtu	3
Zaopatřeno svátostí posledního pomazání	23
Sňatků	10
Pohřbů	9

R. 1758.

V roce 1758. Fridrich II., král pruský, vtrhl do Moravy a oblehl Olomouc. Strach z jeho vojska byl velký. V kolleji v Uherském Hradišti kněží prosili Boha, aby uchránil jich před ním.

Toho roku bylo v kolleji 15 kněží, 3 učitelé, 8 scholastiků a 7 koadjutorů; celkem 33 osob.

Z nich odešel na věčnosť P. Jakub Firmus. Zemřel stížen jsa horečkou dne 5. října. Narodil se v Přešticích dne 19. září r. 1687. Dne 20. října r. 1703. vstoupil do řádu v Brně. V něm absolvoval filosofii a theologii. Čtvrtým slavnostním slibem zavázal se řádu 2. února r. 1721. Vyučoval grammatice 3 leta, poesii 9, retorice rok, kázal k lidu 9 let, stál v čele kongregaci latinské rok, missionářem byl $24\frac{1}{2}$ a správcem na statcích 7 let. Byl to muž rázný, statný, v úřadech svých horlivý. Ten když od biskupa Královéhradeckého byl tázán, zdali by oděv řádu svého zaměnil s tiarou biskupskou, odpověděl, že raději chce býti v chudém rouše řádu svého opovrženým, nežli na stolci biskupském stkvělým.

O chrám jako jindy i letos pečováno. Zaopatřeno bylo několik nových potřeb kostelních. Rovněž okázale jsou slaveny slavnosti sv. Viktorie, sv. Ignacia, sv. Aloisia a sv. Xaveria.

Celkem bylo:

Přijímajících nejsvětější svátost oltářní	27070
Kázání	236
„ k studentům	75
Katechesí	71
Zaopatřeno svátostí posledního pomazání	1
Od hrozné a potupné smrti vysvobozeni	2
Křtu	1
Úvodů	4
Obrácen k pravé víře	1
Pohřbů	16

Do gymnasia chodilo v tomto roce 95 žáků, z nichž jsou 3 vyloučeni pro neposlušnosť. Seminář vydržoval 19 chovanců.

Sodalitas latinská a coetus moravský konal 54 schůzí. Obě tato bratrstva pořádala divadla a slavnosti k uctění Panny Marie.

V hospodářství se mnohé nové stavby podnikaly. Tak mlýn ve Zdounkách se stavěl.

O missii Hrozinkovské r. 1758. zaznamenáno:

Přijímajících nejsvětější svátosť oltářní	3249
Zaopatřeno svátostí posledního pomazání	65

Pohřbů	46
Sňatků	12

V Kuželovicích r. 1758. bylo:

Přijímajících nejsvětější svátosť oltářní	2845
Kázání	66
Katechesí	43
Křtů	7
Zaopatřeno svátostí posledního pomazání	126
Pohřbů	41
Knih kacířských zabaveno	5

Missionář ve Vsetínsku pracoval stále, poučoval lid a vyhledával knihy kacířské. Jakási letná žena přispěním sv. Xaveria se uzdravila.

Zpovídajících se byl v tomto roce veliký počet

Kázání	74
Katechesí	69
Zaopatřeno svátostí posledního pomazání	92
Křtů	26
Pohřbů	19
Sňatků	7
K víře katolické přistoupilo	14
Knih kacířských zabaveno	26

R. 1759.

Roku 1759. bylo v kolleji 16 kněží, 3 učitelé, 8 scholastiků a 8 koadjutorů.

Výroční den sv. Viktorie, sv. Ignacia, sv. Xaveria a sv. Aloisia oslaven jest slavnými bohoslužbami.

Přijímajících nejsvětější svátostí oltářní toho roku bylo	22.200
Kázání	330
Katechesí	43
„ k studentům	42
Pohřbů	3

Žáků mělo zdejší gymnasium 119, a v semináři stravováno 19 mladíků.

Schůzí pořádala sodalitas latinská a coetus moravský 31.

Tento rok požehnal Bůh kollejnímu hospodářství. Hojně obilí, ovoce i vína sklízeno. Ve stavbách jako jiná léta se pokračovalo. Tak zámeček v Soběsukách skoro postaven a mlýn ve Zdounkách opraven.

* * *

Zpráva o missii r. 1759. v Hrozinkovicích zní:

Přijímajících nejsvětější svátosť oltářní	3843
Sňatků	14
Křtů	1
Zaopatřeno svátostí posledního pomazání	55
Pohřbů	57

O Vsetínské missii zaznamenáno:

Pokání činících bylo	7843
Přijímajících nejsvětější svátosť oltářní	7964
Kázání	58
Katechesí	93
Zaopatřeno svátostí posledního pomazání	98
Křtů	10
Pohřbů	8
Od odpadlictví obráceno k pravé víře	3
Knih kacířských zabaveno	31

Na missii na panství Ostrovském r. 1759. bylo:

Pokání činících a přijímajících nejsvětější svátosť oltářní	3413
Kázání	77
Katechesí	48
Křtů	16
Sňatků	7
Úvodů	28
Zaopatřeno svátostí posledního pomazání	231
Pohřbů	40
K pravé víře obráceno	5
Knih kacířských zabaveno	2

Tak zvané řeči Christoforovy zabaveny 4 kusy.

R. 1760.

R. 1760. obývalo zdejší kollej 15 kněží, 3 učitelé, 12 scholastiků, 9 koadjutorů, celkem 39 osob.

Z počtu toho zemřel P. Václav Ostřic. Narodil se v Čechách 15. března r. 1723. Do řádu vstoupil 21. října r. 1744. V něm absolvoval theologii, vyučoval pak grammatice po 4 léta, kázal k studentům a k lidu rok. Čtvrtým slibem slavnostním zavázal se 2. února 1759.

Výroční slavnosti sv. Viktorie, sv. Aloisia a sv. Xaveria obvyklou slávou se konaly. — Kněží horlivě jako jiná léta pracují na vinici Páně. Zabavují podezřelé knihy, vyhledávají kacíře a nejisté ve víře utvrzují. Celkem bylo:

Pokání činících	50.300
Kázání	215
Katechesí	40
Obráceno od kacířství	6
Úvodů	1

V roce 1760. chodilo do gymnasia 134 žáků, z těch stravováno v semináři 25.

Sodalitas latinská a coetus moravský pořádal své týdenní schůze. Na darech dostalo se těmto kongregacím několik skvostných ozdob pro oltář Panny Marie.

Rok 1760. byl ucházející pro hospodářství. Žeň byla prostřední. Z nových staveb dokončen jest špýchar.

* * *

O missii Hrozinkovské r. 1760. missionář podal tuto zprávu:

Pokání činících a přijímajících nejsvětější svátosť oltářní . . .	3022
Zaopatřeno svátostí posledního pomazání	46
Pohřbů	43
Sňatků	4

Na panství Ostrovském — Lichtenšteinském — přivedl missionář dívku 20tiletou, opovrhující svatými věcmi, k pravé víře. Celkem zaznamenáno, že bylo:

Pokání činících	3770
Shromáždění	46
Katechesí	48
Zaopatřeno svátostí posledního pomazání	67
Křtů	16
Pohřbů	55
Sňatků	15
Úvodů	47

Ve Vsetínsku vystupoval missionář proti katolíkům, kteří se stýkali a jednali s heretiky.

Celkem bylo:

Zpovídajících se	veliký počet
Shromáždění	49
Katechesí	99
K prvnímu sv. přijímání přivedeno . .	541
Zaopatřeno svátostí posledního pomazání	53
Od víry Lutherovy odvráceno	16
Od kacířství obráceno	5
Kacířských knih zabaveno	23
Křtů	19
Úvodů	14
Pohřbů	3

R. 1761.

Roku 1761. bydlelo v kolleji 13 kněží, 2 učitelé, 12 scholastiků a 7 koadjutorů, celkem 34 osob.

Z nich zemřel Josef Illemann dne 31. března. Narodil se v Čechách 18. března r. 1697. Do řádu vstoupil v Brně 26. září r. 1724. Koadjutorem světským stal se 2. února r. 1735., kostelníkem byl po 10 a budičem ranním po 32 let, visitatorem nočním 2 roky. Frater byl to schopný a zvláště čtenář zbožných knih.

Za ním odebral se na věčnosť František Kulhánek. Zemřel 9. prosince. Narodil se v Brně 2. listopadu r. 1726. Do řádu vstoupil 5. ledna r. 1751. Koadjutorem světským stal se 2. února r. 1761. Byl to muž ochotný a správný ve svých povinnostech.

Obvyklé svátky a slavnosti církevní toho roku jsou slavně konány.

Kazatelé často hojně kázali, aby lid poučili o životě křesťanském. Jiní kněží zase spojovali rozvedená manželství, zaopatřovali svátostí posledního pomazání nemocné. Od hanebného otroctví osvobozen jeden. — Celkem bylo:

Pokání činících a přijímajících nejsvětější svátosť oltářní	39.300
Kázání k lidu	231
„ k studentům	61
Katechesí v chrámě	31
„ k studentům	33
Pohřbů	9
Od Lutherovy víry odvráceno	1

a sice: Jan Jiří Mühlhausen, vojín.

Toho roku studovalo na zdejším gymnasii 121 žáků s prospěchem dobrým. V semináři stravováno 20 chovanců, z těch 3 pro špatné mravy vyloučeni.

Sodalitas latinská vzrostla o 22 hlav a coetus moravský o 102. Schůzí obou bratrstev konáno 54.

Žeň v tomto roce byla prostřední. Škodu vzalo hospodářství nemalou na dobytku, který trpěl velice morem. Nehoda ta neměla žádných zlých následků, dobrotivý Bůh nahradil vše zase na jiné straně. Rovněž i letos stavěno. Na kollejním chrámě nová střecha položena, v Soběsukách nový ovčinec postaven, a u rybníků porouchané splavy povodní znovu dány do pořádku.

* * *

Na své missii Kuželovské a Ostrovské r. 1761. nalezl missionář muže, jenž byl velice pověrčivý a věřil v různé čáry. I poučil ho.

Pokání činících bylo toho roku	6892
Shromáždění	84
Katechesí	48
Zaopatřeno svátostí posledního pomazání	80
Pohřbů	39
Křtů	18
Úvodů	47
Sňatků	9

V Hrozinkovicích rovněž staral se missionář, aby zdejšímu pověrčivému lidu vyvrátil pověry, aby nevzdělané obyvatelstvo poučoval a aby vyhledal kacíře a knihy kacířské.

Celkem zaznamenáno, že bylo:

Pokání činících a přijímajících nejsvětější svátosť oltářní	3362
Zaopatřeno svátostí posledního pomazání	23
Pohřbů	34

O missii Vsetínské r. 1761. zní zpráva:

Články víry chybně pojaté správně se vykládají a knihy kacířské se zabavují. Celkem bylo:

Přijímajících nejsvětější svátosť oltářní veliký počet	
Shromáždění	49
Katechesí	75
Připravené mládeže k prvnímu svatému přijímání	160
Zaopatřeno svátostí posledního pomazání	35
Knih kacířských zabaveno	28
Od kacířství odvráceno	2
Pohřbů	2

Křtů	13
Úvodů	18
Od odpadlictví převedeno k pravé víře	3

R. 1762.

Všech osob obývalo r. 1762. v kolleji 35., z nichž bylo 14 kněží, 3 učitelé. 10 scholastiků a 8 koadjutorů.

Z počtu toho zemřel jeden, a dva byli jinam přeloženi.

Zemřelý jmenoval se P. František Borový. Svou duši vypustil 29. ledna. Narodil se v Holešově na Moravě 17. října r. 1717. Čtvrtým slavnostním slibem zavázal se 2. února r. 1732. Byl to kněz milý a řádný, zajisté — zaznamenáno jest — poroste na jeho hrobě květ nevinnosti.

Chrámu zdejšímu přibylo zase mnoho kostelního náčiní a potřeb.

O výroční den sv. Viktorie přišlo do města mnoho processí z venkova. O svátek sv. Ignacia žehnána voda a lidu rozdávána, na sv. Aloisia rovněž přítomno mnoho set lidí, a z nich kdosi daroval na oltář tohoto světce zlatý peníz. Vzýváním tohoto svatého uzdravilo se několik osob horečkou stížených, mezi nimiž bylo děcko čtyřleté.

Kazatelé zdejší kolleje byli jako jiná léta i jinam voláni a působením jich vstoupl též počet pokání činících. Jakýsi stařec, 80tiletý heretik, byl kázáním tak pohnut, že k pravé víře katolické se obrátil. Totéž učinil jiný, jenž s ďáblem se spojil.

Celkem přijímajících nejsvětější svátosť oltářní bylo	40.100
Kázání	214
Katechesí	39
„ k studentům	28

R. 1762. mělo gymnasium 113 žáků, a seminář stravoval 14 chovanců.

Schůzí jak sodality latinské tak coetu moravského byl velký počet.

Hospodářství letošní rok ještě tak prospěl. Na polích hojnosť obilí, na vinicích však neúroda. Nové stavby nepodnikány, pouze střechy, na některých staveních porouchané, se opravily.

* * *

O missii Hrozinkovské r. 1762. zaznamenáno:

Působením missionářovým jedna osoba od Lutherovy víry odvrácena. Katechese odbývány nejen v neděli, ale i ve všední den jak na horách, tak i v údolích. Celkem bylo:

Přijímajících nejsvětější svátosť oltářní	3289
Zaopatřeno svátostí posledního pomazání	41
Pohřbů	45
Dětí pokřtěných v nutném případě . . .	2

Na missii Kuželovské a Ostrovské r. 1762. již nenalézal missionář nikoho, kdo by opovrhoval katolickou církví. kromě jednoho, jenž proti ní a Panně Marii mluvil; za to však uvězněn a ve vězení poučován. Ve prospěch víry katolické rozdával missionář též knihy poučné. Též vyhledal tři Lutherany, které poučil a do pravé církve přivedl. Voda sv. Ignacia uzdravila mnoho nemocných.

Bylo toho roku:

Přijímajících nejsvětější svátosť oltářní	3056
Shromáždění	118
Katechesí	43
Zaopatřeno svátostí posledního pomazání	57
Sňatků	10
Úvodů	33
Křtů	18
Pohřbů	44

R. 1763.

R. 1763. patřilo ke kolleji 15 kněží, z nichž byli 3 missionáři, 3 učitelé, 10 scholastiků a 8 koadjutorů. Celkem . 6 osob.

Z těch odešel na věčnost 29. ledna P. Jan Prorok, missionář biskupský. Narodil se 5. září r. 1721. v Čechách. Do řádu vstoupil v Brně 20. října r. 1738. Missii Vsetínské stál v čele 4 ½ roku jako bedlivý missionář. Čtvrtý slavnostní slib složil 2. února r. 1756.

Do kostela opatřili kněží opět toho roku některé drobnosti.

Slavnosti sv. Viktorie, sv. Xaveria, sv. Ignacia a sv. Aloisia konány s velikou slávou. Na den sv. Aloisia a sv. Xaveria přítomno v kostele mnoho lidí a studenti.

Horlivosť kazatelů neminula se s účinkem. Působeno na lid, aby ve víře byl pevný, manželství rozvedená spojována, kacíři vyhledáváni, knihy kacířské zabavovány a chudí jsou podporováni.

Přijímajících nejsvětější svátosť oltářní bylo	41.800
Kázání k studentům	61
Katechesí k „	33
„ k lidu	44
Kázání	300
Obráceno od víry Lutherovy	2
Pohřbů	8

Studentů navštěvovalo zdejší ústav celkem 121, a v semináři vydržováno 20 chovanců. Letošního roku divadlo se hrálo s úspěchem. Schůzi sodalitas latinská konala 29 a coetus moravský 14. Oběma kongregacím dostalo se hojných darů.

R. 1763. utrpělo hospodářství velkou škodu. V Zdounkách krupobití zničilo veškerou úrodu, a víno se neuvedlo. K tomu ke všemu musilo se vykonati oprav na statcích více než za 1000 zl.

* * *

Missionář v Hrozinkovicích po celý rok hledí vymýtiti pověry a proto zabavuje knížky nejen kacířské, ale i jednající o pověře.

Celkem bylo:

Přijímajících nejsvětější svátosť oltářní	3779
Zaopatřeno svátostí posledního pomazání	32
Pohřbů	15

Na missii Kuželovské missionář staral se, aby byla častá sv. zpověď a sv. přijímání. Zabavil též několik snářů. K jisté osobě podezřelé z kacířství obrátil zvláštní pozornosť ne bez důvodů a poučil ji.

Celkem bylo:

Zpovídajících se	3313
Shromáždění	81
Katechesí	45
Pohřbů	60
Sňatků	6
Úvodů	54
Křtů	16
Zaopatřeno svátostí posledního pomazání	109

Na Vsetínsku staral se missionář o blaho sobě svěřených. Několik knih kacířských zabavil.

Pokání činících bylo nad	4000
Shromáždění	42
Katechesí	78
Knih kacířských zabaveno	3
Křtů	31
Úvodů	65
Sňatků	3
Od kacířství odvráceno	1
Zaopatřeno svátostí posledního pomazání	79
Pohřbů	4
Processí	8

R. 1764.

Kolleji v r. 1764. patřilo 36 osob, z těch bylo 14 kněží, 3 učitelé, 9 scholastiků, 10 koadjutorů.

Z počtu toho zemřel 19. ledna Jiří Donat. Narodil se v Dobřejovicích v Čechách 13. dubna r. 1691. Do řádu vstoupil 1. února r. 1721. Byl to frater bedlivý a poslušný, práce mu byla nutnou, zaháleti ho neviděl nikdo. Koadjutorem světským stal se 2. února r. 1732.

Za ním 26. září odebral se na věčnosť P. Ignac. Janovka. Narodil se v Čechách v Kutné Hoře 26. července r. 1711. Do řádu byl přijat 8. října r. 1727. v Brně. Absolvoval filosofii a theologii, vyučoval pak grammatice a po 12 let vedl správu missie. Slavnostní čtvrtý slib složil 2. února r. 1755. Byl to kněz prozíravý, pro svou přívětivou a přímou povahu milovaný a ctěný od těch, kteří s ním se v životě stýkali.

O zvelebení chrámu opět postaráno, oltáře všecky jsou obnoveny, a pořízeno mnoho kostelního náčiní. Svěceny jsou slavně svátky sv. Viktorie, sv. Ignacia a sv. Xaveria, v kterýžto den mládež školní modlila se k tomuto světci a devítidenní pobožnosť konala.

Přijímajících nejsvětější svátosť oltářní toho roku bylo	40.048
Kázání českých	204
„ německých	86
Katechesí v chrámě	38
„ u studentů	24
Pohřbů	10
K popravě mečem doprovozeno	2

Knih kacířských zabaveno	3
Obráceno k pravé víře	5

V tomto roce čítalo gymnasium 111 žáků, a v semináři bydlelo 23 chovanců, z nichž 3 se svým nákladem vydržovali. Všichni prospívali až na jednoho, jenž musil z té příčiny seminář opustiti. Užitek ze seminářské zahrady předměstské byl letos ucházející, za to však vinice se nevyplácela.

Sodalitas latinská měla schůzí za celý rok 30 a coetus moravský 16. Oběma kongregacím přibyli noví členové, a dostalo se hojných darů.

V hospodářství mnoho se zlepšilo. Porouchané stavby nahrazeny novými. Tak v Zdounkách i v Habrovanech opravováno. Poddaným na panství v Ratajích, kteří povodní škody utrpěli, přispěla kollej obilím k zmírnění nouze. Stejně neopomenuto poddaných v Nemojanech, kterým strávil oheň stavení.

* * *

V Hrozinkovicích r. 1764. již žádných kacířů nenalezl biskupský missionář, ba i pověry zmizely. Lid též k sv. zpovědi a k sv. přijímání četně chodil Rovněž s prospěchem užívalo se vody sv. Ignacia.

Celkem bylo:

Pokání činících a přijímajících nejsvětější svátosť oltářní	3686
Zaopatřeno svátostí posledního pomazání	30
Pohřbů	20
„ malých	12
Od kacířství odvrácena osoba	1

Rovněž druhému missionáři na Vsetínsku práce se daří. Hojně katechisuje jak ve chrámích, tak po domech nejen ve dni sváteční, ale i všední; zdejší horaly nevzdělané poučuje i v tom, aby je přivykl dobrým mravům Celkem bylo:

Pokání činících	1630
Shromáždění	51
Katechesí	58
Pro první sv. zpověď připraveno dětí	305
Sňatků	5
Úvodů	27
Křtů	23
Zaopatřeno svátostí posledního pomazání	45
Od kacířství obráceno	3
Knih kacířských zabaveno	9
„ „ dobrovolně dáno	4
„ opraveno	6
Pohřbů	9

Na své missii v Kuželovicích r. 1764. missionář pečoval, aby mládež řádně vyučil článkům víry. Mnoho lidí zpovídalo se mu.

Celkem pak:

Zpovídajících se bylo	3262
Kázání v shromáždění	78
Katechesí	52
Sňatků	13

Křtů	22
Úvodů	43
Zaopatřeno svátostí posledního pomazání	55
Pohřbů	34

R. 1765.

R. 1765. obývalo kollej 14 kněží, 4 učitelé, 7 scholastiků, 9 fratrů, a 3 missionáři jsou mimo kollej.

Z počtu toho zemřel Viktorin Libertin, narozený v Březnici v Čechách dne 3. září r. 1705. Do řádu vstoupil v Brně 30. září r. 1735. Zastával různé úřady. Koadjutorem stal se 2. února r. 1746. Vynikal pracovitostí a trpělivostí.

Ze svátků slavně svěceny jsou sv. Viktorie, sv. Ignacia, v kterýž den přišel lid do města až ze Zdounek. O svátek sv. Xaveria konány slavné bohoslužby a devítidenní pobožnosť. Rovněž s velkou uctivostí svěcena výroční památka sv. Aloisia, jehož oltář četnými květinami ozdobili jeho příznivci.

Práce kazatelů jako jiná léta nemi ula se s účinkem. Napraveny mnohé osoby, jež přerušily svazek manželský a proti šestému Božímu přikázání hřešily. Jiní kněží opět prohlíželi často stavení, by pátrali po knihách kacířských, po kacířích a nevěrcích; mezi vojíny našli jednoho, který 10 let a jiného, který po 15 let nebyl u stolu Páně, i poučili je ve víře tak, že oba přijímali nejsvětější svátosť oltářní. Z Lutheranů obrátili k pravému náboženství 4, z kalvinistů 2. Jeden z nich daroval peníze na upomínku svého návratu do katolické církve. Bohumil Štark, aby nebyl zbaven svého postavení v legii Neippergově, tvářil se po 18 let katolíkem, až konečně při osudném čtení kacířských knih přistížen a přiznati se k pravé víře donucen.

Celkem zaznamenalo se, že bylo:

Přijímajících nejsvětější svátosť oltářní .	41800
Kázání českých	206
„ německých	87
Katechesí v chrámě	28
Pohřbů	14
Odvráceno od víry Lutherovy	4
„ „ „ Kalvinovy	2

Do gymnasia chodilo 103 žáků, z nichž propuštěni jsou 4. V semináři bylo 24 chovanců, z nichž vystoupili 3. Seminářská zahrada předměstská i letos měla hojně ovoce, vinice však nedala skoro žádného užitku, i pomýšleno na to, aby se vysadila lepšími druhy vína.

Schůzí sodality latinské a coetu moravského bylo 32. Darů k uctění Panny Marie dostala sodalitas v ceně 220 zl.

V tomto roce hospodářství neneslo velkého užitku, jak se očekávalo. Na polích, v zahradách a na vinicích slabá úroda. Ba i rybníky měly málo ryb, ač náklad na ně poměrně byl dosti velký. Bylo nutno totiž upevniti znovu porouchanou hrázi u rybníka ve Zdounkách. Opravy konány též na kostele v Lulči.

* * *

Ve Vsetínsku r. 1765. vypátral missionář několik Lutheranů, zabavil více než 23 kacířských knih, obrátil několik osob od bludařství a přivedl je do katolické církve.

Celkem zaznamenáno:

Zpovídajících se	1713
Kázání	58
Katechesí	62
Křtů	16
Zaopatřeno svátostí posledního pomazání	41
Pohřbů	19
Sňatků	6
Svůdce heretický chycen	1
Knih kacířských zabaveno	45
Dobrovolně dáno knih	6
Četných kacířských a hnusných rukopisů zabaveno	několik
Pověrečných knih nalezen též	četný počet
Knihy opraveny od některých bludů	2

Missionář v Kuželovicích staral se, aby heretikové se nerozmnožovali, nýbrž počet jich ubýval; překážel též stykům katolíků s heretiky. Vůbec dbal všemožně o rozšíření pravé víry.

Pokání činících bylo toho roku	4547
Shromáždění	72
Katechesí	48
Zaopatřeno svátostí posledního pomazání	44
Pohřbů	16
Sňatků	7
Úvodů	43
Křtů	35
Kniha podezřelá zabavena	1

Na své missii Hrozinkovské r. 1765. missionář obrátil velikého hříšníka od jeho nepravostí a jakousi ženu vysvobodil od nebezpečenství smrti. Celkem bylo:

Zpovídajících se	4838
Pohřbů	68
„ dětí	25
Obráceno k pravé víře	1

R. 1766.

Ke kolleji zdejší r. 1766. patřilo 37 osob, z těch bylo kněží 18, učitelů 4, scholastiků 5, koadjutorů 10.

Z počtu toho odešel na věčnost 21. března P. František Chvalkovský, kněz velice zbožný, mírný a poslušný. Narodil se v Bydžově 8. září r. 1702. Vstoupil do řádu v Brně 15. října r. 1719. Absolvoval v něm filosofii a theologii, vyučoval pak grammatice po 3 leta, poesii rok, kázal k lidu 22 let, instruktorem mládeže a představeným coetu moravského byl po 7, semináře po 2 a choru po 3 leta a náuku křesťanskou vykládal 10 roků. Slavnostní čtvrtý slib složil 15. srpna r. 1757.

Jeho následoval na věčnost Václav Meisser. Narodil se v Jindřichově Hradci 28. září r. 1722. Do řádu byl přijat v Brně 3. dubna

r. 1747. Byl budičem 15 a kuchařem 13 let. Koadjutorem světským stal se 15. srpna r. 1757. Byl muž velmi správný ve svých povinnostech, staral se a pomáhal chudině.

Dne 23. září zemřel P. Ant. Gross, velice zbožný kněz a otužilý v životě proti neštěstí. Narodil se v Praze 31. března r. 1699. Do řádu vstoupil v Brně 5. ledna r. 1716., v něm absolvoval filosofii a theologii. Učil pak grammatice 3 a poesii rok, retorice 9 a náboženství katolickému 4 leta, kázal k studentům po 2 a exhortatorem domácím byl po 30 roků, představeným kongregace 10 a kazatelem lidu 20 let, dějiny domácí psal po 5 roků a lékařství přednášel rovněž 5 let, prefektem škol byl rok a rádcem domu po 11 let. Čtvrtým slavnostním slibem zavázal se 2. února r. 1733.

Čtvrtý, který opustil tento svět, byl Václav Sinoter. Zemřel 8. října. Narodil se v Nové Bystřici v Čechách r. 1690. dne 28. září. Do řádu byl přijat 11. listopadu r. 1716. Zastával vrátného 6 a přehližitelem nočním byl 47 roků, správcem hodin po 16 let. Koadjutorem světským stal se 2. února r. 1727. Byl mužem ctnostným, zbožným a laskavým.

Za ním odebral se z tohoto slzavého údolí 28. listopadu P. Matěj Pěnička. Jeho byla poslední slova: Bohu živému umírám, jsem spokojen Bohem, Bohu jest kázati, mně poslouchati. Žil pro Boha v chudobě, v skromnosti a v poslušnosti. Narodil se v Řečkovicích na Moravě 16. září r. 1692. Do řádu vstoupil 9. října r. 1709. Vyučoval grammatice po 3 a poesii rok, kázal k studentům 3 a k lidu 11 let, náuku křesťanskou vykládal po 4 a missionářem Lichtenšteinským v Ostrově a v Kuželovicích byl 7 roků, exhortatorem domácím 18 let a rádcem domu 3 roky. Slavnostní čtvrtý slib složil 2. února r. 1727. Tento slavnostní slib učinil též letos v týž den P. Jan Voves.

Toho roku o svátek sv. Viktorie bylo slavným bohoslužbám přítomno mnoho lidí. Mši svatou sloužil Uhersko-Brodský děkan, kázání měl člen Tovaryšstva Ježíšova. Rovněž svěcen slavnostně výroční den sv. Aloisia. Tohoto světce zvláště prosili v těžké nemoci malíř Eliaš Herberth a městský lékárník, modlitba jich nebyla oslyšena.

Působením kněží zdejší kolleje odpřisáhlo několik Lutheranů víru svou, a tak navrátili se do církve katolické. Podivuhodný jest obrat ve víře jakéhosi desátníka z legie Neippergovy, který po 9 let nebyl u sv. přijímání, když však náhle onemocněl, a povolán k němu kněz, smál se jeho slovům. V noci pak mu bylo hůře, a nyní přál si sám zpovědníka. — V tomto roce byla též chycena jakási Karolina Hoffmannová, která šla z Ochranova do Uher, aby tu pracovala ve prospěch víry bratrské.

Přijímajících nejsv. svátosť oltářní bylo	40000
Kázání českých	196
„ německých	81
Katechesí v chrámě	36
„ k studentům	32
Obráceno od víry Lutherovy	1
„ od sekty Ochranovské	1

Tohoto roku navštěvovalo gymnasium 116 studentů. V semináři stravováno bylo 19 chovanců.

Sodalitas latinská konala schůzí 34 a coetus moravský 17, **kterýž** jest obdařen legatem Alžběty ze Štubenberku a Janem Schwarzem, představeným této kongregace.

V hospodářství mimo jiné nutné opravy na statcích kollejních stavěno jest v Habrovanech obydlí pro úředníky a stáje pro koně. Užitek ze statků nemůže si letos kollej chváliti. Nebyla na všech polích stejná úroda.

* * *

V tomto roce působil kolem Meziříčí a Vsetína nový missionář s prospěchem nemalým. Celkem bylo:

Zpovídajících se	veliký počet
Shromáždění	40
Katechesí	29
Zaopatřeno svátostí posledního pomazání	22
Pohřbů	4
Křtů	17
Sňatků	5
Knih kacířských zabaveno	3
„ „ opraveno	2
Připraveno mládeže pro první sv. zpověď	147

O missii Kuželovské r. 1766. zpráva zní:

Missionář pracoval všemožně, aby v mládeži vzbudil lásku k pravé víře.

Zpovídajících se bylo	skoro 2000
Shromáždění	75
Katechesí	46
Pohřbů	52
Zaopatřeno svátostí posledního pomazání	37
Sňatků	8
Křtů	36
Úvodů	46

V Hrozinkovicích staral se missionář, aby vymítil zbylé pověry. Poučoval lid a kázal mu o pravé víře.

Přijímajících nejsvětější svátost oltářní toho roku bylo	4169
Zaopatřeno svátostí posledního pomazání	48
Pohřbů	24
Křtů dětí	35

R. 1767.

R. 1767. v zdejší kolleji bylo kněží 15, učitelů 5, scholastiků 9, koadjutorů 8, celkem 37 členů. Z těch do jiných kollejí posláni 2, tři se zavázali dne 2. února čtvrtým slavnostním slibem.

Na věčnost se odebral 13. října M. Kovanda, rodilý z Čech. Narodil se 16. února r. 1711. Do řádu vstoupil v Brně 21. října r. 1744. Zastával budiče po 18 roků. Koadjutorem světským stal se 2. února r. 1755. Byl to muž vlídný a ochotný.

V tomto roce v kollejním chrámě postaven nový oltář z mramoru a okrášlen zlatem, zavěsen obraz sv. Jana Nepomuckého, obnoven oltář sv. Aloisia a ozdoben oltář sv. Jana Nepomuckého.

Slavnosť sv. Viktorie pořádala se s obvyklou slávou; u oltáře sloužil v ten den mši svatou místní děkan. O svátek sv. Ignacia konalo se slavné processí, jehož se súčastnil nejen lid, ale i studenti. Olej sv. Aloisia uzdravil několik osob horečkou stížených.

Toho roku bylo přijímajících nejsvětější svátosť oltářní	44900
Kázání německých	84
„ českých	90
„ k studentům	59
Katechesí	36
„ k studentům	32
Zabaveno knih kacířských	1
Obráceno od kacířství	2
Křtů	1
Zaopatřeno svátostí posledního pomazání	15

Studentů bylo v r. 1767. na zdejším gymnasii 115, z nichž jeden nucen vzdáti se studií.

V semináři bydlelo kromě ředitele a učitele 27 chovanců.

Sodalitas latinská měla schůzí celkem 34 a coetus moravský 15.

V hospodářství pečováno o rozkvět jeho. Proto co možná se zlepšuje. V zahradách nové stromy se vysazují, na vinicích se věnuje mnoho práce révě, o dobytek jest postaráno dobrou pící, a pole se řádně vzdělávají. Dobrotivý Bůh odměňuje tato namáhání všechna, tak že statky kollejní stále více a více vynášejí.

* * *

Missionář na své missii v Hrozinkovicích zaznamenal, že lid lne stále větší láskou k víře katolické a že vždy ve větším počtu súčastňuje se církevních slavností. Celkem bylo:

Přijímajících nejsvětější svátosť oltářní	6193
Zaopatřeno svátostí posledního pomazání	43
Pohřbů	20
„ dětí	20

O missii Vsetínské toto zaznamenáno:

Shromáždění konáno	63
Katechesí	59
Křtů	37
Úvodů	50
Zaopatřeno svátostí posledního pomazání	19
Pohřbů	14

O missii kolem Ostrova a v Kuželovicích podává se zpráva tato:

Zpovídajících se bylo	5986
Shromáždění v Ostrově	28
„ v Kuželovicích	56
Katechesí	39
Sňatků	12

Křtů	68
Úvodů	44
Zaopatřeno svátostí posledního pomazání	34
Pohřbů	48

R. 1768.

Kollej v r. 1768. obývalo 15 kněží, 5 učitelů, 8 scholastiků a 11 koadjutorů.

Všichni ti konali bedlivě své povinnosti, pořádali církevní slavnosti ke cti sv. Viktorie, sv. Xaveria, sv. Ignacia a sv. Aloisia. Rovněž pečovali stále o výzdobu kollejního chrámu a postarali se o nový, krásný oltář; darem dostalo se chrámu tabernakulum a j.

Celkem toho roku bylo:

Přijímajících nejsvětější svátosť oltářní	38.834
Kázání	185
Katechesí ve vězení	15
Pohřbů	25

Gymnasium navštěvovalo žáků 100, a celkový prospěch byl dobrý. V semináři bydlelo kromě ředitele a učitele 20 chovanců.

Zahrada seminářská na předměstí letos měla hojně ovoce, za to však se uvedlo málo vína na vinici, protože housenky v ní vše zničily v zárodcích.

Sodalitas latinská a coetus moravský konal v tomto roce hojně schůzí. Kongregace latinská postarala se o obnovení oltáře Panny Marie.

Pro hospodářství byl letošní rok osudný. Žeň byla slabá, na vinicích vína málo, v zahradách ovoce skoro žádné a k tomu ke všemu ještě mor řádil mezi dobytkem, a oheň vypukl.

* * *

V tomto roce missionář v Hrozinkovicích píše ve svých zápiscích, že nenašel v kraji již žádné podezřelé osoby z kacířství, kromě jedné, která však odjinud přišla.

Přijímajících nejsvětější svátosť oltářní bylo	4275
Křtů	5
Zaopatřeno svátostí posledního pomazání	31
Pohřbů	20
„ dětí	129
Od kacířství odvrácen	1

Na své missii Ostrovské a Kuželovské učil missionář děti a mladíky katechismu. Působením jeho bratrstvo sv. Trojice vzrůstá.

Celkem bylo:

Přijímajících nejsvětější svátosť oltářní .	5245
Shromáždění v Ostrově	28
„ v Kuželovicích	56
Katechesí veřejných	39
Sňatků	10
Křtů	68

Úvodů	44
Zaopatřeno svátostí posledního pomazání	47
Pohřbů	48

V missii Vsetínské konalo se letos:

Shromáždění	64
Katechesí	65
Sňatků	11
Křtů	16
Zaopatřeno svátostí posledního pomazání . .	11
Pohřbů	7

R. 1769.

V roce 1769. bydlelo v kolleji 18 kněží, 5 učitelů, 8 scholastiků a 10 koadjutorů, celkem 41 osob.

Z počtu toho zemřel 11. května P. Rudolf Vydra, narozený v Hostkovicích v Čechách 8. března r. 1692. Do řádu přijat byl v Brně r. 1708. a absolvoval v něm filosofii a theologii, učil pak grammatice 3 a retorice rok, základním článkům víry katolické po 8 let, missionářem byl po 2 roky. Čtvrtý slavnostní slib složil 2. února r. 1726.

Jeho na věčnosť následoval Jan Lang, scholastik. Narodil se v Jihlavi 16. července r. 1748. Do řádu vstoupil 21. října r. 1766. Byl znalý jazyka řeckého.

Třetí vypustil svou šlechetnou duši P. Josef Schrochovský, narozený 13. července r. 1703. v Králové Hradci. Do řádu byl přijat 24. října r. 1718., v němž absolvoval filosofii a theologii, vyučoval pak grammatice 3½ roku, kázal k studentům 2 leta, missionářem byl po 4 roky. Čtvrtý slavnostní slib složil 2. února r. 1746. Byl v povinnostech svých horlivý.

Z učitelů byli dva propuštěni, kterým nezdál se býti řád příjemným. Jména jich jsou: Václav Patočka a František Polák, který též zavřen byl v karceru.

O chrám staráno jako jiná léta. Tak opravena jest střecha. Rovněž církevní slavnosti pořádány obvyklým způsobem. Ve výroční den sv. Viktorie přišlo do města mnoho processí a lidí až z Bílovic a Napajedel; mši svatou sloužil o svátek ten Uhersko-Brodský děkan. Na sv. Aloisia obětoval Bohu u oltáře kvardian zdejšího konventu františkánského.

V tomto roce přijímalo Tělo Páně . .	25740
Kázání bylo	199
Katechesí	33
Sňatků	2
Zabaveno knih kacířských	1
Obráceno k pravé víře	4

Do gymnasia chodilo r. 1769. celkem 109 žáků, v semináři stravováno 25 chovanců.

Zahrada seminářská utrpěla škody letošní povodní za 50 zl.

Sodalitas latinská a coetus moravský snažil se vzbuditi u členů větší lásku k Panně Marii, za tou příčinou konány modlitby, processí a hráno divadlo. Schůzí měla obě bratrstva dosti velký počet.

Z hospodářství ani tohoto roku neměla kollej očekávaného užitku. Jednak uvedlo se málo vína, jednak zuřil ještě dobytčí mor v Zdounkách i v Habrovanech, a povodeň strhala rybníky. I oheň vypukl a v dědině Lulči 28 domků zničil.

* * *

V roce 1769. v Hrozinkovicích missionář učil lid s prospěchem. K sv. zpovědi a k sv. přijímání vždy dostavil se hojný počet věřících.

Celkem bylo:

Zpovídajících se	4512
Kázání	velký počet
Zaopatřeno svátostí posledního pomazání	85
Pohřbů	40
„ dětí	20

Na missii Ostrovské a Kuželovské docílil missionář znamenitého výsledku.

U sv. zpovědi bylo	5087
Kázání	78
Katechesí	49
Sňatků	8
Úvodů	40
Zaopatřeno svátostí posledního pomazání	45
Pohřbů	18

Ve Vsetínsku stále missionář staral se, aby upevnil víru katolickou mezi zdejším lidem. Proto horlivě kázal, poučoval, napomínal a častá processí pořádal.

Zaznamenáno, že toho roku bylo:

Kázání	62
Katechesí	40
Sňatků	2
Křtů	8
Úvodů	24
Zaopatřeno svátostí posledního pomazání	50
Pohřbů	15

R. 1770.

V roce 1770. bydlelo v kolleji zdejší 18 kněží, 3 učitelé, 7 scholastiků a 10 koadjutorů, celkem 38 osob.

Z nich odebral se na věčnost 28. září František Josef Thalmar. Narodil se 19. března r. 1698. v Komárově v Uhrách. Do řádu byl přijat 21. listopadu r. 1725. a zastával v kolleji Uhersko-Hradištské vrátného po 3 a budiče po 33 let. Koadjutorem stal se 2. února r. 1736.

Ve chrámě kollejním jsou postaveny letos nové sochy a portály.

Slavnosti ve výroční den sv. Viktorie, sv. Xaveria, sv. Aloisia a sv. Ignacia konaly se s obvyklou slávou.

Toho roku bylo:

Přijímajících nejsvětější svátosť oltářní	30.780
Kázání	189

Kázání mimořádných	7
Katechesí	37
Knih kacířských zabaveno	4
Křtů	2

Gymnasium navštěvovalo toho roku 105 žáků, a v semináři bydlelo 22 chovanců.

Seminářská zahrada předměstská utrpěla letos škodu pro časté povodně, za to však vinice u Lipovic dala hojný užitek.

Schůzí konala sodalitas latinská 31 a coetus moravský 14. Oběma kongregacím dostalo se hojnosť darů.

V hospodářství konaly se opravy v Sobèsukách a ve Světlé. Tento rok bylo jaro příliš mokré, tak že síti se mohlo teprve 20. května, proto ne velká úroda. Též na vinici Maratické uvedlo se málo vína, a ve Zdounkách padaly kroupy a zničily velikou část obilí. Celkem rok ten pro hospodářství nebyl příznivý.

* * *

Tohoto roku missionář v Hrozinkovicích zmiňuje se ve svých zápiscích o kacířích z Uher, kteří podporovali zdejší tajné odpadlíky, a o pověrách, které skoro již úplně vymizely.

Celkem bylo:

Přijímajících nejsvětější svátosť oltářní .	4524
Zaopatřeno svátostí posledního pomazání	41
Pohřbů	25
„ dětí	21
Zabaveno knih kacířských	1

Na své missii v Kuželovicích a v Ostrově staral se missionář, aby, co možná, chodilo nejvíce lidí na kázání, ke sv. zpovědi a sv. přijímání. Toho roku bylo:

Zpovídajících se	4097
Katechesí	32
Sňatků	10
Křtů	40
Zaopatřeno svátostí posledního pomazání .	36
Pohřbů	56

Ve Vsetínsku pátral missionář po odpadlících a kacířských knihách.

Kázání konáno	54
Katechesí	66
Sňatků	8
Křtů	17
Úvodů	37
Zaopatřeno svátostí posledního pomazání	53

* * *

Malá to ukázka z veliké činnosti řádu jezuitského v Uherském Hradišti, které konec učinil papež Kliment XIV. k nemalé radosti všech nepřátel Tovaryšstva Ježíšova! Co se stalo s kollejí po jejím zrušení, které byly poslední události, podáme v samostatné stati.

užitk
v Zd
vyp

K

...NY A ZPRÁVY.

Rozbor knihy:

...ka v království českém po bitvě bělohorské. Dle ...ch sepsal Tomáš V. Bílek, ředitel c. k. akademického ...ského ve výslužbě, m. člen královské české společnosti náuk, člen Historického spolku, atd.

Podává

P. **Josef Svoboda**, Tov. Jež.

K... ...dle o katolické reformaci v Čechách správně psáti, začne ...nou dobou, kdy vlastně reforma ta počala; to jest ...obsazením arcibiskupského stolce a zařízením katolických studií v Čechách r. 1555. a 1561. V této první a hlavní době, ...dčilo se katolické vědomí při mnohých příležitostech, jako když ... na sněmu odepřeno císaři a králi Maxmilianovi II., aby protestantům neuděloval majestátu na škodu Církve katolické, r. 1608, když se opřeli katolíci arciknížeti Matyášovi a spojencům revolucionářům, r. 1609, když polekanému císaři Rudolfovi II. nepodepsali ani majestátu, ani „narovnání", ani amnestie a r. 1617, když svým moudrým jednáním vymohli volbu a korunování katolického krále Ferdinanda II. Druhá pak doba nastala po vítězství na Bílé Hoře r. 1620. Správný dějepisec okáže dále na spojbu Čechů, katolíků, s katolíky druhých zemí v mocnářství rakouském, též s Vlachy, Španěly a Bavory na ochránění náboženství katolického a dynastie Habsburgů; vylíčí spolky Čechů protestantských s náčelníky protestantů ve Švýcařích, ve Falci, Hollandě a s hugenoty francouzskými na záhubu „papeženství" a domu Habsburgu. Obojí tato spojba jest událosť dějepisná, a dějepisu sluší ji náležitě vyložiti.

Ale někteří dějepiscové se tomu vyhýbají.

Kdo pak nepodá dějin obojí doby, od r 1555.—1620. a od r. 1620. až k době novější, neposkytne než dějiny kusé, protože katoličtí mužové z doby předbělohorské zde setrvali, v horlivosti své neustáli, nýbrž pokračovali v těch způsobech, v kterých byli v době prvnější pracovali. Nabízel se sice v krátkém období 1624.—1626. jakýsi nový způsob reformace, a to od mužů, druhdy tu nebývalých, ale brzy se od téhož způsobu nového upustilo, i vrátili se mužové staří k způsobům dřívějším, poměrům novým je upravujíce. — V obojí době brali katoličtí laikové účastenství spolu s kněžími v starostech náboženských na nemalý prospěch církve i státu až k době gallikánského absolutismu Ludvíka XIV., v kterémž směru si zalíbil císař a a český král Karel VI. a ministři jeho, postupujíce v něm krokem rychlým až k neblahé byrokracii Josefa II.

Rozdílných směrů těchto p. Bílek nezná.

Přistupujíce k podrobnému rozboru knihy jeho, uvážíme jeho statě o mandátech císařských a vůbec vládních, o přísnostech, jaké se prováděly v královských městech, o vojenských posádkách a pálení kněh, o stěhování české šlechty ze země, o násilném a krutém obracování lidu poddaného a jeho povstání za příčinou katolické reformace a o konečném nezdaru jejím a o vládních rozkazech za císaře Karla VI. Doložíme také, co p. auktor mlčením pominul, neb nesprávně uvedl.

I. Mandáty.

Mandátů uvádí p. auktor nad míru veliký počet, tak mandáty vydané hned po bitvě bělohorské, dále po r. 1624. (při reformě úřední), zase od r. 1627. až do vpádu Saského r. 1631. a po vypuzení Sasů 1632. až do míru Pražského 1635.; pak zase až do vpádu Švédů r. 1639. a po jejich prvním vypuzení r. 1641., potom až do ukončení války r. 1648. a po míru westfalském pořád až do Karla VI. — Když tak čtenář do unavení všecky mandáty írednického slohu přečetl, mimoděk se otáže: což jenom mandáty? činy žádné? nic o pracech kněží a laiků? o studiích, dobročinnosti? o sv. Svátostech?

O tom všem p. auktor sem tam hodil slovíčko a zase mandáty.

Při takovém velikém počtu přece mnoho mandátů schází. Pan auktor skoro jen uvádí, jak sebral mandáty v archivu místodržitelském, kde v odboru R (Religion) č. 109. hezky pohromadě leží, také několik listin z archivu města Prahy; — ale scházejí všecky ostatní z archivu c. kr. ministerstva kultu, z c. kr. archivu dvorního a státního ve Vídni, státního archivu v Drážďanech, ano p. auktor pominul, zdejšího archivu arcibiskupského a kapitolního, ač by se zdálo, že na předním místě nahlédne do něho; také ničeho nemá z bohatého archivu Roudnického knížat z Lobkovic, z Jindřicho-Hradeckého hr. Černína, druhdy pp. z Hradce a Slavatův, též nemá žádné zprávy v pamětních knihách farních uložené, vyjímaje citát z pamětnice Svébořické, kterýžto citát doleji náležitě posoudíme.

V archivu arcibiskupském ku př. by byl nalezl (přepis jeho a přepisy jiné uloženy jsou ve zdejším archivu zemském) troje dobrozdání arcibiskupa Jana Lohelia z konce r. 1621. a z počátku r. 1622., a byl by shledal rozšafnou radu, již mocnářovi dával, říka mezi

[illegible] tomu nese, aby se po dlouhém a [illegible] království Českém silná a statečná vláda [illegible] skutku provede, bude jméno VCM. slavno [illegible] ste zavázán, katolické náboženství chrá- [illegible] pokládati."

[illegible] mysteria kultu by byl nalezl (přepisy jsou [illegible] platné, t. j. takové, dle kterých se jed- [illegible] rady ze dne 14. ledna 1627. [1]), 17. čer- [illegible] návrh císařského zpovědníka jesuity P. [illegible] má p. auktor malý, nedostatečný úryvek; [illegible] důležitého: „Ignatiuspatentu" a instrukce, dle které [illegible]

[illegible] důležitých pramenech buď p. auktor nevěděl aneb

[illegible] rady 17. dubna 1626. uznali pánové, že sluší [illegible] málo mudrovati. [2])

[illegible] práci katolické reformace, o které však p. auktor ničeho [illegible] katolické *střední a vyšší školy*, gymnasia, lyceum a [illegible] akademie, jak byly r. 1556. zřízeny v Praze, r. 1584. [illegible], r. 1589. v Chomútově a r. 1592. v Jindřichově Hradci. Jino- [illegible] vali zde vedeni k bedlivému studiu a vychovávání v duchu [illegible], ač v mnohých třídách polovice i většina žáků bývali synové [illegible] husitských a protestantských. Žákům výtečným se ponechávala [illegible] veliká samospráva, zařizovaliť si na gymnasium spolky akade- [illegible], ve filosofii a v bohosloví konali buď soukromé, buď slavné ve- [illegible] disputace, kteroužto samosprávou osvěžovala se mysl a vlévala [illegible] k studiím; na gymnasiích pak i ve filosofii a na školách vy- sokých si mezi sebou zakládali Marianské Družiny, aby pěstovali život katolický a rozšiřovali svatou víru u svých přátel. Katolickým otcům se tyto Marianské Družiny tolik zalíbily, že je mezi sebou taktéž zařizovali a nejvýtečnější mužové tehdejší, jako Lobkovicové, Slavata, Martinic, Lohelius, Jan Sarcander atd. nabyli svého rázného přesvědčení v Marianských Družinách.

Studující jinochové bývali nejlepší missionáři svým domácím lidem, sotva kdo odolal prostým a horlivým slovům jejich; z nich pak se stávali muži rozhodní. Po vítězství katolíků na Bílé Hoře založila šlechta a císař nová gymnasia, a to: generál Waldstein r. 1623. v Jičíně, tentýž s jinou šlechtou r. 1625. v Praze na Malé Straně, císař Ferdinand II. r. 1626. v Kutné Hoře, rod Sternbergův r. 1628.

[1]) Zasedali tu: Ferdinand III., korunovaný král Uherský, kardinál Dittrichstein, kníže Erkenberg, hr. Meggau, hr. Trauttmansdorf, opat Anton z Kremsmunsteru, Brenner, Werdenberg a Nostic. — Napovíme z návrhu některé slovo: tak ne se překročí k prostředkům ostřejším, musí předejíti zevrubné vyučení; v městech buď nejméně začátek. — dle nuntia Karaffy proto, že tu bude život kněží lépe chráněn, že měšťané bývají vzdělanější, služby Boží slavnější, a že venkované rádi se řídí dle toho, co v městě vidí. Městům buď správa obecního jmění vrácena; naši theologové radí, aby se nezapovídaly protestantům křty, pohřby neb odlávky, aby se knihy nepálily, vůbec aby se příkře nejednalo, nýbrž ku vzdělání, vždyť lidé nejsou posavad s dostatek vyučeni. — Tak soudila tajná rada, a císař to stvrdil.

[2]) „mehr prakticiren als diskurriren."

v Praze na Novém Městě, hr. Schlick (konvertita) r. 1628. v Chebu, Oppersdorff r. 1629. v Hradci Králové, císař Ferdinand II. r. 1630. v Litoměřicích, měšťané Klatovští spolu s jinými dobrodinci r. 1633. v Klatovech, Jeníšek z Újezda r. 1637. v Březnici, Pernstejnovna r. 1640. piaristům v Litomyšli, Martinicové 1658. ve Slaném, Sachsen-Lauenburg r. 1666. v Ostrově, Černínové r. 1688. v Kosmonosích, kteréž gymnasium do Ml. Boleslavi přeloženo, Přehořovský r. 1704. v Benešově, Kolovrat r. 1714. v Rychnově, Praha r. 1752., Budějovice r. 1762., Most r. 1768. — V Broumově mívali benediktiné své starodávné gymnasium, které jim revolucionářové r. 1618. ovšem zrušili, ale řeholníci po svém návratu zvelebili. I v XVIII. století pořáde pokračováno v zakládání nových gymnasií.

Těchto katolických škol středních a vysokých neslušelo jako mimochodem (str. 147.) odbyti; jelikož mnoho přispěly k praktickému rozkvětu náboženství mezi katolíky a k mírnému rozšíření mezi protestanty; ano i v ohledu hmotném velikého užitku městům přinášely.

II. Města.

Když p. auktor byl zamlčel vše, co tenkráte bylo u vyučování ve školách, v kostelích i po domech zařízeno, pronáší na str. 54. svůj názor řka: „nejenom v Praze, nýbrž i ve všech městech královských měšťané byli nuceni mocí vojenskou k přijetí víry katolické;“ nadto uvádí přísnosti jiné, jako že zapuzeni byli predikanté (str. 44.), zapovídány zpěvy v kostele (str. 39.), živnosti zastaveny (str. 50.), nekatoličtí radní sesazeni (str. 52.), zapovězeny sňatky (str. 52.), tak že následkem toho i nejzámožnější měšťané se vystěhovali (str. 69. 70.).

Při těchto vývodech se namítne čtenářům dvoje myšlénka: Pověděl p. auktor všecko, co pověděti slušelo? jest to vše správné, co pověděl?

Na veškeré stížnosti odpovíme.

1. Pan auktor si stěžuje, že císařské vojsko bylo do měst vkládáno, tím prý zchudly obce a celé krajiny a císařským vojskem zpustošeny byly.

Dovolujeme si však dříve podotknouti p. auktorovi. Zdaliž vojsko ne-císařské nebylo do měst vkládáno? Zdali zlé vojsko Mansfeldovo, stavovské Thurnovo, vojsko Saské a Švédské městům neublížilo a kraje nepustošilo? Trapný dojem zajisté činí na čtenáře, když u našeho p. auktora (str. 131.) a v „Dějinách konfiskací v Čechách“ pořáde čte, že císařské vojsko plenilo, kdežto o nepřátelích sotva kdy zmínku činí. Kam takový způsob spisování povede?

K této první stížnosti o posádce vojska císařského r. 1625.—1626. dáváme takovou odpověď:

a) Posádka vojenská zde býti musila pro vzpoury, které revolucionáři cizí i domácí strojili, máme na to výslovná svědectví a podáme je.

b) Posádku tu kladli na místa, kde největší nebezpečenství hrozilo.

c) Posádky té užito spolu k tomu, aby nejhorší protivníci katolického náboženství skrotli.

...řikali vzpůrníci v nepřátelské

... byli katoličtí mužové slepí, nýbrž ...těli je vládě a císaři, a k žádosti ... posádka odvedena z měst dosavadních

... stručně doložíme.

...Mansfeldovi (cizinci) a soldateska stavovská (skoro ... našich (1618.—1621.) řádili, svědčí, co sami ...nem sněmě pověděli, že „Mansfeldovi soldati provozovali sobě přes příliš nenáležité netoliko ..., ale také s vlastními manželkami a dcerami je... Sasici a Švédové konali zvláštní „výpravy loupežné“, ... Dr. Čelakovský v Osvětě a dr. Rezek v dějinách ...ho a v „dějinách Čech až do míru Westfalského.“ — ...ych rád obrátil pozornost čtenářů na řádění „protestant... ...ensi“ z r. 1609. k potlačení víry katolické. Psal o tom Sla... „Majíce strana pod oboji lid válečný najatý, jim mnohým ...ům obyvatelům království českého, horlivým katolickým duchov...ům i světským osobám i lidem poddaným jich, znamenité škody zdělali. Kníže z Lobkovic na panství Roudnickém a hraběti z Martinic na panství Smečanském veliké, na mnohomnožství tisíc zlatých škody učinili . . . Všelijakými pohrůžkami, láním a zlořečením i bitím nebohé chudé lidi k hojnému dávání věcí přinucovali, všelijaké neřády páchali, lidi poddané, již tam prve od vrchnosti své k pravé víře svaté katolické šťastně přivedené, zoumysla a též sv. víře rozpakovali.“ [3])

[1]) Skála III. 315., podobně u Tábora IV. 126. — tamtéž IV. 186. „rejthaři hraběte ze Štýrum „loupežníci a škůdcové velicí“ uměli s ubohým lidem robotným nekřesťansky zacházeti.“ — A což u Budějovic. Sk. II 323. — Na veřejném sněmu vyčítal Jan z Klenového vládě direktoru 18. března 1619: „Ta-li jest správa dobrá, že kdo l o t r e m býti nechce, aby se mu statkové plundrovali, a na k a t o l i c k é statky lidé (stavovské vojsko) se kladli, k a c í ř i pak se šanovali ?“ Skála. III. 50. Povstalí stavové sami naříkali : že plat se na celé kompagnie (vojska stavovského) béře, obristové bohatnou, ubozí pak soldáti hladem, nemocemi a nouzí hynou“ Sk. III. 277.

[2]) Paměti. I. 337—338.

[3]) Připsány zde buďtež poznámky učiněné při četbě historie Skálovy o jednání soldatesky nikoli císařské, nýbrž odbojné :

Katolikům do domů vložena. Sk. II. 407. III. 267. 285, 286.
Hrozí neposlušností. III. 271.
Fels svaří s Roupovcem. III. 287, 288, 294.
Mansfeld proti Thurnovi. III. 305.
Sedláci proti Mansfeldovi. III. 345.
Hollach se hájí. III. 480.
Jezbera a Smolík žalují. III. 277.
Mansfeld : „obyvatelé, vandrujte pryč“. IV. 93.
Thurn vyhrožuje katolíkům, IV. 317, 318.
Po béloh. bitvě plundrovali. IV. 343.
Proklínali Fridricha, české stavy, 343.
Mansfeld u Tábora, IV. 126.
Štýrum v Úhošti, IV. 187.
Mansfeld od Tejna ke Krumlovu, IV. 187, 188.
Málokterý hejtman celou kompagnii, III. 278.
Vláda vydala patenty, IV. 187.
Nejen sprostí, ale i oficíři na loupeže. IV. 187.
Zahálčivé chasy přibývá, drancuje. II. 230.

Císařské vojsko musilo v Čechách zůstati pro nebezpečenství vzpoury, neboť dánský král Kristian IV. uznal, uzavříti spolek s Hollanďany a s knížaty severního Německa a podniknouti boj proti Ferdinandu II. Vždyť se Friedrich Falcký těšil a veřejně říkal, že „se v Čechách shledá s lidem svým.“ Dánští agenti chodili po Čechách a po Horních Rakousích pobouřit lid, líčili mu útrapy, které prý pro evangelium snášeti musí, a že majestát na svobodu náboženství zrušen. V Horních Rakousích vzpoura skutečně vypukla, vzbouřenci zpívali:

„das ganze Land musz sich bekehren (protestantisch werden)
wir Bawrn jetz werden Herrn,
können wol sitzen im Schatten
wölln wol selbst abgeben Praelaten“
„Zu lauter Riemen wolln wir ihn schneiden
damit er nur Pein genueg musz leiden.“

V Čechách zas provolávali: „nemohouce toto tyranství od těch katů lidských (katolických) snášeti, prosíme, abyste s meči, s muškety, jízdně i pěšky, prachem i olovem se zaopatříce, se postavili.“ — Troje silné vojsko nepřátelské proti císaři táhlo směrem k zemi České. Mansfeld již ve Slezsku stál se svým vojskem, a v Čechách nemělo císařské posádky býti? Vrchní komissař sám ve veřejném listě o tom zprávu podal, řka: „Já, Jan Adolf Wolfstirn, J. M. C. nařízený komissař, vědomo činím, že Breunerův regiment do království Českého skrze mne, k tomu nařízeného komissaře císařského, jest přiveden a do devatenácti měst královských položen k žádnému jinému konci, než k uvarování nové rebellie tam, kde se proti náboženství katolickému obzvláště vzpírali. — A pán *Jaroslav Bořita z Martinic*, toho času nejvyšší komorník, napsal k nejvyššímu kancléři kn. *Zdeňku Lobkovicovi*: „Noviny zde všude zlé slyšíme o Mansfeldovi a Denemarském, že se skrze Slezsko k nám přibližují, a o sedlácích Hornorakouských, že se nechtějí spokojiti. Právě zde v Praze mezi kacíři mnoho zrádných a rebellských srdcí se ukazuje býti, kteříž, jakby o nějaké nejmenší impresse Mansfeldské a neštěstí J. M. Císařského lidu válečného uslyšeli, v těžkosti by také oni zde něco začíti obmeškali. A protož, abychom nejraději vojákův pro škody prázdni býti chtěli, nemůžeme a nesmíme toho sobě neštěstí vinšovati. — Těžko by mi bylo, abychom tak neopatrně a jako z oumysla všickni věrní katoličtí jako na masné krámy vydáni byli a tak mizerně zahynouti měli!“ [1])

Kdo to byl, jenž po německé říši a v Čechách tenkráte volal: „soldateska z Čech pryč?“ Nebýti vojska císařského, co by z naší vlasti bylo? Snad nějaká falcká provincie, německá a protestantská!

Co ještě soldati nepobrali, to spečetili, II. 230.
Fels snáši potupy, Gindely 30l. válka II. 87.
Roupovec vyznává nepořádky, Gind. II. 89.
Všichni generálové v Praze, Gind. II. 83. 84.
Hejtman vydělal měsíčně 1600 zl., Gind. II. 90.

P. Bílek pořád žaluje na vojsko císařské, na vojsko revoluční nenaříká.

[1]) Obšírně o tom pojednáno a četnými doklady dotvrzeno ve Vlasti roč. VI. pod záhlavím: Liechtensteinské dragonady. — Obě listiny, Jana Wolfstirna a Jaroslava Martinice vypsány jsou z archivu Roudnického.

Posádky té bylo spolu užíváno na ochranu kněží katolických, kterýmž nepřátelé převeliké nátisky činívali.[1])

Vojsko to sloužilo též k tomu, aby jizliví náčelníci odporu zkrotli a měšťané k vyučování v náboženství katolickém docházeli. Obyčejně tento způsob pomohl. Neuvedeme z mnohých příkladů leč dva, jichž se p. Bílek dotkl, ale všecko nepověděl.

V Litoměřicích prý nepořídili ani domácí kněží ani missionáři, jelikož bývalý písař Pavel Stranský jim překážel, až sem dosazen rázný rychtář p. Peter Aulicus a vymohl rozkaz ze dne 21. prosince r. 1625., aby byla sem vložena posádka, kdyby obec po opětném napomenutí neposlechla. Když měšťané znovu vyzváni jsouce, neuposlechli, posláni vojáci jsou do města, a rychtář, muž to slavný a moudrý, tuto zprávu ku královské komoře podal v této věci: Vaši Milosti tajiti nemohu, že toliko na některých předních lidech záleží, kteří kalvinským učením a jedem nakaženi jsou, a téměř celá obec na jejich chování patří." Po příchodu vojáků nastalo kvašení v lidu, mnozí přední se po Labi vystěhovali do Perny. Stranský neodešel a tím směleji bouřlivé řeči pronášel, pro které byl k soudu pohnán a odsouzen. Darmo mu domlouvali domácí farář a missionáři, aby se poddal a za druhými do Perny neodcházel. Po jeho odchodu pak nebylo nikoho, kdo by štval proti missionářům a víře katolické, a tak město se znenáhla přihlásilo k víře pravé.[2])

Podobný odpor trval v Mladé Boleslavi k vůli několika mužům, kteříž jiné v nepoddajnosti utvrzovali, zejména to byli: Adam Trubač, Jan Bukač a Petr Stehlík. Jakmile přišla vojenská posádka a kromě těchto tří, vypovězeni z města Jiří Kezelius a Jindřich ze Semanína, rovněž odpůrci sv. církve, a vsazeni do žaláře, tu konservativní strana měšťanů nejenom že obdržela vrch, ale taková nenávisť proti bývalým náčelníkům vzešla, že řečeného Petra Stehlíka do společnosti měšťanské nechtěla přijati, jemu živnosť propustiti, statecek navrátiti, i když skrze sv. zpověď a sv. přijímání pod jednou k Církvi katolické přistoupiti, i také, že v též sv. víře setrvati chce, dostatečně připověděl."[3])

Věděti pak sluší, že k nepřístojnostem vojenské posádky v městech i vůbec k jiným nesprávnostem nemlčeli mužové katoličtí, ať laikové ať kněží a před vládou se měst utiskovaných zastali. Královský podkomoří, pod jehož správu náležela města, podal pamětní spis k místodržiteli kn. Lichtensteinovi, v kterém praví: „Z mnohých případností porozumívám, že by k tomu přicházeti chtělo, aby městům královským statky jich pobrány k dobrému prej J. M. C. obráceny byly. Což jest se již i při některých městech stalo, že statkové jim odňati, zastaveni, prodáni, na některých veliké summy peněz, jim k zaplacení nemožné, zapsány jsou. Skrze kteroužto příčinu stav třetí a města královská, ano i důchodové J. M. C. k znamenitému ztenčení by přišly. I majíce já na pozoru povinnosť svou, kterou jsem

[1]) S velikou úzkostí prosí o takovou pomoc Dr. Landherr z Jáchymova dne 4. září r. 1624. a Dr. Teubner z Chrastavy, o tom sděluje Dr Krasl v „Životě kard. Harracha."

[2]) Mnohé důležité zprávy o té události jsou v arcibiskupském archivu, ve Světozoru 1868. a také v knize: Katolická reformace a marianská Družina II. str. 99—101.

[3]) Arcib. archiv 23. br. 1828.

Pánu Bohu a J. M. C. vykonal, a obávaje se, že kdybych se k tomu neohlásil, svědomí svého neobtížil, budoucně na sebe těžkého naříkání od potomkův mých neuvedl: pročež to Vaší kn. Milosti dobrým úmyslem přednáším." Pak sám činí námitku a odpovídá na ni: „Může rčeno býti: „města a obyvatelé jich byli rebellové" ? „Provinil-li se kdo z partikulárních osob proti J. M. C., proto nemůže stav městský a celá obec pokuty nésti" [1]) atd.

III. Lid poddaný.

Zjedná to spisovateli jakési populárnosti, postaví-li se za smělého obhájce „utiskovaného" lidu i způsobí okamžitý effekt, pohrozí-li těm „krutým utiskovatelům". Ve mnohých monografiích i obšírnějších dějinách o katolické reformaci v Čechách to vešlo již v obyčej tou měrou, že soudný čtenář s lítostí takový spis poodloží, i byť jiní, kdo ví, jak chválili.

Pan Bílek líčí až příliš zvučnými slovy utiskování českého lidu pro jeho zděděné náboženství, píše o prostředcích příkřejších k obrácení lidu, o vkládání vojska, o utíkání ze země poddaných pro náboženství, o povstání lidu poddaného za příčinou reformace.

Úvod k článku tomuto se p. auktorovi nepodařil, an dí: „Věděli jesuité ze zkušenosti, že mocí a násilím, jichž někdy v Anglicku, Nizozemsku a Francouzsku proti nekatolíkům bylo užíváno, málo se pomohlo" (str. 106). Výrok ten není správný; vždyť víme, že ve Francouzsku a Hollandsku byla občanská válka mezi katolíky a kalvinisty, víme, že ve Francii posléze zvítězili katolíci, v Nizozemí kalvinisté. [2]) Anglii pak p. řiditel neměl uváděti za příklad „násilí proti nekatolíkům", nýbrž naopak! [3]) Členové řádu jezuitského se tu

[1]) Spis ten chová se v archivu v Lounech a jest vytištěn v historickém Sborníku r. 1884 str. 248. Sepsal jej bezpochyby Krištof Vratislav z Mitrovic r. 1623.

[2]) Jak zle si kalvinisté hollandští proti katolíkům počínali, dočísti lze u Dr. Kryštůfka.

[3]) Znám z dějin našeho řádu, že následující jesuité v Anglii pro náboženství katolické byli k soudu pohnáni, odsouzeni a dílem na šibenici, dílem jiným děsným způsobem odpraveni — Ale jakmile byl jeden odpraven, hned se hlásil jiný na místo svého spolubratra, byl od řehole poslán a pracoval, bojoval a umřel taktéž jako mučedník před Bohem smrtí slavnou. Tak jsou odpraveni:

P. Edmundus Donatus † 1580.
P. Edmundus Kampion, P. Alexander Briant † 1581.
P. Thomas Kottam † 1582.
P. Thomas Mettam † 1592.
P. Joannes Cornelius † 1594.
P. Robert Southwell † 1595.
P. Henricus Walpole † 1595.
P. Rogerius Fiikokius † 1601
P. Franciscus Pages † 1602.
Dominicus O'Calau † 1602.
P. Gulielmus Weston † 1606.
P. Eduard Odcorne † 1606.
P. Henricus Garnetus † 1606.
Nicolaus Odoen † 1606.
P. Thomas Garnetus † 1608.
P. Joannes Ogylby † 1615.
P. Edmund Arousmithaeus † 1628.
P. Thomas Hollandus † 1642.
P. Briantus Cansfeld † 1643.
P. Richard Bradlaus † 1645.
P. Henricus Morsaeus † 1645.
P. Joannes Grossus † 1645.
Curbert Prescotte † 1647
P. Gulielmus Boyton † 1647.
P. Robert Netervile † 1649.
P. Joann. Bathaeus † 1649.
P. Mathaeus Grimes † 1650.
P. Petrus Wrichtus † 1651.
P. Joan. Vorthington † 1652.

O blahoslaveném mučedníku, P. Edmundu Kampionovi napsal druhdy p. Bílek, že pro velezrádu a spiknutí, jehož se knihou „decemrationes" dopustil, byl k smrti odsouzen!

vyznamenali. Nemůžeme však, řekne se, žádati, aby p. auktor studoval dějiny Tovaryšstva Ježíšova.

Stať o reformaci poddaného lidu pan auktor nesprávně vykládá. Na str. 130—135 píše: V krajích Prácheňském, Plzeňském, Podbrdském, Bechyňském lid se obrátil a nezůstal než „nepatrný počet nekatolíkův"; obzvláště v kraji Bechyňském a Prácheňském již „před vzpourou na konci XVI. a na počátku XVII. století přiveden byl k náboženství katolickému značný počet lidu poddaného působením jesuitů jakož i kněžstva pod jednou" (str. 131), hlavně převora řádu johannitského, řádu cisterciatského, dominikánského a kapucínského, františkánského a minoritského. Po ukončení vzpoury stavovské po r. 1628. komisař Kavka Říčanský přispěním děkana sušického Herrmanna, pomocí čtyř jesuitů a vojska svou činnost počal v kraji Prácheňském, a za několik měsíců všecky nekatolické šlechtice i s lidem poddaným k víře katolické přivedl." Dozví-li se čtenář něčeho o témž komisaři Kavkovi Říčanském, o děkanu Herrmannovi, o jejich způsobech, kterými šlechtice a lid poddaný k víře katolické přivedli? aneb o způsobech a o vyučování kněží johannitů, cisterciaků, dominikánů, kapucínů, františkánů a minoritů na konci XVI. a na počátku XVII. století?

To by zajisté patřilo k dějinám katolické reformy; ale p. auktor ani slovíčka o tom všem nedí, jenom pořád opakuje své „mocí a násilím byl poddaný lid k náboženství katolickému přiveden." [1])

Na str. 134. píše, že většina farních kostelův opatřena byla řádnými správci duchovními; ale pořád opakuje, že práce (jesuitů) „marná" byla, počet obrácených nekatolíků byl r. 1623. i následujících velmi skromný.

O tomto „nezdaru" katolického snažení vypravuje p. auktor události nepravdivé. Na str. 107. povídá o panství Třeboňském: „U poddaných panství, které k ruce císařově bylo ujato, jesuité *nepořídili ničeho.*" Vypravování o Třeboni a o panství čerpáno jest ze Smiedla III. 335. a 749. (ač ho p. auktor necituje), který píše: „Erant in illa late diffusa Trebonensi ditione urbes quatuor, oppida totidem pagi plures 40. Ambulatum de loco in locum cum tanto profectu, ut ultra quinque haereticorum millia catholicae ecclesiae asserta sint, quae res incredibili gaudio Ferdinandum (III.) Regem recreavit." — „Byly na onom velikém panství Třeboňském města čtyři, městyse také čtyři, vesnic přes čtyřicet. Šli pak missionářové z jednoho místa na druhé s takovým prospěchem, že přes pět tisíc bludařů přistoupilo k Církvi katolické, kterážto věc krále Ferdinanda III., téhož panství držitele, nevýslovnou radostí naplnila." — Proč to p. Bílek překládá slovem: nepořídili ničeho?

Tentýž Schmiedel se na str. 1074. k roku 1630. opět vrací k Třeboni, a vypravuje s jakou vroucností a slávou provázíval lid Velebnou Svátosť k nemocným, jaké pouti bývaly k sv. Barboře voděny, a že v těch časech nových 69 lidí dospělých k Církvi přistoupilo. — O podobných nesprávnostech p. auktora ještě povíme:

[1]) V časopisu „Vlasť" bylo mnoho vypravováno a z původních pramenů vylíčen způsob vyučování, odpory a prospěchy v Strášeni, Žichovicích, Sušici, Lčovicích, Volyni, Libějicích, Vodňanech a Prachaticích; ale p. auktor vše umlčel.

napřed však posoudíme dvojí stížnost jeho o bludařských knihách a o „násilném“ obracování lidu ze stanoviska katolického.

Stran manželství snoubenců nekatolických, kteří ani sami k náboženství katolickému nechtěli přistoupiti, ani dítky v něm vychovávati, kladli si tehdejší bohoslovci otázku a vyhnouti se jí nemohli, smějí-li takové snoubence oddávati v Čechách, kde r. 1605. byly výnosy sněmu Tridentského vyhlášeny a přijaty? V odpovědi se rozcházeli; jedni tvrdili, že žádný farář tak učiniti pod hříchem nesmí, jelikož snoubenci jsou zjevní haeretikové a v haeresii zatvrzelí; jiní bohoslovci tomu odpírali, tvrdíce, že snoubencové takoví nebývají s dostatek vyučeni u víře katolické, že tudíž nelze jich pokládati za haeretiky urputilé, nýbrž oddati je a svým časem Církvi získati. S nimi se srovnávali mnozí úřadové světští, a máme v té věci návrh tajné rady císařské ze dne 14. ledna r. 1627., kterážto rada dí, že se prvé uradili s některými bohoslovci a pod číslem 5. navrhuje: „Co se týče pohřbů lidí nekatolických a kopulací či oddavek a odstranění bludařských kněh, také přikázání církevních, budou k tomu přihlížeti komisarové a hlavně arcibiskup, jelikož to k jeho úřadu náleží; nicméně někteří duchovní praví, že těm, kteří nejsou ještě vyučeni v náboženství katolickém, nemohou oddavky odepřeny býti, tím méně křest pro nepřítomnost katolických kmotrů. *Taktéž, aby se veřejné upalování kněh dříve nekonalo, dokud lidé nejsou obráceni, a dokud se neví, zdali takový výkon k prospěchu anebo spíše k pohoršení mdlých u víře poslouží.* Vůbec radili oni „bohoslovci“, aby se dělalo rozdílu „mezi lidem a lidem.“ [1])

Dle toho v některých krajích oddávali kněží katoličtí snoubence nekatolické, jinde neoddávali, ale konali to predikanté protestantští; a nevíme ani jediného příkladu, že by takové manželstvo bylo za neplatné a dítky z něho za nemanželské byly uznávány. Ví-li p. auktor podobných příkladů (ale z pramenů hodnověrných), prosíme za udání.

O zápovědi kněh bludařských jsme právě napověděli z porady dne 14. ledna 1627. — Soudí zajisté a soudili tehdáž katolíci věrní, že bludařské knihy jsou věc zlá, a že běda člověku, před Bohem i před lidmi, kdo bludařskou knihou pohoršení dal; vždyť v svatém Písmě četli, že následkem kázání sv. apoštola Pavla v Efesu „mnozí z těch, kteříž byli všetečných věcí hleděli, snesli knihy a pálili přede všemi, a spočetše cenu jejich, shledali 50.000 peněz.“ Skutk. ap. 19, 19. Soudili dále, že nesluší (pod hříchem) čísti knihu bludařskou, leda tomu, kdo k vůli vyvrácení má k tomu zvláštní dovolení. I tiskla se tenkráte veliká síla kněh takových, a bludaři je vším způsobem šířili, pročež vrchnosti katolické zapovídali je, a kdoby ji choval, měl ji buď sám zničiti, neb vrchním odevzdati, kteří mu za ni dávali knihu dobrou, katolickou. — Co pak s nimi dělali?

Moudří katolíci činili zase rozdíl mezi lidem a lidem. Kde byl lid u víře katolické utvrzen, pálili je veřejně, jedněm na postrach, jiným na zahanbení; kde však to za vhodné neuznávali, tam je ukládali u kněží. Že pak sem tam vzniklo podezření, že by kněží je opět prodali, tu teprve je spálili. — Nechati knih bludařských mezi lidem, mělo by za následek, že nikdy by nevymizel blud a nenávist proti svaté víře.

[1]) Archiv cís. král. minist. kultu, dne 14. ledna 1627.

O přistupování k sv. svátostem lze z oněch časů mnoho pověděti. Z počátku svého obrácení neradi chodívali k nim protestanté, mnohdy jen šli pro zpovědní cedulku, kterou jim nehodný kněz dal.[1]) Když však zakusili útěchy, jež dobrá sv. zpověď a pobožné přijímání působí, chodili velmi rádi. Marianští kongreganisté bývali přední, zvláště když papež Řehoř XV. udělil měsíčnímu sv. přijímání r. 1622. plnomocné odpustky. I býval takový nával lidu, že v jediném kostele sv. Salvatora v Praze sedm a dvacet kněží od rána do poledne zpovídávalo, a lidem přece nestačili.[2]) V Chomútově zas hned r. 1621., sotva že byla nešťastná ona rebellie potlačena, ale ve městě ještě plno zuřivých nepřátel, odvážili se katolíci na slavnou pouť do Šejnova.[3]) Okazovali sice někteří na nebezpečenství se strany haeretikův, ale odpověděli jiní: neopouštějme od úcty, kterou jsme Rodičce Boží každého roku prokazovali; nech ať protivníkům jest zřejmo, že katolíci nejsou bojácni osvědčiti a hájiti svého náboženství svatého, jako oni jsou odvážní páchati nešlechetnosť. A přišel lid asi ze třiceti far, každá se svým farářem, a v Šejnově zpovídali všickni tito kněží a jesuité s nimi po celou noc a celé dopoledne, aby se všem vyhovělo.[4]) Sláva takovým katolíkům!

Takové mírné prostředky p. Bílek umlčel, aby vytknul jediné vojsko a přísné mandáty, pro něž prý lid poddaný se vzbouřil. Výrok tento bývá sice pronášen, ale vystupují proti němu badatelé, kteří pozorujíce tehdejší stav války v zemích okolních, doznávají, že tomu tak není, nýbrž že mezinárodní revoluce vší silou dorážela na zemi Českou, aby přes Čechy vyrazila na Vídeň a tam pohubila dům Habsburský a papežství.“ Tito badatelé líčí nám, že *národ* Český

[1]) Za příklad uvádí p. Bílek kněze Václava Hanžburského (str. 76.) a vypravuje, že byl proto k smrti odsouzen, kněžství zbaven a sťat. — Zde p. auktor umlčuje věci nejdůležitější, jež byly v Časopise katolického duchovenstva r. 1889. z původních pramenův obšírně podány. Hanžburský proto byl odsouzen, že 1. za času arcibiskupa Karla Lamberga (1606.—1612.) upadl v kacířstvo a na veřejných kázáních je hlásal; 2. že po vítězství pražském odřeknuv se kacířstva a vykonav pokání a za faráře u sv Jindřicha dosazen, potupil zákaz papeže Řehoře XV. a velikému množství lidu kacířského tvrdošíjně pod obojí způsobou podával; 3. že proti patentům císařským vydával zpovědní cedule lidem, kteříž u zpovědi nebyli, a za to pravé křesťany katolické a ty, kteří se obrátili, sobě zaznamenával a veřejně (na pohanění) ohlašoval; 4. že ty, kteří se chtěli u víře katolické srovnati, jízlivě napomínal, by tak nečinili. — Tedy byl odsouzen pro mnohá těžká provinění. Stůj zde též jeho vzorná kajicnosť. Vyslyšev své odsouzení, počínal si ovšem jako zběsilý, a vzkázal svým přívržencům, že na popravišti zhanobí Církev katolickou. — Docházeli k němu dva kněží: P. Kočel a P. Skultet. Domlouvání zdálo se marné. V neděli ráno se ho tázal Kočel, nechtěl-li by se zpovídati? Odsouzenec nedal odpovědi. Dobře tedy, pravil Kočel, vykonáme tedy sv. zpověď: sám začal, s největší opatrností napomáhal; odsouzenec pomalu sledoval, odpovídal, až se dal do pláče a se vší upřímností sv. zpověď vykonal, i Velebnou Svátosť přijal. Na zejtří v den popravy svěřil se oběma kněžím: „že by rád, až bude na lešení k popravě státi, k lidu promluvil a za dané pohoršení odprosil a pak veřejné vyznání katolické víry učinil. Po tom že rád umře.“ Chtěl skutečně k lidu promluviti, ale víření bubnů a křik lidu byl tak hřmotný, že od mluvení ustal, veřejně však před knězem pokleknuv, rozhřešení dostal a tiskna křížek k srdci, hlavu podal. — Kdyby p. Bílek byl tento příklad a mnohé podobné o katolické reformaci pověděl, sloužilo by na ozdobu knize jeho.

[2]) Schmiedel IV. 137.

[3]) Název „Bohosudov“ jest název nový, něm. „Mariaschein“ u Teplice.

[4]) Schmiedel, III 254. — Příklady podobné neohroženosti katolické shledají čtenářové v knize: Katolická reformace a marianská Družina od P. J. Svobody, T. J. Tiskem a nákladem benediktinů rajhradských.

O laicích znamenitých v této době dosti psáno v knize: Katolická reformace a Marianská Družina. Abychom doložili též některá jména kněží statečných z doby josefinské, buď jmenován sám arcibiskup Pražský Antonín Petr Přichovský z Přichovic, světící biskup Erasmus Krieger, jemuž frajmauři zlých jmen dávali, kanovník a napotom brněnský biskup Chorynský, kanovník Jan Josef Kvies a veškerá kapitola u sv. Víta v Praze, na kterou se zednáři zlobili, že prý pronásleduje biedermanny, Dobrovského a Chládka; rovněž horlivý odpůrce josefinismu byl Konrád, farář u sv. Filipa a Jakuba, Štěpánovský farář u sv. Haštala a Meeltisch, ředitel vendického semináře v Praze.

Tito a jiní mužové katoličtí hájili netoliko svaté víry katolické proti útokům protestantův a zednářův, ale plnili spolu zákon Páně: *milovati budeš bližního svého jako sebe samého.* Když mnozí vystěhovalci — zejména ženské — byli falešnými proroky z České země vyvábeni do ciziny a tam všecko jmění své byli vydali, a pak — do vlasti se v nevýslovné bídě vrátili a leckdes po ulicích leželi: tu byli kněží katoličtí, pánové, studující jinochové, katolické měšťanky, kteří se jich ujímali, a tak spolu s opatřením tělesným opatřili nesmrtelnou duši.

P. auktor rád čítá ve Schmiedlovi, jistě že tam nalezl příklady takové, ku př. z Litoměřic (IV. 676.), škoda, že jich svým čtenářům nepověděl. Aneb ať se podívá do *Vršovic*, tam shledá na kostele zasazenou mramorovou desku, „quam posuit grata vicinia“ třem jesuitům, kteří tu ve Vršovicích se obětovali r. 1713. v době hrozné morové rány, sloužíce nemocným a sami při této posluze zemřeli; též na Vyšehradském hřbitově na starodávném kříži může si přečísti jména více než 20 jesuitů (a ti nejsou všickni), kteří se r. 1680. obětovali podobné službě a v ní zemřeli. Tímto velmi šlechetným způsobem nepoložili jediní jesuité život svůj za přátely své, ale i jiní kněží, a byl to výborný prostředek katolické reformy. — Nejsouť katoličtí kněží, ani ti jesuité — tak holá „přísnosť“ a „násilí“, nýbrž úslužní a pokorní.

Kněží tito znali dojemným způsobem vykládati katechismus a znamenitých úspěchů docílili. Nestačilo vykládati, jako my činíme, v kostele a po domech, vždyť čelní protestanté ani nechodili, nýbrž zařídili *katechese slavné*, jež nazvali „catechismi generales“; vodili žáky z obecných škol a jinochy z gymnasia v průvodech do kostela, množství lidu s nimi, protestanté i katolíci. V kostele stálo upraveno a vyzdobeno prostranné lešení, na něž vystoupili výbornější žáci, jedni kladli katechetické otázky, druzí odpovídali, aneb činili námitky, jak byli vycvičeni a jaké námitky mezi lidem téhož kraje se slýchávaly, na něž přední žáci odpovídali. Na všem bral lid — často hlasitě — živé účastenství, a pak se zpívaly verše k článku přiměřené, jež snadno v paměti utkvěly. K závěrku byli — a to z moudrých příčin — všickni žáci podělováni obrázkem, knížečkou a růžencem. P. Bílek má bezpochyby p. Schmiedla při ruce, tam dle rejstříku při slově „Catecheses“ a v zadu v příkladech pod paragrafem „Munus tradendi catechismum pueris aut rudibus“ najde znamenité příklady, jak ku př. sám general Waldstein si toho vážil a chlapcům rád katechismus vkládal.

vzbouření se nepovedlo, kramář Theumer a osm nejhlavnějších vzbouřenců uteklo, a svedený lid byl trestán.

V Úštěku — to vše v severních krajích — zavraždili vrchnostenského správce Víta Kašiada. P. Bílek se o tom zmiňuje sice str. 121. a' cituje P. Schmiedla, řka: dle rozkazu jesuitů poddané s přísností neobyčejnou k víře katolické přivésti hleděl.“ Kdo však porovná Schmiedla samého, najde, že mluví jinak; o „rozkazu jesuitů“ nemá ani slovíčka; chvalný výrok Schmiedlův: „strenue negotium fidei promovet.“ (statečně přispíval k prospěchu víry) překládá pan auktor; „s neobyčejnou přísností“, což správno není; nad to Schmiedel výslovně uvádí spojení tamní vzpoury se vzpourou Hornorakouskou: „jam enim ea plebs per provincias Austriacas in publicos tumultus eruperat,“ [1]) to p. auktor umlčel; a co ze Schmiedla uvedl, nesprávně pověděl, jak mu to sloužilo na příhanu katolického muže.

Nyní třeba pověděti o způsobě, jak zná omlouvati muže revolucionáře, ku př.: Jiřího Balcara ve Tmani. Pod záhlavím: „Povstání lidu poddaného za příčinou reformace“ uvádí na str. 128., že v kraji Slánském setrval lid při náboženství svém, až pak „mocí vojenskou a přičiněním jesuity“ přivedeno bylo k náboženství katolickému; ale mnozí zas odpadli, a tak ozbrojeni do domu Jiřího Balcara přišli, kde jim pod obojí způsobou přisluhováno bylo. Tu byli postiženi, Balcar pak, který byl „sousedy své proti Církvi katolické podněcoval, v domě svém praedikanta přechovával a tak „původcem byl nepořádného zbouření.“ byl do Prahy dodán, tam sťat a čtvrcen. — P. Bílek zde nepověděl, že byl Balcar v oněch bouřlivých časech muž náramně nebezpečný, jenž se honosil, že žádné vrchnosti pod nebem ani duchovní ani světské se nebojí, [2]) lidu namlouval, řka: „poslal mi Bůh Anděla svého a oči mé spatřily jasnosť jeho, jasnější nad slunce;“ vykládal, že „jest poslem pomazaným od Boha.“ ano „smiloval se nade mnou Pán Ježíš, a okázal mi rány své, a přidal mi osvícení Ducha svatého.“ [3]) To měl p. Bílek také pověděti, i byla by zjevná pravá příčina vzbouření lidu.

Kdyby však tak dějiny své psal, musil by doznati, že příčinou povstání českého lidu v l. 1625.—1628. byli emigranti, kteří bouřili lid pod záminkou, aby hájil náboženství svého. Uprostřed této revoluce chtěli kořistiti a trůn Habsburský povaliti.

IV. V době absolutismu.

Za vlády císaře Karla VI. nastaly spory mezi vládou světskou a mezi vrchností duchovní, spory, ve kterých vláda sama uznala, že jedná dle vzoru francouzského krále Ludvíka XIV.

Dle zásad protestantismu a jansenismu sestavili učenci gallikánští, Petr Pithou a du Puys a j. články, které supremat papežův potlačují kněžstvem domácím, a kněžstvo domácí zase vládou státní; státem pak byl král Ludvík XIV. sám. Dovolávali se řádů starobylých,

[1]) „Vždyť onen lid v krajích Rakouských ve veřejných vzpourách byl vyvstal.“
[2]) Dr. Krásl, Život k. Harracha, str. 85.
[3]) Líčí to „Hystorye o těžkých protivenstvích,“ návodem Komenského sepsaná, hlava CIV. str. 320.

ze kterých vybrali, co se jim líbilo, a nového přidali, co se hodilo. Protestantismus se svou territorialní církví v tamních parlamentech nevymizel, a příkrý jansenismus se svou nenávistí k papežskému suprematu se vplížil. Z hlavního principu svého, že prý král jest ve věcech světských nezávislým na papeži, vyváděli věci přemnohé, tak soudili a trestali haeretiky, svolávali synody biskupův a farářův, a papež neměl míti práva na úředníky královské vynášeti pokuty církevní.

Opřeli se biskupové a řehole, vyhlašujíce takové „svobody“ spíše za služebnosť — potius servitutem quam libertatem — avšak vláda nepovolila, biskupové stateční umírali, na jich místa dosazováni muži povolní, až i král poručil ztrestati těch biskupův a kněží, kteří by jiné učení přednášeli jiným na postrach a na příklad. Když učili karmelita Heredie a jesuita Moya, že u věcech víry sluší se podrobiti výroku papežově, byly knihy jejich odsouzeny a zapovězeny. V takových „svobodách se šlo dále a dále, až biskup Bossuet (1682.) je hleděl zmírniti a ve čtyrech gallikanských článcích je zahrnouti: ale takovou povolností sám zavedl zvláštní církev ve Francii. Ať po dobrém, ať po zlém doléhali král a úředníci jeho na čtyř článků provedení, biskupové na ně musili přísahati, ač je papež Alexandr VIII. bullou „Inter multiplices“ zavrhl, a několik zvolených biskupů nebylo potvrzeno. — V naší věci dobře slouží výpis, jaký o nich dal Fénelon: „hlavou Církve jest spíše král než papež, svoboda oproti papeži, otroctví ku králi, veškeré násilí proti církvi, která propadla úředníkům světským, laikové vládnou biskupům, náramné „zneužívání“ při apellacích pro „zneužívání“, královští úředníci vyšetřují papežské bully o pravověrnosti.“ [1])

Takový systém se zalíbil mnohým svobodomyslným učencům, ministrům a králům, a za vlády Karla VI. (1711.—1740.) jej zavedli v Rakousích, až svého vrchole dostoupil při vládě císaře Josefa II., svobodomyslným katolíkům do dnes líbiti se nepřestal.

V Čechách tento systém narazil na chvályhodný odpor. Až dosud jednaly obě vlády, světská i duchovní, ve věcech náboženských v dobré svornosti, a oběma to dobře sloužilo. Ale r. 1716. zažádal soud apellační v Praze, že při soudech o pravověrnosti těch, kteří z haeresie byli žalováni, má také zasedati komisar světský, neb haeresie byla zákony zemskými zakázána a tudíž soudům zemským prý náležela. Arcibiskup pražský Ferdinand z Khuenburgu se opřel, svoluje k tomu jedinému, že světský úřad smí zatknouti takového provinilce, ale souditi jej a vyšetřovati jeho pravou či nepravou víru, že patří vrchnostem duchovním. Duchovní rozhodnou, a bude-li vinným shledán, uloží mu duchovní církevní pokutu; chce-li světský úřad trestati dále, jemu samému náleží. — Světské úřady, nedbajíce toho, zatýkaly, soudily a trestaly provinilce.

Bez úspěchu obrátil se arcibiskup cestou české kanceláře až k císaři; odpovědi nedostav, poslal k začátku r. 1721. svého zpovědníka, P. Větrovského T. J. k předsedovi apellačního soudu hraběti z Kokořova a k oběma přísedícím Hochovi a Řeháčovi, který jim, když vyjednávání neprospělo, oznámil ve jménu arcibiskupa, že svým vkládáním do věcí duchovních propadli v exkomunikaci.

[1]) Porovnej dra Kryštůfka Církevní dějepis, III. díl, 512.—5.7.

Pánové zanesli věc k císaři a proto vypravil opatrný a neohrožený arcibiskup svého P. Větrovského do Vídně, kde v mnohonásobném jednání s ministry hledal nějakého prostředku. Vláda se zdála ochotna, i žádala, aby buď úřad duchovní vyšetřoval v přítomnosti světského komisara, neb aby se protokolly sdílely s úřadem světským. P. Větrovský netajil své obtíže, řka: že posavad s haeretiky mírně se jednalo, a že tudíž provinilci netěžko své pochybení vyznali, co by u přítomnosti komisara světského, bojíce se přísného trestu neučinili; protokolly pak sděliti, že by bylo porušení důvěry.[1])

Avšak český kancléř hr. Schlick, svého povolání voják a polní maršálek, odbyl P. Větrovského a odkázal na příklad *francouzského krále Ludvíka XIV.*, jenž prý také odňal kněžím vyšetřování a trestání haeretiků a přikázal je parlamentům; tudíž prý to u nás taktéž bude.

P. Větrovský vyjednával ve Vídni po několik měsíců předkládal pádné důvody své, až i pohrozil, že si osobně při Jeho Veličenstvu císaři stěžovati bude. Ale úřadové, vědouce, že jsou pojištěni, nedbali; Větrovský obdržel audienci u císaře, kratičkou a nic platnou.

Vláda vydala rozhodnutí, tak zvanou „pragmatiku". Arcibiskup se znovu opřel, avšak obdržel od císaře ostrý dopis, že při pragmatice zůstane, ať se arcibiskup neodváží jeho královské vůli se opříti, sic jinak že se najde prostředků, by se královské rozkazy splnily.

Darmo pracoval arcibiskup; královské místodržitelství v Čechách nemeškalo vydati patentem ze dne 29. ledna 1726, své paragrafy a tresty na kacíře; kdo se ponejprv proviní výkonem kacířským, bude královským apellačním soudem trestán obecnou prací na jeden rok, kdo po druhé na dva neb na tři roky, nenapraví-li se, bude ze země vypovězen. Kdo se v té obecné práci napraví a k náboženství katolickému vrátí, má býti propuštěn; avšak kdyby opět padl, je-li muž, bude poslán na galeje, je-li žena bude vymrskána a na věčné časy vypovězena. Predikanté a svůdcové budou na hrdle trestáni, kdo podloudně přiveze kacířské knihy do země, mečem má odpraven býti.

Tyto zákony vydala vláda světská přes všeliký odpor vrchnosti duchovní. Císař Karel VI. nechtěl protestantů v zemích svých trpěti, ale také nechtěl, by se mu duchovní vrchnosť do toho vkládala. Lidé, kacířstvem provinilí, přicházeli do žalářů, neb na veřejné práce, ženy byly mrskány, dle toho, jak úředník uznal.

P. Bílek o takovém mrskání, věznění atd. povídá, ale neříká, že se tak dělo dle vzoru Ludvíka XIV. v „svobodách gallikanských". Kněží tomu neubránili.

Že se tak nejvíce, ba skoro jedině dělo v krajích severo-východních, ku př. na Chrudimsku a Hradecku, mělo též své příčiny. Král totiž pruský Bedřich Vilém (1713.—1740.) zamýšlel na rakouské území, na Slezsko a sousední čásť Čech, vysýlal přečetné agenty, aby podrývali i rakouskou vládu i katolické náboženství ve směru pietistském, vábili lid k vystěhování a hlavy jim mátli.

Poznávejme vlastní význam všech těch agitací, jež za prvních dob Liberda, Litochleb a jiní podobní „Berlíňané" pro krále pru-

[1]) P. Větrovský sepsal zprávu o veškerém vyjednávání ve zvláštním spise, v archivu arcib. konsistoře uloženém. Prof. Gindely pak vydal tiskem spis: Die Processirung der Haeretiker in Böhmen unter Kaiser Karl VI. Prag. 1887.

ského prováděli. Lid takové písně zpíval a ty řeči mluvil, jaké mu nešťastní agitatorové byli napověděli. Zpívali sedláci:

Brandeburku,
podej ruku,
a my tobě více;
játra, srdce, plíce.
Brandeburku podej ruku!

Obyvatelům kraje Chrudimského a Hradeckého bylo těmito agitátory namlouváno, aby k pruskému králi následující prosbu podali: že „v sirobě a bídě své utíkají se pod velemocná ochranná křídla jeho," a „pro Boha jej prosí, by pozvedl se jak statečný Gideon s mocí vojenskou a potřel nepřátele Boží;" „prosíme tedy, králi a pane nejmocnější, abyste brzo přijíti ráčili a my pak s bratry svými ze žalářů osvobozenými zapějeme velebné Hosannah a nepřestaneme dříve na modlitbách pozvedati ruce k nebesům, dokud Hospodin celé království České pod moc a žezlo Vaší královské důstojnosti nepřivede."

Kdo tyto řeči a písně vlastizrádné čte a chladně o nich soudí, netěžko pozná, že *pruského* původu byly, prušti agitátoři je roznášeli. [1])

Nad to byl tamní poddaný lid utlačován robotami, kněží pak zmáhajícím se tamtéž frajmaurstvem dílem zostuzováni, dílem i sváděni.

Pruský král a druzí němečtí knížata protestantští (corpus evangelicorum) proto doráželi na císaře Karla VI., kterýžto nařídil vyšetřování. Krajský hejtman vyšetřoval, zapsal veškeré stížnosti lidu, jak je kdo přednesl a zaslal zprávu svou dne 6. května 1735., ale nejvyššímu purkrabí Českému Janu Arnoštu hr. Šafgočovi uloženo vyšetřování nové. Ten posléze (ze dne 21. června) nestvrdil řečené zprávy krajského hejtmana, řka, „že stížnosti jsou z většího dílu nedůvodné a nepravé, dílem příliš klamné a zlomyslné," ačkoli prý nelze v pravdě upříti, že s mnohými nekatolíky jak duchovní tak světské vrchnosti z přílišné horlivosti poněkud bezohledně a nemírně nakládaly: přece se to nestalo z takové svévolnosti, že by se mohla zavésti nějaká stížnosť odůvodněná vůbec, tím méně u králů cizích neb u sboru evangelíkův (in corpore evangelicorum): „Ostatně že se „výstupkům takovým, aniž si byli nekatolíci na místě příslušném stěžovali, již v Čechách odpomohlo tím, že nejenom od královského místodržitelstva vrchnostem, nýbrž i od arcibiskupa Pražského i od biskupa Hradeckého veškerému duchovenstvu bylo nařízeno, aby k postiženým kacířům užívali obzvláštní mírnosti a šetrnosti." [2])

Za císaře Leopolda praví p. auktor, že vůbec mírně se jednalo, ale nemalé chyby se dopouští, řka na str. 268., že přebývání manželky knížete Václava Eusebia Lobkovice [3]) na Roudnici, a udání, že tam byly pro ni evangelické služby Boží konány, bylo (jak se zdá) hlavní příčinou, že kníže upadl v nemilosť císařovu.

Tomu tak není. V nemilosť upadl pro své bezohledné satyry a pro své zápletky francouzské. Kníže pohanil císařovnu (Claudii)

[1]) Dr. Rezek, Dějiny hnutí náboženského, str. 131.—134.; Pohunek, Vychovatel roč. VI. str. 141.
[2]) V archivu místodržitelském.
[3]) Augusta Žofie, dcera falckraběte Augusta.

Pánové zanesli věc k císaři a proto vypravil opatrný a neohrožený arcibiskup svého P. Větrovského do Vídně, kde v mnohonásobném jednání s ministry hledal nějakého prostředku. Vláda se zdála ochotna, i žádala, aby buď úřad duchovní vyšetřoval v přítomnosti světského komisara, neb aby se protokolly sdílely s úřadem světským. P. Větrovský netajil své obtíže, řka: že posavad s haeretiky mírně se jednalo, a že tudíž provinilci netěžko své pochybení vyznali, co by u přítomnosti komisara světského, bojíce se přísného trestu neučinili; protokolly pak sděliti, že by bylo porušení důvěry.[1]

Avšak Český kancléř hr. Schlick, svého povolání voják a polní maršálek, odbyl P. Větrovského a odkázal na příklad *francouzského krále Ludvíka XIV.*, jenž prý také odňal knězím vyšetřování a trestání haeretiků a přikázal je parlamentům; tudíž prý to u nás taktéž bude.

P. Větrovský vyjednával ve Vídni po několik měsíců předkládal pádné důvody své, až i pohrozil, že si osobně při Jeho Veličenstvu císaři stěžovati bude. Ale úřadové, vědouce, že jsou pojištěni, nedbali; Větrovský obdržel audienci u císaře, kratičkou a nic platnou.

Vláda vydala rozhodnutí, tak zvanou „pragmatiku“. Arcibiskup se znovu opřel, avšak obdržel od císaře ostrý dopis, že při pragmatice zůstane, ať se arcibiskup neodváží jeho královské vůli se opříti, sic jinak že se najde prostředků, by se královské rozkazy splnily.

Darmo pracoval arcibiskup; královské místodržitelství v Čechách nemeškalo vydati patentem ze dne 29. ledna 1726. své paragrafy a tresty na kacíře; kdo se ponejprv provinĺ výkonem kacířským, bude královským apellačním soudem trestán obecnou prací na jeden rok, kdo po druhé na dva neb na tři roky, nenapraví-li se, bude ze země vypovězen. Kdo se v té obecné práci napraví a k náboženství katolickému vrátí, má býti propuštěn; avšak kdyby opět padl, je-li muž, bude poslán na galeje, je-li žena bude vymrskána a na věčné časy vypovězena. Predikanté a svůdcové budou na hrdle trestáni, kdo podloudně přiveze kacířské knihy do země, mečem má odpraven býti.

Tyto zákony vydala vláda světská přes všeliký odpor vrchnosti duchovní. Císař Karel VI. nechtěl protestantů v zemích svých trpěti, ale také nechtěl, by se mu duchovní vrchnosť do toho vkládala. Lidé, kacířstvem provinilí, přicházeli do žalářů, neb na veřejné práce, ženy byly mrskány, dle toho, jak úředník uznal.

P. Bílek o takovém mrskání, věznění atd. povídá, ale neříká, že se tak dělo dle vzoru Ludvíka XIV. v „svobodách gallikanských“. Kněží tomu neubránili.

Že se tak nejvíce, ba skoro jedině dělo v krajích severo-východních, ku př. na Chrudimsku a Hradecku, mělo též své příčiny. Král totiž pruský Bedřich Vilém (1713.—1740.) zamýšlel na rakouské území, na Slezsko a sousední časť Čech, vysýlal přečetné agenty, aby podrývali i rakouskou vládu i katolické náboženství ve směru pietistském, vábili lid k vystěhování a hlavy jim mátli.

Poznávejme vlastní význam všechněch agitací, jež za prvních dob Liberda, Litochleb a jiní podobní „Berlíňané“ pro krále pru-

[1] P. Větrovský sepsal zprávu o veškerém vyjednávání ve zvláštním spise, v archivu arcib. konsistoře uloženém. Prof. Gindely pak vydal tiskem spis: Die Processirung der Haeretiker in Böhmen unter Kaiser Karl VI. Prag, 1887.

ského prováděli. Lid takové písně zpíval a ty řeči mluvil, jaké mu nešťastní agitatorové byli napověděli. Zpívali sedláci:

Brandeburku,
podej ruku,
a my tobě více;
játra, srdce, plíce.
Brandeburku podej ruku!

Obyvatelům kraje Chrudimského a Hradeckého bylo těmito agitátory namlouváno, aby k pruskému králi následující prosbu podali: že „v sirobě a bídě své utíkají se pod velemocná ochranná křídla jeho,“ a „pro Boha jej prosí, by pozvedl se jak statečný Gideon s mocí vojenskou a potřel nepřátele Boží;“ „prosíme tedy, králi a pane nejmocnější, abyste brzo přijíti ráčili a my pak s bratry svými ze žalářů osvobozenými zapějeme velebné Hosannah a nepřestaneme dříve na modlitbách pozvedati ruce k nebesům, dokud Hospodin celé království České pod moc a žezlo Vaší královské důstojnosti nepřivede.“

Kdo tyto řeči a písně vlastizrádné čte a chladně o nich soudí, netěžko pozná, že *pruského* původu byly, pruští agitátoři je roznášeli. [1])

Nad to byl tamní poddaný lid utlačován robotami, kněží pak zmáhajícím se tamtéž frajmaurstvem dílem zostuzováni, dílem i sváděni.

Pruský král a druzí němečtí knížata protestantští (corpus evangelicorum) proto doráželi na císaře Karla VI., kterýžto nařídil vyšetřování. Krajský hejtman vyšetřoval, zapsal veškeré stížnosti lidu, jak je kdo přednesl a zaslal zprávu svou dne 6. května 1735., ale nejvyššímu purkrabí Českému Janu Arnoštu hr. Šafgočovi uloženo vyšetřování nové. Ten posléze (ze dne 21. června) nestvrdil řečené zprávy krajského hejtmana, řka, „že stížnosti jsou z většího dílu nedůvodné a nepravé, dílem příliš klamné a zlomyslné,“ ačkoli prý nelze v pravdě upříti, že s mnohými nekatolíky jak duchovní tak světské vrchnosti z přílišné horlivosti poněkud bezohledně a nemírně nakládaly: přece se to nestalo z takové svévolnosti, že by se mohla zavésti nějaká stížnost odůvodněná vůbec, tím méně u králů cizích neb u sboru evangelíkův (in corpore evangelicorum): „Ostatně že se „výstupkům takovým, aniž si byli nekatolíci na místě příslušném stěžovali, již v Čechách odpomohlo tím, že nejenom od královského místodržitelstva vrchnostem, nýbrž i od arcibiskupa Pražského i od biskupa Hradeckého veškerému duchovenstvu bylo nařízeno, aby k postiženým kacířům užívali obzvláštní mírnosti a šetrnosti.“ [2])

Za císaře Leopolda praví p. auktor, že vůbec mírně se jednalo, ale nemalé chyby se dopouští, řka na str. 268., že přebývání manželky knížete Václava Eusebia Lobkovice [3]) na Roudnici, a udání, že tam byly pro ni evangelické služby Boží konány, bylo (jak se zdá) hlavní příčinou, že kníže upadl v nemilost císařovu.

Tomu tak není. V nemilost upadl pro své bezohledné satyry a pro své zápletky francouzské. Kníže pohanil císařovnu (Claudii)

[1]) Dr. Rezek, Dějiny hnutí náboženského, str. 131.—134.; Pohunek, Vychovatel roč. VI. str. 141.
[2]) V archivu místodržitelském.
[3]) Augusta Žofie, dcera falckraběte Augusta.

známými verši: Claudia claudebat, sed non claudebat ubique atd. pohanil císaře samého, nazývaje ho slabým, mladým knížetem. jehož jako sošku tam postaví, kam libo. Nebylo sice pravda, že by byl proti volbě Leopolda za německého císaře intrigoval, ale s Francouzi, nepřátely císaře Leopolda, se zapletl. Francouzskému vyslanci Gremonville sdělil několikráte usnesení tajné císařské rady. zejména instrukci generalovi Montecuculi-mu (1672) danou; [1]) udával mu cesty, kterými by zmařil návrhy, v císařské radě proti Francouzům dávané. Za to upadl v nemilosť. [2])

V. Nesprávné citaty.

Kdo čte slova p. auktorem mnohokráte opakovaná, že práce kněží na obrácení nekatolíků marna byla, že missionáři ničeho nepořídili, že lid jediným násilím k Církvi katolické byl přiveden: zarazí se nad větou na str. 93. kratičce pronesenou: že konvertité již r. 1631. „osvědčili *pevné přesvědčení katolické*“ za pobytu protestantských Sasů. Odkud se to pevné přesvědčení vzalo? — — Z p. auktora to nikdo nepozná!

Na str. 107. a 108. vytýká, že „na statcích hr. Viléma Slavaty nedařila se příliš práce jesuitům, ač nesmírnou horlivostí hraběte byla podporována;“ a uvádí doklady z Kardašovy Řečice, z Počátek, Žírovnice a Lodhéřova, jací prý tam byli většinou lidé zatvrzelí, že nikdo nechtěl jesuitů ani pod střechu přijati“, a cituje k tomu Schmiedla, historia Soc. Jesu provinciae Bohemiae, III. 336. Ale Schmiedel vypravuje opak toho. Vyloživ totiž, že z počátku pro veliké předsudky nechtěli v Řečici ani pod středu missionáře přijati, ale že mírné jednání a trpělivosť missionářů zvítězila, tak že lidé rádi na kázání chodili a poslouchali. Schmiedel má větu: „victoria penes humanitatem et patientiam Patrum stetit;“ p. Bílek to překládá: „jesuité si lid naklonili svou úlisností, vlídností a trpělivostí;“ prosím, které z obou slov: *humanitas* et *patientia* znamená *úlisnosť*. Dále praví Schmiedel: že někteří katolíci, majíce věku 60, 70 let, nyní poprv svou sv. zpověď vykonali a napotom mladšímu lidu k pobožnosti se zdarem domlouvali, „postea junioribus haud levi ad pietatem incitamento fuere“: ale p. Bílek to zamlčel. Ano, svatá zpověď poskytuje důvěry. Když byli v Řečici mužové na 60—70 let staří a posud bez zpovědi, nedivme se, že s ostýcháním přistoupili. ale „humanitate et patientia Patrum victi“ s útěchou se k svým rodinám vrátili a stali se dobrými pomocníky missionářů. Tak uvedli na té missii k Církvi katolické v Řečici přes 300 dospělých. v Počátkách 915, v Žírovnici 420, v Lodhéřově 577; zajisté zdar požehnaný!

Jiný příklad „nezdaru“ posvátné missie vypravuje (str. 139.—140.) z *Německého Brodu*, kde prý „vyslaného jesuitu žádný měšťan ani do bytu nepřijal; brzy pak pohnuti byvše příkladem císaře Ferdi-

[1]) Jaké zlé následky to mělo pro rakouskou armádu, vypsal s netajeným hněvem k císaři samému vrchní generál Montecuculi. Gfrörer. Geschichte des XVIII. Jahrh. S. 305

[2]) Wolf, Fürst Wzl Euseb Lobkowitz, Wien 1869 S. 424.

nanda II., jenž na cestě své v Brodě třem mším sv. na kolenou byl přítomen, přijali všickni měšťané v počtu 809 učení církve katolické."

Mimoděk se tážeme, odkud takový náhlý obrat? missionář tam tedy ani nepracoval? a jediný příklad císařův způsobil obrat 809 měšťanů?

Kdo zná Schmiedla, sezná, že událosť z něho jako z pramene čerpána (str. 903.—905.), ale jaký to rozdíl! Pozorujme vypsání Schmiedlovo!

P. Crenovius, tak praví Schmiedel, přibyl do Brodu v úterý dne 23. května 1628., ale predikanti vylíčili již napřed jesuitu, kdo ví, jak hrozně, tak že měšťané váhali, nevědouce, co dělati. Konšel však mu poskytl přístřeší. Tři dni prošly v mlčení a čekání. Moudrý missionář učinil v neděli (byla Dominica Rogationum, neděle prosebná) ohlášení, že nastávají křížové dni, a navrhl, aby se konaly průvody. Měšťanům se to zavděčilo, jelikož slychávali, že před 70ti lety tak bývalo, ano vymohli při magistratě nařízení, aby po ty tři dni dopoledne byl svátek, a šlo se na průvod. Odtud začínali měšťané důvěrně s missionářem jednati, a dosti četně na jeho kázání chodili. [1]) Před tím byli vyslali do Prahy k p. Trčkovi (protestantovi) o radu: co by měli činiti? Trčka vzkázal: „státi se katolíky." Tu někdy po křížových dnech vyslaní se vrátili. Missionář opět navrhl slavnosť Božího Těla a snad i napověděl, že sám p. arcibiskup k slavnosti přijede. Z toho nastalo radování a připravování veliké; celý les by prý byli odnesli na chvoj a ratolesti. Skutečně přijel kardinál arcibiskup, s ním papežský nuntius a čtyři kněží. Nuntius slavil Mši svatou za přítomnosti množství lidu, arcibiskup šel k sv. Přijímání a přijal přede vším lidem Velebnou Svátosť pod jednou způsobou; na to se slavil průvod s Božím Tělem, jež Nuntius nesl. Předešel i příklad císaře pána, který tu tři Mše sv. na kolenou vyslyšel a lid napomenouti kázal: aby se dále nevzpírali vůli Boha svrchovaného a vůli císaře; načež lid mezi sebou rozprávěl, řka: že není možná nepřistoupiti k náboženství, ve kterém tak slavní knížata takové zbožné a svaté příklady dávají. — Na to nastalo vyučování, ovšem s novými obtížemi, jelikož tu nikoho nebylo, kdo by nepřátele krotil; denně konány troje i čtvery výklady, až posléze nebylo nikoho, kdo by nějaké pochybnosti přednesl, a všickni měšťané počtem 809 přistoupili k sv. zpovědi a k sv. přijímání.

Aj, jak utěšené jsou příběhy naší katolické reformy, čteme-li je v pramenech původních; a jak je p. Bílek zkomolil!

Na straně 159. praví p. auktor, že „si arcibiskup stěžoval na přísnosť missionářů jesuitů v Rumburce, a cituje zase Schmiedla IV., 315., ale zamlčuje slova, jež Schmiedel uvádí: že ta žaloba zanešena byla dříve, než missionáři do Rumburku přišli, a že arcibiskup, byv o tom zpraven, křivdu uznal, missionáře pochválil a té missii požehnal!

Jiných příkladů stává množství veliké, z Třeboně, Netvořic, Křivoklátu, Zbiroha, Mirešovic, Manetína, Častolovic, kde missionářům se kladly překážky od náčelníků nepřátelských, až konečně „victoria penes humanitatem et patientiam Patrum stetit!"

[1]) Inde jam sensim consuescebant patri et concionem audiebant non infrequentes."

P. Bílek podezřívá katolické kněze vůbec, kde může, vypravuje o nemravných knězích, ač důkazů na to nemá, leč některou tu žalobu v archivu místodržitelském uloženou. Což bylo vše pravda, co se na některého kněze žalovalo? Za to o katolickém knězi mravném nemá v celé knize příkladu jediného!

Nad jiné všecky podezřívá jesuity, kdekoli se mu co nelíbí, vyčítá, že se to návodem jesuitů stalo. Jest to před Bohem a v svědomí dovoleno, kněze i celý řád v zlé podezření uváděti? — Důkazů na to neuvádí žádných.

Na str. 232. dí, že Karamuel — opat benediktinů v Emausích a generální vikář arc. Harracha — svou nesmírnou horlivostí přivedl věc k tomu, že stavové r. 1650. obnovili pobožnou snahu upevniti náboženství katolické; [1]) na str. 238.: že Karamuel byl vlastním správcem duchovním při té reformaci [2]); na str. 230.: že místodržící v Čechách uveřejnili patent (velice přísný) bezpochyby jím samým, Karamuelem sepsaný, a k tomu přidává svou oblíbenou poznámku „z povzbuzení jesuitů.“ — Prosíme p. auktora, by udal citát, z kterého původního pramene to vzal.

Prozatím může posloužiti krátká poznámka.

Karamuel nikdy jesuitům nepřál. když pak r. 1662. od svých vlastních spolubratří byl s opatství složen, naříkali někteří přátelé jeho, že se to stalo návodem jesuitů. Ale spolubratří sami veřejné svědectví dali, že se „jesuité v ony domácí rozepře nikdy nevkládali.“ [3])

Uvedeme ještě jednu zprávu o posv. missii *v Jablonném*, již pan auktor na str. 136. podává a za původní pramen pamětní knihu na faře *v Svébořicích* cituje.

O této missii v *Jablonném* znám paterou zprávu, a přidám-li missii v *Mimoni*, která se o téže věci zmiňuje, zprávu šesterou.

a) zprávu p. Bílka.

b) pamětní knihu Svébořickou,

c) Kristiana Peschka v knize: Geschichte der katholischen Gegenreformation in Böhmen, II. 241., 242.,

d) Dra. Krásla, v „Životě kard. Harracha“, str. 76.,

e) zprávu původní, kterou na místě podal tenkráte sám komisař dr. Taeubner, děkan v Zákupech.

f) zprávu, kterou podal sám missionář P. Stephanides o tamních missiích vůbec a o Mimoni zvláště.

P. Bílek píše na str. 136.:

„O nepatrném zdaru reformace katolické v kraji Boleslavském svědčí zpráva dra. Taeubnera: tato zpráva arcibiskupovi pražskému zaslaná a v pamětní knize farní vsi Svébořic (Schwabitz) zapsaná, zní takto: Ukončivše reformaci náboženství na panství Jablonském (Gabel), kde komisař hrabě z Kolovrat obyvatele mocí vojenskou, bitím a vězením k víře katolické v měsíci únoru přivedl a knihy evan-

---

[1]) Pramene necituje, a pokud dějiny známe, tomu tak nebylo.

[2]) Pramene necituje.

[3]) Čís. kr. státní archiv ve Vídni, fasc. 422. „Patres Societatis isti litigioso negotio nullo modo se immiscuisse“ — Netřeba nám o tom složení Karamuelově mluviti, k naší věci to nepatří.

gelické veřejně v městě Jablonném spáliti dal, odebrali jsme se dne 22. února 1628. na statek Mimoňský."

Pamětní kniha Svébořická [1]) praví jen tolik:

„Nachdem wir die Glaubensreformation auf der Herrschaft Jabel vollendet, haben wir uns auf Niems gewendet." — Podavši pak zprávy o Mimoni (Niems), zavírá: „Diese Reformation ist *leicht* und *glückselig* vollendet werden."

Kristian Peschek, protestantský pastor zase má tak: „Ein gleichzeitiger katholischer Bericht aus dem Kirchengedenkbuche des Dorfes Schwabitz kann hier unpartheiisch mitgetheilt werden. Nachdem wir die Glaubensreformation auf der Herrschaft Jabel vollendet haben wir uns auf Niems gewandt." A krátce před tím: „hat am 22. Februar angefangen."

Z toho lze viděti, že p. Bílek v jedné části přeložil Peschka, ale citoval pamětní knihu Svébořickou.

Tu však zbývají dvě části zprávy jeho, jedna o „nepatrném zdaru", druhá o „vojenské moci, bití a vězení."

O „*nepatrném zdaru*" asi četl u dra. Krásla, který (str. 76.) píše: „Taeubner oznámil čtyřem vrchním komisarům Pražským, že reformace v Mimoni a Jablonci (Jablonném) *zdárně* pokračuje." (V archivu arcib. list. ze dne 3. bř. 1628.). — Také Svébořická kniha, do které p. Bílek nenahlédl, má: „Diese Reformation ist *leicht* und *glückselig* vollendet worden."

Zprávu, že komisar hr. Kolovrat obyvatele *mocí vojenskou* k víře katolické přivedl, vzal snad p. auktor z mého článku, který jsem ve Vlasti 1890. str. 242. podal, a jejž jsem vypsal ze zprávy, kterou napsal sám tamní missionář P. Pavel Stephanides, S. J.; jenom že p. Bílek píše pravý opak toho, co napsal missionář, an dí: **„Nulla vis militaris fuit adhibita"**; což já přeložil slovem: žádné vojsko nebylo na pomoc přibráno", a pan Bílek: „obyvatelé byli mocí vojenskou převedeni! [2])

Zbývá „bití a vězení" páně Bílka. Napsal o něm z farní knihy Svébořické, v které o tom nic nestojí; stojí však u dra. Krásla l. c. str. 78. a ve „Vlasti" str. 241., oboje z původní listiny, která se chová v arcibiskupském archivu, jak ji sám duchovní komisar Dr.

---

[1]) Nynější p. farář píše, že po ten čas, co v Svébořicích jest, — již přes 14 let — nikdy tam žádný p. Bílek nebyl a do pamětní knihy nenahlédl.

[2]) Uvedeme celý úryvek, aby čtenářové poněkud poznali, jaký výtečný muž byl Zdeněk hr. Kolovrat, jehož p. Bílek podezřívá: „Když císař Ferdinand II. vydal svůj patent o reformaci (31. července 1627.) ustanoven jest od Jeho Milosti Císařské za komisara v kraji litoměřickém a boleslavském Zdeněk hr. Kolovrat, a jemu přidán Bohumír rytíř Hirsch, oba horliví katolíci. Po vůli císaře pána a Jeho Em. kardinála Harracha měli jíti dva missionářové z Tovaryšstva Ježíšova, i jsou posláni P. Pavel Stephanides a P. Jan Spanberger. K svátku obrácení sv. Pavla učiněn začátek, a shledáno za dobré začíti v pohoří na hranicích k Míšni a k Lužici, na takových panstvích, kde lid posavad největší vzdor byl jevil. Žádné vojsko nebylo na pomoc přibráno, nýbrž pp. komisarové přišedše na místo, svolali obce, přečetli císařský rozkaz a představili ve jménu císaře a z nařízení arcibiskupa missionáře, kteří tu v pravdách sv. náboženství vyučovati budou. — Po tom se oba pp. komisarové odebrali na panství jiné, aby obci nedělali zbytečné útraty na výživu své osoby, čeledi a koní, ohlašujíce, že by hned zase přišli, jakby missionářové pro ně poslali. Taková šetrnost jim nemalé přízně všeho lidu získala." — Latinský, asi současný přepis originálu leží u mne.

Taeubner byl podal, s tím toliko rozdílem, že original má pravý opak toho, co p. Bílek píše.

V originalu stojí doslovně:

„Enormiter hic a praedicantibus *diffamati* sumus. *Fabulati sunt*, nos ora communicantium vi aperuisse forcipibus et sacram intrusisse hostiam, fustibus, ferro, compedibus, carceribus et vitae periculo homines pellere ad fidem catholicam, *quae tamen ut a mendacibus haereticis sparsa, ita sunt falsissima. Suavissimo modo* cum omnibus processimus atque bonis verbis et fidei veritate in id adduximus, ut discedentibus nobis et Jablonenses et Niemenses pro executione commissionis gratias egerint humiter." [1])

P. Bílek to cituje v slovech: „Komisař hr. Kolovrat obyvatele mocí vojenskou, bitím a vězením k víře katolické přivedl!"

Klamné citování neslouží spisovatelům na dobré svědectví.

* * *

Kdo knihu p. Bílka přečetl, seznal tu nad míru četné rozkazy a zákazy, (ačkoli mnohé, důležité vynechány jsou) seznal vojenskou posádku: ale veskrz umlčeny jsou vlastní duchovní práce na obrácení nekatolíků k náboženství katolickému, ku př. rozkvět studií, vyučování u víře, statě o Svátostech a církevních slavnostech, neb o moudrých snahách mužů katolických, kněží, šlechty, měšťanů, studentů neb i paní. O tom ani zmínky. Kdo dějiny katolické reformy nezná odjinud, z této knihy jich nepozná; — a kdo je zná odjinud, dá svědectví, že p. auktor jinak vypravuje, nežli v pramenech psáno.

Všeobecný církevní dějepis. Díl třetí. Nový věk. Sepsal dr. Frant. Xaver Kryštůfek, veřejný řádný professor církevních dějin při c. k. české Karlo-Ferdinandské universitě v Praze, čestný konsistorní rada v Hradci Králové, rytíř řádu Božího Hrobu v Jerusalémě. Nákladem dědictví sv. Prokopa v Praze. Cena 4 zl.

Ne velký počet spisovatelů historických věnuje své síly církevním dějinám, obzvláště v literatuře naší našlo by se málo spisů toho druhu, ač dějiny ty jsou tak důležity a s dějinami politickými hlavně ve středověku a počátkem novověku úplně srostlé. Z té příčiny také, kdo chce podati správný obraz dob těch, musí líčiti člověka nejen v církvi, ale i ve státě. Jinak dějiny ty jsou neúplné a s nesprávného stanoviska pojaté. A tak historik, který vzal si za úkol podati dějiny novověké, jest dlouhou dobu mezi Skyllou a Charybdou. Zapo-

[1]) Hrozně jsme tu od predikantu rozkřičeni. Nalhali o nás, že jsme klešťěmi otvírali ústa k sv. přijímání a cpali do nich sv. Hostii, že prý holemi železem, pruty, žalářem a vyhrožováním smrti k víře katolické nutíme; což však od lživých křivačreu vylháno a falšováno jest. Zpusobem co nejlaskavějším jsme s každým jednali a v takové dobrotě o pravdě víry usvědčili a k ní přivedli, že nám, když jsme odcházeli, podobně jako v Jabloni a Mimoni, ve vši poníženosti a takový zpusob missie děkovali" — Obšírněji o tom dr. Krásl str. 77. Vlasť roku 1890, strana 241., 242. a zvláštní otisk z ní: „Studium našeho dějepisu" tsr. 34. a 35.

mene-li se a zaběhne-li více do dějin politických, jest ve Skylle, naopak-li, v Charybdě.

Slovutný spisovatel dr. Kryštůfek snažil se všemožně, aby tomuto nebezpečí se vyhnul. Dle našeho soudu podařilo se mu to velmi dobře, jak se dalo očekávati od osvědčené síly, která téměř celý svůj život věnovala církevní historii a podala nám obšírné a na základě spolehlivých pramenů sepsané dějiny staro- a středověké.

Co platí o těchto dějinách (I. II. 1. 2.), to lze ještě více prohlásiti o nejnovějším díle: Všeobecný církevní dějepis nového věku.

Toto své dílo počíná spisovatel důkladným líčením proticírkevního hnutí v Německu, způsobené Martinem Lutherem. Kterých pramenů k této práci použil, hned na počátku vypočítává. Tak čerpal ze spisů „M. Lutheri Opera latina varii argumenti ad reformationis historiam pertinentia", neopomenul též veliké sbírky Löscherovy „Vollständige reformations-acta (1517—19)", monografie Neudeckerovy a díla Seckendorfova († 1692.) „Commentarius historicus et apologeticus de lutheranismo", v němž jest velmi mnoho sneseno materialu, neboť jsou tu vytištěny listiny, jež bychom hledali marně jinde. Použito také sbírky Lämmerovy „Analecta romana" a „Monumenta vaticana." Čteme dále, že měl po ruce spisy francouzských historiků, jako Maimbourga S. J. „Histoire du lutheranisme", italských, jako Guicciardiniho Adrianiho „Istoria dei suoi tempi" (1536—1573). Velice panu professoru prospěly listiny z archivu benátského, které leckteré věci a události v 16. století pomáhají objasniti. Benátčané totiž a hlavně v 15. a v 16. století měli výtečné státníky a diplomaty v zemích západních, kteří musili dávati zprávy o všem, co se tam dělo. Zvláště uvádí zprávu benátského vyslance Marina Giustiniana, jejíž smysl jest, že kdyby císař Karel V. byl se stal protestantem, byla by se protestantská knížata do lůna církve vrátila, aby tak nezávislosti naproti protestantskému císaři nabyla (str. 293.).

Celkem čerpáno asi ze sta důležitých pramenů a spisů. Stať — proticírkevní hnutí v Německu způsobené Martinem Lutherem — počíná pan spisovatel důkladným a velmi správným životopisem tohoto reformatora. Pod čarou na str. 132. rozebírá se smrť Lutherova dle odhalení katolíků samovraždou způsobena.

O tak zvaných předchůdcích reformace již rozpráví se v díle II. 2., str. 735.—737., k nim čítá v jistém směru i německé mystiky Eckharda a Taulera, na jejichž půdě vyrostla „Německá theologie" (Deutsche Theologie). Luther a jeho druhové přelili německé mystiky z forem mystických do forem dogmatických (II. 2. str. 745.—750.).

Proticírkevní hnutí ve Švýcarsku počíná opět životopisem Oldřicha Zwingliho a Jana Kalvina. Vlastním listem Zwingliho vylíčen jest jeho velice nemravný život, který s druhým pohlavím vedl (str. 91.). Zajímavě jest líčen konec Zwingliho. Když totiž padl v bitvé proti katolickým kantonům u Capellu 11. října 1531., a jeho mrtvola rozčtvrcena a spálena byla, těšil se tomu náramně Luther a prohlašoval Zwingliho za pohana, který v hrozných hříších a rouháních umřel (str. 107. 108.). Dovedně veskrze pěkně líčena jest krutosť Kalvinova, který žádného odporu netrpěl a sebe za neomylnou auktoritu pokládal (str. 151. 152.).

Ukončiv spisovatel tuto mistrným pérem psanou stať a odhaliv nám ony „výtečné vlastnosti“ zakladatelů nových církví, obrací zřetel k dalšímu vývoji událostí v Německu až k augsburskému náboženskému míru r. 1755. Velmi podrobně vypsány jsou v tomto odstavci všecky události zasahující do života církve.

O rozšíření protestantismu v Dánsku, Norsku, Islandě, Švédsku, Slezsku, Polsku, Livonsku a Kuronsku, Uhrách a Sedmihradech jsou podány stručné sice, ale jasné a správné dějiny. Při zprávách o protestantismu v Dánsku možno se přesvědčiti, co tvořilo politickou stránku protestantismu.

Jak povstal v Anglii protestantismus a jeho vývoj a utváření se, jest dovedně a obšírně vypravováno. Výtečně jest charakterisován zakladatel nové víry Jindřich VIII., který odpadl od církve římské k vůli — ženě.

Zajímavé pro nás jsou zprávy o vzniku a o rozšíření protestantství v zemích koruny české (str. 255.—264.; 269.—286.). Jsou tu vyvrácena mylná a klamná mínění mnohých českých historiků, kteří chtějí za každou cenu z protestantských stavů za císaře Ferdinanda II. učiniti mučedníky národa a pohromu, jež národ po bitvě na Bílé Hoře zachvátila, svaliti na katolickou církev — na katolickou protireformaci. Pan spisovatel praví správně: „Kdyby Čechové byli zůstali protestanty, byli by dnes poněmčeni. Protestantství podporovalo znamenitě šíření němectví po Čechách. Vzdorokrál Fridrich Falcký přivedl s sebou tisíce Němců a měl dvůr německý. Kdyby byl proti králi Ferdinandovi II. zvítězil, byl by dle tehdejšího práva (jus reformandi) lutheránským Čechům své kalvinství vnutil a spolu své němectví. Z té příčiny loupežný král pruský Fridrich II. vtrhna do Čech myslil, že zde najde plno tajných protestantův, od nichž jako osvoboditel přijat bude, a s jejichž pomocí Čechy řádné královně Marii Terezii uloupí. Ale katoličtí Čechové nechtěli nic o něm a jeho Braniborcích slyšeti, stáli věrně ke své královně a nemohli býti zabráni. Co by z Čechů pod pruskou vládou bylo, vidíme jasně na Slezsku a Poznaňsku“ (str. 285. a 286.).

O činnosti kněží při katolické protireformaci podává slovutný spisovatel obšírné zprávy, z nichž vysvítá, že to byli císařští úředníci, kteří na mnohých místech tvrdě vystupovali proti nekatolíkům proti vůli missionářů.

Hlava druhá líčí nám dějiny sněmu tridentského a dějiny papežů od Lva X. až do Innocence X. († 1665.) s obvyklou pečlivostí. Důkladně pak pojednáno jest o duchovních řádech a kongregacích, řeholích španělského původu, o sporech o článcích víry v lůně církve, o církevní literatuře, umění a životě a o rozšíření křesťanství mezi národy pohanskými. V těchto statích vykreslena obrovská a záslužná činnosť katolické církve ve prospěch lidstva a vzdělanosti. V následujících odstavcích dočítáme se o dějinách církve východní, o pokusích papežů sjednotiti Rusy s církví katolickou, o obnovení unie mezi Kyjevskou metropolí a Stolicí apoštolskou, o sjednocení uherských (Ruthenů) Rusínů s Římem a o východních bludařích. Zde dovídáme se, jak stále všemi dějinami Rusů táhne se katolická niť, která nedovoluje, aby tento mohutný kmen slovanský všecken byl rozkolnický (str. 474.—481.). Vše, pokud možno, na základě nejlepších pramenů a spisů vypravováno.

Druhá perioda líčí nám události od míru vestfalského až po naše časy (1648—1892). Doba tato rozdělena jest na dvě velká oddělení. První obsahuje dějiny od míru vestfalského až do počátku francouzské revoluce 1789. a druhé od počátku revoluce francouzské až na naše doby.

Obsahem prvního období jest rozšíření křesťanství církví katolickou. Stať tato, jako podobná dřívější, jest podána obšírně a velmi správně. Neopomenuto zděliti zpráv o křesťanství v Číně, o pronásledování tamnějších křesťanů, o křesťanství v Indii, v Tibetě, Tonkinu, Končinčině, Korei, Ceylonu, rovněž o křesťanství v Americe a Africe.

Druhý odstavec pokračuje ve vypravování dějin papežů (od Alexandra VII. (1665.) až do Pia VI. (1799.), kteří s veškerým úsilím o to pracovali, aby církvi přirozená a historická práva zachovali a revoluční hnutí proti církevní ústavě v lůně církve vystupující potlačili.

Následující hlava zabývá se tímto hnutím proti církevní ústavě v lůně církve. Jest to gallikanismus, febronianismus, josefinismus a spor o nuntiatury (str. 512.—540.). Poněvadž pro nás v Rakousku žijící jest josefinismus nejdůležitější, probral jej p. spisovatel velice důkladně (str. 521.—535.), ukázal, že jest to cizozemské kvítko do našich zemí zanešené, vylíčil jeho vznik, průběh a smutné následky a jmenoval hlavní osoby, které zde spolupůsobily.

„Že císař Josef II. v oboru církevním tak daleko pokročil, není jeho vlastní vinou, ale mnohem větší vina padá na jeho duchovní rádce, biskupy a jiné církevní hodnostáře.“ „Neštěstí Josefovo bylo, že upadl do rukou špatných rádců ze stavu duchovního (str. 533.). Viděti jest zde chvályhodná nestrannosť p. spisovatele.

Potom následuje stať o církevních řádech, ko gregacích a spolcích. Překvapuje nás v dalších statích ta veliká znalosť poměrů jak církve katolické, tak protestantismu, jenž se rozpadává a drobí na nové a nové sekty. Tak vylíčeny jsou tu důkladně ochranovští, kvakeři, methodisté, baptisté a presbyteriané, swedenborgiané.

O novověké filosofii, o Descartesovi a Spinozovi, o anglických svobodných myslitelích a zednářích, o mravní zkaženosti při dvoře francouzském, o rationalismu vypravováno prostě, rozvážlivě a srozumitelně.

Pěkně se čtou odstavce, líčící boj proti východnímu rozkolu, další rozšíření křesťanství církví katolickou v 19. století v Turecku, v Indii, Číně, Tibetě, Mongolsku, Mandžursku, Korei, Japonsku, Africe, Americe a Australii.

O důkladné a svědomité práci svědčí statě, pojednávající o francouzské revoluci, o císaři Napoleonovi a o církevních poměrech v Německu, Dánsku, Švédsku, Norsku a Rakousku. A tu zase nejvíce zajímá nás článek o našem mocnářství (str. 819.—838.) Dovídáme se: že císař František I. chtěl se nazvati, složiv císařství římské, „císařem Uherským a Českým“ a upustil od toho na domluvu Napoleona I. (str. 819. 820.) Vidíme, že josefinismus ustálil se, a nastal později přece obrat k lepšímu. František I. umíraje, kladl knížeti Metternichovi v listu na srdce, aby s Apošt. Stolicí smlouvu (konkordát) uzavřel. Vůli svého zbožného děda provedl zbožný vnuk J. V. císař a král František Josef I. učiniv s Apošt. Stolicí konkordát

18. srpna 1855, kterým církvi vráceno, co církve jest. Pěkně a objektivně líčeny jsou boje proti konkordátu od r. 1859. za liberálních ministerstev až do jeho zrušení depeší Beustovou z 30. července 1870. Na místo konkordatu vstoupily květnové zákony z r. 1874. (počtem 3). Liberálové v říšské radě přáli si krutého boje proti katolické církvi, a činili v tomto směru návrhy, ale císař František Josef I. projevil přání, aby květnovými zákony z r. 1874. církevní zákonodárství se ustálilo. (Str. 837.)

Nemenší chvály zasluhuje hlava další: dějiny papežů od Pia VII. (1809.) až do Lva XIII., vatikánský církevní sněm a církevní řády a kongregace.

Články, které vypisují nám bludy a spory mezi katolíky, vědecká a praktická poblouzení ve Francii, Belgii, Italii a v Německu a pokusy zříditi národní církve, další dějiny protestantství a východního rozkolu, podány jsou způsobem jasným a přehledným; účel a směr socialismu, kommunismu a positivismu jest správně posouzen.

Dále církevní česká katolická literatura jest důkladně rozebrána, a není jeden čelnější spisovatel opomenut (str. 878.—880.).

Důkladný a obšírný tento spis ukončuje slovutný pan spisovatel statí, pojednávající o službách Božích, církevní kázni a životě, a všude poukázáno jest k našim poměrům v Čechách, což slouží k nemalé cti spisovatelově.

Shrnujíce náš úsudek v jedno, pravíme:

Dějiny tyto jsou pracovány důkladně, správně, s největší pečlivostí a místy do nejmenších podrobností. Sloh jest veskrze jasný, prostý, nehledaný. Právě tento sloh a pak způsob, že slovutný pan spisovatel na četných místech hledí v rámci životopisném své zprávy podati, přivádí nám na mysl, že dějepis ten není pouze psán pro vzdělance, ale též pro správné poučení lidu, který napájen jest namnoze posud křivými zprávami o působení katolické církve.

Dílem tím posloužil slovutný pan spisovatel naší literatuře dějepisné, v níž dosud takového spisu jsme neměli, a tak postavil si nový pomník na poli historickém.

Z kraje Hradeckého. K dějinám katolické reformace. Napsal P. Jos. Svoboda. Tov. Jež. Cena 80 kr. V Praze. Nákladem katolického spolku tiskového. 1892.

Kraj tento vždy ukrýval největší počet odpadlíků od církve katolické, byl až příliš prosáklý protestantismem a vyžádal největší práce, nežli byl navrácen své staré církvi, od níž se stále odvracel. Reformace katolická se tu potkávala s mnohými velkými obtížemi. Pro historika, který chce podati zprávy o zdejší katolické reformaci, jest vždy na tomto poli dějepisném hojné látky, jen potřeba ji pragmaticky srovnati a srozumitelně podati. Musí však dbáti ještě jedné věci. Nesmí se totiž pouze zmíniti o úřední reformě, do které často zasahovali proti vůli missionářově úředníci, nýbrž jest nutno podati též obraz soukromé reformy, která mnohdy více prospěla, nežli úřední. Jest potřebí, aby se každý, kdo věrně a správně chce vylíčiti reformaci, ptal, jak se kněží chovali a jak úředníci a soldateska, a nesmí činnosť jednoho přenášeti na druhého, a některé přehmaty úředníků a vojínů surových připisovati missionářům.

Ke všemu tomu s velkou pečlivostí přihlížel P. Jos. Svoboda. Uspořádal látku přehledně a podal zprávy na základě hodnověrných pramenů, vyvrátil mnohé mylné názory o této reformaci. Nezmiňuje se též jen o úřední reformě, nýbrž kreslí dovedně obraz i soukromé reformy. Slovem podává nám P. Svoboda velmi pěkné dílo, kterého nám bylo třeba, poněvadž jest málo v naší literatuře dějepisné podobných správných spisů

Slovutný pan spisovatel rozdělil dějiny své o reformaci v kraji Hradeckém na 11 statí.

V první pojednává o povšechném stavu v Čechách před r. 1618. Líčí snahy kněží, aby se duch katolický budil, a zmiňuje se též o bojích r. 1608., 1609., 1618.

V dalším odstavci líčí děje reformace v Broumové. nezapomíná však na události v Čechách, které měly zajisté i vliv na zdejší kraj. Popisuje tu boje opata Wolfganga Zelendra s protestanty.

Třetí článek vypravuje nám o Hradci Králové. Podány jsou v něm zprávy o době husitské, o knězi Ambroži, Rokycanovi, o pikhartech a katolické reakci o pastorovi Hrabaeovi a o horlivém arcidékanu Coelestinu, Ondřejovi Kockerovi, Černovském a o jesuitech.

O Častolovicích a Brandýse čte se ve stati čtvrté; následující odstavec rozpisuje se přehledně a dovedně o válkách se Švédy v letech 1639.—1648. Velmi vhodně jest tu poukázáno na tyto stoupence českých emigrantů, kteří se v Čechách chovali jako nepřátelé a ne jako spojenci. Statě o míru, o Rychnově a Novém Městě nás přesvědčují, že dílo toto jest psáno dovednou rukou. která již mnoho spisů podala veřejnosti. Zvláště nás poutají zprávy o missiích v těchto krajích konaných.

Poslední oddíly kreslí nám události na panství Smiřickém v Náchodsku, Opočnu a Dobrušce. Vypravují se v nich nejen děje v těchto krajích, nýbrž i Čech. Čteme tu o Waldšteinovi, Gallasovi, o převratech tehdejších; dovídáme se zpráv o rodě Trčků z Lipy, o blahodárné působnosti missionářů, o bouřích selských v r. 1628., o stavu náboženském v Dobrušce, Jesenici a Zvoli.

Toť malý úryvek obsahu.

Každá tato jednotlivá stať jest důkladně psána slohem prostým a lidu lehce přístupným, zřejmý to důkaz, že dp. Svoboda má dovedné péro, které nám ještě mnohé spisy z katolické reformace podá.

Z kraje Pracheňského. Napsal P. Jos. Svoboda, Tov. Jež. Zvláštní otisk z měsíčníku „Vlasť“.

Slovutný pan spisovatel obral si za úkol podati obraz katolické reformace v bývalém českém kraji Pracheňském. Úkolu svému vyhověl úplně. Poukázáno na horlivého katolíka Martina ze Strakonic (1546.—1589.), který po 40 let staral se a pečoval, aby víra katolická udržela se a nepodlehla protestantismu; a tak na 40 katolických far církvi zachoval. Po smrti tohoto znamenitého muže pokračoval na cestě této Jindřich z Kolovrat a jeho manželka Eliška, rozená Lobkovicova. V dalších statích líčí se katol. reformace v Sušicích, Prachaticích, Volyni a ve Vodňanech.

Spis tento jest chvályhodný a pro nás důležitý, protože podobných spisů o této době správně jednajících jest velmi málo.

Dějiny Čech a Moravy nové doby. Sepsal Dr. Antonín Rezek, ř. v. professor při c. k. české universitě. Kniha první. Od míru Westfalského až do smrti císaře Ferdinanda III. (1648.—1657.). V Praze. Nakladatel I. L. Kober. Knihkupectví. 1891.

Podati úplně jasný, správný a nestranný obraz dějin v Čechách a na Moravě po té době, v níž burácela nad celou západní Evropou bouře nábožensko-politická, která zpustošila daleko široko kraje, ožebračila tisíce a tisíce lidí o majetek, vzdělanosť měnila v surovosť, líčiti ty časy po tom dramatě, které se odehrálo na našich nivách vinou protestantských stavů, vysvětliti stav obou těchto zemí po takových nešťastných panských záchvatech, dobrodružných a diplomatických zápletcích, jest velmi těžkým úkolem. Uměním jest vpraviti se do té doby, pochopiti a vystihnouti vše, co tehdy po tak pohnutlivých událostech následovalo. Kdo chce psáti o tom všem správně, ten musí býti úplně objektivním, nesmí pracovati na základě těch spisů a v těch myšlénkách, kterými byl v mládí svém odkojen a vychován.

Sám spisovatel uznává, že čeká dějepisce velmi často práce trapná, že není vděčné zabývati se s dobou tou, o které jsou mnohé nepravé zprávy podány. Když jsme přečetli 11 sešitů těchto dějin, musíme přiznati se, že dějiny jsou psány, jak jich posud nikdo nepodal. Docela jiným duchem a směrem beze vší vášně, klidně a s chladným rozumem pravého historika podán v nich běh událostí a stav Čech a Moravy.

Slovutný pan professor chtěl pověděti pravdu a snahou touto veden, podnikl cestu do doby té, zaopatřiv si napřed důkladné vědomosti a ozbrojiv se objektivností. Nestranným snažil se býti všade, ať líčil dějiny politické, ať psal o ústavě a vzdělanosti, aneb podával zprávy o katolické protireformaci, při níž obzvláště jest třeba býti objektivním a spravedlivým posuzovatelem činnosti missionářů.

V úvodě vysvětluje se nám kriticky vývin moci stavovské až k r. 1620., zmíněno jest o Ferdinandu I. a revolučním hnutí stavů v r. 1547. proti němu, o vzniku Lutheranismu a jazykové otázce. V odstavci dalším velmi správně podotknuto, že český stát byl co do politického zřízení státem stavovským a co do náboženství *státem protestantským* a co do jazyka státem českým, ovšem jen dle jména, vskutku však s protestantismem kráčel germanismus. Této větě dosud mnozí odporují proto, že by souhlasem s ní nešťastnému povstání českému z r. 1618. byl národní ráz stržen.

Po roce 1620. protestantský, stavovský a český stát přestal, a následují další boje třicetileté války. Vylíčiv slovutný pan spisovatel přehledně dobu tu, podává nám velmi obšírné a zajímavé zprávy o všeobecných poměrech politických po míru Vestfálském v r. 1648. a velmi vhodně podotýká, že mír tento značí v Evropě konec a počátek událostí.

Velmi důkladně psaná jest stať další o stavu našich zemí po válce třicetileté, o němž posud tak málo víme. Vždyť jest nám neznámo, jaké bylo jmění šlechty, jaký obchod a průmysl. Proto také nelze mluviti o ztrátách po válce třicetileté dříve, dokud věc tak nebude úplně jasná. Odstavec ten poukazuje nám k nestrannosti spisovatelově.

O prvních starostech vlády vypravováno mistrně a obšírně. O katolických stavech českých a moravských jest podotknuto, že hned na prvním sněmě po uzavřeném míru Vestfalském důrazně ukazovali panovníku cestu ve věcech víry, jsouce přesvědčeni o správnosti svých požadavků.

Též velmi dovedně a správně líčena jest stať o sněmování v r. 1650., o osazování nového obyvatelstva, o opravě ve správě měst. Při výsledcích reformace a církevní statistiky přáli bychom si místy přece více podrobností.

Články „pokusy o zřízení nových biskupství v Čechách, universita a školy, smrť krále Ferdinanda IV.“ podány velmi pěkně. Rovněž zajímavě jest vypravováno o korunovaci Leopolda I. a o smrti císaře Ferdinanda III.

Při tomto povrchním rozboru zpozorovali jsme též zprávu týkající se posouzení krále Jana Kazimíra, o které Cantu a Weiss (X. 1, 552. 7. 540.) soudí jinak.

Důkladně tyto dějiny jsou psány mistrně, ba místy uchvacují.

Slovem, slovutný pan spisovatel jest pravým nástupcem slavného dějepisce Frant. Palackého, a přejeme si, aby dále pokračoval ve svém důkladném díle tak objektivně jako posud.

Dva příspěvky k dějinám selských bouří a selského poddanství v XVII. století. Sdělil Antonín Rezek. V Praze 1893. Nákladem Královské České Společnosti Náuk. V kommissi u Fr. Řivnáče. (Věstník Král. České Společnosti Náuk. — Třída filosoficko-historicko-jazykozpytná).

Slovutný pan spisovatel otiskuje zvláštní německou relací, která podává vhodný příspěvek k selskému povstání z r. 1628. Ve spisku tom líčí se část selské bouře, která vypukla na panství Novoměstském nad Methují, k níž podnět zavdaly spory náboženské. Relace ta, z kteréž se o této bouři dovídáme, vlastně jest obrana Jindřicha mladšího Kustoše ze Zubřího, hejtmana panství Novoměstského nad Methují, proti své vrchnosti hraběti Janu Rudolfu Trčkovi. Tomuto hejtmanovi bylo totiž vytýkáno, že v tom povstání nevedl si tak, jak se patřilo. Z tohoto obvinění chtěl se relací tou očistiti a dokazuje v ní, že v tomto selském povstání choval se správně.

K obraně Kustošové přidal slovutný pan professor vojenský rapport důstojníků, datovaný v Praze dne 20. března r. 1628., kteří bojovali proti vzbouřeným sedlákům v Novoměstsku.

Otištěna jest též krátká zpráva o Friedlandském pluku a o Albrechtu z Valdštýna.

Příspěvek tento k selské bouři pomáhá osvětliti poněkud dobu tu. Jest potřebí, aby podobné spisy z dob takových byly uveřejňovány, by na základě těchto příspěvků se mohlo podati pragmatické vylíčení dob těch.

Druhý příspěvek jest pro katolický dějepis velmi vhodný. Dovídáme se z něho o jednání zpovědníka de la Haye, člena řádu jesuitského — rozeného z Francie. Tento kněz měl přijati úřad zpovědníka v r. 1657. neb 1658. u hraběte Viléma Lamboye, majitele panství Hostinného, Olešnice a později Bělehradu a Dymokur. Avšak nechtěl tak dříve učiniti, dokud by se nevyhovělo jeho zvláštní a

na tu dobu smělé žádosti, již hraběti ve spisu zvaném „Considerationes" podal.

Ve spisu tomto líčí de la Haye, že špatně se zachází s poddaným lidem, proto že jen tehdy se stane zpovědníkem, když hrabě Lamboy bude se chovati ku svým poddaným tak, jak křesťanská víra poroučí a učí. Z té příčiny chce, aby dosavádní své jednání vůči podřízenému lidu změnil a jednal s člověkem po lidsku. Tak žádá, aby lid poddaný nenutil se ku každé práci zadarmo, a dokazuje, že jednání toto jest nesprávné. Tvrdí též, že nejsou povinni poddaní každý týden 3 dni robotovati zadarmo, že takové nucení ku práci jest nespravedlivé. V úvaze další praví, že trpí správou takovou lid, a v dalších třech statích, jež se nám nezachovaly, dokazuje, že i vrchnosti tím se škodí.

Velmi šlechetné a čestné toto jednání! Vůbec jest kněz ten zvláštním úkazem v době této. Nebyl však osamocen ve svém smýšlení. Našli se i jiní kněží téhož řádu jesuitského, kteří s ním souhlasili, aneb aspoň se tomuto názoru nestavěli v odpor.

Tak dostaly se tyto „Considerationes" P. Krištofu Fischerovi, hospodářskému správci statků jesuitských. Tento kněz, když přečetl si spis ten, s mnohými výtkami uvedenými souhlasil, připsal však, že věc ta není praktická, protože dělal se výpočet bez hospodáře.

Po čase spis ten přišel do rukou P. Karlu Grobendonque, který úplně dal za pravdu de la Hayeovi, nesouhlasil však s dodatkem Fischerovým.

Tyto „Considerationes" jsou dokladem a důkazem, že v řádě jesuitském byli vždy lidé, kteří nejen theoreticky, ale i prakticky hájili zájmů lidu bez ohledu na vrchnosť. Škoda, že jich bylo pořídku! Zároveň spis ten jest vhodným pramenem ku poznání poměrů selských v XVII. století.

Relatio progressus in extirpanda haeresi per regnum Bohemiae, marchionatum Moraviae et ducatum utriusque Silesiae, opera PP. Societatis Jesu provinciae Bohemiae, ab anno 1661. usque ad annum 1678. Edidit Antonius Rezek. (Zvláštní otisk z Věstníka Královské České Společnosti Náuk 1892).

Kdo psal tento spisek, těžko říci. Mohl to bezpochyby býti jen člen řádu jesuitského, který měl příležitosť nahlédnouti do litterae annuae, jež jednotlivé kolleje psaly a v nich svou činnosť apoštolskou a missionářskou zaznamenávaly. Slovutný pan spisovatel má za to, že mužem tím byl P. Bohuslav Balbín, který v těch letech žil a o věcech těch psal.

V relaci této vypočítává se počet osob, které přešly na víru katolickou od r. 1661.—78. a dovídáme se, že během těchto 17 let obráceno na víru 29.588. Z počtu toho bylo asi 141 Husitů, 343 Kalvinů, 5 novokřtěnců, 4 Ariané, 7 Pikhartů, 83 odpadlíků od víry, 35 od katolické církve, 31 nepraví duchovní, 9 Mohamedánů a Turků, 2 atheisté, 1 pohan, 174 Židů, ostatní Lutherani.

Čísla ta svědčí o veliké píli a bdělosti jesuitů, a zřejmě dokazují, jak důležitou úlohu hráli v době katolické protireformace. — Rukopis chová se ve dvorní knihovně ve Vídni. Text s pečlivostí uspořádán.

Tak zvaná „Idea gubernationis ecclesiasticae“ z času kardinála Harracha. Sdělil Antonín Rezek. V Praze 1893. Nákladem Královské České Společnosti Náuk. V kommissi u Fr. Řivnáče. (Věstník Král. České Společnosti Náuk. — Třída filosoficko-historicko-jazykozpytná.)

V této idei žaluje se papeži, že rádci kardinala Harracha, arcibiskupa pražského, jsou Jansenisté a kacíři, proti kterým vydal právě v té době (31. března 1653.) papež Innocenc X. bullu. Kdo jejím původcem, neví se, s jistotou však lze říci, že to byl nepřítel Harrachův, který měl dosti protivníků. Tak nežil v přátelství s místodržícími českými, kteří žalovali na něho 23. března r. 1652. u císaře, že zúmyslně místa v konsistoři uprázdněná uděluje kněžím, kteří nepatří ke kapitole Svatovítské a že nejpřednějším rádcem jeho jest cizozemec Karamuel z Lobkovic. Kardinal Harrach přišel též do sporů s řádem jesuitským zvláště svou neústupností ve věcech university pražské a semináře pro vychovávání kněží světských, který zřídil na Starém Městě v Královém dvoře. Na tento jesuitský řád podána byla v týž čas žaloba papeži, v níž se uváděla bezúčelnosť a neprospěšnosť tohoto řádu. Kdo tuto stížnosť podal, nedá se též říci, jistě byl nepříznivcem Tovaryšstva Ježíšova.

Snad stížnosť tato má jakési spojení se žalobou na rádce a nepřímo na kardinala Harracha.

Z titulu ovšem nevysvítá tento její obsah, spíše bychom čekali, že rozpisovati se bude v ní o církevní organisaci Čech v XVII. stol. Slovutný pan spisovatel k témuž se přiznává v úvodě a praví, že právě titul jej svedl, aby pátral po rukopise, jehož opis konečně po mnohém hledání dostal z knihovny Chigianské v Římě.

Po takovém as úvodě následuje latinský text idee, v němž jest tisková chyba na str. 5. v druhé řádce od zdola, na místě noluerunt nihilominus má státi voluerunt. Jinak vše pečlivě uspořádáno.

Dějepis města Prahy. Napsal W. W. Tomek. V Praze. Díl VIII. 1891.

O kněžích a církevních věcech v 15. a na počátku 16. století pojednává se v oddílu devátém. Velmi zajímavé podány jsou tu zprávy o správě města, o spravedlnosti, o bezpečnosti, o hospodářství a městském vojsku, rovněž mistrným perem vypsána jsou řemesla, umění, průmysl. Židům pražským též věnována jest zvláštní stať.

O všem tom důkladně a dle původních pramenů psáno, slovem prostým v pravdě historickým. *Fr. Zdráhal.*

Pastor (L): Johannes Janssen, 1829—1891. Ein Lebensbild, vornehmlich nach den ungedruckten Briefen und Tagebüchern desselben entworfen von. — Mit Janssens Bild und Schriftprobe. Freiburg im Breisgau, Herder 1892, str. 152, cena 96 kr.

Je tomu přes rok, co na pokyn Hospodinův vznesl se veliký duch Janssenův do říše nadhvězdné. Ze svadlých prstů vymklo se péro, které rukou umělcovou realisticky správně vykouzlilo lidu svému kolossální malby ze zaniklé skutečnosti. Bouřlivé chvíle válečné i klidná zátiší modlitby a literární práce, námaha pilné ruky v dílně

i život knížecí po skvostných dvoranách, milé skupiny prostého venkova i úklady dvorských pletich, značná výše umění i nízká sesurovělosť mravů střídá se na obrazech těch v tak dokonalém a jistém provedení, že po prvém neoprávněném, rozhořčeném výkřiku kritiky čím dále tím více umlkaly hlasy těch, kteří zvyklí jsouce na křiklavé barvy starších obrazů tak zvané reformace, nemile byli vyrušeni ze svých zamilovaných illusí, když Janssen před zrakem jejich jal se nemilosrdně zahlazovati ty křiklavé seskupené barvy a před užaslými prováděti malby původní, nehynoucí ceny. Spozorovalo-li oko znalce tu a tam příkrý tón neb porušení souladu, byl mistr vždy ochoten, dílem v nových vydáních, dílem ve svých listech An meine Kritiker několika črtami kresbu opraviti a stín i světlo roztříditi.

Bůh ví, psal Paulsenovi do Berlína, že nechci, jak mě někteří obviňují, svým dílem rozsévati zášť a rozkol, nechci urážeti nikoho, kdo jiného jest smýšlení neb jiné víry. Mým heslem jest vitam impendere vero, pokud mohu pravdy se dopátrati.

Hlubokým věděním a opravdovou skromností, obsáhlým, jasným hledem i šlechetným klidem provanuty jsou vzorné, obranné jeho listy, a tytéž vlastnosti jeho ducha, při kterých, čtouce jeho polemiku, se zálibou trváme, hledí též z milé, mužné a duchaplné tváře jeho, jak ji na připojeném ku životopisu obraze shledáváme. Nerozpakujeme se nazvati tvář jeho krásnou.

Za jarního dne r. 1853. hovořil Jan B. Böhmer na procházce s mladistvým Janssenem o tom, jak třeba jest při rozsáhlosti dějezpytného studia zvláštní cíl si vytknouti. Sám, ač protestant, vyslovil se o významu staré církve: Nic se jí nevyrovná v dobročinnosti, důstojnosti a hodnotě, nyní však má vliv pouze na cit, měla by se pokusiti o vládu nad duchem, kterou tu a tam již ztratila. Kéž by mezi katolíky povstali, zvláště v historii, mužové předmětu dobře znalí, kteří by uměli vhodně a správně psáti, aby nevedli výhradně jenom druzí slovo. Před sochou Karlovou zastavil se Böhmer a řekl: Dobře mají, že vám katolíkům přezdívají křížohlavců (Kreuzköpfe), protože zasluhujete ten kříž, co vám nakládají.

Tehda pojal Janssen úmysl, že úkolem jeho života budou dějiny jeho národa.

Vydal sice před nimi ještě jiné spisy, neustal však sbírati materiál a teprve r. 1874. napsal prvé kapitoly největšího díla svého. Přátelé, kterým přáno bylo do rukopisu nahlédnouti, řekli mu, že zdá se jim, jakoby četbou nový svět se zrakům jejich otvíral. V tom však ohroženo bylo dílo jeho hned v počátcích. Bylť Janssen zvolen za poslance do pruského sněmu. Prof. Kaulen a Benjamin Herder nesli to těžce, domnívajíce se, že se Janssen dějepisu odcizí. Dostalo se jim však za odpověď: Vaše zrážení bylo by oprávněno, kdybych chtěl ponořiti se do politického víru. Nemějte starosti. „Matka dobré rady“ byla dosti dlouho dožadována, aby mi v té věci to pravé vštípila, a mám za to, že jsem jí, na kterou již léta ve všem dbám, i tentokráte správně porozuměl. — Pod její ochranou pracoval o svém díle až do únavy. Ustával od práce jenom když z těžké choroby se zotavoval, obyčejně na Königsteině. Než i sem brával si práci, a jak mu jen poněkud bylo možno, dával se do díla. Píše na př. v srpnu r. 1880.: Doufám, že záhy zase ujmu se práce a denně budu sloužiti mši sv., Bůh pomáhej dál a dále!

Milá byla mi adressa, darovaná od vestfálských kněží. Děkují mi a slibují, že v dalším díle modlitbou mi chtějí býti pomocni. Lepší pomoci nemůže se mi dostati.

Z takového ovzduší čerpal sílu ku sepisování svých dějin při chorobách, které stihaly jej dosti tvrdě a občas vynutily i na neoblomné jeho vytrvalosti úplnou prázdeň. Jinak byl zvyklý i ve dnech oddechu pracovati několik hodin denně. Tisíce jiných bylo by při professuře nechalo zvláštního studia, tak že skoro patrně vedle vlastní jeho energie, zdá se, působila ještě jiná moc a síla.

Valná část oznámené biografie obírá se Janssenovými spisy. Z toho, co o předním jeho díle, Geschichte des deutschen Volkes, je řečeno, vyznívá úsudek povolaného znalce, jehož sám Janssen ustanovil za svého pokračovatele. Zvláštní životopisná data, která četbu biografií činívají obyčejně zajímavou, ustupují zde do řady druhé.

Pastor má sice v rukou svých jeho zápisky a svazky Janssenových listů i jeho přátel, je však za živobytí jich opatrného výběru třeba. Kromě toho přál si zvěčnělý sám, aby některé z jeho papírů, jako zajímavé paměti z jeho mládí uveřejněny byly až za tři léta po jeho smrti. Nicméně jest i tento menší životopis dosti bohat zajímavými jednotlivostmi, o kterých tak rádi se dovídáme, známe-li spisovatele pouze ze spisů jeho.

Malý, šestiletý Jeník naučil se od zbožné máteře již také mimořádným modlitbám a modlíval se v adventě a postě denně růženec. V osmi letech vykonal s matkou a tetou pouť k Matce Boží kevelaerské. Matinka koupila mu na pouti cínový kalich a svícny, teta Annegarnovy dějiny. Kdo ví, vyslovil se Janssen, jestli bych bez těchto darů byl stal se dějepiscem německého národa!

Co ve knížce četl, přednášel opět ve své škole, zaznamenávaje si svědomitě prospěch svých malých posluchačů.

R. 1841. šel na učenou, ale rušíval svým neustálým povídáním přečetných obrázků z dějin kotlářské tovaryše při práci.

Když byl na doktora povýšen, psal mu bývalý jeho mistr: „Nikdo z nás si nepomyslil, když jsi v mé kovárně zapálil tu oběť zápalnou, nechtěje býti kotlářem, že by za půldesáta roku z učedníka stal se doktor. Nelituj toho, že jsi se učil a zachovej si lásku k řemeslníkům!“ — Studoval dále, cestoval, až r. 1854. stal se professorem dějepisu pro katolické žáky při gymnasii ve Frankfurtě n. M. Zde z počátku též ve společnosti šlechetného Böhmera, zůstal mezi katolickými i protestantskými přátely až do smrti. Zdálo se, že mladý professor je všecek šťasten, po názoru jeho přátel scházela mu jenom družka života. Byli nemálo zvědavi, kdo přece bude jednou jeho vyvolenou. Počátkem r. 1860. dal zvědavým konečné odpověď: „Ano zasnoubil jsem se, mám bohatou a krásnou nevěstu, ale jméno její zatím ještě zatajím. Vykonav potřebná studia, dal se 26. března 1860. posvětiti na kněze. Z kruhu přátel byl dvakráte volán, aby přijal nejvyšší vyznamenání církve — purpur. Děl však na to: „Bůh ví, že za žádné podmínky nepřijmu tak vysokého místa; pokud Bohu se líbí, co živ budu, zůstanu v prostičkých poměrech svých v Německu.“ Zůstal a pracoval. Ještě 21. prosince 891. ačkoliv nemocen, strávil čtvrt hodiny nad papíry ze sedmého dílu

svých dějin. Ráno dne 2.. přijal z ruky přítele svého P. Baumgartnera Nejsvětější svátosť a v prvé hodině štědrého dne zesnul v pokoji.

„Křížem k světlu" bylo jeho heslem. Křížem práce k světlu v dějinách, křížem choroby a práce, jak doufáme, k světlu věčnému. Řeklť v poslední své nemoci: „Bol je jako radosť, když ho dobře použijeme, také požehnáním. Přátelé, pravím to bez marnivosti, vždycky jenom věc měl jsem na zřeteli a předstoupím před věčného soudce s tím vědomím, že celý život bojoval jsem za naši svatou věc."

Proč tolik píšeme o cizinci? Není nám cizím přes velikou lásku ku své slavné otčině i svému kmeni. Jsme s ním jedné víry a chceme býti i jedné snahy po pravdě v duchu pokoje a lásky. Nad to je četba jeho dějin, zvláště pátý díl, velmi poučný pro Čechy v letech předcházejících roku 1618. Lze říci, že kdo uvarovati se chce mylného názoru na tuto dobu našich dějin, tu a tam i s vážné strany stále ještě vyslovovaného, neobejde se bez znalosti díla Janssenova.

Frà. *J. Hamršmíd.*

Gregor Heimburg von Paul Joachimsohn. (Historische Abhandlungen aus dem Münchener Seminar. Herausgegeben von Dr. K. Th. Heigel und Dr. H. Grauert. I. Heft.) Bamberg 1891. C. C. Buchner'sche Verlagsbuchhandlung Gebrüder Buchner. Vel. 8°. Str. 328. Cena zl. 4·80.

Pilně sestavená práce Joachimsohnova podává na základě bohaté literatury tištěné, jakož i pramenů dosud netištěných životopis muže, jenž za doby Jiříka Poděbradského i ve věcech českých nemalé měl účastenství.

Řehoř Heimburg narodil se na poč. XV. stol. ve Svinibrodě. Vzdělání svého nabyl v Italii, odkudž se jako doktor obojího práva do vlasti své navrátil. R. 1430. vstoupil do služby arcibiskupa Mohučského Konráda, jenž jej učinil svým generálním vikářem ve věcech duchovních, ačkoliv Heimburg byl laikem. R. 1432. vyslali kurfirstové ve Frankfurtě shromáždění posly ke sněmu Basilejskému, v jichž čele stál Heimburg jakožto posel kurfirsta Mohučského, aby pokusili se o shodu mezi sněmem a papežem. Heimburg zaujal tu brzy vynikající místo mezi zástupci německými; súčastňovalť se rokování sněmovního s neobyčejnou obratností a výmluvností. Tím zalíbil se císaři Zikmundovi, jenž vzal jej r. 1434. do svých služeb. Heimburg byl odtud na sněmu Basilejském vyslancem císařským. Eneáš Sylvius praví o něm, že byl jedním ze tří mužů, jichž učenosti a duchaplnosti na sněmu Basilejském Německo se obdivovalo. Avšak již počátkem r. 1435. opustil Heimburg službu císařovu a stal se právním zástupcem říšského města Norimberka, zároveň však posloužil rád za dobré peníze i jiným knížatům a městům německým radou a pomocí ve věcech právních a politických. R. 1437. zjednal si ho vévoda Fridrich Saský za roční plat, aby byl jeho advokátem a prokurátorem. Vévoda vzal Heimburga r. 1438. s sebou k sjezdu kurfirstskému do Frankfurta, kdež Heimburg 17. bř. předčítal prohlášení všech kurfirstů, že zachovají ve sporu papeže se sněmem úplnou neutrálnosť. Potom jako plnomocník vévodův dlel opětně nějaký čas na sněmu Basilejském. Činnosť jeho však nebyla již tak vydatná jako dříve; nepochybně nebyl spokojen s platem, jejž mu vévoda dával; cenil zajisté služby své více než vévoda. Také Norimberské služby opustil

a odebral se r. 1439. do Würzburka. Tamější kapitola zabřednuvši špatným hospodařením do dluhů, chtěla území své postoupiti řádu německých rytířů, na radu však Heimburgovu upustila posléze od tohoto úmyslu. R. 1441. poslán byl Heimburg od několika kurfirstů k papeži do Florencie, aby sdělil mu podmínky, za kterými by hotovi byli podrobiti se jeho poslušenství. Výsledek poslání Heimburgova není s dostatek znám, jakož pak i činnosť jeho v létech následujících byla celkem nepatrná. R. 1446. vzal jej Jakub, arcibiskup Trevírský, jenž s několika jinými kurfirsty náležel k straně protipapežské, do svých služeb. Téhož roku ještě byl Heimburg sám třetí s poselstvím v Římě, aby jménem pána svého a přívrženců jeho s Eugenem IV. vyjednával; nedocílil však ničeho. Stráviv pak krátký čas v Norimberce, odebral se na jaře r. 1448. do Würzburka, kdež jej tamnější biskup do služeb svých přijal. Tou dobou vzplanul krvavý boj mezi Norimberkem a markrabětem Albrechtem Brandeburským. Heimburg přispíval radou svou ozbrojenému městu, a když pak spor měl býti skoncován rozhodnutím krále Fridricha III., vyslala rada Norimberská Heimburga, aby hájil jí před králem. V únoru r. 1454. stal se Heimburg plnomocníkem českého krále Ladislava, a súčastnil se v této hodnosti říšských sněmů v Řezně a Frankfurtě. Po smrti Ladislavově (23. list. r. 1457.) vstoupil Heimburg r. 1458. do služeb vévody Albrechta Rakouského a vévody Sigmunda Tyrolského a odebral se r. 1459. k sněmu Mantovskému, aby hájil jejich zájmů. Tu počíná nové období jeho života, jež vyplněno bylo urputným bojem proti nejvyšší autoritě církevní. Na sněmě Mantovském byl z těch, kteří nejrozhodněji a nejjízlivěji stavěli se na odpor spravedlivým požadavkům papežovým. Zároveň pak hájil tu Sigmunda Tyrolského, jenž dal se do sporu s kardinálem Mikulášem Cusou, biskupem Brixenským. Když pak 8. srpna r. 1460. dán byl Sigmund i s pomocníky svými do klatby, odvolal se Sigmund na radu Heimburgovu k budoucímu všeobecnému sněmu. Za to byl i Heimburg 18. října r. 1460. stížen klatbou, na niž odpověděl jízlivou „appellací“. Ostrého péra svého užíval i později často a rád vůči protivníkům svým. Od té doby byl Heimburg všude, kde jednalo se o odpor proti papeži. Propůjčoval se ochotně každému protivníku moci papežské. S radostí vstoupil tudíž do služeb Jiříka Poděbradského. V červnu r. 1466. přibyl Heimburg do Prahy, a převzal — nemaje zvláštního úřadu ani titulu — vedení politických věcí českých. Diplomatickou obratností svou získal si záhy přízně královy. Když však po smrti Jiříkově o to se zasazoval, aby sasští vévodové na trůn český dosedli, popudil proti sobě mysle mnohých do té míry, že musil rychle Čechy opustiti. Odebral se k vévodovi Albrechtovi do Saska a hleděl na jeho přímluvu dosíci rozhřešení z klatby, v níž posud se nalézal. Papež Sixtus IV. vyslyšel jeho prosbu: 19. března 1472. zbavil biskup Drážďanský u přítomnosti vévodů Albrechta a Arnošta Heimburga klatby, když byl vše, čím se kdy provinil, odvolal. Byl již věru nejvyšší čas, neboť v srpnu r. 1472. Heimburg zemřel ve Wehlenu n. Labem na zámku míšenského landvogta Mikuláše z Kökeriz, a byl v kostele sv. Kříže v Drážďanech pochován.

Joachimsohnově spracování vzdáti jest celkem plnou chválu. Připojené listiny, Heimburga se týkající a poprvé tu uveřejněné, zvyšují cenu jeho práce. *A. Podlaha.*

Věstník král. společnosti náuk. Filosofická, historická a filologická třída R. 1891.

Nedoma přispěl zprávou o Staroboleslavském Codexu z dob husitských. Str. 25.—50. P. Podlaha podává „historia Pragensis od Hammerschmida". Menčík sděluje o Valdenských na str. 280.—287.

Časopis matice moravské. XV. ročník r. 1891.

Brandl, zasloužilý pracovník na poli historickém, uveřejňuje v něm o soudě biskupství Olomúckého Str. 5.—18., 109.—118. Prof. Goll líčí na základě nejlepších pramenů druhé tažení křížové Přemysla Otokara II. a jeho snahu, biskupství Olomúcké povýšiti na arcibiskupství. Str. 102—109 Pastrnek zmiňuje se o novějších spisech týkajících se sv. apoštolů Cyrilla a Methoděje

Časopis musea království českého. 1890. Mareš podává v něm zprávu o českém poutnickém domě v Římě. Str. 66.—100.

Jakubec líčí význam Antonína Marka v české literatuře. Str. 115.—146, 344.—376.

Albert zmiňuje se o českých bratřích v Žamberce.

Nováček přispěl článkem: Karel IV. na dvoře papežském v Avignoně v r. 1365. Str. 151.—179.

Winter vypravuje o Staroměstských při povstání z r. 16 8. Str. 172.—186.

Ze sbírky † dvorního rady dra. J. R. z Becků: **Zum Rekatolisierung von Landskron.** (Mittheilungen des Vereins für Geschichte der Deutschen in Böhmen. Sešit 3. Str 296. R. 1891.).

V tomto kratinkém odstavci jest uvedeno usnesení města Landškrouna ze dne 5. dubna r. 163., v němž dočítáme se, že katolická víra nejen upevněna býti musí, ale též žádný nekatolík do obce se nesmí přijati.

J. Loserth, über die Beziehungen zwischen englischen und böhmischen Wiklifiten in den beiden ersten Jahrzehnten des XV. Jahrh. (Mittheilungen des Instituts für österreichische Geschichtsforschung. Seš. 2. Str. 254.—269. r. 1891.

Ve spisu tom pojednáno o poměrech mezi Čechy a Anglií od zřízení pražské university, na niž spisy Viklefovy došly rozšíření, a otiskuje se v něm psaní z 8. září 1411. vůdce anglických Viklefovců, sira Johna Oldcastlesa a lorda Cobhama českým stoupencům tohoto směru.

J. Loserth, zur Geschichte der husitischen Bewegung. (Mittheilungen des Vereins für Geschichte der Deutschen in Böhmen. Seš. 3. Str. 290.—296. r. 1891.).

Hlavní statě pojednávají 1. O bitvě na Vyšehradě, z cod. Olom. v chart. fol. eccles Olom. in titulo Jura montanorum. — 2. O verši proti českým Viklefovcům, z cod. bibl. Un. Olm. I g. 16.—3. o stížnostech magistra Jana Papánka na heretiky české, z cod. bibl. Un. Prag I. g. 11 tom. 3. 72.

A. Rebhann. Armierung, Defendierung und Demolierung des Brüxer Schlosses (1639—1653). (Mittheilungen des Vereins für Geschichte der Deutschen in Böhmen. Seš. 4. Str 344.—376.).

Spisovatel tento líčí osudy zámku Mosteckého za vpádu Švédů do Čech.

Wallenstein in seinem Verhältnis zu den Jesuiten von Bernhard Duhr S. J. (Historisches Jahrbuch str. 80.—99 sv. I. r. 1892.)

Slavný tento vojevůdce, ztrativ v mládí svém rodiče, byl dán do konviktu jesuitského v Olomouci na vychování. V kterém roce stalo se to, není známo Schmiedl v historia S. Jesu Prov. Bohemicae a Balbin v historia Collegii S. J. Giczinensis neudávají času. Učitelem jeho byl P. Vít Pachta.

Po jeho zasnoubení v květnu 1609 počal prováděti zásadu: „Cuius regio, eius et religio" na svých statcích v Rimniči, Vsetínu a Lukové. Proč teprve nyní obracen lid na katolickou víru, neví se. Dle Balbína povolal v r. 1612 do Vsetína z kolleje Olomoucké P. Víta Pachtu k sobě, aby tu působil

Rovněž v Čechách na svém panství Jičínském prováděl reformaci katolickou pomocí jesuitů. Mnohé zajímavé dopisy zachovaly se nám mezi ním a P. Valentinem Coroniem, rektorem jičínské kolleje jesuitské, i jiná psaní nám dosvědčují čilé styky Valdšteinovy s jesuity. Čteme dále o P. Lamormainovi a jeho poměru k tomuto vůdci. Líčí se nám konečně nenávisť Valdšteinova proti řádu jesuit-

skému v posledních letech z té příčiny, že P. Lamormaina viní ze žaloby, v kteréž mu vytýkána zráda proti císaři.

Celkem byly poměry mezi Valdšteinem a jesuity tyto: Z počátku vděčně vzpomínal na své učitele a podporoval je. Později, když více a více ctižádostivosť v něm vzrůstala, a jesuité mu v této nešťastné vlastnosti překáželi, vidouce v ní jeho záhubu, oddanosť jeho k nim vychladla

K této své práci použil P Duhr původních pramenů a proto nám podal mnohé nové a zajímavé zprávy a odhalil poměr řádu toho k Valdšteinovi.

H. Bassermann, Jan Amos Komenský (Neue Heidelberger Jahrbücher. R. 1892. Str. 172.—189.)

Článek tento podává v slavnostní řeči životopis Komenského.

P. Orsi, il carleggio di Carlo Emanuele I. (V časopise Rivista storica Italiana r. 1891. Seš. 1.—4. Str. 481.—527.).

Tento panovník (od r. 1580.—1630.), který pro Savojsko má podobný význam jako pro Brandebursko Fridrich Veliký, byl ve spojení s protestanty, kteří chtěli podryti moc Habsburků Chtěl státi se císařem německým, vyjednával též se stavy českými. Vůbec zasahoval čile do politiky tehdejší.

Fr. Zdráhal.

Nejdůstojnější biskup Josef Jan Hais.

Velikou přízeň osvědčoval zesnulý nd. pan biskup k Historickému kroužku od prvního počátku jeho Hned tenkráte, když jsme na takový spolek pomýšleli a Jemu o tom zprávu podali, odpověděl: „Váš (Tvůj) list přinesl mi zprávu potěšitelnou; neb dávno touží katolík po odhalení pravdy, která u nás v Čechách spisy falešnými jest zakryta ano pohrobena. V mé diecési v památních knihách, které při všech farách se cho vají, mnoho se nalezne, na Opočensku, Litomyšlsku, Rychmbursku a Skutečsku, též v Náchodsku a Rychnovsku.“ Po té vyjmenoval některé kněze, s poznámkou: „má dovedné péro — v okolí mnoho sbíral památek, maje k tomu lásku a schopnosť, a také by věděl jiné kněze jmenovati mu známé v tom ohledu — všickni jmenovaní budou ochotni, jak se domnívám, pomáhati a také jiné povzbuzovati.“ Zároveň rád podporoval z důchodů svých podniky Historického kroužku a poslal mu znamenitý dar na penězích. Ano na kroužek ten vzpomínal ještě před smrtí. Když totiž v nemoci mu polevilo, a byl v úterý dne 22. listopadu velmi dobré mysli, až i milé žerty pronášel, vzpomínal na Historický kroužek řka: „To byla Vaše šťastná myšlénka a dobře v něm pracujte,“ a ještě jednou jmenoval jednoho vel. p. kaplana své diecése, který se bude zabývati dějepisem v Kroužku.

Tuto milou zprávu na památku sděluje výbor všem čtenářům a s úctou prosí, aby dp. kněží obětovali modlení svého breviáře ke dni 23. dubna 1893. za zesnulého dobrodince našeho, a ti, kteří kněží nejsou, aby za Něho nějaké modlitby vykonali, aby Ho Bůh, jestli toho ještě potřebuje, potěšiti ráčil.

P. *Jos. Svoboda,* Tov. Jež.

OBSAH.

Strana

SBORNÍK
HISTORICKÉHO KROUŽKU.

MAJITEL, NAKLADATEL A VYDAVATEL:

DRUŽSTVO „VLASŤ“.

ODPOVĚDNÝ REDAKTOR

FRANTIŠEK ZDRÁHAL.

SEŠIT 2. ROK 1893.

V PRAZE.

TISKEM CYRILLO-METHODĚJSKÉ KNIHTISKÁRNY (V. KOTRBA).

1893.

v sedmnáctém roce svého věku život řeholní. Dokončiv noviciát, vyučoval po čtyři leta latinskému jazyku, rok učil poëtice a dvě leta rhetorice. Když pak dokonal i studia bohovědecká, oddal se zcela pracím posvátným.

Byv několik let kazatelem, stal se r. 1724., kdy dne 12. srpna slavnou professi učinil, *missionářem*, v kterémžto povolání strávil bez mála celých 37 let. [1])

Ačkoliv byl téměř neustále nemocen, jsa stížen dvojnásobnou průtrží, častými křečovitými záchvaty a prudkými bolestmi hlavy, přece ovládal choré tělo své tak dokonale, že nezřídka za jediný den konal patero nadšených kázání, brzo českých, brzo německých, a to o thematech nejrůznějších, a že ve zpovědnici častokráte sedm i osm hodin i za mrazu nejtužšího vytrval.

Vytrvalosť tato, k níž pojily se všechny vlastnosti muže v pravdě apoštolského, učinila Koniáše nad jiné schopnějším k těžkému úřadu missionářskému. Místa, kde jako missionář působil, nejsou nám všecka známa. Nejčastěji však prodléval v *Královéhradecku*, kraji různověrstvím velice prosáklém, v němž tudíž působení missionářské bylo nad míru ztíženo. Již r. 1727. byl Koniáš v Králové Hradci; první velikou missii pro lid konal tam r. 1735. na náměstí s třemi soudruhy. [2])

Roku 1737., dne 28. dubna, přišel se čtyřmi spolubratry do *Berouna* a ubytoval se v domě „u bílé růže" na náměstí, kde hostil jej radní Václ. Aug. Horčický z Tepence, kdežto ostatní čtyři Jesuité v jiných domech byli pohostinsku. Městská rada vystavěla missionářům uprostřed náměstí lešení, z něhož missionáři kázali. Lid u velikém množství sešel se z blízka, i z dálí. Missie trvala do 5. května. Komunikantův napočteno bylo 11 tisíc. [3])

Roku 1738. v červenci konal Koniáš v *Chrudimi* prohlídku knih. —

Roku 1744. pracoval v *Opařanech* u Bechyně („operarius residentiae Woparzensis.")

Roku 1745. konal missii v *Kasejovicích*, o níž zachovala se v pamětní knize tamnější velice zajímavá zpráva, poněvadž z ní souditi lze, kterak jesuité missie své vůbec konali. „Leta Páně 1745." — vypravuje pamětní kniha — „v neděli na den sv. Krescencie (25. června) okolo 8. hodiny z rána začaly se duchovní kající kázání od vel. pánů páterů Ježuitů z tovaryšstva P. J., totiž od dvojctih. p. P. Ant. Koniáše, P. Matouše Sekštetra, P. Frant. Xav. Glitše a P. Josefa Skrochovského v městyse Kasejovicích následujícím způsobem. Dvojctih. a vysoce učený vel. p. Adam Kohout, farář na ten čas Kasejovický, před 8. hodinou po znamení zvonův daném v náležitém pořádku nesa krucifix se zpěváky vyšel z chrámu Páně před krchov, kdežto patres missionarii v poutnickém oděvu klečíce naň čekali.

---

[1]) Elogium.

[2]) Solař, Dějepis Hradce Kr., 1870, str. 341.

[3]) Dle lask. sdělení p. prof. J. Vávry. — Srov. „Děje král. města Berouna" dle J. A. Seidla (děkana Ber. † 1837.) sděluje J. Přibík v Lumíru z r. 1862. (XII. ročn.) dílu I. str. 473. — Missionáři, nechtíce nikomu býti na obtíž, stravovali se na své útraty u hostinského Jiřího Pecha, jemuž radní páni na spomožení vydali z obecního dvora 2 věrtele pšenice, 2 věrtele žita a věrtel hrachu. Pech však zamlčel, že mu missionáři platili, a když to vyšlo na jevo, dal primas Pechovi ve shromáždění celé rady ostrou důtku.

On výbornou exhortací neb chvalořečí ty apoštolské muže přivítal, po kteréžto dokonané řeči dvojctihodný velebný P. Josef Skrochovský přijav od vel. p. faráře krucifix náležité a horlivé poděkování učinil a na to v počestném pořádku za prozpěvování zástupu processí vedena byla na lešení, po kteréžto (processí) vel. p. P. Ant. Koniáš kratičké napomenutí o užitku těch kajících kázání a o dobrém chování při nich etc. učinil, mezi kterým sloužena tichá mše sv. byla, po ní hlavní kázání od vel. p. P. M. Sekštetra držáno bylo, na to mše sv. zpívaná při figurální musice s požehnáním velebné svátosti Oltářní následovala, po které začali zpovídati až do 12 hodin; od první hodiny s poledne až do 2 hodin zase zpovídali, po vyslyšení zpovědi dáno bylo znamení zvonkem na kázání, tu zase vedla se processí z chrámu Páně s krucifixem od jednoho pátera missionaria s pobožným prozpěvováním všeho lidu na lešení, tam držáno naučení spasitelné pro všeobecný lid, na to následovalo hlavní kázání, po něm zpívané lauretánské litanie s požehnáním velebnou svátostí Oltářní, pak zase zpovídali do 7. hod. večer; a tak ta kající pobožnosť pořád 8 dní trvala, kterou s chvalozpěvem Ambrožovským a s papežským požehnáním dokonali. Dne 6. Julii okolo půl desáté hodiny na noc bludem nakažené knihy od vel. p. P. Ant. Koniáše při společnosti mnohého lidu hanebně spáleny byly. Na to odsud dne 7. Julii do Sedlice odjeli.“ [1])

Roku 1746. byl Koniáš v *Košumberce* u Skutče, a vyučoval po okolních vesnicích lid katechismu („catecheta in pagis vicinis“.)

V letech 1747—1751. byl missionářem v *Královéhradecku* („missionarius de poenitentia in missione bohemica, interim Reginae Hradecii“), od roku pak 1751. až do r. 1753. byl představeným missie tamější („superior missionis, interim Reginae Hradecii“).

Roku 1754. byl missionářem v okolí *Pražském*, maje sídlo v professním domě u sv. Mikuláše na Malé Straně („ex missione de poenit. operarius per hiemem, interim Micro-Pragae in domo prof.“), a v letech 1755—1758. působil tamtéž jako náčelník missií („superior missionis, interim Micropragae“).

Roku 1759. byl zase v *Košumberce*, odkudž i do blízké Moravy na missie vyjížděl („operarius in missione *moravica*, interim Kossumbergae.“ [2])

II.

Jaké pohnutky vedly Koniáše v tolikaletou neunavnou práci missionářskou? Nebyla to toliko *horlivosť náboženská*, nýbrž i, jak ze spisů jeho jasně vysvítá, — *láska vlastenecká*. Jsa pevně přesvědčen, že spása duše jest největším ziskem každého člověka, toužebně jí přál především krajanům svým. S bolestí pohlížeje na neblahé roztržky ve víře mezi nimi, hleděl je sjednotiti ve víře katolické. Toť bylo cílem všech jeho prací a námah, v nichž strávil drahné let a jimž obětoval všecko, i své zdraví tělesné.

[1]) Zprávu tu uveřejnil dp. Jan Hille v „Blahověstě“ XLII. 1892. str. 200.

[2]) Dle „Catalogus personarum et officiorum provinciae Bohemicae S. J.“ z jednotlivých let.

v sedmnáctém roce svého věku život řeholní. Dokončiv noviciát, vyučoval po čtyři leta latinskému jazyku, rok učil poëtice a dvě leta rhetorice. Když pak dokonal i studia bohovědecká, oddal se zcela pracím posvátným.

Byv několik let kazatelem, stal se r. 1724., kdy dne 12. srpna slavnou professi učinil, *missionářem*, v kterémžto povolání strávil bez mála celých 37 let. [1])

Ačkoliv byl téměř neustále nemocen, jsa stížen dvojnásobnou průtrží, častými křečovitými záchvaty a prudkými bolestmi hlavy, přece ovládal choré tělo své tak dokonale, že nezřídka za jediný den konal patero nadšených kázání, brzo českých, brzo německých, a to o thematech nejrůznějších, a že ve zpovědnici častokráte sedm i osm hodin i za mrazu nejtužšího vytrval.

Vytrvalosť tato, k níž pojily se všechny vlastnosti muže v pravdě apoštolského, učinila Koniáše nad jiné schopnějším k těžkému úřadu missionářskému. Místa, kde jako missionář působil, nejsou nám všecka známa. Nejčastěji však prodléval v *Královéhradecku*, kraji různověrstvím velice prosáklém, v němž tudíž působení missionářské bylo nad míru ztíženo. Již r. 1727. byl Koniáš v Králové Hradci; první velikou missii pro lid konal tam r. 1735. na náměstí s třemi soudruhy. [2])

Roku 1737., dne 28. dubna, přišel se čtyřmi spolubratry do *Berouna* a ubytoval se v domě „u bílé růže“ na náměstí, kde hostil jej radní Václ. Aug. Horčický z Tepence, kdežto ostatní čtyři Jesuité v jiných domech byli pohostinsku. Městská rada vystavěla missionářům uprostřed náměstí lešení, z něhož missionáři kázali. Lid u velikém množství sešel se z blízka, i z dálí. Missie trvala do 5. května. Komunikantův napočteno bylo 11 tisíc. [3])

Roku 1738. v červenci konal Koniáš v *Chrudimi* prohlídku knih. —

Roku 1744. pracoval v *Opařanech* u Bechyně („operarius residentiae Woparzensis.“)

Roku 1745. konal missii v *Kasejovicích*, o níž zachovala se v pamětní knize tamnější velice zajímavá zpráva, poněvadž z ní souditi lze, kterak jesuité missie své vůbec konali. „Leta Páně 1745.“ — vypravuje pamětní kniha — „v neděli na den sv. Krescencie (25. června) okolo 8. hodiny z rána začaly se duchovní kající kázání od vel. pánů páterů Ježuitů z tovaryšstva P. J., totiž od dvojctih. p. P. Ant. Koniáše, P. Matouše Sekštetra, P. Frant. Xav. Glitše a P. Josefa Skrochovského v městyse Kasejovicích následujícím způsobem. Dvojctih. a vysoce učený vel. p. Adam Kohout, farář na ten čas Kasejovický, před 8. hodinou po znamení zvonův daném v náležitém pořádku nesa krucifix se zpěváky vyšel z chrámu Páně před krchov, kdežto patres missionarii v poutnickém oděvu klečíce naň čekali.

[1]) Elogium.

[2]) Solař, Dějepis Hradce Kr., 1870, str. 341.

[3]) Dle lask. sdělení p. prof. J. Vávry. — Srov. „Děje král. města Berouna“ dle J. A. Seidla (děkana Ber. † 1837.) sděluje J. Přibík v Lumíru z r. 1862. (XII. roč.) dílu I. str. 473. — Missionáři, nechtíce nikomu býti na obtíž, stravovali se na své útraty u hostinského Jiříka Pecha, jemuž radní páni na spomožení vydali z obecního dvora 2 věrtele pšenice, 2 věrtele žita a věrtel hrachu. Pech však zamlčel, že mu missionáři platili, a když to vyšlo na jevo, dal primas Pechovi ve shromáždění celé rady ostrou důtku.

On výbornou exhortací neb chvalořečí ty apoštolské muže přivítal, po kteréžto dokonané řeči dvojctihodný velebný P. Josef Skrochovský přijav od vel. p. faráře krucifix náležité a horlivé poděkování učinil a na to v počestném pořádku za prozpěvování zástupu processí vedena byla na lešení, po kteréžto (processí) vel. p. P. Ant. Koniáš kratičké napomenutí o užitku těch kajících kázání a o dobrém chování při nich etc. učinil, mezi kterým sloužena tichá mše sv. byla, po ní hlavní kázání od vel. p. P. M. Sekštetra držáno bylo, na to mše sv. zpívaná při figurální musice s požehnáním velebné svátosti Oltářní následovala, po které začali zpovídati až do 12 hodin; od první hodiny s poledne až do 2 hodin zase zpovídali, po vyslyšení zpovědi dáno bylo znamení zvonkem na kázání, tu zase vedla se processí z chrámu Páně s krucifixem od jednoho pátera missionaria s pobožným prozpěvováním všeho lidu na lešení, tam držáno naučení spasitelné pro všeobecný lid, na to následovalo hlavní kázání, po něm zpívané lauretánské litanie s požehnáním velebnou svátostí Oltářní, pak zase zpovídali do 7. hod. večer; a tak ta kající pobožnosť pořád 8 dní trvala, kterou s chvalozpěvem Ambrožovským a s papežským požehnáním dokonali. Dne 6. Julii okolo půl desáté hodiny na noc bludem nakažené knihy od vel. p. P. Ant. Koniáše při společnosti mnohého lidu hanebně spáleny byly. Na to odsud dne 7. Julii do Sedlice odjeli." [1])

Roku 1746. byl Koniáš v *Košumberce* u Skutče, a vyučoval po okolních vesnicích lid katechismu („catecheta in pagis vicinis".)

V letech 1747—1751. byl missionářem v *Královéhradecku* („missionarius de poenitentia in missione bohemica, interim Reginae Hradecii"), od roku pak 1751. až do r. 1753. byl představeným missie tamější („superior missionis, interim Reginae Hradecii").

Roku 1754. byl missionářem v okolí *Pražském*, maje sídlo v professním domě u sv. Mikuláše na Malé Straně („ex missione de poenit. operarius per hiemem, interim Micro-Pragae in domo prof."), a v letech 1755—1758. působil tamtéž jako náčelník missií („superior missionis, interim Micropragae").

Roku 1759. byl zase v *Košumberce*, odkudž i do blízké Moravy na missie vyjížděl („operarius in missione *moravica*, interim Kossumbergae." [2])

II.

Jaké pohnutky vedly Koniáše v tolikaletou neunavnou práci missionářskou? Nebyla to toliko *horlivosť náboženská*, nýbrž i, jak ze spisů jeho jasně vysvítá, — *láska vlastenecká*. Jsa pevně přesvědčen, že spása duše jest největším ziskem každého člověka, toužebně jí přál především krajanům svým. S bolestí pohlížeje na neblahé roztržky ve víře mezi nimi, hleděl je sjednotiti ve víře katolické. Toť bylo cílem všech jeho prací a námah, v nichž strávil drahně let a jimž obětoval všecko, i své zdraví tělesné.

---

[1]) Zprávu tu uveřejnil dp. Jan Hille v „Blahověstě" XLII. 1892. str. 200.

[2]) Dle „Catalogus personarum et officiorum provinciae Bohemicae S. J." z jednotlivých let.

Vydávaje svůj spis „*Zlatá dennice*," s důvěrou očekává Koniáš, že „poznají zavedení vlastencové naši božskou římsko-katolického náboženství pravdu, očitě spatří, že jednosvorné učení všeobecné římské církve nic proti Bohu, nic proti slovu Božímu věrným nepřednáší, ale že všelicí článkové její podstatný v neomylném Slovu Božím základ mají. Pročež že po bedlivém knihy jeho čtení odvrátí se od všelikého bludu, odřeknou se na věky všech kacířských knih, navrátí se k samospasitelné církvi Římské bloudící ovečky, vypudí se z vlasti naší škodlivé v náboženství rozepře, vzrůst vezme jednota víry Kristovy, přestanou pohoršlivá rouhání, rozhojní se dědictví Kristovo, množiti se bude v naší vlasti katolická pravda, velice oslaven a zveleben bude v církvi své Kristus." [1]) Vybízí pak krajany své slovy: „Sem tedy, rozmilí Čechové! Sem bludným učením, podvodným čtením, nakaženým rodem zavedení vlastencové! Sem v pravé víře vrtkavé, o samospasitelné Římsko-katolické církvi pochybující duše! Sem srdce! Sem mysl a rozum se vší snažností obraťte! Zůvi vás uctivé k bedlivému neb čtení neb slyšení knihy této slovy sv. Augustina: Probuďte se jedenkráte a rozpomeňte se na svoje spasení. Nejedná se zde o vašem zlaté neb stříbře, aniž na pozemském statku, ani na zdraví těla někomu z vás ublížiti mínime; o dosažení života věčného, o uvarování zahynutí věčného napomínáme duše vaše!"" [2])

Až k nadšenosti stupňuje se horoucnosť Koniášova, když volá ku svým krajanům: „*Redite ad unitatem!* Ach přeběda! Conscinditur unitas Christi, blasphematur haereditas Christi! — naříká bolestně sv. Augustin v listu k Donatistům. A já naříkám s ním, když pod rouškou čistého slova Božího bludnému učení husitskému, kalvínskému, lutheránskému věříte a dle něho hlavní katolické víry články o mši sv., o očistci, o poctě sv. obrazů a vzývání svatých, o přijímání pod jednou, o soukromé zpovědi, o dobrých skutcích atd. zavrhujete, jim pokoutně se rouháte, když bludné, kacířským učením propletené knihy skrýváte, zachováváte, zadržujete: conscinditur unitas Christi, blasphematur haereditas Christi! Rušíte a trháte jednotu Kristovu! Rouháte se dědictví Kristovu! Krev Kristovu v katolické církvi, kterouž dobyta jest, zlehčujete a potupujete. Redite ad unitatem! Navraťte se, pro lásku Spasitele našeho, pro spasení duše vaší žádám, navraťte se k jednotě pravé víry! Kdo jednotu víry ruší, kdo jednu víru v ústech i v srdci, vnitř i zevnitř nevyznává, k jednomu Bohu nedostane se na věky! „Stůjte na cestách, a vizte a tažte se na stezky staré, která by byla cesta dobrá a choďte po ní, a naleznete občerstvení duším svým," tak napomíná vás Bůh skrze Jeremiáše (v k. 6. v. 16.)" [3])

„Držte se víry staré", vybízí Koniáš krajany své na jiném místě, [4]) a jinde opět praví: „že pak Bořivoj a potomci jeho, první křesťané v Čechách, ve všem s církví svatou apoštolskou římskou se srovnávali, v očistec věřili, svaté ctili a vzývali, dokazuje se pod-

[1]) „Zlatá dennice", v dedikaci.
[2]) Ibidem pag. XLIII.
[3]) Ibid. XLVI.
[4]) „Zlatá dennice" str. 318.

statně ze starých letopisů českých v knize léta 1730. v Králové Hradci vydané a „Staročeská víra“ nazvané.“ [1])

K zatvrzelým promlouvá takto: „Rozmilí vlastencové, pro lásku ukřižovaného Spasitele vás žádám, proč sobě sami příliš mnoho věříte, vědouce, že tolik císařů, králů a mocnářů, větším dílem všechna — vyjímajíc malý počet — království a krajiny, tolik v duchovním i světském stavu moudrých osob, které ovšem nechtí zatraceni býti, s římskou katolickou církví ve všem se srovnávají. Proč z tak velikého, nesčíslného počtu aspoň jednoho moudrého duchovního za radu nežádáte? V obchodu a živnosti časné, abyste škodu netrpěli, sami sobě ne vždycky věříte, rádi s moudřejšími a zkušenějšími se radíte. Jde tu o věčnosť; o věčné těla i duše vaší i potomků vašich spasení neb zatracení. Poněvadž v nynějším rozšíření a zvelebení církve Boží dostatečnou příležitosť máte k vyzvědění a poznání pravdy a pravé víry, nevědomosť vás před Bohem vymluviti nemůže.“ [2])

Takovou tedy hořel Koniáš touhou po spáse lidu, z něhož vyšel — nuže, kdo odepře mu svého uznání? Není zajisté nikoho, jenž by nepřisvědčil slovům, jež Koniáš položil v dedikaci své „Zlaté dennice“:

„Neb své vlasti dobře chtíti,
jest dokonalou ctnosť míti,
rovnou cestou k nebi jíti.“

III.

Podnět k roztržkám náboženským zavdávaly v Čechách velice *bludné knihy*. Dokud byly v rukou lidu, nebylo naděje, že by katolické náboženství v srdcích jeho trvale se ujalo Bylo za času Koniášova mezi lidem veliké množství bludných knih. „Žádná zajisté pochybnosť není,“ — praví Koniáš, „že v království našem mezi vlastenci našimi až posavad veliká hojnosť takového škodlivého koukole, takového jedu, bludných a kacířských knih se vynachází. Málo který kraj, málo které panství a osada, málo které město naleznete, ve kterém by aspoň pokoutně, aspoň nevědomě takové plemeno ještěrčí se neplazilo. Divíte se mé smělosti? Pravdu jsem povědél, kterou jsem častou a jistou vlastní zkušeností očitě poznal.“ [3])

Odkud se takové množství knih vzalo, vysvětluje Koniáš takto: „Čím větší rozepře co se týče víry mezi vlastenci našimi povstávaly, tím víceji knih ze všech stran bludných se vydávalo. Tlačily se knihy v Praze na mnohých místech; byla tiskárna hlavní v Kutné Hoře, v Příbrami, v Mladé Boleslavi, v Litomyšli, v Hradci. Husitové, Pikhardští, Táborští, Jamníci, Pivničníci, Adamitové, Kališníci jedni proti druhým knihy vydávali. Vloudilo se časem do Čech i lutheriánské i kalvínské i cvingliánské kacířstvo; ti všickni vespolek jak pérem tak tiskem se fechtovali, jeden druhého víru zlehčoval a porážel: v tom jediném se snášeli, že zlořečené bludy proti samospasitelné

[1]) „Choti beránkova“ str. 35. Knihu „Staročeská víra“ sepsal Frant Ant. Scharf, farář v Bohdanči u Pardubic. (Jir. Ruk. II. 255; Jungm. Hist. l. V. č. 385; Časop. čes mus. 1891. str. 107 a 108.)

[2]) „Klíč“ (2 vyd.) str. XV.

[3]) „Zlatá dennice“ str. 307.

víře katolické roztrušovali. Jejich knih užívali, s nimi se obírali předkové naši; kde jsou ty knihy, kam se poděly? Předkové umřeli, ale knihy neumřely; dejme tomu, že my jsme katolíci, že i rodičové naši katolickou víru vyznávali, však ale jistá věc jest, že mnozí od takových předků pocházíme, kteří takové bludné knihy do hrobu nevzali, nýbrž nám je zanechali, my je až podnes schováváme, s nimi se těšíme, je kryjeme, je čítáme, mnoho si na nich zakládáme a s nevyhnutelnou škodou a záhubou věčnou jeden druhého jimi kazíme. O, zlořečené knihy, které tak ukrutného a hrozného skrze dvě stě let a více v Čechách krveprolití příčinou byly." [1])

Jinde *omlouvá* Koniáš předky, řka: „Že bludné knihy v naší vlasti po starších zanechané až podnes se vynacházejí, víc slitování nežli podivení hodná věc jest. Nebo věděti sluší, že předkové naši dílem velikým za svého času *nedostatkem duchovenstva*, dílem pro *podvodnou ošemetnosť kacířských authorů*, ne tak snadno knihy a čtení bludná rozeznati mohli. O jejichžto zlosti, podvodu a přísné zápovědi, kdyby byli dostatečnou zprávu dostali, žádná pochybnosť není, že by se jich byli ochotně zhostili." [2])

Námitku, že knih vážiti si dlužno jako *drahého odkazu po předcích*, uvážil Koniáš bedlivě, a správně i vtipně ji vyvrátil v jedné z „rozmluv" mezi „čtenářem" a „farářem" ve „Zlaté dennici." Praviť tam „čtenář": „Ať, pravdu přiznám, dvojí cti hodný pane faráři, mám nový i starý zákon jednoty bratrské, nachází se u mne Postilla Havla Žalanského, Jiřího Dykasta, užívám i kancionálu Tobiáše Závorky, Tomáše Soběslavského, modliteb Jana Štelcara, Sixta Palmy, Jana Hobermanna atd., ale to vše zůstalo *po mých starších*. Postilly jsou poslední odkaz otce mého, písně a modlitby a ostatní čtení dědím po své bábě a matce; nevím, jakého bych se zavedení obávati měl. Moji rodičové a starší nebyli žádní pohané, znali Pána Boha, znali slovo Boží, byli dobří křesťané; když umírali, za nejdražší poklad knihy své mně odkázali, přikazujíce, abych je do smrti od sebe nedával. Kterak já tak laskavé a upřímné poručení a odkázání zrušiti mám? proč bych já toho neužíval, čehož oni užívali? já své starší odsuzovati nesmím."

„Farář" odpovídá: „Vidím, že bezpečnosť svého spasení na písku stavíte. Poznáte brzo, zdaž muži moudrému neb bláznivému podobni jste. Což kdyby vaši starší věrtel tvrdých tolarů vám odkázali, což, kdyby polovička z nich měla minci falešnou, neplatnou, tak že by je žádný ani za halíř přijímati nechtěl, také-li moudře učiníte, pokudž na falešné, však od rodičův odkázané peníze stavěti, hodovati, dlužiti se budete?"

„Čtenář" praví: „Tohoť já neučiním, neb vím, že falešným tolarem ani šenkýře, ani dělníky, ani kupce neupokojím, ani dluhy nevyplatím."

Na to „farář": „Když k platu přijde, proč byste nemohl z tašky výmluvu vytáhnouti a říci: „Tyto peníze jsou od mých starších, od dobré paměti mého dědečka atd., byli oni dobří hospodářové, věděli, co dobrý, co zlý peníz jest; od nich zanechané a mně odkázané peníze nemohou nežli dobré býti. Mám za to, že vaše výmluva

[1]) Ibid. str. 310 a 311.
[2]) „Klíč" (2. vyd.) § I. n. 1.

neobstojí. Řekneť každý přijímač: Nechť jsou od kohokoliv, jsou falešné, já je nepřijmu; každého při své cti zanechávám, však tuto minci za dobrou uznati ani přijímati nemohu. Takhle rodičové vaši, ač dobří hospodářové byli, mohli nevědomě vám odkázati falešný peníz. Podobně i starší a předkové vaši, ačkoliv byli dobří křesťané, mohli, aspoň nevědomě, vám zanechati bludné a zmíchané knihy... Mohl někdo starším vašim podstrčiti falešný peníz, mohl i jim někdo poskytnouti bludnou a zmíchanou knihu."

„Čtenář" ještě namítá: „Nám se zdá, že bychom proti čtvrtému přikázání zhřešili, kdybychom knihy od milých rodičův nám zanechané potupně spálili. Naopak máme za to, že ctíme rodiče své, když i jen některé listy knih a čtení jejich počestně zachováváme."

Odpověď „farářova": „Rodičové vaši, kdyby se nyní na svět navrátiti mohli, nohama by šlapali a na kusy trhali i pálili vám odkázané knihy, neboť v onom životě teprv, však příliš pozdě, faleš a podvod jejich patrněji poznávají." [1]) —

Předkové, praví Koniáš, mohli se vymluviti nedostatkem kněžstva katolického, „poněvadž však za našich časů, buď Bohu česť a chvála, duchovními správci vlasť naše hojněji zaopatřena jest, kteří lid sobě svěřený horlivě napomínati nepřestávají, škodu věčnou, mnohých duší nenahraditelnou zkázu, přísnou zápověď bludných knih předstírají, kdokoliv pro ohled svých starších a přátel bludné knihy až posavad zadržuje, skutkem dokazuje, že více tělesným svazkem sobě spojené starší, než Krista Ježíše, jemuž věčnou láskou přivtělen býti má, miluje. Nebo poněvadž Kristus jest „hlava církve" (Efes. 5, 23), kdokoli v zadržování zapověděných knih církvi se protiví, Krista se spouští a nepořádnou láskou ku předkům svým zaslepený předky své Kristu představuje, pročež i dědictví Kristova sebe bídné zbavuje podle patrných slov věčné Pravdy: „Kdo miluje otce nebo matku více nežli mne, neníť mne hoden."" [2])

IV.

Proti knihám špatným, které byly pramenem tolikerého zla, vystupovala církev odedávna rozhodně a přísně, *zapovídajíc* jich vydávání, čtení a rozšiřování.

Koniáš dokazuje ve „Zlaté dennici" (str. 413—416.), že kacířské knihy jsou zapovězeny: 1. právem Božským a přirozeným, 2. právem Božským od Krista (Mat. 7, 15; 24, 23) a svatého apoštola (Žid. 13, 9) v písmě sv. ustanoveným, 3. právem a mocí duchovní vrchnosti, 4. po příkladu sv. Otců, 5. z nařízení sněmů církevních, a připomíná, že do klatby církevní ipso facto upadá, kdo kacířské knihy o víře jednající vědomě a svévolně proti zákazu církevnímu čte, tiskne a rozšiřuje.

„V užívání a v rozeznávání knih", praví, „měl by jedenkaždý věrný křesťan před očima míti přísnou všeobecné církve zápověď, kterážto jménem a mocí Kristovou všem věrným všeliké kacířské knihy pod těžkým hříchem, ano i pod hroznou klatbou zapovídá,

[1]) „Zlatá dennice" 298—302.
[2]) Klíč § I. n. 1.

a zápověď tu každoročně na den Zeleného čtvrtka opakuje a potvrzuje.“ [1])

Bylo tudíž nutno, stanoviti, které české knihy jsou po stránce věroučné nebo mravoučné závadny. To bylo všem dosti obtížno. Neboť dle slov Koniášových „bludné knihy ne každý hned rozsouditi a rozeznati může, leč kdo má výbornou povědomosť všech kacířských authorův, kterýchž na mnoho set při konci sněmu Tridentského se počítá, leč kdo v duchovních právích, ve všelikých víry křesťanské tajemstvích, ve starých svatých otců čteních dlouhou a pracně nabytou zkušenosť má; nadto všecko takové množství, taková rozličnosť bludných knih ve vlasti naší onde i onde se povaluje, v nichžto všeliká v nesčíslném počtu kacířstva se roztrušují, s mnohonásobnými, úlisnými, podvodnými důvody se předkládají, že i velmi učený a v těch věcech zběhlý člověk ne hned každou a celou knihu bez všeliké práce rozeznati a schváliti může.“ [2])

Odtud povstávala *nemalá různosť úsudku* o některých knihách, která censorům byla vytýkána, a kterouž vykládá Koniáš, odpovídaje na otázku: „Kterak se to děje, že mnohdykráte jeden duchovní pastýř některou knihu nám k užívání zanechává, druhý pak tu a ne jinou knihu tupí, zapovídá, a ne bez podivení našeho nás ujišťuje, kterak bez ublížení duše jí zachovati nemůžeme. Z toho patrně následuje, že my sprostní lidé nevíme, komu věřiti máme“ — způsobem následujícím: „Porozuměti sluší, že jiná věc jest knihu zanechati, jiná věc knihu tupiti a mezi přísně zapověděné přičísti. Takové pak množství v krajinách těchto rozličných náboženských knih obratně a potutelně zmíchaných se nachází, že není skoro ani možno, aby jedenkaždý duchovní pastýř každou knihu v prvním pohledění ihned zlou od dobré, zapověděnou od dovolené rozeznal. Nadto mnozí duchovní správcové tak posluhováním svátostí, vyučováním a jinou dle povinnosti své prací zaměstnáni jsou, že nemohou ihned, jak knihu do ruky dostanou, celou důkladně přehlédnouti. Odkudž často se přihází, když otec duchovní u své ovečky knihu nějakou spatří a v jednom i druhém nebo třetím zběžném prohlížení nic zcestného v ní nenachází, pokudž jistou autora té knihy povědomosť nemá, aneb, jakž velmi často se stává: jestliže předních i zadních listů kniha zbavena jest, takovou knihu podezřelou nepoznávaje, svému osadnímu ji zatím ponechává. Později najde tu knihu u téhož křesťana jiný duchovní člověk, kterýž o ní, jakož i o autoru jejím výbornou povědomosť má, an již takovou knihu jiným časem celou bedlivě přečetl, ví tedy, kde, ve kterém místě bludná a podvodná jest, protož z lásky křesťanské nebo spolu i z povinnosti pastýřské jedem nakvašený pokrm věrné duši odjímá.“ [3])

Aby snáze nalezl v knihách místa závadná, užíval nepochybně sám hojně prostředku, o němž takto se zmiňuje: „Mnozí horliví kacířstva nepřátelé, vyříkajíce nábožné kleče modlitbu Páně a pozdravení andělské, po pobožném vzývání Rodičky Boží a sv. Antonína Paduánského, křížem svatým se žehnají, říkajíce tato přemocná

[1]) Klíč l. c.
[2]) Zlatá dennice 297.
[3]) „Zlatá dennice“ str. 426. O téže věci zmiňuje se také v „Choti beránkově“ na str. 372. a vykládá ji týmž zpusobem.

[illegible]

[illegible] XI. římského biskupa [illegible] sv. sněmu Tridentského [illegible] dávky [illegible] leta 17[illegible] v latinském [illegible] biskupské tiskárně léta 17[illegible]. Že pak [illegible] kacířští autorové v [illegible] registříku se [illegible] k další [illegible] mosti zap[illegible] knih slouţiti bude registřík následovní.[1] Pa[illegible] pak praví: „Že v rozl[illegible] širokého světa kra[illegible] podvodných, bludných a velice škodlivé [illegible] vzniklo a napotom vzniknouti a povstati může, které [illegible] a rychle římskému dvoru všickni ku známosti přijíti mohou, Kliment toho jména VIII., římský biskup, za velice k zachování pravé samo spasitelné víry katolické potřebný prostředek uznal, aby všickni mimo vlasské země biskupové registřík takových knih [illegible] hlásiti, neb vůbec vydati se snažili, které v jejich královstvích [illegible] krajinách buď kacířstvem porušené, buď dobrým mravům odporné se roztrušují, byť vlastním té krajiny neb cizozemským jazykem neb řečí vydané byly (Ita instructio Clementis VIII. auctoritate regulis

[1]) Klíč (2. vyd.) LXXXV.
[2]) Klíč (2. vyd.) LXXXIV.

indicis adjecta § 3). Z té příčiny *tuto spasitelnou a obecnému dobru velmi prospěšnou práci* před sebe jsme vzali, abychom v následujícím registříku bludné knihy a authory jejich dle nejvyšší možnosti poznamenali, kteří v našich nebo blízkých krajinách nebo velmi pohoršlivé nebo velice škodlivé učení vydávali, neb až posavad vydávají; nebo byť dáleji od nás na světlo vydány byly, však nicméně v naší vlasti pohoršlivě se roztrušují.

V „Klíči" [1]) podává Koniáš „některá pravidla ku snadnějšímu rozeznání knih", jež zasluhují zvláštního povšimnutí. Jsouť následující:

1. „České knihy *vydané* od léta 1414. až do léta 1620., o náboženství jednající, větším dílem nebezpečné a podezřelé jsou. Protož pokudž se dostatečně a patrně poznati nemůže, zdaž author i překladač jejich byl římský katolík, k bedlivému rozvážení vzíti se mají." — V indexu boh. libror. prohibitorum, deset let (r. 1770.) po smrti Koniášově vydaném kde toto pravidlo přeloženo do latiny, omylem překladatelovým stojí: „libri . . . ab a. *1414 . . . typis* in Bohemia editi", čemuž Dobrovský se posmívá, poněvadž první česká kniha vyšla tiskem teprve r. 14*68*, a sám Hanuš chybu tu Koniášovi přičítá. Koniáš však se nedopustil té chyby, neboť praví: „knihy české *vydané* (ne: tiskem!) od léta 1414", t. j. i rukopisné, nejen tištěné.

2. „Když nějaká kniha bez titule a bez poznamenání authora se vynajde, vyzkoumati se může někdy její author z předmluvy, z prostředku neb i z konce knihy. Item z týchž míst vyzkoumati se může, kdy, v kterém čase a kde vydána jest, o čem jedná, z kterýchžto okoličností po pobožném vzývání Ducha sv. snadno, jaká jest, se pozná."

3. „Byť některé knihy author římsko-katolický byl, vyzkoumati sluší, zdaž i ten, který ji do češtiny přeložil, katolíkem byl, což se často z předmluvy vyšetřiti může. Neb se někdy vynachází kniha authora katolického, kterou však kacíř do jiné řeči překládaje, mnohými bludy porušil, nebo potutelným přeložením podezřelou učinil."

4. „Kniha česká starého v nakaženém věku vydání, která ne evangelium neb epištolu nedělní neb sváteční, ale samé písmo verš po verši vykládá, když ku příkladu přednáší výklad na Daniele, na Tobiáše neb jiného proroka, na žalm, na Jesus Sirach, na modlitbu Páně, na desatero atd., kromě výkladu bible české v Praze 1677. 1712. 1715. vydaného, jest obyčejně kacířstvem nakažená, a mezi zapověděné počítati se může."

5. „Postilly pak, výklady, summy, naučení na nedělní epištoly neb na evangelia poznati se mohou, jaké jsou, pokudž bedlivě se přehlídne výklad na neděli mezi ochtábem Narození Páně, na neděli Květnou, neb Smrtelnou, to jest 5. postní, na neděli 2. a 5. po Velikonoci, na neděli 2., 10. a 11. po sv. Duchu. Ve svátečních pak především vyšetřiti se má: zdaliž po Navštívení P. Marie neklade se svátek Jana Husa. Item přeběhnouti se může řeč na Zelený čtvrtek, na Boží Tělo, na den sv. Štěpána, sv. Víta, sv. Petra a Pavla, sv. Michala etc."

6. „Písně, aby se poznaly, jsou li kacířstvem promíchané, ať se v nich titulové prohlídnou. Jsou-li takoví: o křtu, o klíčích, o zavedení církve, o večeři Páně, o těle a krvi, o pokušení církve od

[1]) na str. LXXXIV. a násl.

antikrista etc., znamení jest, že kacířské jsou, zvlášť v nakaženém věku vydané."

7. „Písně in 8° hrubou literou, starého vydání, obyčejně se nacházejí bez prvních a posledních listů. Jsou pak odpadlce *Klimenta Bosáka*, ovšem zapověděné, ač mnoho dobrých i nám obecních písní obsahují, nebo s bludy kacířskými onde i onde jsou promíchané. Ať se vyhledají písně při službách Božích neb o Večeři Páně, neb o Těle a Krvi, neb Sanctus de B. Virgine: troffus, kdežto se najde onen bludný verš: „Kdožby nebral z obojího etc. Item písně o pokání, o svatých, o slovu Božím."

8. „Písně maličké in 16° starého vydání, pokudž po stranách počet římský mají, bývají kacířstvem promíchané, jakž se poznati může z písní o Téle a Krvi: „Pán Ježíš lidu věrnému", o pokání: „V tento čas nebezpečný", o přímluvách svatých: „Kriste, nejmilejší králi", item mezi obecnými: „Ó lidské pokolení", item: „Král i věčný nás požehnej.""

9. „V jiných pobožných neb o náboženství jednajících knihách ať se prohlídnou titulové: o Bohu, o přikázáních Božích, o ospravedlnění, o církvi, o svátostech, o pokání, o těle a krvi Páně, o svatých, o služebnících církevních, a blud kacířský snáze se dopadne."

10. „V modlitebních knížkách bývají porušené neb podezřelé modlitby: při službách Božích, před přijímáním a po přijímání těla a krve, proti pokušením a protivenstvím, za služebníky církevní, za ochranu neb zachování neb rozhojnění slova Božího, za přispoření víry, item modlitby o pokání etc." [1]) —

Hlavní zřetel Koniášův obrácen byl tedy ke knihám, kteréž *o věcech náboženských* pojednávaly. Na otázku: „což, kdyby kniha nějaká hospodářská, historická, lékařská neb jakákoliv jiná, která o náboženství nejedná, někde bludem kacířským zapáchala," odpovídá: „Není taková kniha pod tak těžkou klatbou zapověděna: povinen jest však jedenkaždý, kde co bludného nalezne, ihned vymazati, neb dovolení od biskupa svého k užívání jí sobě vyjednati, neb duchovnímu správci k přehlídnutí ji donésti, nepolepšenou ale žádný ať nezachovává, pamatuje na ono krásné naučení svatého Jarolíma ad Nepotian.: Libenter carebo poculo, in quo suspicio veneni est, rád se zbavím koflíka, o kterém dosti chatrné podezření mám, že by poněkud jedem nakažen byl." [2])

V.

Církev katolickou proti křivému obvinění, *jakoby obecnému lidu písma svatého nepřála a jemu čtení bible zapovídala*, hájí Koniáš takto: „Církev v zápovědi té právě apoštolskou býti se prokazuje, následujíc úmysl knížete apoštolského sv. Petra, který k témuž cíli směřoval, když v epištole své druhé v kap. 3. v. 16. o všech epištolách sv. Pavla, a níželi i o všech knihách písma svatého takto doložil: „Jako i ve všech epištolách, mluvě Pavel v nich o těch věcech: v nichž některé věci jsou nesnadné k srozumění, kteréž ne-

[1]) Klíč (2. vyd.) LXXXIV—LXXXVIII.
[2]) Zlatá dennice 425.

[illegible] tako i jiná písma k svému vlastnímu [illegible] uvádí, právem Božským, přirozeným i [illegible] slušně se zapovídá. Dobrá jest zbraň, a ve [illegible] potřebna: však dětem a prchlivým beze vší [illegible] jest Písmo svaté, bible, zákon, ano i celé [illegible] spasení potřebné: však dítkám církve svaté, to [illegible] anobrž i učeným, kvapně, na způsob prchlivých, [illegible] spasitelně se někdy odnímá.“ [1])

[illegible] srovnává podrobně (na str. 463—492.) [illegible] obecného latinského přeložení s textem „podle [illegible] římské církve léta 1596, nejdrobnějším písmem, [illegible] bez výkladu vydaného, jakož i větším písmem [illegible] výklady vytištěného“, a ukazuje hrubá [illegible] těchto překladech.

[illegible] škodlivo čísti písmo sv. bez řádného výkladu. [illegible]: „Ať každý, nač přijde, jak knihu otevře, beze [illegible] jakékoliv slovo trefí, ihned se ho chopí, s všeobec- [illegible] duchovními správci náležitě představenými se nepo- [illegible] vždy podle samé litery kvapně vykládá, co z toho [illegible] pocestný v zimě po kluzké cestě s holí přes příkrý [illegible] hluboké propasti, a rozpomene se, že stojí v písmě [illegible] nebeřte na cestu, ani hůlky“ (Luk. 9, 3). Zahodí tedy [illegible] potřebě hůl, potom se skály spadne a hlavu srazí. Pošle [illegible] čeledína s mošnou a s penězi, aby na trhu nakoupil po- [illegible] čeledín na cestě se rozpomene, že někdy v bibli četl: „ne- [illegible] na cestě pytlíka, ani mošny, ani chleba, ani peněz“ (na témž [illegible]. Řekne tedy: „víc sluší poslouchati Boha než lidí“ (Skut. ap. [illegible] a zahodí mošnu i s penězi, pak se prázdný domů navrátí, [illegible] svůj výklad dobrý výprask dostane.“ [2])

„Mnozí šanují knihy zapověděné“, praví Koniáš, „*protože mnoho dobrého i spasitelného v nich se nalézá*: zeptati by se někdo mohl takových písmáků: také li stkvostný pokrm chutně připravený, pokudž jediná ještěrka z něho vyhlíží, požívati budou? Také-li dobytek svůj na louce krásným kvítím oplývající, mezi kterým však jedovaté koření roste, pásti dovolí? Tělo své, stádo své výborným, však s jedem smíchaným pokrmem pásti nechtí; proč tedy duši své nesmrtelné a mnohému stádu potomků svých, krví Syna Božího vykoupenému, pokrm duchovní, jakkoliv chutný, však jedem kacířským nakažený poskytnouti míní? ať tedy následují rady sv. Jarolíma, takto ep. 10. ad Furiam píšícího: „Takových toliko autorův knihy čítej, o nichž vůbec povědomo jest, že víry dobré byli; nemáš toho potřebu, abys zlato v blátě pohledával.“ Ať pamatují na onu výstrahu sv. Řehoře l. 1. Moral. c. 3. „Nec enim Deo accepta sunt, quae ante ejus oculos malorum admixtione maculantur“, „nic Bohu milého není, což jedenkrát před očima Božským a bludným učením nakaženo a poskvrněno jest.“ [3])

Ještě lépe objasňuje K. celou tuto věc ve „Zlaté dennici,“ kde „farář“ v rozhovoru se „čtenářem“ tlumočí jeho názory. Tento roz-

[1]) Klíč 2. vyd. XLIII.
[2]) Choti ber. 363.
[3]) Klíč 2. vyd. V.

hovor jest velmi zajímavý, tak že neváháme položiti zde z něho aspoň některé úryvky:

„Čtenář“: „Co okem rozumu patrně dobrým býti uznávám, kterak mohu míti v podezření? Postilla Žalanského a Spangenbergera svaté čtení krásnými výklady vysvětluje. Summarie Jana Straněnského, Achillesa Berounského, Tomáše Soběslavského výtah svatého evangelium i epištoly se spasitelným naučením představuje. Výklad na Jesusa Siracha Jana Straněnského k všelikým ctnostem vzbuzuje a od všelikých neřestí čtenáře odluzuje. Jakub Petrozelinus, Blažej Borovský svou řeč důkladně písmem svatým potvrzuje. Jiřík Jakobeus Dačický všemu dobrému v svém Rozmlouvání vyučuje. Martin Philadelphus, Jan Mathesius vtipným podobenstvím a svědectvím svatých otců své věci jadrně vyvádí. To vše má býti zlé? to vše od ďábla pochází? Tomu nevěřím. Tak krásného čtení se zbaviti, je spáliti mám? Toho učiniti nemohu.“

„Farář“: „Znamenám, že vy, příteli, kvapně knihu každou dle prvního pohležení soudíte, a jak v ní jeden neb druhý list dle vašeho zdání pobožný seznáte, ihned knihu tu pérem Ducha sv. sepsanou býti věříte. V tom nejináč se mámíte, jako kdyby někdo, jak zahlédne skořepinu mořskou, ihned, že perlovou matku v ní nalezl, se těšil a honosil. ‚Knihy‘, dí učený Theofil Raynaud, ‚jsou tak říkaje rozumné skořepiny mořské; některé z nich jasností nebeskou zastíněné, drahé perly rodí, jiné pak místo perly škodlivým hnisem a hnojem, ač zevnitř od perlových matek se nerozeznávají, jsou naplněné. První vyobrazují knihy dobré, nebeským dotknutím počaté, čistým a vzácným zbožím naplněné: druhé pak skořepiny slušně přirovnávají se zlým knihám, z nichž samý lživého vyučování hnis a hnůj velice škodný a nakažlivý se provaluje. Pročež takových knih slušně hroziti se máme.‘ Pročež jak vy *nějakou knihu, zvlášť větší, krásně svázanou, puklami mosaznými a záponami zaopatřenou* spatříte, ať toliko na její titul neb na evangelium neb epištolu neb díl písma sv. představený polovičním okem vzezříte, ihned zdá se vám, že jste drahou perlovou matku z osvícení Ducha sv. k světlu uvedenou nalezli, upokojení žádného nemáte, dokadž jí sobě nezjednáte .... zatím, kdybyste skořepinu rozrazili, kdybyste zápony v knize otevřeli, a ne zběžně, nýbrž bedlivě veskrz a veskrz tu perlovou knihu prohlédli, nalezli byste se zahanbením vlastním, že jste místo drahé perly samý talov a neřád bludného a zlořečeného kacířstva koupili. Co se týče Martina Philadelpha, Havla Žalanského, Jana Spangenbergera, Jana Mathesia, ty jste právě polozavřeným okem přehlížeti musili, neb by se tomu koza zasmála, kdyby kdo jakékoliv spisy a knihy jejich o náboženství za dobré a spravedlivé uznal. Nahlédněte do Summarie Achillesovy na výklad epištolní v neděli Smrtelnou, do všech tří na Zelený čtvrtek, a perly s hnojem kacířským smíchané spatříte. Vyhledejte ve výkladu Jana Straněnského na Jesusa Siracha kapitolu 34., 37., 38., v kázáních Jakuba Petrozelína list 37., 38., 291., 505., v řečích epištolních a nedělních Blažeje Borovského díl druhý list 187., v Diurnálu Dačického list 9., 10., 11., — slibuji: takové perly, jakéž na koňském a dobytčím trhu se smetají, naleznete.“ [1])

[1]) Zlatá dennice, 329—331.

Dále uvádí výrok sv. Řehoře: „Ta jest všech kacířů vlastnosť, že dobré učení s bludným a zlým promichují, aby tak snáze smysl čtenáře neb posluchače omámili, jako kdo koho kotlíkem jedu otráviti míní, svršek kotlíka medem oslazuje“, a dodává: „Kacíři chtíce ubohé duše jedem převráceného učení nakaziti a otráviti, . . . úlisnými slovy k čtení té neb oné knihy zváti budou lačného čtenáře, v knize své nejsladší jméno Ježíš i Maria nastokrát vytlačí, evangelium, písmo svaté ustavičné v paměť uváděti, spasitelná naučení předstírati neopomenou, zatím buď v prostředku, buď při konci žluč, utrých a jed kacířských bludů tak fortelně podstrčí, že ne tak snadno, zvlášť sprostý člověk, med od jedu, dobré čtení od zlého rozezná... Mnohá kacířská kniha, ach, jak krásná jest! Výslovnosť písma svatého, texty, rozličná i dobrá naučení, libí zpěvové, horlivé modlitby k Bohu Otci, ke Kristu Ježíši, rozjímání o umučení Páně, připamatování nebeské radosti a slávy věčné — toť jsou krásní kvítkové pobožnosti; ale medle lístek obraťte, *latet anguis in herba*, v kancionálu Jakuba Kunvaldského list 19., 20., 119., 120. přehlídnete, a hadí i ještěrčí plemeno kacířstva dopadnete. V kancionálu Klimenta Bosáka slovutno-milostné písně se nalézají: Narodil se Kristus Pán, Den Božího narození, Poslán jest archanděl atd. Toť jsou krásní kvítkové vroucnosti křesťanské; obraťte lístek, vyšťárejte hlouběji písně o pokání, o církvi, o těle a krvi Páně, písně obecné: fugite hinc, latet anguis in herba!“ [1])

„*Čtenář*“ namítá: „Proč ale medle máme koukol i pšenici ke hranici odsouditi; v knize mé, *je-li co zcestného proti víře, toho já čísti nebudu*, co dobrého jest, proč bych toho užívati nemohl?“

„*Farář*“ odpovídá: „Byť byste vy se nenakazil (což písemně vám od žádného dáno býti nemůže), nevíte však, komu někdy kniha ta do ruky se dostati může; my umíráme, knihy neumírají, chcete za všecky před trůnem Božím odpovídati, ku kterým někdy zmíchaná kniha po vaší smrti se dostane, pokudž oni z užívání jich nakaženi od víry pravé, od cesty spasení odstoupí a na věky zatraceni budou?“ [2])

Častokráte bylo již Koniášovi slýchati výčitku, *že hubením knih lid český zponenáhla o všecku stravu duševní bude připraven a tím že duševně zakrní a zmalátní.* Námitku tuto klade taktéž ve „Zlaté dennici“ v ústa „čtenářova“, který tam praví: „Jestliže já svou postillu Žalanského neb Výklady Spagenbergera i Summariji Achillesovu i kancionál i všecko ostatní čtení své vám odevzdám, již tedy budu jako pohan, budu pravým neznabohem, neb kdo slovo Boží nezná, ani Boha poznati nemůže. Moji předkové před smrtí svou mne napomínali, abych se staré víry, slova Božího a čtení svatého nespouštěl.“ Na to zní odpověď „farářova“: „Nemíním z vás pohana tvořiti, nýbrž podobné vzbuzuji: *držte se víry staré*, která před sedmnácti sty lety se sv. apoštoly se začala, *ne pak té nové*, která před třemi nebo dvěma sty lety s Husem a Lutherem se vylíhla, *nespouštějte se* čtení svatého, ani slova Božího.“ [3]) „Čtenář“ namítá ještě: Jestliže všecky knihy spálíme, již právě mezi námi a nerozumnými hovady malé

[1]) Tamtéž str. 334—336.
[2]) Tamtéž str. 338.
[3]) Zlatá dennice, 318.

rozeznání bude.“ Na to „farář“: „Opakuji zase, že *žádný dobrých knih na hranici neodsuzuje*. Rozmlouvání naše jest o bludných, zmíchaných, jedem kacířským nakažených knihách. Vím já, že starší vaši neb nekatoličtí bratří vás troštují, abyste se čtení starých nekatolických knih odevzdali, že nebudete jako hovada, že budete aspoň, co zlého jest a dobrého, znáti, — avšak pamatovati máte, že ne jiným troštem úlisný had první rodiče naše podvedl.“ [2])

VI.

Těm, kteří naříkají, že literatura česká a národ náš velikou škodu utrpěl, budiž zde o tehdejších poměrech náboženských a politických v Čechách něco málo připomenuto, z čehož snad poznají nebezpečnosť knih špatných za oné doby. Nestál tu Koniáš jediný, ale bděli a proti špatným knihám jednali katoličtí mužové a vlastenci vůbec, a jednati musili, jinak by země Česká byla pro padla protestantismu, nevěře a prušáctví.

Vzrůstaly jako houby sekty různé, mezi nimiž vynikali odpadlíci požidovštilí — judaizantes, deisté a protestanté; za nimi pak stál voltaerianismus a prušáctví, které se mermomocí do Čech dobývalo a hlavně špatnými knihami přívržence vyhledávalo.

Přistupování k israelitům mělo své příčiny hmotné. Židům se přes některé výminečné zákony vedlo dobře. Když křesťané v tehdejších tureckých, francouzských a pruských válkách po stech a po tisících umírali nebo jako ubozí mrzáci domů se vraceli, když těžkými daněmi, berněmi a robotami utlačeni bývali, uměli se židé ze všeho vybaviti a ze všeho peněz vydělávati. Veřejně se na to naříkalo; ale žid na vojnu přece nešel a doma bohatnul. Ano na tolik se osmělili, že sprostý lid k sobě převáděli, ale bez obřízky. Rabín Mendel z Nového Bydžova převedl Jana Pitu, krejčího z Chudonic, Václava Vacka, ovčáka, Lukáše, Karla a Jiřího Volného, ovčáky, Jana Baura, sedláka se ženou a s dětmi a mnohé podobné lidi, také ženy a vdovy. Úřad se o tom dověděl, a odsoudil Jana Pitu k smrti upálení, Václava Vacka a Ludmilu Baurovou k stětí hlavy; tři bratři Volní dáni na tři leta do žaláře. Na obraze Jana Pity napsán pamětihodný nápis:

„Jan Pita, krejčí, věku svého 45 let, ze vsi Chudonic, přes jehlu chtěje rozuměti, s Písmem se tak zapletl, že se poradiv s židy, do židovského bludu sám upadl, a několik jiných do něho zapletl.“ [1])

Židé pak ode dávna roznášeli a prodávali knihy proti Církvi katolické psané; vozíce zboží své do Čech a do Prahy, skrývali špatné, rouhavé a oplzlé knihy v pytlech u prostřed ovsa neb plátna, úřadové je mnohokráte přistihli. [2]) Z lidu svedeného nenadělali vlastních israelitův či židů věrných, nýbrž dosti jim bylo, že je svedli k rouhání Kristu Pánu, Marii Panně a vůbec k nenávisti proti Církvi katolické.

Rozšířenější nad „israelity“ byla sekta *deistů*, napřed mezi stavy vyššími, pak mezi lidem sprostším; vlastně to byli přívrženci nevěry

[2]) Tamtéž str. 325

[1]) Pamětní kniha v Novém Bydžově.

[2]) Šíře o nich pojednáno v Časopise katolického duch. r. 1875. str. 413. 1876. str. 185. Srov. i níže v tomto pojednání str. 20.

Dále uvádí výrok sv. Řehoře: „Ta jest všech kacířů vl
že dobré učení s bludným a zlým promíchují, aby tak sná
čtenáře neb posluchače omámili, jako kdo koho kotlíkem
víti míní, svršek kotlíka medem oslazuje“, a dodává: „K
ubohé duše jedem převráceného učení nakaziti a otráv
nými slovy k čtení té neb oné knihy zváti budou l
v knize své nejsladší jméno Ježíš i Maria nastokrát
lium, písmo svaté ustavičně v paměť uváděti,
předstírati neopomenou, zatím buď v prostředku,
utrých a jed kacířských bludů tak fortelně pods
zvlášť sprostý člověk, med od jedu, dobré čt
Mnohá kacířská kniha, ach, jak krásná jest
tého, texty, rozličná i dobrá naučení, líbí
k Bohu Otci, ke Kristu Ježíši, rozjímání
tování nebeské radosti a slávy věčné
pobožnosti; ale medle lístek obraťte
cionálu Jakuba Kunvaldského list
a hadí i ještěrčí plemeno kacířstv
menta Bosáka slovutno-milostné
Pán, Den Božího narození, Posl
kvítkové vroucnosti křesťansk
písně o pokání, o církvi, o
hinc, latet anguis in herba

„Čtenář“ namítá:
hranici odsouditi; v kn
čísti nebudu, co dobr

„Farář“ odpo
vám od žádného
ta do ruky se d
za všecky před
kniha po vaší
od víry pr
budou?“ [2])

Ča
lid čes
dušev
den
stil
i

…antismu k tom
…pruský král Fridric
…země jeho jsou válkan
…dědiny ležely ladem. Př
…vzíti? do tamních piščin nikd
…se stránkou náboženskou, obrát
…ostval poddaný lid k nespokojenos
…nými slovy je vyvábil do Prus. Ale Soln
…dosti, a z těch, kteří přišli, mnozí utíkal
…bylo nakládáno; ohlédl se tedy opatrný vlád
…oravských a českých. Své zrádné jednatele p
…stouzeli vládu Habsburků a lid vylákali d
…uské. Zrádná agitace šířila veliké množství kni
…byly to tak zvané „berlínky“, „špalíčky“, „postilly
…jaké traktáty. Někteří „verbířové“ byli při tom z
…trestáni, jako Hynek Reiner (či Reindl) odprave
…dne 29. ledna 1737. a Václav Bořek r. 174
…se tolik nestoudně, že až prorokovali, že pr
…Čech přijde a protestantům vrch nad katolíky zjedn
…tím způsobem jednalo s lidem poddaným, zavádě
…zednářské lože; v Praze, jak svrchu řečeno, asi o
…jedna z loží „zu den drei gekrönten Sternen,“ se dala ro
…dráhu *pruskou*, druhá chtěla zůstati rakouskou, třetí v
…velmistrem lože pruskofilské byl zrádce hr. Paradies. V
…pak bylo více loží; jedna pak „zu den drei Kanonen“
…jala tak zrádně, že si za velmistra zvolila hraběte Hodice, kter
…třech nedělích přeběhl k Prušákům, kde převzal velení jedno
…pluku husarů proti Habsburkům. Když pak Fridrich II. vyvst
…první nespravedlivé válce proti Marii Teresii, a spojencové jeh
…Bavoři, Sasi a Francouzi r. 1741. vtrhli do Čech, přidalo se neměn

[1]) Leipziger Freimaurer-Zeitung 1872. č. 16.

[2]) Je-li jméno správně psáno, nevíme; tak jej jmenuje Neut, la Fran
Maçonnerie I. 391.

Voltairianské. Voltairovy knihy a jiné podobné, anglické, francouzské a německé šířily se po Čechách k takovému pohoršení čtenářův učených i neučených, že se zželelo toho mužům bohabojným, kněžím i laikům, kteří pokládali takové knihy za věc velice záhubnou. Mnozí z obecného lidu ani nevěděli, co vlastně „deismus“ jest, ale stačilo jim, když se vychloubati mohli, že mají „náboženství velkých pánů.“

Deismus vyšších tříd spleten býval se svobodným zednářstvem, jež se od r. 1727. v Praze a po Čechách vůbec šířilo, a — co zamlčeti nesluší — prušáctví proti domu habsburskému pomáhalo.

Knihy zednářské velebily vládu pruskou, která prý jim od r. 1738. prokázala služby neocenitelné, jelikož prý 1. zednářstvo děkuje hlavně Hohenzollernům své zavedení a rozšíření v Německu, a 2. že Hohenzollernové, kteří k maçonerii přistoupili, prokázali se býti pravými a zdárnými zednáři.[1]) Zednář br. Selasinski[2]) jistí, že mezi všemi mocnostmi jest jediná monarchie pruská a papežství, které vůči Franc-maçonům udržely chování veskrz důsledné, ač na vzájem protivné; Prusko je chránilo, papežství kazilo.

Prušáctví užilo spolků zednářských a protestantismu k tomu, aby se dobylo do království Českého. Když se pruský král Fridrich Vilém I. r. 1713. uvázal u vládu, shledal že země jeho jsou válkami a morovou ranou vyhubeny. Prostranné dědiny ležely ladem. Přál si pracovitých obyvatel; ale odkud je vzíti? do tamních pisčin nikdo chuti neměl. Chytrý král se vytasil se stránkou náboženskou, obrátil se předně na Solnohrady, poštval poddaný lid k nespokojenosti s vládou katolickou a pěknými slovy je vyvábil do Prus. Ale Solnohradských nepřicházelo dosti, a z těch, kteří přišli, mnozí utíkali, protože s nimi nelidsky bylo nakládáno; ohlédl se tedy opatrný vládce po zemích slezských, moravských a českých. Své zrádné jednatele posýlal do Čech, aby zostouzeli vládu Habsburkův a lid vylákali do evangelické země pruské. Zrádná agitace šířila veliké množství knih, brožur a pamfletů; byly to tak zvané „berlínky“, „špalíčky“, „postilly“, „kancionály“ a všelijaké traktáty. Někteří „verbířové“ byli při tom zatknuti a na hrdle trestáni, jako Hynek Reiner (či Reindl) odpraven v Hradci Králové dne 29. ledna 1737. a Václav Bořek r. 1741. Lákání provádělo se tolik nestoudně, že až prorokovali, že prý nový král do Čech přijde a protestantům vrch nad katolíky zjedná.

Když se tím způsobem jednalo s lidem poddaným, zaváděli mezi šlechtou zednářské lože; v Praze, jak svrchu řečeno, asi od r. 1727. Jedna z loží „zu den drei gekrönten Sternen,“ se dala rozhodně na dráhu *pruskou*, druhá chtěla zůstati rakouskou, třetí vyčkávala; velmistrem lože pruskofilské byl zrádce hr. Paradies. Ve Vídni pak bylo více loží; jedna pak „zu den drei Kanonen“ si počínala tak zrádně, že si za velmistra zvolila hraběte Hodice, který ve třech nedělích přeběhl k Prušákům, kde převzal velení jednoho pluku husarů proti Habsburkům. Když pak Fridrich II. vyvstal k první nespravedlivé válce proti Marii Teresii, a spojencové jeho Bavoři, Sasi a Francouzi r. 1741. vtrhli do Čech, přidalo se neméně

[1]) Leipziger Freimaurer-Zeitung 1872. č. 16.

[2]) Je-li jméno správně psáno, nevíme; tak jej jmenuje Neut, la Franc-Maçonerie I. 391.

než 400 pánů českých k nepříteli; mezi nimi byl bohužel sám arcibiskup Manderscheid. [1])

To jsou fakta historická. K takovému bouření nemlčeli úřadové ani duchovní, ani světští, ač tajiti nesluší, že právě za té doby ustávala bývalá přátelská shoda obojí vrchnosti. Tuto shodu byl svého času (r. 1627.) navrhl jesuita P. Lamormaini v tento rozum: „Vaše cís. král. Milost s jinými pány světskými není zavázána vyučovati nekatolíky článkům víry, vyvraceti domněnky heretické. To není osobním úkolem a povinností krále, knížete a pána, nýbrž jest osobním úkolem a úřadem biskupův, prelátův a farářův, kteří úřadem svým jsou patres et pastores animarum, otcové a pastýřové duší a mají závazek, otcovsky a v duchu mírnosti přiváděti bludné a neduživé ovce do ovčince a hojit je, a pásti všecky ovce sobě svěřené pastvou slova Božího a sv. Svátostmi a krotiti je pokutami v Církvi obvyklými. Ale světská vrchnost musí spolu zakročovati a to ve jménu krále, nikoli ve jménu arcibiskupa z příčin mnohonásobných; totiž 1. že rozkolníci bývají v bludu svém zatvrzelí, též pyšní a rozum svůj kladou nad výroky Církve katolické, nad výroky pastýřův a doktorův, tak že toliko bázní mohou donuceni býti, aby poslouchali Církve katolické a vyjednávali s kněžími pravověrnými; 2. jelikož rozkolníci se krále bojí, poslechnou ho; arcibiskupa se nebojí, a byť jim pohrozil, povrhnou jím; 3. že Bůh i příroda začínají s nedokonalým a postupují k dokonalému, napřed jest bázeň, a strach, potom láska a milování pravdy.“ [2])

Tato shoda trvala po celých 100 let; až pak císař Karel VI. oblíbil sobě samovládní způsob francouzského krále Ludvíka XIV. a potahoval soudy a pokuty kacířů k úřadům světským, a přes všecken rázný odpor pražského arcibiskupa hr. Khuenburga vydal svou pragmatiku s přísnými pokutami na bludaře a na ty, kteří bludařské knihy tisknou neb rozšiřují. „Kdo se ponejprv provinní činem kacířským, bude královským apellačním soudem trestán obecnou prací jednoroční, kdo po druhé, odsouzen bude na dva neb tři roky, nenapraví-li se, bude ze země vypovězen. Kdo se v té obecné práci napraví a k náboženství katolickému vrátí, má býti propuštěn; avšak kdyby opět padl, je-li muž, bude poslán na galleje, je-li žena, bude vymrskána a na věčné časy vypovězena. Predikanté a svůdcové budou na hrdle trestáni, kdo podloudně přiveze kacířské knihy do země, mečem má odpraven býti.“ [3])

Katolickým kněžím nezbývalo, než opatrně tuto přísnost mírniti, tím že postižené knihy bludařské lidu odnímali, a pokud jim peníze stačily, dobrými knihami nahražovali.

Z dobrých tedy důvodův a s čistým úmyslem pracoval Koniáš k tomu, aby byla z rukou lidu vzata četba záhubná. A činil to celkem opatrně a obezřetně. *Dobrých knih neničil nikdy*, nýbrž svědomitě jich šetřil. *Knihy polepšitelné* s velikou pílí a bedlivostí, ode-

[1]) Obšírněji o tom pojednáno v Časopisu katol. Duchovenstva r. 1878. str. 21—38.

[2] Memoriale P. Lamormaini ad imperatorem Ferdinandum II. v archivu ministeria vyučování ve Vídni; opis také ve zdejším archivu zemském.

[3]) Sborník historického kroužku seš. I.: P. Jos. Svobody: Rozbor knihy: Reformace katolická v království českém str. 114. Pragmatika Karla VI. jakož i výnosy Marie Teresie z r. 1749. a 1770. jsou vytištěny v „Indexu libr. proh.“ z r. 1770.

píraje sobě spánku, i v noci *opravoval* a často na začátku nebo na konci knihy poznamenal, že censuru vykonal.[1]) Ano i *knih zcela špatných* — pokud možno bylo — šetřil a je k budoucímu užívání vědeckému do knihoven jesuitských ukládal. Sám bibliothekář *Hanuš* svědčí: „shledáváme, *že všechny vzácnější knihy Koniášem stíhané se zachovaly*, a že jich tedy, jakož po válkách husitských a po restaurací Ferdinandem II. zavedené již velmi řídké byly, velmi málo pálil, ba, hojně ve knihovnách jesuitských uchoval.“ [2])

Počet knih Koniášem zničených byl nad míru nadsazován, a dovoláváno se při tom svědectví chvalořeči (elogia), jež po smrti Koniášově napsal jeden z jeho řeholních spolubratrův. Správného znění elogia však nikdo neznal, poněvadž se v Praze vůbec nenalézalo již od dob Pelzlových, a marně po něm bylo pátráno. Pelzel sice praví, že ho užil a tvrdí: „Sein Biograph, ein Jesuit, versichert, dass Koniasch an dergleichen Bücher *über sechzig tausend* Bände verbrannt habe“, a cituje pod čarou slova elogia: „Eorum ultra sexaginta facile millia Vulcano dedit in praedam.“ *Slov těch však v authentickém znění elogia vůbec nenalézáme.* Pelzl citoval buď jen po paměti, anebo pouze z doslechu. V pravém elogiu, kteréž nyní jest v řádovém archivu Římském, a jehož věrný opis máme, čteme o Koniášovi: „qui plura cum eo lustra paribus studiis consumpserunt, *ultra* **triginta** *codicum venenatorum millia* numerant sola ejus industria conquisitorum manuque ejus flammis injectorum, quibus salubriores alios suâ interim Minervâ compositos magnoque sumptu proelo commissos ultro substituebat,“ t. j. že Koniáš více než 30 tisíc knih vlastní rukou do ohně vmetal, za ně však že knihy dobré, jež sepsal a velikým nákladem *vydal, rozdal.* Pelzel tudíž počet v elogiu udaný o své újmě zdvojnásobil!

Ovšem i 30 tisíc jest počet značný. Dlužno však uvážiti, že v tom zahrnuty jsou četné výtisky jedné a téže špatné knihy. Na základě „Klíče“ Koniášova určiti lze počet knih zapovídaných, jakož i jejich jakosť. Učinili jsme tak obšírněji ve „Vlasti“ ročníku VI. str. 481.—490., kamž lask. čtenáře odkazujeme. Zde jen krátce opakujeme, že do roku 1750. vyšlo dle Jungmannovy „Historie literatury české“ celkem 3614 českých knih, z nichž dle „Indexu bohemicorum libr. proh.“, jenž jest rozmnoženým vydáním Koniášova „Klíče“ a vydán byl r. 1770., mělo býti zničeno 1233, opraveno 130. Tedy toliko *třetina* českých knih tiskem do roku 1750. vůbec vyšlých ocitla se na indexu. A z těchto 1363 spisů jest 1158 obsahu *náboženského.* Z jiných oborů vědeckých vyšlo do té doby 1075 knih, z nichž toliko 132 naprosto zapovězeno bylo a 73 opraveno býti mělo. Počítáme-li, že každé z oněch 1233 knih zničil Koniáš průměrně 25 výtisků, obdržíme snadno sumu 30.000. Však ani toho není potřebí, poněvadž v těchto 30ti tisících nejsou zahrnuty toliko knihy české, nýbrž i cizojazyčné. Koniáš totiž v 2. vydání svého „Klíče“ zaznamenává kromě knih českých také *890 knih německých, 263 latinských a 77 francouzských*, které zničeny býti mají. Zbude tudíž na knihy české z třiceti tisíc toliko *polovina*.

[1]) Památky archeol. 1866. str. 227. — Pelzel, Jesuiten: „Er hat auch einige tausend böhm. Bücher mit eigener Hand corrigirt und die ihm anstösszigen Stellen mit Dinte verlöscht.“

[2]) Časopis česk. musea 1863. str. 194.

Nejnověji byl Koniáš ke všemu také obviněn, že byl i velikým škůdcem literatury — *německé!* Snažilť se totiž nedávno p. *R. Wolkan* ve spise *„Böhmens Antheil an der deutschen Litteratur des XVI. Jahrhunderts“* [1]) dokázati, že Němci v Čechách měli v XVI. stol. hojnou literaturu, i sestavil s pílí jinak všeho uznání hodnou všecky spisy německé, které ve století tom v Čechách sepsány byly. Do r. 1599. napočítal jich 401. Aby počtu na pohled tak značného dosáhl, čítal různá vydání téže knihy za díla samostatná, ano i pochybná vydání opatřil zvláštními čísly (srovn. č. 159., 292. a 484.). Kdyby byl býval chytrého prostředku toho neužil, byl by mohl zaznamenati všeho všudy toliko 263 čísel, kdežto naproti tomu českých spisů v letech 1500—1599 vydáno: 1659. Nebyl tudíž podíl Němců v Čechách osídlených ve stol. XVI. v literatuře vůbec a v německé zvláště příliš veliký; jest holá nepravda, praví-li Wolkan: „Die deutsche Litteratur Böhmens in dieser Zeit ist so mannigfaltig, wie die irgend eines anderen Gebietes... So sehen wir überall reiches Leben auf dem Gebiete der Litteratur und den unmittelbaren Zusammenhang mit dem grossen deutschen Stammlande.“ Než dle všeho nebyl ani p. Wolkan sám příliš pevně přesvědčen o pravdě svého tvrzení, neboť, aby omluvil skutečnou — přese všecku zdánlivou bohatosť — chudobu svého seznamu, dí, že nechce a nemůže činiti nároků na *úplnosť* a svaluje vinu toho mezi jiným na — *Koniáše!* „Was die Deutschen Böhmens“, dí Wolkan do slova, „an litterarischen Werken im 16. Jhd. geschaffen, würde man vergebens in Böhmen selbst suchen; es hat sich über die ganze Welt zerstreut... Mit wenigen Ausnahmen ist das gesammte geistige Schaffen dieses Jahrhunderts durchweht und umhaucht vom Geiste des Protestantismus, und die Gegenreformation des darauf folgenden strebte mit allen Mitteln darnach, jede Spur reformatorischer Wirkung hier zu vernichten... Der Jesuit A. Konias soll, wie sein Biograph rühmend erwähnt, mehr denn 60.000 ihm verdächtiger Bücher verbrannt haben atd.“ [2]) Kdyby byl p. Wolkan nahlédl do Koniášova Klíče, jehož ostatně i jako pomůcky bibliografické ku práci své dobře mohl užíti, byl by shledal, že z německých knih v XVI. století v Čechách vydaných zaznamenal Koniáš toliko sedmnáct. Koniáš tudíž chudobou německé literatury století XVI. v Čechách věru nikterak není vinen. —

Že činnosť Koniášova nebyla české literatuře tolik na škodu, jak obyčejně byla líčena, ukázal sice zmíněný již bibliotékář Hanuš v Časopise musejním a ve Slovníce Naučném. Tu však chtěje Koniáše omluviti, praví o něm, že byl to více horlivec nerozumný nežli zlomyslník“ [3]); tím však mu ukřivdil nemálo. Nebylť Koniáš „horlivec *nerozumný*“, činilť zajisté vše po náležité úvaze s dobrým rozmyslem, jak jsme ze spisů jeho již byli dokázali. Horlivým byl ovšem, byla to však horlivosť ku spáse duší se nesoucí.

[1]) Prag, A. 1890.

[2]) „Böhm. Antheil“ pag VI.

[3]) Slovník Naučný IV. 786. — J. Srb (Debrnov) nazval Koniáše „pověstným *potřeštencem*“! (Dějiny hudby v Čechách a na Mor., V Praze 1891. str. 28) — Básník *Sv. Čech* v básni *„Sen Koniášův“* (ve sbírce „Nové písně“ 1888.) líčí, kterak Koniášovi těžké muky posmrtné snášeti jest za to, že hubil české knihy, z nichž prý nebude vybaven dříve, až každé myšlénkové zrnko spálených knih zplodí zlatý klas, a za knihy zničené vlasti, sterá náhrada se dostane.

Jesuité Žirečtí sobě stěžovali na nesnesitelné výsměchy a urážky, kterými je Sporck pronásleduje. Bylo dále naň žalováno, že má lutherány ve svých službách a že predikanty k tajným bohoslužbám u sebe přechovává,[1] že chce almužnou lid získati a rebelii způsobiti.

Nezbylo, než přísně proti tomu zakročiti. Roku 1729. zavedeno bylo vyšetřování, které vedl sám biskup Královéhradecký. Dne 26. července, v den sv. Anny, byla provedena prohlídka na zámku Kukusském. Toho dne po půlnoci obsadil oddíl kyrysníků v největší tichosti okolí zámku. Do zámku odebrali se okresní hejtman Voračický, rytmistr, poddůstojník a důstojník pluku Caraffova a dva komisaři rytířského stavu, a vykonali prohlídku, při níž 36 skříní knih bylo zapečetěno a odvezeno. Že by Koniáš sám osobně prohlídky se súčastnil, jak posud se za to mělo, nesrovnává se s pravdou. Sporck sám v četných svých memoriálech tuto prohlídku vyličuje, nikde však o Koniášovi zmínky nečiní.

Koniáš zabavené knihy Sporckovy prohlížel v Králové Hradci, kamž byly dopraveny.

V listopadu téhož roku prohledán palác v Praze a zámek v Konojedech, při čemž byly mnohé knihy zabaveny, četné posměšné obrazy a satyrické verše zabíleny, hanlivé sochy odstraněny. S kazatelen napomenut byl lid, aby knihy, které Sporck rozdal, navrátil.

Na základě provedeného vyšetřování podal 9. února 1730. král. fiskál na Sporcka žalobu pro kacířství a rozšiřování jeho, pro rouhání svatým a pro rozšiřování hanopisů.

Tím nebyl Sporck z počátku v zatvrzelosti své zviklán, ano odvážil se jako na odvetu vydati tištěný spis, v němž tíhu obžaloby chce oslabiti ne vážnými důvody, nýbrž jizlivostí a planými sofismaty.[2] Dí v něm, že prý jen několik knih luteránských u něho se nalezlo, a že jen s několika luteránskými osobami rozmlouval a sobě dopisoval. Tuť by prý mohl také někdo souditi, že jest pohanem, vždyť prý má Ovidia a jiné klassiky ve své knihovně. Nadto prý „nicht zu gedencket, dass die vermöge öffentlicher Friedens-Schlüsse im heil. Röm. Reich, worunter ja Böhmen auch gehöret, *tolerirte drey Religions, nicht vor ketzerisch gehalten werden dürfen*“ — odvolává se tu Sporck na augspurský mír z r. 1555., potvrzený mírem Westfálským! Připouští dále, že s nekatolíky obcoval a rozmlouval, to prý však je v lázních nevyhnutelno. Spisy pak, jimiž jiní uražených se cítí, prý nejsou hanlivé, nýbrž toliko satyrické, a ty prý nevydával on sám, nýbrž od jiných mu byly posýlány. Co pak se týče soch, tu prý žalobníci z komára dělají velblouda.

Zdá se však, že Sporck přece brzy značně zkrotl. Vysvítá to hlavně z memoriálu, který císaři podal a v němž se dosti otevřeně k vině své přiznává. „Nun ist zwar nicht ohne,“ praví, „dass unter dieser so grossen Anzahl, nebst ein so anderen Miscellaneis u. Satyren, sich etliche *Bücher befinden, die da an evangelischen Oertern gedruckt* und auch von diesen Religions-Verwandten componiret worden; wohl erwogen aber diese lediglich zu meiner Privat-Lectur

---

[1]) „Dass dieser Herr ein Ketzer seye. Pasquillen ausstreuete u. Praedicanten zum heimlichen Gottesdienst bei sich verborgen hielte . . .“

[2]) Umpartheyische Species facti, die gegen Ihre Excellenz, den Herrn Frantz Anton Grafen von Sporck in puncto haereseos eiusque disseminationis, blasphemiae contra sanctos in Königreich Böheim angestellte Klage betreffend.

in meiner Bibliothek verschlossen aufbehalten, jene hingegen *zum Abbruch unseres Römisch-Catholisch u. allein seligmachenden Glaubens* nicht an meine oder andere hier-ländige Unterthanen, sondern nur allein an Fremde u. solche *ausgetheilt* worden, welche einer andern Religion zugethan waren."

Vypravování některých životopisců, [1]) že byl Sporck po sedmiletém vyšetřování uznán r. 1736 za nevinna, a že ho žalobníci jeho musili veřejně v Kukusu odprositi, nezakládá se na pravdě. Za to se přihodilo v témž asi čase něco, o čemž sice máme zprávy zcela spolehlivé [2]), co však vůbec zamlčováno bývá.

Kdysi byl Sporck — buď ze zvědavosti, buď náhodou — přítomen kázání, které měl P. Koniáš o pokání. Z počátku naslouchal bezpochyby s nemalým odporem slovům svého domnělého nepřítele, čím déle však sledoval nadšenou řeč horlivého missionáře, tím více vytrácela se z jeho srdce nenávisť, kterou tak dlouho byl v něm živil, a měnila se v obdiv, ano v přátelskou náklonnosť. Poznalť zajisté, že Koniášovi křivdil, porozuměl, že prostý missionář větších zásluh sobě získává svojí skromností, nežli on svojí pýchou, že nepoměrně více dobrého a to v malé chvíli způsobí živé jeho slovo, nežli kterákoliv kniha jím vydaná za drahný čas a nabyl přesvědčení, že Koniáš nevyhledává ničeho, nežli česť a slávu Boží a spásu svých bližních.

Od toho okamžiku stala se se Sporckem změna veliká. Ještě téhož dne s Koniášem osobně se smířil a jemu pak častěji i značné peníze na vydávání dobrých knih poskytoval. Brzy potom pozval si Sporck (roku 1736.) několik kněží z tovaryšstva Ježíšova do Kukusu, aby tam konali pro jeho poddané sv. missii. Nával lidu byl ohromný. Sporck sám denně byl přítomen kázáním výmluvných missionářů, kteří ku pokání vybízeli. Jednomu z missionářů — nevíme, byl-li to P. Koniáš — odevzdal na znamení své úcty a svého uznání jakožto dovednému „lovci duší" odznak svého řádu Svato-Hubertského. Zároveň zplnomocnil missionáře, aby poddaným jeho, kteří svědomí své snad obtížili nějakou krádeží z jeho majetku, rozhřešení dávali bez závazku povinné jinak náhrady.

A v novém, lepším způsobu života vytrval Sporck až do konce. Říkával často: „Před časy míval jsem zálibu v lovu a v hudbě, nyní však nic mne tak netěší jako dobré svědomí a zdraví tělesné." Jindy uznal ochotně sám, že do knih od něho vydaných vtroušeny byly škodlivé výroky a bludná učení. Dal se zapsati do družiny mariánské, jíž odkázal 300 zlatých. Přebývaje na zámku svém Lysé, dojížděl častěji do blízké St. Boleslavě, kde s celým komonstvem přistupoval k sv. zpovědi a ke stolu Páně.

---

[1]) Abbild. II. 125, Sl. Nauč. VIII. 905.

[2]) Čerpány jsou z *Elogia* P. Koniáše a z pohřebního kázání: Trauervolle Liebs Thränen der betrübten Armuth, in einer Trauer-Rede über den schmertzlichen Hintritt des in Gott verschiedenen Vatter der Armen, Ihro Excellenz des Hoch- und Wohlgebohrnen Herrn Herrn Francisci Antonii des heil. Röm. Raichs Grafen von Sporck, drei Röm. Kais. Majestäten Kammerern, würcklich geheimen Rath und Königl. Statthaltern in Böheimb, Herrn auf Lissa, Gradlitz, Konnogedt etc. In der dreitägigen zu Lissa gehaltenen Leichbegängnusz den 5. Mai anno 1738. vorgestellet von dem A. R. Patre Adamo *Wels*, Soc. Jesu, Sontags-Prediger in der Residentz Schurtz. Gedruckt zu Prag, bei Johann Norbert Fitzky, auf dem Bergstein. 11 listů in 4°. — Obojí bylo pisateli tohoto pojednání vdp. P. Svobodou laskavě zapůjčeno.

Když pak upadl v těžkou nemoc, snášel ji s oddaností v pravdě křesťanskou. A z této nemoci nepovstal více. Tuše, že dnové života jeho jsou již sečteni, povolal k sobě kněze z řádu Augustina, aby se skroušenou zpovědí s uraženým Bohem smířil. S největší pokorou jal se sám na sebe viny své žalovati, počínaje od dětství svého. Když po čtvrt hodině sám již s těží mluviti mohl, žádal zpovědníka, aby jej otázkami na různé hříchy upamatoval Téměř celou hodinu trvala tato zpověď. Když mu pak kněz uděloval poslední pomazání, tu hrabě sám vztáhl k němu svoje ruce. S dětinnou přítulností líbal obraz Matky Boží . . . Pak žádal, aby mu podána byla částka sv. kříže, kterouž byl obdržel před časem od jistého kněze z Tov. Ježíšova

„A když se poslední hodinka přiblížila,“ pravil pohřební kazatel, „spočíval hrabě na loži svém s takovým klidem, s takovou trpělivostí a odevzdaností, jakoby po těžké práci k odpočinku byl zavolán . . . Všecky zevnější známky a posuňky skonávajícího hraběte dávaly na jevo, že umíral s nebeskou důvěrou a se sladkým klidem duševním“. [1])

VIII.

Mezi lidem obecným setkával se Koniáš taktéž zřídka jen s ochotnou poslušností, daleko častěji však s odporem a zatvrzelostí.

Díky a vděčnosť za své působení klidil vůbec velice zřídka. Jen o jediném případě takovém dočítáme se ve „Zlaté dennici“, kde se o něm Koniáš zmiňuje takto: „Mně jakýsi před rokem sprostý měšťan velice děkoval, když jsem postillu Spangenbergerovu z domu jeho odnesl, dokládaje, že pokud ji měl, žádného požehnání v práci své řezbářské neměl, jakoby dům jeho zabedněný byl, žádný nic nekupoval, ani díla nedovážel; v tom okamžení pak, jak jest mně zlou postillu, kterou (že obrazy umučení Božího v ní viděl) z nevědomosti za dobrou měl, odvedl, ihned pobožní kupci do domu vkročili a pro obec svou dřevěná Boží muka smlouvali a kupovali“. [2])

Za to tím častěji setkával se s tuhým odporem.

„Když s poručením duchovní i světské vrchnosti“ — praví Koniáš — „kacířské knihy se zapovídají, pohledávají, sbírají, kazí a pálí: horší se obyčejně čtenářové, směle se obořují řkouce: ‚Co jest to? Pastýři naši, Kristovi náměstkové přestupují ustanovení našich starších? Zákon, Písmo svaté, slovo Boží, dobré a spasitelné knihy, krásné výklady, postilly, kancionaly, modlitby křesťanské na hromadu kvaltem nám odnímají, takové potupně i veřejně pálí! Proč to? Co jest to? Proč že nás zbavují rozmilého dědictví našich rodičů? Naši předkové byli dobří křesťané, proč nám kněži zapovídají takové knihy, jichž předkové naši užívali? Není to jistě příkladná věc: chvalitebné obyčeje a ustanovení starších svých rušiti a kaziti.‘

[1]) V pamětní knize fary Lysské zaznamenáno jest úmrtí Sporckovo slovy těmito: „Anno 1738 30. Martii hora media nona matutina, dominica Palmarum, obiit Lissae omnibus sacramentis tribus provisus, nempe sacra Poenitentia, sacra Synaxi et extrema unctione, quam motu proprio petiit, Illustrissimus et Excelltiss. D. D. Franciscus Antonius S. R. I. Comes de Sporck.“

[2]) Zlatá dennice 437.

Takovým vysokomyslným a neústupným písmákům zacpati se mohou ústa odpovědí Kristovou, kterou on nemoudrou opovážlivost zákoníkův zarazil, když řekl: Všeliké štípení, jehož neštípil otec nebeský, vykořeněno bude.“ [1])

Někteří, jimž z knih závadné listy vytrhány byly, dovedli ztrátu brzy nahraditi, pročež Koniáš radí, aby takové knihy celé lidu odnímány byly, nebot prý „zkušenost bolestně nás vyučuje, at se některému čtenáři z bludné knihy list toliko bludný vytrhne, a kniha taková zanechá; v brzkém čase od jiného sobě rovného takovou knihu si vydluží a bludný vytržený list zase, s nebezpečenstvím škodného nakažení, do knihy vpíše.“ [2])

„Jiní lakomstvím zaslepení, poznávajíce, že bludné knihy své s dobrým svědomím zachovati nemohou, aby papírového pokladu se škodou svou nepozbyli, jak a kde mohou, lidem zvlášť již prv nakaženým je rozprodávají“. [3])

Říkávají prý: „Knihy mé za mnoho peněz stojí, at je duchovnímu odevzdám, přijdu o všecko, neobstojí, nenavrátí se ke mně ani jedna. Zatím za svého Slovaciusa dostati mohu 5 neb 6 rýnských, za Žalanského nemnoho méněji. Postilla Husova a Špangenbergerova za dukát se platívá. Tvrdý tolar za veliký Sirach utržím, za summarie a kancionaly několik strychů obilí získám.“ Ano, takovíto lidé obviňovali ze zlomyslnosti missionáře, že prý knihy na jednom místě odňaté zase jinde prodávají; missionářům však naopak byly častokráte zabavené knihy kradeny, poněvadž bylo za ně dobře placeno. I nevěděli si mnozí missionáři jiné rady, leč zabavené knihy veřejně před očima lidu páliti. [4])

V kraji královéhradeckém, prý „jistý člověk raději do rybníka skočil a hanebně sobě zoufal, nežli by duchovnímu správci bludné knihy odvedl.“ [5])

K odporu byli prý lidé podněcováni. „Žitaváci neb husitští písmákové,“ praví Koniáš, „namlouvali jim, aby knih od sebe ne dávali, aby je kryli, zapírali, aby z nich pokradmu, pokoutně výklady čítali nebo poslouchali, že v nich Krista poznají i naleznou.“ [6]) A dělo se tak skutečně, neboť prý lidé „knihy, které chtí, (duchovním správcům) ukazují, a které nechtějí, sem i tam zanášejí a ukrývají, dobré a spravedlivé knihy, které jen na oko, pro křtalt v domě mají, přednášejí. Žitavské a kacířské do skrejší zahrabávají“ [7]), a pak prý „duchovnímu nestydatě a opovážlivě předvrhují: ‚Hledejte, hledejte, kde chcete‘, jakoby řekli: hledejte, kde knihy přeschované jsou?“ [8])

Kde bývaly knihy obyčejně skrývány, dovídáme se ze slov následujících: „Kdyby skrýše a sklepy, truhly a almary, kdyby komory a špýchary mluviti mohly, ukázaly by nám několik dílů pikhardských zapověděných biblí. Kdyby se všecky došky rozpadnouti měly, vy-

[1]) Zlatá dennice 704.
[2]) Klíč (2. vyd.) XCI.
[3]) Klíč (2. vyd.) VI.
[4]) Zpráva o tom z r. 1735. Viz Rezek o. c. str. 71.
[5]) Choti beránkova 14.
[6]) Zlatá dennice 443.
[7]) Choti beránkova 373.
[8]) Choti ber. 375.

padly by z nich postilly jednoty bratrské. Ještě v jarmarách se skrývá katechismus jednoty bratrské, modlitby i písně Žitavské, Trnavské i Drážďanské.“ [1])

Neústupnosti takové diví se Koniáš, řka: „tomu se v naší vlasti dosti vynadiviti nemohu, kterak mnozí s nebezpečenstvím těžkého časného trestu, škody statku ano i života svého, s patrným uražením velebnosti Božské, lživě a podvodně víru a knihy své krejí, zapírají, a v ustavičném strachu a nepokoji ve bludné a k zahynutí věčnému zavádějící víře živi jsou, ježto by mohli v jisté a bezpečné, slovem Božím utvrzené církvi v pokoji statečku svého beze všeho strachu požívati a živi býti.“ [2])

A proti neústupnosti a zlobě ozbrojil se Koniáš rovněž skalopevnou vytrvalostí a vzornou trpělivostí. Jest to patrno ze příhod, které jej potkaly, a o nichž nám elogium vypravuje. Jedenkráte odňal Koniáš jistému husitovi velikou knihu, plnou bludův; když však z domu odcházel, obořil se naň majetník knihy a s velikým hněvem a s mnohými hrozbami žádal knihu zpět. Odepřel to Koniáš, tu rozzuřený sektář uchopil sekeru a s velikou silou se jí rozehnal po jeho hlavě; když však Koniáš nejsvětější jména Ježíš a Maria vzýval, tu útočník jako bleskem zasazen, odhodiv sekeru, k nohám se mu vrhl, a pro zamýšlený zločin snažně za odpuštění prosil. — Jindy dověděv se Koniáš, že v jakémsi mlýně v Královéhradecku jsou zapověděné knihy uschovány, neprodleně se tam odebral a po dlouhém pátrání konečně skrýši nalezl. Avšak mlynář nedopustil, aby ji prohledával, nechce-li býti na místě zabit. Než, hrozbami nijak nejsa zastrašen, pokračoval Koniáš ve své práci, vyňal ze skrýše knihy, a jakkoliv již již na hlavu jeho smrtící rána sekerou dopadnouti měla, s pomocí Boží přece bez pohromy vyvázl. —

Když jednou v téže končině podezřelou chalupu prohlížeti chtěl, uvítán byl od rolníka mnohými a tak těžkými ranami, že mu po jedné z nich boule na hlavě až do smrti zůstala, a pak byl od něho do chlévka uzavřen, aby tam hladem zemřel. Celé dva dny již strávil ve smrdutém vězení bez pokrmu a nápoje, každé chvíle očekávaje smrť; teprve třetího dne, když z domu všichni i s hospodářem do krčmy odešli, aby tam posvícení hýřením oslavovali, Koniáš zpozorovav, že není střežen, zpravil ženu náhodou mimojdoucí skulinou o nebezpečí, které mu hrozí; žena urazivši visutý zámek, propustila jej na svobodu. — Jinde přistižen byl od zlovolných nenávistníků pravé víry při vykonávání svého posvátného úřadu. Poručeno mu, aby okamžitě k smrti se hotovil, poněvadž pak nebylo vyváznutí, aniž prosbám sluchu přáno, na kolena padnuv, a kříž, který vždy na krku nosíval, s vroucími vzdechy k srdci přitisknuv, každým okamžikem smrtící ránu očekával, když tu znenadání čeledín rychtářův (toparchae oeconomus) zabuší na dvéře a vstoupí; vida pak kněze na zemi klečícího, s úžasem se táže, co to znamená. Koniáš však odvětil, že rozličnými cvičeními ve ctnostech kolemstojící vzdělává, a tak veškeré podezření zamýšleného zločinu od nich odvrátil. [3])

[1]) Zlatá dennice 312.
[2]) Klíč (2. vyd.) XXXIII
[3]) Z elogia; Pelzel krátce dí: „Er besasz eine besondere Geschicklichkeit, die Bibliotheken der Hussiten auszuspüren, dabei er keine Gefahr achtete, wie er dann öfters Misshandlungen und Schläge davontragen muszte.

Horlivými rozšiřovateli špatných knih byli v Čechách židé. Vydávali knihy rouhavé a oplzlé, které jim několikráte na př. r. 1669. a 1678. zabaveny býti musily. [1]) Chytajíce se všeho, co jim zisk přinášelo, obstarávali židé také tajný dovoz a prodej nekatolických knih, zvláště činili tak za válek Fridricha II. s Marií Teresií a za osazení Čech Karlem VII. a jeho francouzskými spojenci. Když pak koncem r. 1744. židé z Prahy a z království Českého pro spojení své s nepřítelem vypověděni byli, bylo se obávati, aby odcházejíce z Čech, knih nekatolických, které na skladě měli, za laciný peníz neprodali. Tomu zabrániti chtěl P. Koniáš, i žádal místodržící české o dovolení, aby u knihkupců takové podezřelé a pohoršlivé knihy směl vybrati a od knih dobrých odděliti, knihkupci pak aby povinni byli knihy podezřelé lacino mu prodati. Místodržící, vyhovujíce přání Koniášovu, vydali dne 19. m. dubna 1745. patent, nařizujíce majetníkům takových knih, i židovským i křesťanským, aby Koniášovi nebránili knihy o víře a o sektářství jednající prohlédnouti, ty pak, které podezřelými a pohoršlivými býti usoudí, aby mu lacino prodali, poněvadž by beztoho takové knihy zabaveny býti měly. U koho by knihy takové po uplynutí 14ti dní byly nalezeny, tomu pohroženo zabavením knih nebo přísným potrestáním. [2])

IX.

Některé listiny z tehdejší doby podávají zprávy o veliké přísnosti, ano ukrutnosti, které prý missionáři z Tovaryšstva Ježíšova užívali. Zprávy ty dlužno přijímati s velikou nedůvěrou, poněvadž pocházejí od zarytých jejich nepřátel, kteří při svých obviňováních pravdy ovšem nedbali. Tak se na příklad emigranti čeští v supplikaci, kterou sboru „Corpus evangelicorum" nazvanému a v Řezně zasedajícímu r. 1735. podali, o missionářích vyslovují takto: „Z té příčiny jsou — poněvadž všecko to zlé od papežských kleriků pochází — dvanácte zvláštních, lstí a ukrutností naplnění jezoviti ustanoveni, kteří po krajině sem i tam se toulají a lid co nejukrutněji trápí, jim evangelické knihy pálí, a aby je v největší potupu před lidmi uvedli, za kacíře vyhlašují." [3]) Císař Karel VI., dověděv se o žalobách v supplikaci obsažených, nařídil již 24. března 1735. nejvyššímu purkrabímu Pražskému Janu Arnoštovi hraběti Schaffgotschovi, aby spolu s arcibiskupem zavedl vyšetřování. [4])

Nejvyšší purkrabí na základě provedeného vyšetřování oznámil císaři, že žaloby ty jsou na větším díle lživé a zlomyslné. [5]) Že by Jesuité r. 1735. byli z missionářství úplně odstraněni a nahrazeni světskými duchovními, jak tvrdí Bílek a po něm Rezek, [6]) není již proto pravda, poněvadž Koniáš i potom, skorem až do své smrti jako missionář působil.

---

[1]) P. Jos. Svoboda v Čas. kat. duch 1876. str. 185. a 186

[2]) Jos. Emler v Památkách Archaeologických z r. 1866. str. 227.—228.

[3]) Celá supplikace uveřejněna jest v Osvětě roč. VI. díl I. na str. 325.—328.; místo námi citované jest na str. 326.

[4]) Rezek, o. c. 98.

[5]) Bílek v Časop. čes. musea 1881. str. 420, Rezek o. c. 100

[6]) Bílek l. c. str. 422, Rezek l. c. 101.

Že přísnosť, které missionáři časem užívati musili, nevyplývala ze zlomyslnosti, nýbrž z horlivosti apoštolské, a že konána byla s otcovskou laskavostí, vysvítá z následujících slov Koniášových: „Napomínám a prosím všecky vlastence mé s učitelů církevních knížetem sv. Augustinem, tak, jak jest on tvrdošíjné Donatisty napomínal v epišt. 166 : ‚Srovnejte se, upokojte se s námi, bratří nejmilejší! Nenaříkejte, nepohoršujte se nad námi, že vám pravdu někdy přísněji dotíráme; milujeme vás, to vám přejeme, co i sobě. Jestliže proto nás tížeji nenávidíte, že vám blouditi a hynouti nedáme, u Boha se omluvte, který zlým pastýřům přísně vytýká a vyhrožuje řka: Co zbloudilo, nenapravili jste, což zhynulo, nehledali jste.‘“ [1])

Zejména omlouvá Koniáš přísný způsob, jakýmž konáno bývalo pátrání po zapověděných knihách, řka: „Divíte se, když my, duchovní otcové, knihy od vás vybýváme, přehlížíme, zlé a zmíchané trháme a pálíme, z toho se horšíte, přenáramně nás pomlouváte, naříkáte, ano, vlasy sobě z hlavy trháte, medle povězte mně, také-li byste dítkám svým pokrm sice sladký, cukrový, mastný, chutný, však tajně s jedem smíchaný požívati popřáli a dovolili; jsem jist, byť by oni naříkali, prosili jakkolivěk, pokudž otcem jste, žeť byste jim takový pokrm bez meškání od úst odtrhli . . . A divíte se, ano i horšíte, když my z lásky křesťanské, ano i z povinnosti pastýřské duši vaší jedem pekelným nadívanou potravu odjímáme?“ [2])

Emigranti, kteří sobě na missionáře tak stěžovali, litovávali nejednou — aspoň mnozí z nich, — že z vlasti do ciziny odešli. Pruský král, chtěje zalidniti svoji říši, lákal je do svých zemí, [3]) kde však na ně čekalo zpravidla veliké sklamání. Také Koniáš o tom dobře věděl a zkušenosť, kterou v té věci nabyl, klade ve své „Zlaté dennici“ v ústa čtenářova, který praví: „Já jsem takových tuláků a vandrovníkův mnoho znal, kteříž trucovitě se vyzdvihli, s manželkami, dítkami jinam se odebrali, ale po dvou, třech neb některých létech, an jim v cizí krajině nic darmo dáti nechtěli, pomalu rádi zase ke svým starým hnízdečkám přilezli. Peníze s sebou odnesli, prázdný měšec zas přinesli a stýskali sobě, že toho vandru dosti mají, že by mnoho za to dali, aby byli doma zůstali, a s jinými zároveň z počátku ku katolické víře přistoupili . . . Předně, grunty své i jiné mnohé svršky že jsou od polu darmo prodati, neb jich do konce po sobě pustých zanechati museli. Za druhé, quoty a zaplacení věřitelův také dobrý díl odňalo. Za třetí, mezi cizozemci buďto draze se vkoupiti neb veliké činže dávati museli. Za čtvrté, poněvadž se mezi cizí a neznámé dostali, že jim od žádného nic nejmenšího darmo a bez platu poslouženo nebylo, anobrž ještě jiným v nenávisti byli, jakoby oni, cizozemci, obyvatelům obchodem svým chléb před hubou brali, a proto je psy a jinými potupnými jmény nazývali, a všelikými vymyšlenými způsoby z peněz vyssáti se vynasnažovali; in summa: že nebohým dosti těžce a perně to přestěhování v Pírně i jinde

[1]) Zlatá dennice XLIV. a XLV.
[2]) Zlatá dennice 334, 335.
[3]) Rezek o. c. 87.

přicházelo." [1]) Měli tudíž naříkati a žalovati spíše na sebe než na missionáře.

Jak šetrně asi Koniáš na svých missiích s lidem jednal, poznati lze ze slov následujících: „Mnohé až podnes zachvacuje marný strach a stud, pro kterýžto neb zapověděných kněh se zhostiti, neb majíce o nich povědomosť, takové vyjeviti neb odevzdati zanedbávají. Neb poněvadž samé toliko jméno kacířstva jakousi hanbu plodí; z druhé pak strany od duchovní i světské vrchnosti všeliké bludné čtení přísně se přetrhuje, obávají se někteří, aby trestáni neb zahanbeni nebyli, kdyby kacířské knihy odevzdali, neb kdeby a u koho by takové byly, vyjevili. Kteří pro podobný strach a stud knihy své duchovnímu odevzdati odkládají, podobni jsou nemocnému, lékaři rány své odkrýti nechtícímu. K uzdravení, ne ke škodě slouží ran největších odkrytí; k potěšení, ne ke zkáze sloužiti bude všech knih celodůvěrné duchovnímu odevzdání. Ať se takový rozpomene, kterak na mnoho tisíc tisíců knih bludných, jako někdy za času prvních křesťanů Act. 19. se dálo, až posavad snášejí k duchovním správcům věrní křesťané, žádného pak z nich nikdy žádný trest neb pohanění, nýbrž vznešená pochvala následuje. Ano místo trestu hojná odplata se připovídá, když *místo bludných dobré a spasitelné knihy se obětují.* Pročež jako kdyby světská vrchnosť poručení vydala, aby všichni falešné peníze shledali, na určité místo přinesli, jsouce ujištěni, že místo falešných a neplatných peněz darmo dobrou minci odnesou, žádný moudrý, zisku svého žádostivý, pokudž by jaký falešný peníz měl, jej vyložiti styděti by se neměl. Tak, když duchovní vrchnosť poroučí, aby všickni knihy své duchovnímu ku přehlížení obětovali s tou laskavou připovědí, že každý na místo zlé dobrou obdařen bude: žádný dobrého čtení, časného i věčného zisku milovník, byť jakkoliv zlé knihy měl, nemá se ostýchati všecky, i nejhorší knihy od kohokoliv zachované, jakkoliv dlouho až posavad zadržené, co nejochotněji duchovnímu přednésti a obětovati, jsa na všecken způsob ubezpečen, že důvěrnosť jeho ne ke škodě, ne k trestu, nýbrž k užitku a k štědré odplatě jemu sloužiti má. Trest pro zadržování bludných knih uložen jest zatvrzele takové knihy zapírajícím, ne pak dobrovolně odevzdávajícím neb vyzrazujícím." [2]) Zvláště se však krásná povaha Koniášova jeví v těchto slovech: „Kdybych já zde před sebou všecky podezřelé vlastence, všecky čtenáře a písmáky měl, všem vesměs, ano k nohám jednoho každého bych padl, a jej per viscera misericordiae Dei, skrze střeva milosrdenství Božího, skrze předrahou cenu krve a umučení Syna Božího, skrze všecky rány pro nás ztrýzněného a usmrceného Pána Ježíše, skrze nejsvětější jméno Ježíš a Maria, pro lásku Boží, pro uvarování věčného zatracení, pro spasení vlastní duše jednohokaždého bych snažně a nejhorlivěji prosil, aby se rozpomenul na tolikerou přísnou zápověď, na patrné nebezpečenství nakažení svého i mnohých jiných duší, aby nad celý svět, nad tolik svatých a moudrých lidí spasitelné výstrahy nemudroval, aby sobě samému nevěřil, aby pro kus shniliny duši svou

---

[1]) Zlatá dennice 347. — Srovnej u Rezka str. 96 : „Do ciziny přišli (emigranti) na větším díle otrhaní a polonazí, obyčejně s četnou rodinou, ale bez krejcaru peněz. V Prusku působilo to nesnáze, neboť král Fridrich Vilém I. mínil, že ‚žebráky jemu ani městu Berlínu není poslouženo.'"

[2]) Klíč (2. vyd.) VIII. a IX.

nezatracoval, aby všeliké čtení své důvěrně otci duchovnímu přednesl, neb jej k tak potřebnému přehlídnutí do příbytku svého povolal, *obětoval bych jemu nové za staré, dobré za bludné a chybné knihy*, kterými by on i sebe i své potomky těšiti mohl, ubezpečil bych ho, že všemu trestu a pokutě ujde, že ho žádnému nepronesu, a kdyby se jinou stranou na něj co proneslo, že ho ze všech stran na všecken způsob zastávati a hájiti chci.“ [1])

Ze slov těchto zároveň jest patrno, s jakou horlivostí Koniáš dobré knihy za zlé rozdával. Bylo mu to umožněno hlavně štědrotou hraběcích manželů Šlikových. Zajímavo jest, co o tom Koniáš ve „Veytažním naučení“ v roku 1740. vydaném, vypravuje. Praví v dedikaci: „Ó, vy všickni, kteří touto novou knížkou obdařeni budete... běžte a k nohám jejich Excellencí padněte, za laskavé duchovní potravy poskytnutí povinné poděkování složte. Ano i vy většim dílem všickni, kteří jste skrze 14 let ode mně nějakou pobožnou knihu přijali . . . pospěšte k oběma vysoce hraběcím Milostem . . . Toť jest ten od Boha požehnaný dům, z něhožto jsem nikdy bez přijatého dobrodiní nevykročil. Toť jest ten staročeský rod . . ., od něhožto, cokoliv jsem až posavad pro věčné našich vlastencův spasení žádal, všecko jsem ochotně obdržel. Toť jest ta štědroty a lásky plná Josefova špižírna, která mně před 14 lety při těžkém začátku mém v rozdávání knih přehojnou pomocí přispěla a od té chvíle do dnešního dne mně v té příčině pomáhati nepřestává.“ Dle toho započal Koniáš již roku 1726. knihy rozdávati.

Avšak knihy, které missionáři lidu na výměnu nabízeli, nebyly mnohým po chuti, kteří, nechtíce v nich ani čísti, ihned je zase vraceli.

„Vím“, praví Koniáš, „kterak odporníci všeliké knihy římsko-katolického vydání, pokudž o víře jednají, větším dílem zavrhují předstírajíce: že jim nerozumějí, že jsou pro ně příliš vysoké a nepochopitelné.“ [2])

Mnohý prý knihu od missionářů darovanou „opovažuje se zas navrátiti a dosti neuctivě jinou si vybírati a předstírati, že jí nerozumí, že je pro něho vysokého smyslu, že je v ní mnoho latinského, mnoho počtů a cifer atd., to však prý nic jiného není, nežli pláštíček zatvrzelosti; nebo ve mnohé zapověděné kacířské knize dosti jsou vysoké a zatemnělé věci, často se v nich latinský text, citací kapitol, počty a cifry obyčejně latinsky dokládají; nicméně některý nakažený člověk raději by duši dal, než aby se bludné knihy zhostil, kterou od starších zdědil neb od pokoutných podvodníků přijal. Čemu se v prvním pohležení v nějaké katolické knize porozuměti nemůže, to se ve druhém, v třetím a dalším bedlivém čtení pochopiti neb od duchovního správce vyložiti může. Dokládá-li se latinskou řečí některý text, ten se od pouhého Čecha pominouti může: neb obyčejně to, co se v latině předneslo, ihned v češtinu uvedené se dokládá. Počty a cifry beze škody se pominouti mohou, neb na nich podstata spasitelného učení nezáleží.“ [3])

„Krvavě slzeti žádám“ — praví Koniáš na jiném místě —

---

[1]) Zlatá dennice 462 a 463.

[2]) Choti ber. XIV.

[3]) Choti ber. 9.

„nad skalnatou tvrdošíjností těch, kteří s neústupným srdcem blud svůj, byť mohli, poznati nechtí; pročež z pouhé zatvrzelosti každé napomenutí tím samým, že se jim od katolického kněze dává, slepě zavrhují, knihy spasitelné, byť se jim do rukou dostaly, ani čísti, ani poslouchati nechtí.“ [1]) Sámť prý „osobně a mnohdykráte zkusil, kterak mnozí vlastencové knihu katolickou tím samým, že o víře jedná, jak do ní zběžně nahlédnou, zavrou a do ní více nenahlédnou. Dostane-li ji římský katolický křesťan, ten řekne, že jí nepotřebuje, že ví, co věřiti má, ježto i dobře vycvičený křesťan vždy něčemu se přiučiti může, aby sebe aneb k sobě přináležející u víře potvrditi mohl.“ [2])

Než nejen se zjevnou tvrdošíjností, nýbrž i s podlým pokrytectvím bylo missionářům bojovati. „Vím,“ praví Koniáš, „že mnohým krajanům mým až podnes domlouvati by mohl Kristus slovy: ‚Co jste, ježto se spravedliví činíte před lidmi, ale Bůh zná srdce vaše‘ (u sv. Lukáše v kap. 16. v. 15.), ó, jak mnozí mají na sobě oděv ovčí, vskutku pak pravé ovčičky Kristovy nejsou! Mnohý falešný a pokrytský katolík, ach, jak on veliká znamení horlivosti katolické na sobě ukazuje! v chrámu Páně spatříš ho vždy skoro v příchodu prvního, v odchodu posledního, uzříš v rukou jeho často růženec, před očima jeho otevřené katolické knížky, k svátosti svaté zpovědi a přijímání přistupuje nad povinnosť svou častěji; aby všecku podezřelosť zmařil, vezme před sebe pouť k zázračnému obrazu, nakoupí světla, dá sloužiti mši svatou atd. atd. Před duchovní i světskou vrchností nepřestane víru katolickou vychvalovati, jistě veliká znamení katolické vroucnosti ze sebe vydává. Řekl bys, že nevinná a upřímná ovce Kristova jest, řekl bys, že kus ohně nebeského z křídel svatých Cherubínů a Serafínů k sobě přitáhl, však ale to vše činí toliko před tváří lidskou, před obličejem těch, před nimiž by nesměl víru svou evangelickou skrytou vyjeviti. Kdybys jej v soukromí zavřeného navštívil, ve čtení zlořečených kacířských knih bys jej dopadl, kdybys jej v krčmě neb jinde při schůzce jemu podobných oděvem ovčím přikrytých vlkův o víře rozmlouvajícího slyšel, kterak svaté vyvolené Boží i obrazy jejich maňasy a tatrmany, tajemství mše sv. ďábelským kejklířstvím, soukromou zpověď babským šeptáním atd. atd. nazývá, kterak církevním starobylým obyčejům, ustanovením a přikázáním ohavně se rouhá, je zlehčuje a přetřásá, kterak všecku vzteklosť a jedovatou prchlivosť se svatokrádežným utrháním na samospasitelné katolické náboženství vylévá, poznal bys na něm ne již beránka, nýbrž lítého draka.“ [3])

X.

V náhradu za špatné knihy bylo nutno dávati knihy dobré, těch však nebylo příliš mnoho. Tu Koniáš, jenž, jak jsme již výše podotkli, knihy horlivě rozšiřoval, chopil se také péra, aby zásobu dobrých knih rozmnožil.

---

[1]) Ibidem 4.
[2]) Ibidem 8.
[3]) Zlatá dennice 398.

Jak sám praví, nepsal knih svých pro učence, nýbrž pro lidi prosté; nehleděl tudíž přílišně na lepou vnější formu, nýbrž spíše na jadrný a zdravý obsah; knihy své nazývá vhodně žitnou duchovního chleba skývou, která prý, ač chatrnější a špatnější pšeničné, přece podstatnější jest a větší síly každému dodává. [1])

„Co se výřečnosti, krasomluvnosti a mistrně zbroušené češtiny dotýče," dí Koniáš, „opovídám se, a volně se přiznávám, že jsem do grammatiky české před touto prací mou nahlédnouti příležitosť neměl. Mateřskou řečí s rozmilým čtenářem a s vlastenci mými rozmlouvám. Nadál jsem se, že upřímna sprostomluvnosť v přátelských rozmlouváních laskavému čtenáři nad vysokou, dle všech dokonalé češtiny pravidel sformovanou výslovnosť líbiti se bude; nad to cíl a konec této knížky jest, aby ona ubohým vlastencům mým na místě zlých a podvodných kacířských knih k duchovnímu pokrmu a potěšení sloužila; že pak větším dílem sprostější obecní lid snázeji bludným čtením zaveden bývá, měl jsem za to, že k snadnějšímu pochopení sprostého lidu, prospěšnější bude kunstovné okrasy zbavená mateřská řeč." [2])

Slohu prostonárodního Koniáš ve spisech svých vždy bedliv býti chce, řídě se v tom, jak sám praví, míněním sv. Augustina, že „výborného vtipu znamenitá vlastnosť jest: v slovích ne slova, nýbrž pravdu milovati; neb co prospěje zlatý klíč, pokudž to, co žádáme, otevříti nemůže; aneb kterak škodný býti může sprostý dřevěný klíč, pokudž k žádoucímu otvírání schopný jest; ježto nic jiného nežádáme, než aby se ním, co zavřeno jest, otevříti mohlo." [3])

Zvláštní vnady dodávají slohu Koniášovu častá a vhodná přirovnání a podobenství, o čemž sám se zmiňuje slovy: „Užívám pak k vysvětlení pravdy často podobenství z domácího obchodu vzaté, aby sprostější lid to, čemu v hlubokém písma svatého tajemství porozuměti nemůže, v podobenství snázeji poznati mohl. Budou li se některá podobenství někomu zdáti poněkud sprostější, ať pamatuje, kterak sám milý Spasitel náš, moudrosť věčná, v řeči a v obcování svém skrze všeliká podobenství o vezdejším hospodářském obchodu pravdu zákona svého vyučoval." [4])

Ve svých spisech přihlíží Koniáš hlavně k těm článkům katolického věroučení, které nekatolíci popírali, a proti nimž nejčastěji námitky pronášeli; tak pojednává Koniáš o přijímání pod jednou, o vzývání Svatých, o očistci, o mši sv., o sv. zpovědi, o odpustcích atd. Činí to způsobem velmi srozumitelným a laskavým, tak na př. i v „Klíči" o večeři Páně takto vykládá: „Neměl úmyslu Kristus Pán, aby všem pod ztracením duše nařídil přijímati z toho, čeho mnozí nemají, aniž dosáhnouti mohou, jakož jistá zkušenosť učí, že mnozí národové vína zcela zbaveni jsou. Kdyby byl Kristus chtěl, aby všichni z přísného nařízení jeho přijímali posvátné víno: musil by dáti potřebné všem dostatečnosť vína. Jako kdyby byl chtěl všem přikázati, aby všickni pokřtěni byli vínem: musil by byl potřebné dáti dostatečnosť vína pro všecky. Nebo kterak medle budou se

[1]) Zlatá dennice XLII.
[2]) Zlatá dennice XXXIX a XL.
[3]) Sv. Aug. de doctr. christ. IV. 11, Zlatá dennice XLI.
[4]) Jediná choti beránkova X.

křtíti vínem ti, jenž žádného vína dostati nemohou. Nápodobně jestliže mají se báti pekla horoucího všickni ti, kteří z kalicha posvátné víno nepřijímají, kterak pak takové víno přijímati mohou, které na žádný způsob dostati nemohou, jakž se mnohým půlnočním krajinám přihází. Poněvadž tedy jistá pravda jest, že není dostatečná úroda vína od Boha dána pro všecky v celém světě; neměl ten úmysl Kristus, když řekl: ‚Pijte z toho všickni‘, aby všickni věrní z kalicha posvátné víno pili, nýbrž podle pouhé litery to poručení na samé toliko apoštoly přítomné se vztahovalo, aby z toho jednou od Krista posvěceného kalicha všickni přítomní tak střídmě pili, aby všem přítomným stačilo. Poněvadž pak jeden každý apoštol svatý při té slavné večeři za kněze a služebníka církevního od Krista ustanoven byl, přikázání všem apoštolům vydané na všecky apoštolův svatých v úřadě následovníky, to jest na všecky kněze se vztahovati má atd.“ [1])

Zvláště pěkný jest spis „*Zlatá neomylné římsko-katolické pravdy dennice* na výroční slavnosti svatých a světic Božích v epištolních řečích, které i k nedělním epištolám dle prvního rejstříku přivlastniti se mohou, světlými písma sv. důvody, jednosvorným svatých otcův svědectvím se vyjasňující, zavedené v temnostech bludu duše světlem samospasitelné víry osvícující, někdy od dvojíctihodného kněze Kryštofa Pflaumera z Tovaryšstva Pána Ježíše ve přátelském rozmlouvání představená, nyní pak od jednoho téhož Tovaryšstva kněze v epištolní vysvětlení rozšířená, milým vlastencům místo bludných kněh obětovaná. S dovolením duchovní vrchnosti. Vytištěna v Praze u Joachima Kamenického. L. 1728.“ (8⁰ pag 870. XLVIII, Epistola dedicatoria a rejstřík). Není to pouhý překlad, nýbrž širší zpracování již i v původním německém vydání velmi pěkného spisu „Dialogi catholici de una vera, bona fide, d. i. kath. Glaubensgespräch etc“

„Zlatá dennice“ obsahuje výklady epištol na jednotlivé svátky roční ve formě dialogu, mezi farářem „to jest správcem duchovním, čtenářem, to jest člověkem učeným a sprosťákem, to jest člověkem neučeným.“ Rozmluvy tyto týkají se hlavně námitek činěných proti katolické víře od protestantů a článků rozeznávacích. Psány jsou velice řízně, vtipně a srozumitelně a působily zajisté velmi blahodárně. Ukázkou klademe zde hned rozmluvu prvou, která jedná o tom, že „není dosti ku spasení: toliko v Boha neb v Krista věřiti.“

Sprosťák. Dej vám Pán Bůh dobrý den, duchovní a učený pane.

Farář. Zdrávi buďte, milý příteli; co nového tak ráno přinášíte?

S. Nemnoho zvláštního. Jsem poněkud zamyšlený a bojím se, abych nepobloudil, kdybych bez rady duchovního správce ve svém zmateném a sprostém rozmýšlování něco za pravdivé a spasitelné uznal, což takového není.

F. Těším se z té synovské důvěrnosti. Ovšem nebezpečně činí, kdožkolivěk maje nějakou pochybnosť o věcech k spasení přináležejících, radu s moudrými nebéře. Oč nám jde, že vašemu zmatenému myšlení včerejší epištola sv. Pavla nedobře pochopená a vyložená příležitosť poskytla?

[1]) Klíč (2. vyd.) XVII.

Jak sám praví, nepsal knih svých pro učence, n... ...ího dne p...
prosté; nehleděl tudíž přílišně na lepou vnější for... ...olu, která n...
na jadrný a zdravý obsah; knihy své nazývá vhodn... ...k jsem z ní tat...
chleba skývou, která prý, ač chatrnější a šp... ...ahanben." K Řím...
podstatnější jest a větší síly každému dod... ...ákoli vzývati bude...

„Co se výřečnosti, krasomluvnosti ... jsem sobě: jestliže
dotýče," dí Koniáš, „opovídám se, a ... věčném zabezpe-
do grammatiky české před touto ... vzývati; proč tedy
neměl. Mateřskou řečí s rozmil... a jednomu toliko nábo-
mlouvám. Nadál jsem se, že ... pak nemůžeme tak dobře
rozmlouváních laskavému čt... v jakémkoliv jiném ná-
češtiny pravidel sformova... Boha věřiti a Jeho svaté
a konec této knížky jes... věčného dojíti? proč se nám
zlých a podvodných k...
těšení sloužila; že ... k tomu Vás vzbuzoval, abyste
bludným čtením z... mnou, jakožto s otcem duchovním,
pochopení spros... získání duše Vaší vynaložiti hotov
vená mateřská ... samému," praví Kazatel v 4. k. v. 10. Jako

Slohu ... býti žádá, rány a nemoci své lékaři
býti chce, ... vyjeviti musí, nebo jak krásně k mému
„výborné... tom 8. enarr. 2 in Psal. 31., „Si tu
pravdu ... medicus non curabit. Jestliže ty ránu
otevřít... nikdy neuzdraví," tak nápodobně v nemoci
poku... nebezpečně raněna jest takovým zmateným roz-
než ... jste, že duchovnímu lékaři rány své ukazujete.
... to vnuknutí, abyste pochybnost svou mně vyjevil,
... pochází, tak dojista převrácený výklad dnešní
... Boží a váš zlý duch vám vnukl, byl by vás snad
... zavedl, jako kohosi čtenáře blíže Prahy podvedl,
... nedávno od hodnověrného svědka jsem slyšel, kterak
... dle svého sprostého a zmateného úsudku Písmo a
... vykládal, s duchovním správcem radu bráti nechtěl,
... čtení v pochybnost, z pochybnosti v zoufanlivost upadl,
... jest se, zanechaje knihu před sebou otevřenou, na svém do-
... dvoře veřejně s nemalým zahanbením rodu svého nad to se
... věčnou duše své hanebně oběsil.

S. Prosím, odpusťte, duchovní otče, uznal jsem i já za dobré
s moudřejšími se poraditi, pročež odpoledne do krčmy jsem se odebral,
kdežto čtenáři se scházívají a o písmu předivně mudrují, a když
jsem se s nimi o té věci v rozprávku dal, jakýsi z nich starý čtenář
mně tuto dal výstrahu: abych sobě o to starosti žádné nečinil. Neb
ačkoliv stran rozdílnosti v náboženství mezi kněžmi a učenými sice
daleko přišlo, však to vše že školské smyšlénky jsou, z kterýchž lid
obecný odpovídati povinen není. Kdo v Boha věří, Krista za pro-
středníka a vykupitele svého vyznává, s bližním svým dobře a upřímně
zachází, ten že spasením svým ubezpečen jest. Kristus že za všecky
nás umřel, a to vše vykonal, co bychom my učiniti nemohli. Kdo
se těchto hlavních punktův drží, ten že může při kterémkoliv z těch
náboženství zůstati, a že není potřeby v tom se mnoho rozmýšleti.

F. Zle jste učinil, že jste v krčmě mezi ožralci v tak pod-
statných věcech radu duchovní vyhledával. Není-li pravda: s roz-
trhaným oděvem půjdete ke krejčímu? s děravým střevícem k ševci,

…uši pak svou malomyslností neb jinou nemocí duchovní obtíženou …chovnímu lékaři svěřiti máte. Ale medle vizte, kdo to tak tuze …lvěře tluče?

S. Jest jeden mně dobře povědomý, hlavní čtenář, o tom vím, … o našem náboženství katolickém drží.

… Otevřete, již vím, kdo jest, častěji ke mně přicházívá a …boženství a víře rozmlouvá.

…*tenář*. Hospodin vás pomiluj, dvojíctihodný a velebný pane. …sím, nechť v dobré obrátí toto mé tak ranní navštívení.

F. Dobře v čas přicházíte, milý sousede, právě jsem s tímto přítelem hádku začal.

Č. Zajisté o náboženství.

F. O náboženství.

Č. V kterémžto punktu?

F. V tomtéž, o kterém jsme nedávného času k slovům přišli zdali je k dosažení spasení dosti, když v Krista věří atd.

Č. Já jsem velebnému pánu faráři své mínění již oznámil, já se zřetelného slova Božího držím, u sv. Marka v 16. kap. „Kdož uvěří a pokřtí se, spasen bude.“

F. Ale jest otázka, co se musí věřiti?

Č. I to mi povídá Kristus Pán krátkými slovy u sv. Jana v 17. kap. ‚Tentoť jest pak věčný život, aby poznali Tebe, samého Boha pravého, a kteréhož jsi poslal, Ježíše Krista.“

F. Nicméně přece otázka pozůstává, co k pravému poznání samého pravého Boha, a kteréhož on poslal, Syna jeho Pána Ježíše Krista náleží?

Č. Více nic, než že Kristus Pán, můj vykupitel, spasitel a jediný prostředník jest, že za nás lidi umřel a za všecky hříchy naše dostiučinil. Když tomu pevně věřím, na to spoléhám a nejmenšího nic o tom nepochybuji, tehdy budu před očima Božíma ospravedlněn, a následovně spasen, ostatní mohou velcí theologové a školní fechtýři mezi sebou vyvésti. Vy sousede, nejste-li se mnou téhož smýšlení?

S. Ne zle se se slovem Božím srovnává: ale pan farář vrtí hlavou.

Č. Však jsem já příliš mnoho pravil, ve svých mladých letech vlaskou, francskou a englickou krajinu, též i Polsko jsem projel a mnoho učených, znamenitých lidí natrefil, kteřížto ještě méně k spasení za potřebné býti soudí a sobě to mínění ne zle oblibovali, že jeden každý u víře své spasen býti může, byť pak i výslovně v Krista nevěřil.

S. Aj, to by příliš mnoho bylo.

F. Anobrž bylo by velmi málo.

Č. Proč málo? Byť pak tomu tak bylo (jakož já od osoby mé beze vší pochybnosti držím), že Kristus náš vykupitel jest, a že od něho nám lidem vše dobré vyplývá: proč by však musilo při všech i nejhloupějších lidech potřebné býti, aby zejména v Krista věřili? Což není dosti, když člověk věří, že cožkoliv my zde máme a tam očekáváme, že to vše od Boha pochází, byť třebas nevěděl, jakým prostředkem toho dosahujeme? Nemůže to tedy ani slovu Božímu, ani dobrému rozumu odporné býti.

F. Děkuji vám, pane čtenáři, dáváte mi sami meč do rukou, kterým by h vás přemohl a smýšlení vaše v nic obrátil: neb ono proti písmu svatému i zdravému rozumu patrně čelí.

Č. To musí dokázáno [1]) býti.

F. Dobře a velmi snadno. Slovo Boží učí zřetelně, že se vykoupení Kristovo nejinak nežli skrze víru přivlastňuje, z kteréžto příčiny všichni, ježto víry v Krista nemají, od ospravedlnění vzdáleni zůstávají, zůstávají pod hříchem, zůstávají synové hněvu a věčnému zatracení podmaněni. Nechť pan čtenář nahlédne, co svatý Pavel k Římanům v 3. kap. v. 22. píše, totiž: ‚Spravedlnosť pak Boží skrze víru Ježíše Krista ke všem a na všecky, kteříž věří v něho.‘ Což i sv. Petr ve Skutcích apoštolských o Kristu Ježíši potvrzuje ve 4. kap. v. 12. řka: ‚Není jiného jména pod nebem daného lidem, skrze které bychom měli spaseni býti.‘ A co rozum zdravý velí jiného, než chceme-li nějakého nad míru velikého a neobyčejného dobrodiní účastni býti, že netoliko dotčené dobrodiní, ale i dobrodince samého znáti a jeho, jakž náleží, povinným díkův činěním ctíti máme? I poněvadž dobrodiní lidského vykoupení tak veliké a neobyčejné jest! dobrodinec, od kteréhož pochází, tak vyvýšený, veliký a důstojný: způsob také, kterýmž je prokázal tak přepodivný, tedy jest také potřebné, abychom my to dobře a důkladně poznali, tak abychom se snad proti takovému dobrodinci velké nevděčnosti nedopustili, lásku nenávistí, milosť pohrdáním, štědrosť (jakž to zatvrzelí židé činí) haněním a zlořečením neodpláceli. Pročež bylo by to velmi nevhodné (nepotrefné) ty, jižto v Krista nevěří, spasení od Krista získaného chtíti účastné činiti.

Č. Ta rozmluva (diskurs) jest mně příjemná.

F. Ale nechť mi pán ještě jedno poví: Domnivá-li se, že dospělý člověk může spasen býti, byť pak nic nevěděl neb nevěřil o Bohu a dobrodiní jeho, kteréhož došel skrze stvoření?

Č. Tomu já odpírám, neb bych sice příliš blízko k atheismu, totiž k nevěření, že Bůh jest, přišel, a všecky bych modláře v nebi nechati musil.

F. Dobře, já ale ještě lépeji z toho zavírám, že tolikéž ten nemůže spasen býti, kterýž dobrodiní lidského vykoupení nepoznává, nebo toto jest mnohem větší a divnější: vztahuje se také víceji ke cti a slávě Boží a Kristově a vyhledává od nás větší pocty, služby a vděčnosti.

S. Milý pane faráři, smím-li já také sprostný člověk k této hluboké věci slovíčko říci? Kterak pak se děje mnoha tisícům lidí prostých a snad dobrého srdce, kteřížto uprostřed pohanův, Židův neb Turkův se rodí a vychováni bývají, neslyší po celý život svůj nic o Kristu, ctí Boha, jak umějí a nikdy o náboženství svém nepochybují?

F. Není zlá otázka. Musíte však dříve věděti, že těchto časův Turci a Židé méněji výmluvy mají, když v Krista nevěří, než před časy pohané měli, ježto jednoho Boha, stvořitele nebe i země, neznali. Nebo tehdáž, když téměř celý svět modloslužebnosti podroben byl, jednoho každého, jako říkaje nějaký proud, všeobecná zvyklosť zachvacovala, a lid obecný nesnadno měl příčinu neb příležitosť

[1]) provedeno.

o náboženství svém pochybovati, a byť byl i pochyboval, byl by sotva měl prostředek pravdu vyzvěděti. Ale když nyní křesťanské náboženství skrze veškeren svět prošlo, a ve všech končinách světa křesťané se nacházejí neb nacházeli, tedy není možné, aby Turkům a Židům příležitosti se nedostávalo o falešném náboženství svém pochybovati. A protož jsou povinni na tuto platnou věc se vyptávati a od křesťanův, kteréž před rukama mají, dostatečnou zprávu bráti; nečiní-li toho, nýbrž mysl svou z nenávisti k náboženství křesťanskému neb jiné nepostačitelné příčiny od tak dobrého rozjímání odvracejí, tehdy nemohou před Bohem vymluveni býti: za druhé byli li by kteří, jenž by o křesťanském náboženství dokonce nic neslyšeli, neb kterýmž by nikdy nic takového na mysl nepřišlo, čím by k lepšímu vyrozumění vedeni a doháněni byli, takoví nebudou zatraceni proto, že jsou v Krista nevěřili, nýbrž pro jiné hříchy, kteréž jsou proti zákonu spáchali, a těch se z milosti Boží uvarovati mohli, an jim Bůh milosti své tak dalece neodpírá, kdyby oni toliko podle možnosti a povinnosti své jí užívali, že by takovým hříchům dobře ušli. Jakož hojnosť jest příkladů těch, kteří mezi vzteklými a slepými pohany božským obecným vnuknutím místo dávali, nevinný život vedli a naposledy k pravému poznání Boha i Krista Pána, spasitele našeho, přišli. Ať mlčím o příkladech indiánských, o kterýchž pravdivě sepsáno, za těchto časův v Novém Světě lidé se vynašli, kteříž vedle zákona přirozeného dobře živi byli, věku svého přes sto let došli, až jim Bůh křesťanského kněze z Evropy poslal, od něhož se Krista znáti vynaučili, křest svatý přijali a teprva spasitelně zemřeli. Také jest nemožný k zapření příklad, onen římský a pohanský setník Kornelius v Skutcích apošt. v 10. kap. Ten Bohu modlitbami a almužnami pobožně sloužil a skrze anděla k svatému Petru, aby se známosti Krista od něho vynaučil, odkázán byl.

Č. Ten příklad já dobře pochopuji, tak že pochybovati nemohu, než že Bůh i pohanům, Turkům a Židům tak mnoho pomoci dodává, kdyby oni jí užívati chtěli, že by dobře a rozumně živi býti a tím větší milosti k známosti samého Krista nabýti mohli.

F. To nápodobně má o mnohých nekatolických lidech smýšleno býti, ježto uprostřed saské, pomořské země atd. v bludném náboženství zrozeni a zvedeni jsou, o pravdě katolické víry nemnoho slyšeli a tolikéž o svém falešném náboženství žádné pochybnosti neměli. Nebo předně nemůže těchto let takových lidí na mnoze býti, poněvadž katolické náboženství, zvlášť prostředkem té pominulé 30tileté války s katolickými armádami skrze všecky země prošlo, všudy v poli i quartýřích katolické služby Boží i kázání se držely, mnozí očití zázrakové před tváří takových nekatolických k potvrzení a osvědčení samého pravého náboženství katolického se dáli, tak že tudy mnoho tisíc vojáků, jižto katolickým sloužili, horlivě katolických jest učiněno. Podle čehož málo těch se nachází, kteří by dostatečné příčiny neměli, svou náruživosť proti katolické víře na stranu odložiti, na pravdu její lépe se vyptávati a mysliti atd. Jakož ve svědomí svém jsou zavázáni to učiniti: nebo náboženství a spasení člověka věc tak vysoce platná jest, že nade všecko jiné o to samé pečovati náleží, a žádný, aby toliko v tom důkladné zprávy nabýti mohl, ani do dalekých zemí proto se vypraviti, ani všeliké časné škody, ztráty a nepříležitosti sobě za těžké přicházeti dáti nemá.

Ale nechť třebas vždy někdo se vynajde, který by žádného takového prostředku, žádné nesnáze ve svědomí a pochybnosti neměl, tehdy takový ne sice pro svou falešnou, však od něho nepoznanou víru, nýbrž pro jiné hříchy a přestoupení Božích přikázání zatracen bude. Pakli živ jest dobře a nevinně, tehdy Bůh mu najisto příležitosť způsobí, aby katolickým býti mohl. Jakýchž příkladů nemálo. Svědka k tomu máme sv. Augustina, jenž nám věčné paměti hodná slova zanechal: ‚Spasení náboženství toho, skrze které jedině pravdivé spasení v pravdě se přislibuje, nikdy žádnému se nedostávalo, který toho hoden byl a pokudž někdy se nedostávalo, ten toho hoden nebyl.‘“

Ke druhému spisu zavdalo Koniášovi podnět hnutí pietistské, které povstalo působením knih Liberdových na Opočensku. Sedláci pietismem nakažení, zorganisovali se v náboženskou společnosť a usmyslili sobě, že požádají vrchnosť, aby jim bylo dovoleno svobodně vyznávati nové náboženství. Přišlo jich dne 16. září 1732. sedm do zámku Opočenského a podali hraběti Colloredovi pamětní spis. [1])

Na tento spis odpověděl hned následujícího roku P. Koniáš a později (r. 1746.) farář Václav Klugar zvláštní knihou.

Kniha Koniášova nese nápis: „*Jediná choti beránková*, od prvního počátku zasnoubení a založení svého až na věky v učení Kristovém neporušená, bezpečnou za Beránkem k životu věčnému cestu ukazující: všeobecná římská církev; z pravého a dokonalého zákona Božího v ukřižovaném Pánu Ježíši všem tichého Beránka Krista následovníkům, po pravé poddanosti a svobodě Pána Ježíše toužícím křesťanům a bratřím: bloudícím k výstraze, věrným k potěšení představená, a konečně z nesmírné lásky a prozřetelnosti Božské gruntovně dokázaná od jednoho kněze z Tovaryšstva Pána Ježíše. S dovolením duchovní vrchnosti. Vytištěná v Hradci Králové u Václava Tybély 1733.“ (8⁰ str. XX. a 510.) Dedikována jest „svaté římské říše knížeti Mauriciusovi Adolfovi Karlovi, biskupu Králohradeckému.“ Pod dedikací podepsán jest: „Nejdůstojnější arcibiskupské a biskupské jasnosti nejposlušnější missionarius Antonius Koniáš S. J.“

Ve předmluvě se o pietistech praví: „Vyskytli se noví ‚synové Belial beze jha‘. Nazývají oni se v jakémsi spisu svém ‚po svobodě Pána Ježíše toužící‘, podpisují se ve svém spisu ‚Křesťané a bratří, jejichžto síla jest Emmanuel‘. Nazývají se jinak harfenistové [2]), a to proto: že ustavičným kacířstvem porušených písní prozpěvováním na svatbu Beránkovu se chystají . . . Jaké lživé povyky noví harfenistové mezi sprostým obecným lidem roztrušovali, sami sobě nejlépe povědomi jsou. Když se duchovní a světská vrchnosť podle povinnosti své na bludné knihy na pohoršlivé kacířské učení doptává, našich harfenistů heslo a pravidlo jest: lháti, zapírati i křivě přísahati. A byť se někteří urputně k bludům svým hlásili, v této knize o mnohonásobné patrné lži přesvědčeni budou. Když při konci spisu svého dokládají odporníci, pokudž by v čem pochybili, že žádají z Písma svatého vyučeni býti; kdyby s vroucím vzýváním Ducha sv., s pokorným a upřímným srdcem takové vyučení žádali a

[1]) Rezek o. c. str. 78–82.

[2]) Též Klugar oslovuje přívržence Liberdovy: „Vy Harfenisti,“ nepochybně dle spisku Liberdova „Harfa nová na Hoře Sion.“

přijali od náležitě zřízených duchovních správců, jistá by naděje byla, že blud svůj poznají, na cestu spasení šťastně se navrátí a pomstu Boží pro své tvrdošijné výstupky od sebe odvrátí. Pročež na písemnou žádost jejich tuto knihu jsem napsal, v nížto z pravého a nezfalšovaného slova Božího všem bloudícím ovčičkám náležitá zpráva se děje, kterak: když písmem svatým a Kristem Pánem nejvíc se honosí: skrze bludy své pravého Kristového učení i platného písma svatého se spouštějí. Neporážím bludy odporníkův podle pořádku článkův od nich sepsaných, protože v rozdílných článcích jednu věc často opakují, nýbrž za dobré jsem uznal pravdu spasitelného náboženství v některé kapitoly pořádně rozvrhnouti, aby kniha ta i dobrým katolíkům k duchovnímu potěšení sloužiti mohla."

I tento spis jest živě a vtipně psán; námitky odpůrcův svých obratně poráží, mezi jiným praví na př.: „někteří plnými ústy vytrubují, že za Kristem jdou, že Pána Ježíše následují, a zatím ani pobožné vyřknutí nejsvětějšího jména Ježíš trpěti nemohou; ať je upřímný Krista milovník potká a řekne: „Pochválen buď Ježíš Kristus," na to co špalek oněmějí, místo odpovědi proti tomu vrčí, reptají, žádného pak sebe potkajícího tak nepozdravují, ano, opovažují se upřímné Pána Ježíše vyznavače stíhati, říkajíce: u nás tak neříkají, naši starší se tak nepozdravovali, nemáme tak říkati, neb stojí v zákoně Božím psáno: Nevezmeš jména Pána Boha svého nadarmo. Ať se jich poptáme: kterak oni na potkání se pozdravují? řeknou: Zdrávi byli! Zdař Bůh! Taková slova, jakožto chvalitebná, církev svatá žádnému sice nezapovídá, však i to slovo Bůh jméno Boží jest."

Třetí velká kniha Koniášova má nápis: „*Vcytažní naučení* a veykladové na všecky nedělní i sváteční epištoly, též evangelia celého roku atd. V Hradci Král. u Václava Tybély r. 1740." 8°, a vyšla r. 1756. po třetí s titulem: „*Postilla*, anebo celoroční výkladové na epištoly a evangelia sepsaný, a po třetí na světlo vydaný od kněze Ant. Koniáše. V Praze u Ignacia Františka Prušy 1756." (8° 1034 str.).

V této postille jest položen vždy text epištoly, pak parafrase její (výtah), dále evangelium, k němuž připojen krátký výklad, příklad a modlitba.

Na konci pracného tohoto díla napsal Koniáš: „Potěš tedy Pán Bůh náš tuto práci, aby ten pot náš byl vám k užitku věčného spasení, ne pak k svědectví obžalování. Konečně věděti máte, že více prospívati budete modlitbami svými než vzbuzováním naším. Neboť pokudž k něčemu dobrému vám slouží řeči naše, to vše připisovati sluší milosti Toho, v jehož rukou i my i naše řeči jsou."

V náhradu za různé kancionály, jež lidu odnímal, vydal zpěvník, jehož název jest „*Cytara nového zákona*, pravého Boha v předrahých Kristové víry tajemství a v svatých jeho libozpěvně oslavující . . . Milým vlastencům místo nekatolických bludy kacířskými porušených písní za dar obětovaná. V Hradci Králové, u V. J. Tybély 1727." (579 stran v 8°). Jest to sbírka písní ze starších kancionálů, zejména z kancionálu Šteyerova vybraných a bez not otištěných. Z krásných starých zpěvů českých většina i v „Cytaře" jest obsažena. Než pohříchu pojal Koniáš mezi ně i několik písní, jež sám složil, a které

prozrazují, že neměl nadání básnického aniž vytříbeného vkusu. Skládání jeho obsahem i formou jsou ovšem vesměs nedostatečná a nechutná, avšak mezi množstvím výborných a dobrých písní starších v „Cytaře" otištěných takořka *mizí*. Pravým monstrem jest *„Píseň o mukách pekelných,"* [1]) v níž vyličují se muky pekelné způsobem opravdu odporným. Ďábly líčí v písni své Koniáš na př. takto:

Tak jsou hrozní ti popravci,
že jich nelze vypsati,
černější jsou než krkavci,
jako bejci rohatí.

Rozmanitých šelem lítých
tvářnosť na sobě mají,
z chřípí z očí, dnem i nocí,
plamen hrozný foukají.

Když počnou štymovat hlasy,
ach! jaká to muzika?
vstávají na hlavě vlasy,
kdo zaslechne, utíká.

Co kůň kničí, co slon řičí,
co kocouři mňoukají.
Tento kváká, onen kráká,
tito pak kokrhají.

Jak ta muzika utichne,
začne ihned nová!
když totiž se k práci zdvihne
ta čeládka čertova.

Kříže, skřipce, šibenice,
klády, kola svrubují.
Palečnice a vidlice,
řetězy, pouta kují.

Tu slyšet hrozný vrzání,
dýmání a fučení,
skřípání a hoblování,
bouchání a tlučení.

Netak hučí ani zvučí
vlnobití na moři;
ani když hrom udeří strom
aneb Sodoma hoří.

Nezamlčujeme tento *smutný* výplod „básnický," protože — jak ještě jednou výslovně připomínáme, — v „Cytaře" obsaženy jsou *převážnou většinou krásné* staročeské zpěvy posvátné. Ještě více vlastních skládání zařadil Koniáš do *druhého vydání* své „Cytary", které r. 1746. vydal (658 stran v 8⁰). Ukázkou podáváme z nich část písně, která pro činnosť Koniášovu zvláště jest charakteristická, totiž *„O vykořenění kacířských knih"* [2])

Nakloň ucha, ó křesťane,
sedláčku, také měšťane,
statečný rytíř, zemane,
slavný na tom světě pane.

Každý to očitě vidí,
jak jest krátký věk všech lidí.
Zvlášť světa tohoto sláva,
jak jest převelmi nestálá.

Víra pak Kristova živá,
v svém pokoji odpočívá,
v církvi svaté apoštolské,
v pravé svornosti křesťanské.

Tu vůbec římskou jmenují,
tím starožitnosť zjevují.
V kteréž nejvyšší správcové
jsou Kristovi náměstkové.

Té církve přidrž se silně,
věř výkladu neomylné;
tebe jistě nezavede,
po pravé cestě povede.

Nemyl se na tom z vás žádný,
že k té víře přístup snadný:
mnozí jsou vodou pokřtěni,
článkům víry vyučeni:

[1]) Cytara 1727, str. 564—569.
[2]) Cytara 1746 str. 369—372.

Avšak víru mrtvou nesou,
v církvi všeobecné nejsou,
jsou jedem bludův zkaženi,
bludným čtením nakaženi.

Ten jest každého osočí,
kdo se kdy s kacíři spolčí;
mnohem se více rozlívá,
kdo se v jich sbořích modlívá.

Jejich spisy nebo čtení
mnohé vedou k zatracení,
mordují duše Kristové,
nejsou než hlízy morové.

Svatý Lukáš při tom byvše (!)
v Skutcích apoštolských píše:
kterak apoštolé milí
knihy pálit poručili:

V nichž písmo falešné znělo,
kouzelnictví v sobě mělo,
těch za padesáte tisíc
cena byla, i ještě víc.

Klíment svatý také píše,
že ta apoštolská říše,
všem na víru obráceným
v novotě křesťanům věrným:

V kacířských knihách čítání,
též jich škodlivé chování,
bránila v přísném trestání,
pod těžkým odpovídání.

Až posavad všeobecná
církev římská apoštolská
vůbec na veřejných snémích
následuje šlépějův jich.

Knihy kacířské zbraňuje,
v nich čítání zakazuje,
k spálení odsuzuje,
pod klatbou je vylučuje.

A slušně to zachovává,
že zlému průvod nedává:
nebo řeč ústně mluvená
hned bývá zapomněná.

Spis jest mnohem subtilnější,
a k zavedení schopnější,
věrný se ho stříci musí,
chce-li spasiti svou duši.

Šíří se též spis dáleji,
trvá nežli řeč stáleji,
rozum s falší zaslepuje,
bludy v srdce vkořeňuje. atd.

Věru, žalostná to poesie! Nicméně nelze upříti Koniášovi aspoň té zásluhy, že zpěvníky svými udržoval v lidu známosť mnohých dobrých písní starodávných: „písně“ jím samým složené lid sotva kdy zpíval.

Konečně přičítají se Koniášovi ještě dvě malé knížečky: „Pravá katolických rodičů, vrchností, hospodářů, dítek i čeládky moudrosť t. j. spasitelná správa atd. V Praze před sto a sedmdesáti lety s dovolením J. kníž. M. P. P. arcibiskupa vydaná, nyní pak hojněji po deváté doložena s modlitbami rannými a večerními. V Praze u Ign. Prušy 1753.“ (str. 132) a „Spasitelný týhoden atd. V Praze u J. K. Hraby 1754.“ (36 lístků), z nichž prvá však jest toliko nové, poněkud rozšířené vydání knihy již r. 1636. po prvé vydané, a druhá již slohem svým jeví, že jí Koniáš nesepsal.

XI.

Kromě zmíněné písně o mukách pekelných není ve spisech Koniášových, co by zvláštní nějaký odpor nebo hrůzu vzbuzovalo, naopak většinou jsou spisy Koniášovy věcí i slohem jasné, ano místy veselé a vtipné, jakož podané ukázky o tom zřetelně svědčí. Že týmž

způsobem Koniáš kázal, není žádné pochyby, jinak by nebyly řeči jeho mívaly takového účinku, s jakými se potkávaly.

Tvrzení „Slovníka Naučného“ (IV. 261), že Koniáš „kázával o pekle a očistci tak důkladně, až se někteří posluchači trvale v hlavě zmátli“, anebo jak ještě názorněji na jiném místě v témž díle (str. 786) se povídá, že prý „hřímaje Koniáš hlasně hrozícím peklem nad srdcem hříšníků, uměl malovati muky zatracenců a pekelníků tak živými barvami, že mnozí potřeštění vycházeli z kázání jeho, hlavně pak ženské hlasitým a usedavým pláčem zkroušenost a pokání své zjevovaly“ — nesrovnává se s pravdou.

Pilně jsme hledali ve spisech Koniášových pověstná tato líčení muk pekelných [1]), avšak ani v Postille jeho, v níž se mu k tomu naskytovala nejedna příležitost, a která patrně kázání jeho obsahuje, není po nich stopy.

O posledním soudu mluví Koniáš takto (Postilla str. 671—676.):

„Když podle proroctví dnešního svatého čtení dvě veliká nebe světla, slunce a měsíc, se zatmí, ano všecky hvězdy s nebe spadnou, když všecka celého světa stavení, hory a skály s hromným hřmotem a zemětřesením se otloukati budou, když moře smutně zvučeti, celý svět jedním plamenem hořeti bude: tehdáž všecka andělskou troubou do údolí Josafat shromážděná pokolení země uzří Syna Člověka přicházejícího v oblacích nebeských s mocí mnohou a velebností. A toť bude hněvem zapálený, k pomstě připravený přísný soudce, který všem nekajícím hříšníkům všeliká provinění vytýkati a je nevyhnutelným ortelem odsouditi má. „S jakým srdcem bude státi odbojník před vůdcem svým: ztracený před cenou vykoupení svého? S jakou smělostí doufati bude milosrdenství ten, který tenkráte z toho, že milosrdenstvím Božím pohrdal, souzen býti má?“ táže se sv. *Eucherius*.

O ubohý hříšníku! tenkrát rozlícený a zuřivosti plný soudce do očí tobě nahlédne a před celým světem s největším zahanbením tvým tobě všecky výstupky a nešlechetnosti vyčítati bude. Oboří se na tebe slovy Nathana proroka a řekne: Tys ten muž? tys ten nešlechetník, který mně zlostnými nepravostmi tvými tolikrát přátelství do očí na věky vypověděl, který mně, Bohu svému, službu vypověděl? Tys ten bezbožník, který dědičné právo k věčné slávě, které jsem tobě krvavě zjednal, pro časný zisk, pro ohavnou rozkoš promrhal? mé umučení, mou přehořkou smrt na sobě zmařil, mou krev, mé rány nohama šlapal? Tys ten zlostný hříšník, který mne po tolikeré tobě prokázané lásce znovu usmrtiti usiloval? Ty jsi ten, který smradlavý hříšného těla hnis, pomíjející život, bídné stvoření víc než mou neobstihlou krásu a sladkost, víc než mou božskou tvář miloval? Mluv, odpovídej, proč jsi se ke mně tak nešlechetně zachoval?

O hříšníku! předvrhne tobě vševědoucí soudce tvůj všecko, cos v mladosti, cos v starosti, cos ve dne, cos v noci, cos doma, cos vně myslil, mluvil neb bohaprázdně činil; předstírati tobě bude všecko, cos veřejně, cos pokoutně v kostele, ve světnici, v komoře, ve sklepě, v chlévě, ve stodole, v lese, na poli, na lukách a pastvách,

[1]) *Píseň o pekle* v „Cytharře“ jakkoliv odporná, není přece s to, aby někoho na rozumu pomátla — působí spíše *komicky*.

neb kdekoli bezbožně páchal: postaví tobě před oči všecko, cos proti Bohu, proti stydlivosti a počestnosti, proti bližnímu a spravedlnosti, proti svědomí vlastnímu se dopustil. Co počneš? kam se utečeš? nebudeš se moci vyhnouti ani skrýti: nebude možno něco zapříti, na věky nic tenkrát napraviti, odvolati, nahraditi nemůžeš. Nyní tedy, pokudž čas máš, sám na sebe žaluj, sám před jediným duchovním otcem vyčítej všecky nepravosti své: tak všem výčitkám v onen hrozný soudný den šťastně ujdeš.

Po strašlivém všech ohavností hříšných vytýkání a stíhání následovati bude nevyhnutelné před celým světem odsouzení: nezměnitelný poslední ortel, neboť když přijde Syn Člověka u velebnosti své, a všickni andělé s ním, tehdy se posadí na trůnu velebnosti své: a shromážděni budou před něj všickni národové. I rozdělí je na různo, jako pastýř odděluje ovce od kozlů: a postaví ovce na pravici své, kozly pak na levici. Tu tedy na trůnu velebnosti své sedící král králův a Pán Pánův, nejvyšší všeho tvoru vladař, neuprositelný všeho zlého mstitel, přísný živých i mrtvých soudce, mečem zuřivosti přepásaný, k pomstě hotový, všemu soudnímu průvodu konec učiní, jako lev řvoucí strašlivým hlasem všecky bezbožné zakřikne, a hromem zuřivosti své do propasti pekelné je vrazí, řka: Odejděte ode mne, zlořečení, do ohně věčného. Ó hrozný hlas! ó bolestný zvuk, který v uších zatracených smutně zvučeti a na věky se rozléhati bude!

Odejděte! od koho? od svého Boha, který již vaším Bohem více býti nechce: od svého Stvořitele, který se k vám jako k svému stvoření víc nezná: od svého Vykupitele, který sám jediný vás potěšiti, nasytiti a spasiti mohl, na němž všecko vaše štěstí záleželo, odejděte od něho, neb vám jeho vykoupení vaší vinou na věky nebude sloužiti k naději věčného spasení: odejděte od tváře Boží, k jejímužto patření stvořeni jste: — již brána milosti vám zavřena jest, již od naděje k smilování, od slávy věčné, od tovaryšstva vyvolených Božích na věky odloučeni jste. Odejděte, ale kam? do ohně věčného, do ohně žžírajícího, který tělo i duši vaši pronikne a na věky žžírati má: odejděte do ohně sírou a smůlou zapáchajícího: do ohně nesnesitelného, do ohně věčného, který na věky shasen nebude: odejděte do trápení pekelného, kterýmž tak dlouho, jak dlouho Bůh Bohem bude, mučeni a trestáni — beze všeho ulevení, beze vší naděje k vysvobození — budete. Ó přísnosť! ó hrůza! ó strach nevyhnutelného ortele posledního soudu!

Bolesť a hrůza rozmnoží to, že ortel Kristův proti hříšným spolu vysloví a potvrdí všecko stvoření, kteréžto, jak Duch sv. svědčí, roznécuje se k trápení proti nespravedlivým (Moud. 16, 24.) Pročež vyhrožuje Habakuk: ‚Zhřešila duše tvá, kámen ze stěny volati bude, a dřevo, kteréž mezi spojením stavení jest, odpovídati bude‘ (kap. 10., 11). Když andělové jako vichr větru rozrazí, rozmrští bezbožné od vyvolených, řekne-li komu Soudce: ‚Odejděte, zlořečení‘, řekne i nábožný otec bezbožnému synu: ‚Odejdi, zlořečený synu, do ohně věčného, neb jsi dle otcovského napomenutí říditi se nechtěl‘; řekne zlostný syn bezbožnému otci: ‚Odejdi, zlořečený otče, neb jsi se toho, v čemž mne trestal, sám nevystříhal‘; řekne bohabojný manžel k zavržené manželce: ‚Odejdi, zlořečená ženo, neb jsi klením, pomlouváním a jinou neřestí svou zasloužila, abys ode mne na věky odloučena

byla'; řekne vyvolený bratr, soused, zavrženému bratru a sousedu: ,Odejdi, zlořečený sousede, bratře, že's ctnostného příkladu mého nenásledoval, že's Bohu, Pánu všeho tvoru, se mnou sloužiti a Jeho přikázání ostřihati nechtěl, nemáš na věky žádné sdílnosti a žádného účastenství se mnou míti'.

Ach, kam se tenkrát obrátí nešťastná duše: ode všech vyvolených, od vlastních přátel a známých bude vyloučena, od Boha zavržena, od soudce přísného odsouzena. Ach, jaký zármutek, jakou žalosť z toho míti bude, že se Krista Pána přidržeti nechtěla, že se nešlechetně protivila tomu, který nyní její věčné štěstí v rukou má! Ach, jaké potěšení budou míti všickni ctnostní a bohabojní z toho, že se žádnému k vůli Pána Ježíše spustiti nechtěli! Ach, jakou radosť v srdci svém pocítí z toho, že víc než tělo, víc než časné obživení, víc než všecken svět milovali Pána Ježíše, který je tenkrát za vyvolené ovce své vyhlásí. Chceme-li toho sladkého potěšení užiti, poněvadž Syn Boží ortel náš v ústech, spasení naše v svých rukou míti bude: zachovejme sobě dobrého přítele Pána Ježíše. Šetřme, abychom jeho laskavé přízně, jeho přátelství, žádným hříchem nepozbyli. Poněvadž tenkrát všichni jednostejně nás odsoudí, a žádný nás z rukou prchlivosti Páně nevytrhne: my nyní z žádného ohledu lidského, žádnému stvoření k vůli, k hříchu nesvolujme. Tak se stane, že v Kristu Pánu v poslední den soudný nenalezneme soudce, ale laskavého Otce, ne mstitele, ale tichého Beránka; nebude nás souditi, ale slávou nesmrtelnosti korunovati, nezarazí nás oním strašlivým ortelem, nýbrž z Jeho medotekoucích úst ono přežádoucí slovo uslyšíme: ,Pojďte požehnaní . . .'"

Nuže, tážeme se: vane snad z kázání toho hrůza, nebo spíše hluboké přesvědčení duše pevně věřící? Není-liž to řeč úchvatná, za niž by se věru žádný z kazatelů současných styděti nemusil?

P. Koniáš kázal tedy úchvatně, mluvíval častěji i o posledním soudu a o věcech, které hříšníky po smrti očekávají, to však, jak bezpečně sezná každý z jeho spisů, činil způsobem přiměřeným; míval, pravda, při kázáních takových nezřídka řetěz kolem krku, to však na znamení kajicnosti, ne snad, aby chřestem jeho zvyšoval dojem svého kázání. Nebyli tehdáž lidé tak útlých nervů, jako jsou nyní naši liberálové, kteří vůbec tuze neradi slyší o smrti a o pekle — z příčin na snadě jsoucích.

Že uměl P. Antonín i nejzatvrzelejší hříšníky na ručesť obraceti, viděli jsme již na hr. Sporckovi. Aby pak lidi neřestné a zločinné ku polepšení přivedl, sám (jak elogium vypravuje) všelikými tresty proti sobě samému zuřil, neustávaje dříve, až nad jejich zavilostí vítězství slavil.

Jedenkráte dychtil jistého šlechtice, jehož vznešeného rodu slávu hanba nepravostí zastiňovala, přiměti ku spořádanějšímu způsobu života, avšak hrubý služebník zbraňoval mu k němu vejíti. Když pak důrazněji naléhal, sluha pozbyv trpělivosti, vrhl se naň a k zemi jej povalil. Stařec bezbožníka přívětivě takto asi oslovil: „Milý příteli! Nevzbudíš-li ihned opravdovou lítosť nad smělým skutkem svým, věz, že pomstě Boží neujdeš.Jáť odtud neodejdu dříve, pokud s tvým pánem nepromluvím; na tomto místě zatím tobě a tvému pánu Božského milosrdenství se doprošovati budu, abyste oba spasitelnější úmysly pojali." To stačilo ku zdrcení hříšníka: neboť

ihned k nohám duchovního otce padnuv, za odpuštění prosil a ihned ho také dosáhl, neodvážil se pak více v tužbě jeho jej zdržovati.[1])

Jistý rolník stal se ve hříších tak otrlým, že nechtěl o pokání ani slyšeti. Než sotva P. Antonína řetězem obtíženého s kazatelny o přísnosti posledního soudu mluvícího spatřil: znenadání prodral se velikým množstvím posluchačův ku kazatelně, vystoupil na ni a k nohám kazatelovým se vrhl, přezlý stav duše své hlasitě přede všemi vyznal a pro duši svou s mnohými slzami léku žádal.[2]) To-li jest ona pomatenosť a ztřeštěnosť mysli?!

Roku 1748. odsouzen byl, jak jsme se již svrchu zmínili, v Novém Bydžově Jan Píta, krejčí z Chudonic, jenž přidav se k sektě polo-židovské, dopustil se odpadlictví, rouhání a svůdnictví, na smrť upálením. Když mu rozsudek byl oznámen, rouhal se ještě více. Nic neprospívaly domluvy duchovních, úpěnlivé prosby manželky jeho a dítek: z úst jeho zaznívala stále bohopustá rouhání. P. Koniáš uslyšev o hrozné té zatvrzelosti, odebral se nejprve do školy a tam vyzval dítky, aby se za zatvrzelce vroucně modlily, pak požádal některé kněze o vzpomínku při mši sv. na týž úmysl. Znalť Koniáš neodolatelnou sílu vroucích modliteb. Potom odebral se do žaláře. Zpočátku zdálo se, že Píta od tvrdé zarputilosti své neupustí. Koniáš složiv tajně pod hlavu spícího zločince ostatky ji-tého světce, odešel, zatím ničeho, jak se zdálo, nepořídiv. Avšak ještě téže noci dotkla se milosť Boží srdce zavilého hříšníka. Píta nemohl se dočkati rána, i žádal, aby mu přivedli kněze. P. Koniáš přišel a vyzpovídal jej. Kající hříšník pak odprosil všecko obyvatelstvo za pohoršení, které mu byl životem svým dával, odvolal s lítostí svůj blud a pak dle ortele zemřel kajicně na hranici (dne 18. prosince.)[3])

A čím docílil Koniáš výsledků tak velikých a překvapujících? Především pevnou vírou v pomoc Boží, vroucí modlitbou, kajícími skutky, jimž na místě zatvrzelých hříšníků sám se podroboval — vůbec pak svatostí života. Bylť, jak vypravuje elogium, velice skromný; všeliké marné slávy tak velice se štítil, že obávaje se jí, znamenité dary duševní a nejkrásnější ozdoby ctností co nejpečlivěji skrýval, o sobě a o svých věcech nejinak, leč velmi opovržlivě mluvíval a smýšlel. S pokorou spojoval nenávisť k sobě samému, kteroužto jsa pobádán, pracemi a nemocemi[4]) zlomené tělo dobrovolné

---

[1]) Elogium. [2]) Elogium.

[3]) P. Jos. Svoboda v Čas. čes. duch. 1878. str. 30. a 31., Rezek o c. 115.

[4]) V nemocech svých měl Koniáš zvláštní úctu a důvěru k milostnému obrazu Marianskému, chovanému v kolleji *Jičinské*, a nebyl oslyšán, jakož veřejně osvědčil ve knize o obraze tom, kterou P. Jos. *Lauritsch* T. J. sestavil a r. 1743. tiskem vydal. Čteme tam na str. *77.*: „R. *1722* já Antonín *Koniáš* vírou kněžskou svědčím, že jsem celý rok pro ustavičné téměř a to často přeukrutné hlavy bolesti ke vší literní práci dokonce neschopen byl. Však co nejdůvěrněji zvláště dle poslušenství a vrchních vůle, prose nejdobrotivější Uzdravitelkyni Jičinskou, nejenom skrz sobotní, nýbrž i každodenní pobožnosť, byl jsem těch bolestí sproštěn, několik hodin po sobě, na obyčejné literní učení beze vší obtížnosti naléhati moha, čeho sice prv ani půl hodiny nelze bylo dovésti“ a na str. *182*: „Já níž podepsaný kněžskou vírou ubezpečuji, že mnohdykrát při Jičínském duchovním shromáždění (jinak rekolekci) kázaje, cítil jsem po 12 dní prudké a přeobtížné *bolesti na prsích* pod žebrem, pro které snad nebyl bych mohl kázati. Co nejdřív jsem ale zahodě flastr a masti, silné k Uzdravitelkyni naší důvěrnosti nabyl, slouže ku cti Její u milostivého oltáře mši sv., bolesť všecka zmizela, moha já horlivěji nežli prve, bez ublížení prsů kázati. V Jičíně 11. února *1737*. Antonín *Koniáš* Tov. Jez. Missionarius.“

byla'; řekne vyvolený bratr, soused, zavržener [illegible] ém zamést
,Odejdi, zlořečený sousede, bratře, že's ctn [illegible] íral, a zatím
následoval, že's Bohu, Pánu všeho tvo [illegible] opravoval. S po-
přikázání ostříhati nechtěl, nemáš [illegible] a čerstvého ovoce
účastenství se mnou míti'. [illegible] a v obuvi zablá-
Ach, kam se tenkrát [illegible] rosti, a krotil ji způ-
lených, od vlastních přáte [illegible] křesťanské užívali. Na
vržena, od soudce přísn [illegible] posměšky, týrání a kame-
žalost z toho míti bud [illegible] elogium — toho pamětníci,
nešlechetně protivila [illegible] Pražskými i po kamenném
Ach, jaké potěšení [illegible] smetí odváželo.
že se žádnému k [illegible]
radost v srdci s [illegible]
obživení, víc n [illegible]
za vyvolené [illegible] namáhavé práci missionářské. povolán
užiti, poněva [illegible] ntinské a učiněn tu spirituálem a zpo-
rukou míti [illegible] toliko kratičkou dobu. Povolalť jej brzy
Šetřme, a' [illegible] smrti ku přijetí odměny zásluhám jeho
chem ne [illegible] P. Antonína nepřekvapila. neboť ji ně-
a žádn [illegible] předpovídal. Když totiž v poslední měsíc jeho
ného [illegible] maje jakési tušení, že mu smrt nastává.
Tak [illegible] svou to vyjevil. tu Koniáš navrátiv se od
sou [illegible] Svátostí s jistotou tvrdil, že předtucha smrti
ná [illegible] připojil, že v několika téhodnech zemře. Totéž
st [illegible] smrti starému spolupracovníku svému v missiích
[illegible] Když totiž k němu za nějakou záležitostí přišel. tu Koniáš
[illegible] s ním se loučil řka: „Předrahý Otče! již dlouho
[illegible] tomto světě nepobudeme; jáť zanedlouho umru, a vy mne
[illegible] nalezněte, nevědouce, kterak jsem skonal." A skutečně: dne
27. října r. 1760. v pondělí, vyzpovídav ještě ráno několik kněží,
[illegible] byl o ½ 2. hodině odpolední ve svém pokojíku mrtev. Dne
29. října pak byl slavně pochován v kostele svatého Salvátora.

Bylo-li porušení majestátu příčinou českého povstání?

Píše
J. Kroiherr.

I.

Jest velice oblíbeno při dějinách třicetileté války hledati příčinu českého povstání v porušení majestátu českého v záležitosti měst Hrobů a Broumova. Náhled tento jest velice rozšířený u dějepisců nejen českých, ale i cizích, takže i Onno Klopp stěžuje si na to slovy: „Jest ustálenou tradicí, při dějepisném uvažování českého povstání z r. 1618. vycházeti jednak od stavby kostelů v Hrobech a Broumově, jednak od majestátu. To však svědčilo i svědčí snahám náčelníků ze dne 23. května, kteří prohlašovali, že čin jejich vyvolán byl událostí v Hrobech a Broumově" [1]). Že rozmohlo se takovou měrou mínění protestantům příznivé, jest následkem toho, že strana protestantská, jsouc si vědoma neoprávněného svého počínání, vždy o to péči měla, aby obratní spisovatelé prodejným svým pérem jí jaksi upravovali veřejné mínění. Tak ku př. chce braniborský kurfirst Jan Zikmund odstraniti nepříznivý úsudek, který lid německý choval o Unii a píše proto Bedřichovi IV. falckému: „I lidé, kteří se považují za politicky vzdělané a zkušené, posuzují Unii všelijak nepříznivě, a část evangelických knížat smýšlí nejinak. A obyčejným lidem líčí se členové Unie, jakoby byli císaři vypověděli poslušnost a všechen řád chtěli zvrátiti. Každý nenávidí Unie; mnozí myslí, že nutno pouze Unii zrušiti, aby se zase zlatý věk vrátil. Proto jest *třeba líčením* a podobnými spisy taková obvinění vyvraceti. Tyto spisy musí velmi pečlivě býti zpracovány, mají-li vyhověti." [2]) Jako všichni protestanté, tak i povstalí stavové čeští pochopili, jaký význam bude míti pro jejich podnik, podaří-li se jim veřejné mínění sobě nakloniti, a proto hned dva dni po vražedném útoku na královské místodržící vydali apologii svého jednání. Pokusy ospravedlniti jednání stavů nekatolických učiněny byly potom ještě častěji. Sám hlavní strůjce všeho Matyáš hrabě Thurn uznal za dobré vydati obranu českého povstání. Že v těchto spisech stavové nevyzradili svého úmyslu „odníti konečně vrchní moc králi a přenésti ji na stavy" jest pochopitelno, neboť „mělo-li lidu býti vnuceno takové

[1]) Onno Klopp, Der dreissigjährige Krieg etc. str. 246. I.
[2]) Ritter, Briefe und Acten etc. u Onno Kloppa I. str. 100.

mínění, musily se předstírati stížnosti náboženské. K tomu bodily se rozepře dvou pomezních měst německých Broumova a Hrobů s vrchnostmi jejich.“ [1]) Události broumovské a hrobské byly pouhou záminkou, a povstání bylo by vypuklo i bez nich. Vždyť povstání bylo již dávno připravováno od šlechticů českých, kteří zase pracovali návodem cizím, německým a hollandským. Sám Ferdinand II. dobře soudil, že „tento zvon na poplach v Čechách sice zní, ale odjinud se jím zvoní, z Heidelberku, Haagu a Turina.“ [2]) Cíl pak, ku kterému směřovali, byl, aby svrhnouce rod Habsburský „takového krále sobě volili, který by jméno a titul krále měl, ale oni, stavové pod obojí, neb nejpřednější osoby z prostředku jich, mohli správu téhož království jmíti a vésti“ [3]), jakož ukázali různými artikuly konfoederace, v níž mezi jinými ustanovují, že „nebude a nemá také míti moci král bez povolení zemí jakou válku začíti, *ani verbníkův* nařizovati.“ [4]) Cizina pak svými podporami chtěla jednak zbaviti se mocného rodu Habsburků, jednak doufala v přímý prospěch z bouří, totiž získati korunu českou a statky církevní.

Vůdcem nepřátel rodu Habsburského byl francouzský král Jindřich IV.

O něm referuje dne 26. února 1603. Buwinkhausen, jenž sám nikterak nebyl přítelem Habsburků: „Ze všech zdejších praktik nelze mi jinak souditi, nežli že král na veškeré prostředky a cesty pomýšlí, jak by protestantská německá knížata proti domu rakouskému poštval, a jej na všech místech zaměstnal.“ [5]) Ovocem jeho práce byla Unie a rozeštvání myslí.

Snahy jeho měly u německých knížat kalvinských i lutheranských proto výsledek, že vyhovovaly jejich nesmírné touze po církevních statcích. Záměry některých nesly se ovšem výše — po královské koruně české.

Tak „knížata brandeburská bývala s českými husity — nikoli se všemi, nýbrž jen s náčelníky — výborně umluvena, a kníže Albrecht brandeburský jednou při pitce se pochlubil, řka: Trvám, že dříve nezemru, dokud mi korunu českou na hlavu nepostaví.“ [6]) Ale tato naděje kurfirstů braniborských zůstala pouhým přáním a praktických výsledků neměla.

Určitěji a odhodlaněji vystupují záměry protihabsburské u rodu falckého, který jsa rodem kurfirstským s právem říšského vikariatu byl hlavou útočných knížat kalvinských. Již ničemný Bedřich IV. dělal si naději na korunu českou a byl v ní utvrzován členy mezinárodního spiknutí proti domu rakouskému. Ti zvolili si ho na oko za vůdce a jemu slibovali, že mu pomohou ke koruně české, jen až ty Habsburky odtud odstraní. V těchto proticísařských snahách měl dvůr falcký horlivé a nadané pomocníky Jáchyma Arnošta markraběte z Ansbachu a Kristiana knížete z Anhaltu. Anhalt byl nejnadanějším a zároveň nejčinnějším nepřítelem Habsburků, proti

[1]) V. V. Tomek, Dějiny království českého, str. 329.
[2]) Onno Klopp I. 272.
[3]) Slavata, Paměti I. 52. sq.
[4]) ibid. II. 206.
[5]) Onno Klopp I. 35.
[6]) Svoboda, Katolická reformace I. str. 51 Janssen, Geschichte des deutschen Volkes III 685.

nimž kouti pikle nikdy neustál. Jeho snaha nesla se dále k tomu, aby si na katolické útraty pomohl k nějakému panství. Proto byl horlivým agentem Jindřicha IV., když se jednalo o zřízení Unie. Později pak spolu s markrabětem ansbašským a Bedřichem V. učinil zvláštní smlouvu, dle níž měla kořisť z boje proti Habsburkům připadnouti ne Unii, ale těmto triumvirům.

Nejpříhodnějším časem ku seslabení moci Habsburské zdála se býti doba svárů mezi bratřími Rudolfem a Matyášem. Unie, za niž vlastně Anhalt myslil, strojila se, že ona bude v těchto sporech rozhodovati, že dočká se nejen schválení svého nezákonného trvání, ale že nabude rozhodného vlivu v říši. K tomu ovšem bylo třeba, aby žádný z bratří úplně nezvítězil, ale aby se oba seslabovali v boji bratrovražedném. Proto pracovali nejen k tomu, aby znepřátelili co možná oba bratry, ale hleděli i stavy všech zemí jejich posilňovati, aby co nejvíce obmezili moc panovnickou. Unie nelitovala ani peněz na podpory, vlastně podplácení nekatolických stavů. Sám Bedřich IV. falcký dal 150.000 zl. [9]) Unie snažila se zkrátka všemožně, aby byla rozhodčím v této záležitosti. [10]) Knížata německá hlavně proto měla tolik odvahy, že někteří přední šlechtici v Rakousích a v Uhrách se k ní hlásili a žádali, aby byli přijati do spolku. To ovšem byl by býval casus belli, avšak Unie by se nebyla rozpakovala válku začíti, poněvadž přípravy její byly ukončeny. Markrabí z Ansbachu podotýká k vévodovi z Bouillonu: „Budeme-li pak míti Uhry, Moravu a Rakousy na své straně, pak není již sil, jichž by dům rakouský proti nám užiti mohl, leda Čech, Bavor a několika málo knížat biskupů, na něž bychom přece všechny dle lidských výpočtů stačili nejen boj s nimi podstoupiti, ale i všechen klerus reformovati, a vše náboženství našemu podrobiti.“ [11]) Anhalt pak nezůstal tehdy při pouhých piklech, ale opravdu strojil se k boji. Dal prozkoumati okolí Vídně a oznamuje pak, „že před branou Červené věže ani příkopu není, a vedlejší rameno dunajské že je sotva po kolena hluboké. Žebřík že stačí. S 10.000 muži že možno Vídně dobyti.“ [12]) Sám pak se strojil, že, až bouře *v Čechách* vypukne, s vojskem svým do Čech vtrhne a pánem se učiní na tak dlouho, až nadejde, jak sám říkal, osudný konec mocnářství rakouského. [13])

II.

Proud proti rodu Habsburskému byl českými stavy nekatolickými téměř stálý, i když se jim dostalo úlev od Maximiliana. Opposice stavů byla hlavně dílem bratří českých, kteří klouíce se ku Kalvinům, mnoho s nimi měli společného. A jako v Německu byla strana kalvinská zároveň stranou útočnou, tak i v Čechách bratří byli nejvíce opposičním živlem mezi stavy. Stavové pak nedovedli setrvati v mezích opposice zákonné, ale časem došli až k záměrům velezrádným.

---

[9]) Onno Klopp I 65.
[10]) Onno Klopp I 64.
[11]) Onno Klopp I. 62.
[12]) ibid. I 68.
[13]) Svoboda I 54.

mínění, musily se předstírati stížnosti náboženské. [illegible] nesvorn[illegible]
se rozepře dvou pomezních měst německých Br[illegible] spory veli[illegible]
s vrchnostmi jejich." [1]) Události broumovské [illegible] Čeští sta-
záminkou, a povstání bylo by vypuklo i [illegible] sice Rudolfovi
bylo již dávno připravováno od šlechtic[illegible] za to požadovali,
vali návodem cizím, německým a h[illegible] vydání konsistoře pod
dobře soudil, že „tento zvon na [illegible] tu ukázalo se smý-
odjinud se jím zvoní, z Hei[illegible] císaře; nechtěl-li povoliti
pak, ku kterému směřovali [illegible] „Páni a rytíři čeští"
„takového krále sobě volili [illegible] spojení na venek." Jeden
oni, stavové pod obojí [illegible] se dne 3. června s Kristi-
mohli správu téhož krá[illegible] případ, že by císař nepovolil.
artikuly konfoederac[illegible] odňata, s Unií spolek uzavřen
nemá také míti m[illegible] náčelníkem jmenován. Císaře jako
verbníkův nařizo[illegible] dokáže jeho neschopnosť ku správě
zbaviti se moc[illegible] převezme říšské vikářství. [14]) Císař
spěch z bouř[illegible] tomu, aby zadal něco z práv katolíků

Vůdce [illegible] statečnými rádci katolickými. Tato
Jindřich T[illegible] mezi stavy příležitosť, aby se pokusili

O [illegible] plány. Když se stavové opposiční dne 12.
nikters[illegible] po nepříznivé resoluci císařské, tu jední
mi jir[illegible] Leopolda, právě v Praze meškajícího, za
jak [illegible] chtěli znova písemně vyjednávati a jiní radili
štv[illegible] Thurnu byl): „že prý by v tom práce jich dare-
U[illegible] J. M. C. v této své odpovědi již po druhé se
[illegible] v té žádosti pánův stavův nic učiniti moci neráčí;
[illegible] zanechajíc dalších spisův a oustních přednášení, raději
[illegible] ruce přiložili a mezi sebou o hotovosť se starali." [15])
[illegible] byla proti císaři, rozumí se samo sebou. Mnozí
[illegible] nechtěli defensi, poněvadž uznávali „že skrze takové snesení
[illegible] měšťům se šturmuje, a veliký náklad že na to půjde, a že
[illegible] partikulární osoby, které u válečných úřadech potřebovati
[illegible] nejlépe toho užijí" [16]), ale náčelníci vojsko míti musili a také
[illegible] opatřili, aby mohli provésti plány s Anhaltem smluvené. Starosť
[illegible] vydržování vojska mnoho jich netrápila. Najatý lid jízdný všudy
[illegible] na gruntech pánů obyvatelů katolických pod jednou, ducho-
vních i světských quartýry své měli a veliké škody vrchnostem i
poddaným jich dělali. [17]) Majíce pak proti bezbrannému císaři
ozbrojenou moc, neostýchali se náčelníci nikterak dávati na jevo,
že netouží po tom, aby císař povolil jejich žádostem a přáli si,
aby císař se svolením svým tak dlouho otálel, ažby přišel Anhalt a
pomohl jim provésti jejich protidynastické záměry. Proto hnali věc
do krajnosti a nechtěli povoliti ani v nejmenším. To rozhorlilo
konečně i samé pod obojí, tak že directorům bylo slyšeti, že
„i z vlastního jich prostředku pod obojí zjevně to rozprávějí, že
directoři tím vinni jsou, že to nedorozumění mezi J. M. C. a stranou
pod obojí k spojení nepřichází, neb že J. M. C. již ke všemu povoliti

[14]) Chlumecký, Karl von Zierotin, str. 596. 597.

[15]) Slavata, Paměti I 301.

[16]) Ibid. I. 318

[17]) Ibid. I. 354.

chtíti ráčí, na čemž strana pod obojí dobře přestati může, též pak directoři že daremně lid najímají . . pročež, že někteří chtěli do krajův …eti a pánům obyvatelům to v známosť uvésti, tak aby žádné kon- …ibucí neskládali, a directoři sami ten lid najatý platiti povinni …li.“ [18]) Tito pod obojí ovšem nevěděli o tajných záměrech vůdcův. …ž totiž císař majestát (9. července) podepsal a protestantským …m prostřednictvím nejvyššího sudího pana z Donína vykázal, …by si pro majestát přišli, tu objevil se rozkol mezi protestanty. Ti, kteří mírnější byli, ihned svou hotovosť prokázali, ale jiní, kteří v hlubší tajnosti zasvěceni byli, nedbali o majestát, nýbrž o rebellii a pro majestát jíti nechtěli. . . .

Ti z Jednoty bratrské směřovali více k válce a k rebellii, nežli k svornosti a pokoji s tou nadějí, že skrze různice a válku svůj zlý úmysl vyvedou. — Po dlouhém mezi sebou se hádání vzkázali, že na hrad nepůjdou, nýbrž císař aby jim majestát poslal. [19]) Zasvěcení ovšem věděli, proč váhají: Anhalt, byl již na cestě! „V městě mluvilo se jako o jisté věci, že Anhalt jakmile přijde, postaví se v čelo stavů, a že mu bude svěřeno velitelství na jejich (stavů) četami.“ [20]) Proto zpěčovali se stavové jíti pro majestát, kdežto císař, nemoha zabrániti cestě Anhaltově, jejíž příčinu asi tušil, zase na tom trval, aby majestát byl stavům brzy dodán. Proto upustil od své žádosti, aby stavové co možno ve velkém počtu pro majestát přišli a poručil, aby aspoň šest osob stavovských pro majestát na hrad přišlo. To stalo se 12. července. Dne 13. července byl majestát prohlášen a 14. přijel Anhalt do Prahy. Anhalta stihlo snad největší sklamání jeho života. Majestátem byla stavům odňata záminka ku povstání. Anhalt sám „místo, aby byl od stavův českých ihned za rádce, vůdce a ochrance považován a přijat, a jak si ve svých smělých snech někdy představoval, svou hlavu královskou korunou českou ozdobil, musil se odhodlati k unavujícímu úkolu nedůvěru rozsévati, malý kruh svých rozhodných přívržencův pomalu zvětšovati a s nebezpečenstvím všeho druhu v cizí zemi poddané proti panovníku bouřiti.“ [21]) Sklamání bylo veliké, ale Anhalt nebyl takové povahy, aby se vzdal svého plánu. Ještě nebylo vše ztraceno, ještě mohl vyvolati bouři. Stavové měli najaté vojsko, které až dosud živili na statcích katolických a které měli dle nařízení císařského rozpustiti. Anhalt poradil, aby toho nečinili; doufalť, že různým cvičením a demonstracemi vojenskými podráždí císaře, jenž jest ve věcech jeho práv majestátních se dotýkajících velice nedůtklivý. Proto „při jeho (císařově) povaze mohlo se očekávati, že se pokusí o zoufalý útok proti ozbrojenému protivníku (stavům), kterého nikterak zmoci nemohl. Tím však vyplnily by se Anhaltovy naděje, a stouply vyhlídky na českou korunu.“ [22]) Ale císař se neukvapil, a tak stavové nesvedli ničeho, nežli že jim Plzenští rozehnali část vojska pustošícího jejich statky. Nový nezdar stihl Anhalta; ale přátelé ho přece neopustili, ano poradili mu, kdy už sám byl na rozpacích. Pan Petr Vok z Rožmberka vybídl ho totiž, aby ucházel se o přijetí mezi stavy českého království

[18]) Slav. I. 359.
[19]) Svoboda I. 87
[20]) A. Gindely, Rudolf II. und seine Zeit, II. 3.
[21]) Gindely II. 4.
[22]) Gind. Rudolf, II. 7.

(o inkolát). „Hlubší důvody tohoto návrhu byly zřejmy. Kdyby Anhalt náležel mezi českou šlechtu, mohl by se postaviti bez překážky v čelo stavovské opposice a po smrti Rudolfově jako Jiří z Poděbrad získati korunu královskou.“ [23]) Ale Anhalt se rozmýšlel, a když Žerotín tohoto plánu neschválil, zanechal ho úplně. Vida pak své poslání na čas zmařené, poslechl rozkazu císařova a opustil Čechy, aby zkoušel svého štěstí v době příhodnější. Jeho přívrženci v Čechách konali svou povinnosť, jak jim byl za svého pobytu rozkázal. [24]) Tak roku 1614. vyslovil se Thurn, „že v rakouském domu není španělským praktikám konce ...... Čechům není prý možno déle ho snášeti. Nechtějí sice sami začíti, až budou „kousnuti.“ Potom by musili nalehavé a opravdu jiného pána hledati.“ [25]) Slovy těmito chtěl Thurn vypátrati, jak by se kurfirst saský choval ku převratu v Čechách. V Sasku ovšem nedostalo se snahám českých radikálů přijetí, jakého si přáli. Za to v jiných německých knížetstvích nejen že byli vítáni, ano, knížata je přímo vybízela ku převratu, kterým by se Habsburkům urvaly nejbohatší země, a tak zahynula katolická velmoc středoevropská, kteráž až dosud jim překážela v obohacování se zbožím katolíků, nejvíce duchovních.

III.

Mladistvý kurfirst falcký Bedřich V. se propůjčil za vůdce. Již r. 1612. sotva sedmnáctiletý (nar. 1596.) těšil se, že na hlavě jeho se zastkví koruna svatovácslavská. Když totiž ucházel se o anglickou princeznu Alžbětu, a dvůr anglický zachovávaje přísnou etiquettu, dával přednosť princezně královské před ženichem, knížetem z říše německé, tu přední v Bedřichově komonstvu, hrabě Schomberg, narážeje na rod královny, vyslovil se „že kurfirst je více nežli král dánský a že bude ještě větším pánem v říši, totiž králem českým.“ [26]) Jak tento záměr provésti, Bedřich ovšem nevěděl, čekal však na vhodnou příležitosť. Jest pravděpodobno, že tehdy Anhalt ještě nezasvětil ho do všech plánů, poněvadž Bedřich tehdy nevzbuzoval ještě tolik důvěry, aby se mu mohlo vše svěřiti. Vždyť sám thán jeho, Jakub anglický, zacházel s ním jako s chlapcem. [27]) Tolik však ho asi nebylo tajno, že stavové zemí rodu Habsburského sledují snahy protidynastické a dle zprávy důvěrníka Pawela „že mohou býti o stavech v Uhrách, Moravě, Rakousích, Čechách a Slezsku ujištěni, že neužijí zbraní proti nim, ale spíše pro ně. [28]) Ale i při této příchylnosti stavův bylo těžko svrci Matyáše, po jeho smrti však zdálo se, že bude čas příhodný. Stavové všech zemí nepřáli Ferdinandovi proto, že byl rozhodným katolíkem, oba bratři Matyášovi byli bezdětni, a mimo to mohl býti Albrecht zaměstnán generálními státy, Maxmilian zase Savojskem. Ale výpočty se nezdařily. Všickni členové rodu Habsburského tentokráte osvědčili vzácný smysl

[23]) Ibid. II. 14.
[24]) Gind. Rudolf II. 283.
[25]) Onno Klopp I. 246.
[26]) Onno Klopp I. 145.
[27]) Ibid I. 146.
[28]) Ibid. 101.

pro prospěch celého rodu, a tak po nějakém otálení Ferdinand byl přijat za krále českého a zemí přivtělených. To byla pro Unisty rána zdrcující. Všecek zoufalý píše Anhalt Bedřichovi: „pakli teď těm Habsburkům koruny s hlavy nesrazíme, navždy se toho zoufalého díla zříci musíme.[29]) Anhalt ovšem neodhodlal se zříci díla, které již stálo tolik práce, spíše chtěl napjati všecky síly, aby nastal již rozhodný den.

Bylo tedy na všech stranách dosti vůle ku válce. Mnozí stavové zemí Habsburských pěstovali horlivé styky s cizími knížaty a to vše jenom proto, aby cestou násilnou zlomili moc rodu Habsburského. Scházela pouze záminka, kterou by aspoň částečně mohli před světem zastříti velezrádnosť svého počínání a tu nalezli radikálové mezi stavy v události hrobské a broumovské. Záminka tato byla velmi vhodně zvolena, poněvadž získala stavům sympathie mnohých protestantů, kteří by nikterak nebyli bojovali pro sesílení moci šlechtické; záminka tato dala také celé válce, která byla obyčejným povstáním, ráz války náboženské, kterou ve skutečnosti nebyla, ač se protestanté dopouštěli různých násilností na katolících, snad proto, aby náboženský ráz celé věci zachovali. Leč záminka stavův, ačkoliv jest velice vhodnou, zůstává přec jen záminkou.

Viděli jsme, že stavové čeští, totiž jejich náčelníci, již dávno připravovali povstání, majíce vydatné rádce i povzbuzovatele v kalvinských knížatech německých. Kdyby se jim dříve byla naskytla vhodná příležitosť, jistě by jí byli užili a nebyli by čekali až na zdánlivé porušení majestátu událostmi v Hrobech a Broumově. Tyto události jim přece nemohly býti příčinou ani vážnější opposice, natož povstání. Thurn ovšem praví ve svém obranném spisu, že „na evangelické kostely, jež několika tisíci vystaveny jsou, na něžto králové, kurfirstové a stavové ze štědré ruky své nadání činili, proti Bohu, právu a světlému majestátu jako šturmem se sáhalo.“ [30])

Tak praví Thurn, opíraje se o tento sporný článek majestátu: Jestliže by kdo také z týchž sjednocených všech tří stavův tohoto království pod obojí mimo ty kostely a chrámy Boží, jichž v držení jsou a kteréž jim prvé náležejí (při nichž pokojně zanecháni býti mají) ještě buď v městech, městečkách, vesnicích aneb kdekoliv jinde chtěl nebo chtěli víceji chrámův neb kostelův k službě Boží, nebo také školy pro vyučování mládeže vystavěti dáti, toho jakž stav panský, rytířský, Pražané, Horníci a jiná města všickni společně i jeden každý obzvláštně, volně a svobodně každého času učiniti moci bude a budou bez překážky každého člověka všelikteraké.[31]) Majestát byl podpisem císařovým učiněn zákonem zemským. Zákonů pak vykladatelem nejpřednějším zajisté jest zákonodárná moc sama a jí v prvé řadě přísluší posouditi, byl-li zákon porušen, čili nic. Touto autoritou byl císař sám. Jemu tedy příslušelo authenticky rozsouditi, ruší-li vrchnosti v Hrobech a Broumově majestát. Císař pak uznal, že majestát porušen není. Řekl to právě Thurnovi při audienci v Brandýse v květnu r. 1616.: „Nemohu shledati,“ pravil mu císař „že by poddaným duchovních vrchností bylo dovoleno stavěti kostely.“ [32]) Také

[29]) Svoboda I. 101.
[30]) Slavata, Paměti II. 77.
[31]) Ibid. I. 379.
[32]) Onno Klopp I. 247. Slavata II. 89.

právnický výklad byl proti stížnostem protestantův, neboť Broumovští a Hrobští byli odmrštěni ode všech soudních instancí, a sami defensoři neodvážili se ani r. 1610., kdy ještě bylo v čerstvé paměti, co asi bylo míněno tímto článkem majestátu, a kdy ještě vládl Rudolf II., žádati, aby se Broumovským a Hrobským stalo po právu, ale pouze prosili, aby s nimi učiněna výminka. Dvůr ovšem této prosbě nevyhověl a vyhověti nemohl bez křiklavého porušení práv obou vrchností. Majestát tedy nebyl porušen, ano ani nemohl býti porušen událostmi hrobskou a broumovskou. Vždyť majestát ničeho neobsahoval o statcích církevních. To jest tak zřejmé, že sami protestanté nemohli toho popříti. Praví o té věci ku př. lutherán Londorp: „V celém majestátu nelze najíti slova, že by bylo poddaným duchovních vrchností dovoleno kostely stavěti.“ [33]) I novější spravedliví dějepisci nemohou zapříti, že počínání opata i arcibiskupa bylo správné. Tak praví Tomek: „Hned po vydání majestátu císaře Rudolfa protestantští obyvatelé měst těchto vystavili sobě kostely dle svého řádu, čehož vrchnosti katolické trpěti nechtěly, aniž povinny byly dopouštěti, poněvadž majestát dovoloval toho jen městům královským. Nedůvodně namítalo se proti tomu se strany protestantské, že prý statky duchovenstva rovněž jsou královské, jakožto ve zvláštním poměru ku komoře královské stojící.“ [34]) Toto tvrzení jest také uvedeno v apologii stavů českých, kde jest podporováno mnohými důvody, jež však jsou pouze zdánlivé. Tak tvrdí stavové „že při spisování na onen čas majestátu a porovnání jinak to míněno nebylo, než že jsouce klášterové komorou královskou a majíce J. M. Cís. nad nimi vrchnosť a panství, pod titulem panství J. Msti. Cís. pojati a zahrnuti budou, čehož páni toho času té traktací přítomní povědomi jsou“ [35]) Ale stavové zde se dopouštějí malého podvodu, neníť v majestátu řeči nižádné o nějakém panství císařském; majestát mluví jen o pánech, rytířích a městech královských. Porovnání ovšem mluví o statcích J. M. C., ale k tomu dobře podotýká Slavata, že „všelijaké majestáty, obdarování a nadání bývají a jsou stricti juris. Jakž slova znějí, tak se ujímají a žádné mínění a výkladové se tu nepřipouštějí.“ [36]) Ostatně připomenuli jsme již dříve, že páni defensoři nebyli vždy tohoto mínění. Když ještě r. 1618. „páni toho času té traktací přítomní tak určitě věděli, že statky duchovenské jsou zahrnuty v pojem statků královských, jest s podivením, že se na to neupamatovali již r. 1610., kdy si u nich stěžovali Broumovští a Hrobští, že se jim zakazuje stavěti kostely.“ Tehdy defensoři přimlouvali se, jak již podotčeno, za souvěrce, ale nežádali, aby se jim stalo po právu, poněvadž věděli, že stížnosti Broumovských a Hrobských postrádají právního základu. Že byly statky duchovní pod ochranou komory královské, není nic divného; vrchnosti duchovní byly odkázány na královskou ochranu, poněvadž dávajíce větší část svých příjmů na různé školy, na stavbu chrámů, zakládání knihoven, a živíce mnoho chudých, nemohli sami vydržovati si zástupy vojenské, jako to činili páni světští. Že „všeliká duchovenství, jak arcibiskupství, tak i jiná všecka, v moci a disposici králův českých až posavad zůstávaly právem

[33]) Onno Klopp I. 247.
[34]) Tomek, Děje království českého 329.
[35]) Slavata, Paměti II. 129.
[36]) Ibid II. 129

vrchního kollatorství, fundatorství a jure patronatus" [37]), to nedokazuje nikterak, že by statky těchto beneficií byly vlastnictvím královským. To jest náhled protestantský, protivný dosavadnímu právu. Protestanté byli toho náhledu, „vše duchovenské jest naše, tak jsme se rozhodli, jsme na svých panstvích pány a biskupy zároveň; my dosazujeme kněze a sesazujeme a jsme jedinými pány, kterých musí poslouchati. Statky církevní jsou od našich předků založeny a proto jsou naše. Kdo si stěžuje, neb není povolný, ten pocítí, že je ještě moc v zemi." [38])

Čeští králové však práva patronátní za tak rozsáhlá nepovažovali, osobujíce si pouze právo dozoru, aby se nic ze statků církevních způsobem nenáležitým neodcizilo. Takový dozor však nikterak nepředpokládá právo vlastnické. Stavové čeští ovšem dávali českým králům právo „od týchž duchovenství statky obyvatelům tohoto království, nepotřebujíc k tomu povolení týchž osob duchovních, prodávati je, v dědictví uvozovati a ve dsky zemské dle vůle a libosti své klásti." [39]) Ale stavové zde jednali beze všeho práva, pouze na svůj prospěch se ohlížejíce. Dávaliť zde králi něco, co nebylo jejich a nač sami nejmenšího práva neměli. Že králové čeští Ferdinand, Maximilian a Rudolf II. v nesnázích finančních tohoto zdánlivého práva užívali, to ovšem s pravdou se srovnává, ale neméně jest jisto, že duchovenstvo toho práva uznalo; a sami králové považovali tato zabrání statků duchovních za půjčku, kterou povinni jsou splatiti. Král Ferdinand I. důtklivě v závěti napomínal své nástupce, aby napravili křivdu na duchovenstvu spáchanou.

Viděti z toho, že statky církevní nikterak nemohly a nebyly brány v pojem statků královských. Leč dejme tomu, že by tomu tak nebylo, a že by arcibiskup a klášter byli bývali pouhými many královskými, ani tu nebyl by majestát porušen. Majestát zajisté dovoloval stavěti kostely Pražanům, Horníkům a jiným městům, která tvořila třetí stav, městům královským v obyčejném slova smyslu. O městech na statcích královských není v majestátu řeči. Ta patřila králi stejně, jako patřila některá města jednotlivým pánům. A na těchto statcích měl přece pouze král práva vrchnosti, aspoň taková, jaká měl každý šlechtic na města sobě poddaná a tudíž také výhradné právo stavěti tam kostely. Tedy ani v tomto případě nemohlo by se žalovati na porušení majestátu, nejvýše na porušení narovnání. O tomto „narovnání" dosud málo jsme se zmínili, poněvadž jest pramalé důležitosti a zvrácením výkladu o statcích duchovních klesá také možná výtka o porušení narovnání. Nejsou-li statky duchovní statky královskými, tož se na ně narovnání nevztahuje. Ostatně narovnání samo není snad smlouva mezi oběma stranama v Čechách, nýbrž pouze soukromá smlouva mezi stranou pod obojí a 15 osobami katolickými, které beze vší delegace stavů katolických dali se u vyjednávání s delegáty strany pod obojí. Nemůžeme tedy na tuto smlouvu pohlížeti jinak, nežli jako na smlouvu soukromou, která třeba by měla potvrzení královské, nemůže zavazovati na straně katolické nežli osoby zúčastněné. Ostatní katoličtí stavové, kteří

[37]) Slavata, Paměti II. 132.
[38]) Adam z Buchheimu u Onno Kloppa I. 20.
[39]) Slavata, Paměti II. 133.

prohlásili, že nechtějí rozhodovati o těchto věcech a žádného plnomocenství nedali, nemohou býti vázáni.

Ostatně Broumovští sobě zkazili i stín všelikého práva. Nejen že stavěli proti vůli svého pána, oni stavěli na cizích pozemcích cizím materialem. Žalovalť Wolfgang Selender, že nekatoličtí poddaní jeho v městě Broumově na vlastních jeho gruntech, s jeho také dřívím a jinými k stavení potřebnými věcmi nový kostel proti vší jeho zápovědi a vůli stavěti . . . svévolně usilují a se snaží. [40])

Byly tedy stížnosti defensorův naprosto neodůvodněné, a vůbec zřejmý byl úmysl ne snad pomoci Hrobským a Broumovským ku chrámu, ale vyvolati bouři. Vždyť sami defensorové svou přímluvou za Broumovské a Hrobské dali na jevo, že nejsou v právu. Proto také delší dobu se proces konal, aniž by se zdál býti větší důležitosti, než jiné spory poddaných s vrchnostmi. Teprve, když se náčelníkům stavův nenaskytala žádná záminka ku povstání, uchopili se z nouze této záležitosti. Aby roznítili celý spor, psali Broumovským „aby nedbajíc na J. M. C. zápověď v tom stavení přece postupovali a dále stavěli.“ [41]) Doufali, že se dvůr královský dá strhnouti k něčemu nerozvážnému. Vskutku také byl císař Matyáš velice rozčilen, jak sám to vyslovil ku Thurnovi v uvedené již audienci brandýské: „Ještě větší příčiny mám býti nedůtklivým pro to, co se mi v broumovské záležitosti od Vás přihodilo.“ [42]) Ale císař Matyáš byl opatrný, snad k vůli upravení otázky následnictví, kterou chtěla míti arciknížata rozhodnutu. Jejich přání se splnilo a to tak skvěle, že byl Ferdinand po některých námitkách pánů z Thurnu a z Felsu jednohlasně přijat za krále. Brzy však vzpamatovali se náčelníci stavů a viděli, že daleko se zase oddálili od svého plánu a připustí-li Ferdinanda ku vládě, že bude konec jejich zámyslům. „Ferdinand koná vše s rozmyslem, čte a vyslýchá všecko sám, proto není žádné naděje na zlepšení, spíše bude jen hůře. Proto nejsme povinni, takového pána přijati.“ [43]) To jsou slova hornorakouského šlechtice, Erasma Tschernembla, ale stejně s ním smýšleli někteří stavové čeští a proto rozhodli se za každou cenu ku válce, do které měli býti strženi veškeří stavové. Vhodná příležitosť naskytla se, když dal císař Matyáš rozkaz, aby sporné kostely byly protestantům odňaty. Toho užili defensoři a rozepsali sjezd do kolleje Karlovy. Shromáždění stavové poslali císaři důtklivou žádosť, aby odvolal svůj rozkaz. Císař rozmrzen jednak obsahem listu, jednak a to hlavně opovážlivostí defensorů, kterou ukázali rozepsáním sjezdu, poslal stavům návodem Khleslovým dosti ostrou odpověď, kterou však záhy zmírnil dopisem laskavějším. Vida Thurn, že celá věc by se zase mohla urovnati, pojal dne 21. neb 22. května „plán, místodržící královské zavražditi a tím nevyplnitelnou mezeru mezi královstvím a rodem panovnickým utvořiti.“ . . . Byl to plán, který již po léta u sebe uvažoval, čekaje jen na příležitosť, až by je, jak sám se vyslovil, někdo „kousl“. Aby dosáhl této příležitosti, rozdmychoval starostlivě záležitosť hrobskou a broumovskou, nenechal ji odpočinouti, aby jí pány a rytíře české ve stále rostoucí rozčilení přivedl i zá-

[40]) Slavata II. 88.
[41]) Slavata II. 88.
[42]) Onno Klopp I. 247.

stupy nekatolíků pražských s sebou strhl. Nálada všech těchto lidí v neděli a v pondělí (20. a 21. května) dosvědčila, že se mu to až potud podařilo. A nyní jednalo se o to při takovém rozčílení myslí, pány a rytíře, kteří sami určitého plánu neměli, strhnouti s sebou na svou dráhu, dráhu vraždy, která měla vyrvati nepřekročitelnou propasť mezi královstvím českým a rodem Habsburským.“ [44]) Tento plán oznámil pánům Václavu z Roupova, Colonnovi z Felsu, Budovcovi, oběma z Říčan a Kinským. Všickni souhlasili, a ještě téhož dne rozhodnuto, provésti rozhodný krok k revoluci vyhozením místodržících z okna. Onno Klopp připomíná k tomuto plánu: „Události nám ukázaly, že čeští stavové vyšli od stížností na porušení majestátu stran nekatolických kostelů v Hrobech a Broumově, že však vražedný pokus ze dne 23. května byl něčím zcela novým, co s oněmi stížnostmi, ať již byly oprávněny nebo ne, v příčinný vztah uvésti se nedá.“ [45]) Thurnovi a zasvěcencům však nešlo o důvody, jim se jednalo o válku. Dne 23. května vyhodili místodržící královské z okna a tak ocitli se na šikmé ploše, na níž hnali se šíleně dále, až stanuli na Bílé hoře.

[43]) Onno Klopp I. 336.
[44]) Onno Klopp I. 253. sq.
[45]) Ibid. I. 260.

EPISTOLA
VVENCESLAI MEROSCHVVA
BOHEMI AD IOHANNEM TRAVT: NORIBERGENSEM, DE STATV PRAESENTIS BELLI,
ET VRBIVM IMPERIALIUM, EX CASTRIS BOHEMICIS MISSA, A VVAIONIBVS INTERCEPTA.

Tu lector lege, iudica, dole, conſule ſuccurre.

Anno M.DC.XX.*)

Nobilissime, Amplißime Domine, Cognate dilectißime, Compater vtriuſque noſtrum tuas mihi litteras, ipſis Maij Kalendis, cum filiolæ tuæ munuſculis reddidit. De morte Nicolai valde doleo, quamuis tantum æris alieni contraxerat, vt honeſte viuere non poſſet. Noſtra domeſtica ſolito commodius habent, efflagitationes importunas eludo, ſummæ paupertatis ſimulatione. Vereor autem ne eo res labantur, vt hypocriſi veritas ſuccedat, & nunc hæc πρὸς ποίησιν inopiæ præludium ſit, ad obſcœnam famem, quæ prima pericula vito. Sed hiſce de rebus noſtræ Iunones ſibi mutuo ſcriptitant, ego ad alteram literarum tuarum partem venio, qua de Repub agitur, quæ pars reuera γλυκόπικρος fuit; lætitia enim me curaque affecit. Te ſtudiorum meorum & peregrinationis comitem, tam acute prudenterque negotia Imperij perſpicere iudicareq; lætor. Res ipſa me angit, verſatque animum celerem. Hinc neſcio quid ſuadeam, neque quid diſſuadeam

*) Odhodlali jsme se vydati spisek tento, dosud u nás málo známý, tiskem, neboť obsahuje tolik důležitých drobností i co se týče dějin českých na počátku války třicetileté, že vydání jeho nebude bez užitku. Doufámeť, že otištěním této „Epistoly" ve Sborníku našem v originále zavděčíme se historikům a připojeným překladem českým i přátelům dějepisu a horlivým čtenářům vůbec.

Prominiž však laskavý čtenář, kde bychom byli při převodu nedostihli nebo nevystihli originálu. Vadilať přede vším nanejvýš chatrná interpunkce, tak že stálo místy nemalého namáhání a přemýšlení, aby pravý smysl se postřehl. A snad se nám to někde přece nepodařilo! Jiná značná obtíž byla při slovích řeckých, která na mnoze, ba téměř vesměs jsou chybna, nesrozumitelna a i těžko čitelna, tak že bylo nutno téměř jen domýšleti se. Chybili-li jsme snad tu a tam, nebudiž nám bráno ve zlé! Nejedna chyba jest i v textu latinském, tak že i tu nebylo snadno překládati.

Kdo by byl pisatelem tohoto „Listu", nelze nám prozatím udati. Merošva je patrně pseudonym. I vážený Norimberčan Traut, jemuž dopis ten poslán, nebyl nám do té doby znám. Místo, kde tato Epi-

habeo, ita omnibus, quamlibet bonis callidiſq; conſilijs, vndique mala occurrunt, & improuidam ſapientiam noſtram arguunt. Accedit fœdo noſtrorum diſſenſio, ſemper magnarum cladum & præliorum cauſa & prænuncia. Nolo tamen vel poſtulationi tuæ vel amicitia deeſſe, daboque conſilium ex veteri Germanorum fiduciæ formula, quantum ſciero poteroque: tu illud nō ex euentu & ſucceſſu, ſed ex amore in te meo æſtimabis.

§ I.

Quæris igitur ex me, quid agendum ſit Vrbibus Imperij liberis, præſertim Noribergæ tuæ, ocello Germaniæ. Deinde Vlmæ, Spiræ, Wormatiæ? quid inquam agendum, si Fridericum Ferdinandus proſcribat? tripartitum vero ſtatum earum Vrbium conſtituis, vel enim cum Friderico, vel cum Ferdinando, vel cum neutro eas ſtare oportere definis. Quid vero in quoque genere mali bonive ſit, tota Epiſtola expendit, & meam ſententiam exquirit. Hoc autem ex litteris tuis collegi, multa vbique incommoda, pauca commoda recenſeri, quia in hiſce rebus bonorum eſt ſumma raritas, malorum μυρωγάργαρα in eo itaque induſtria noſtra verſari debet, ut mala amoliamur, aut minoribus maiora redimamus, pro anima Rex noſter dimicat, de augendis opibus, delicijs, cogitare vos non conuenit. Hiſce igitur de rebus agens altius repetam & Geometrica ἀναλύσεις omnia explicatiſsime proponam.

§ II.

Tripartita illa tua diuiſio, de ſcholis ſumpta eſt, & a Magiſtris antiqui candoris, nunc quemadmodum noui Mathematici per tubos ſuos nouas in firmamento ſtellas, nouas in ſole maculas repererunt; Ita quoque Politiciſmus nouus ſua habet ſpecularia opticenque, in

---

stola tištěna, udáno není. Za to přitlačen znak, snad knihtiskaře, jenž spisek tento vydal.

Když byl již překlad dodělán a přichystán k tisku, došla nás německá „Copia Vertrewlichen Schreibens etc." této „Epistoly" Merošvovy. Neníť to, co název udává, kopie v právnickém slova smyslu. Překladatel vedl si dosti volně: tu ubíral a vynechával, čemuž se nedivíme, tam přidával a to měrou dosti hojnou, což nás při kopii naplnilo podivem. Přes úskalí zmíněných obtíží hleděl snadně překročiti ba přeskočiti, tak že nám nahlédnutí do této „Copie" bylo v tomto směru jen pramálo platno a výhodno. A doufali-li jsme nalézti nějakého objasnění záhadných věcí, jichž jsme se shora dotkli, sklamáni jsme byli úplně. Jen to se dovídáme, že tištěna byla v Augsburku u vdovy Sary Mangové. Stojíť na konci: Zu Augspurg nachgetruckt, bey Sara Mangin Wittib. 1620.

Upřímné díky skládám milému kollegovi, p. prof. dru *Frant. Čádovi*, jenž s nevšední ochotou prohlédnuv rukopis překladu a opraviv, kde čeho bylo třeba, zejména při řeckých oněch skomoleninách svou vzácnou radou, důmyslem a důvtipem byl mi nápomocen při práci nesnadné.

Čárky nad à, è, ò, ù, ą v patisku vynechány, značka & v dalších §§ nahrazena et. Dr. *M. K.*

qua alia mẽbra diuiſionis addita priſcis relucent. Hæ igitur quæſtiones oriũtur:

1. *An Noribergam oporteat ſtare palam cum Frederico?*
2. *An cum Ferdinando?*
3. *An cum Neutro?*
4. *An ſimulare amicitiam Ferdinandi palam, occulte iuuare Fredericum?*
5. *An ſimulare amicitiam Frederici, iuuare Ferdinandum?*
6. *An ſimulare neutralitatem, e clam iuuare, vel Fredericum vel Ferdinandum?*
7. *An in ea ſimulatione etiam vtrique parti ſit pecunia conferenda?*

Hæc ſunt quæ Politicum decent perpendere, non modo quid agendum, vel omittendum ſit, ſed etiam quid ſimulandum. Totus mundus fuco vtitur, cum vulpibus vulpinandum eſt. Pueri nucibus, viri iuramentis fallendi ſunt. Nec infame eſt violaſſe iuriſiurandi Religionem. Fecerunt hoc noſtri Principes; Nos cariores habebunt, ſi non modo pro eis patiamur, et belligeremus, ſed etiã peieremus. Dum crepundia vendunt inſtitores veſtri, ſimulant, mentiuntur, pro aſſe peierant, et nos id non faciemus pro regnis et arcibus! faciemus et quidẽ libenter.

§ III.

Principalis eſt quæſtio. Ferdinandus an Fridericus defendendus? Circa hoc ῥῆθημα verſatur tuum πολίτευμα. Sed antequam reſpondeo, alia mihi quæſtio tractanda eſt, ex qua iſta dependet, an Ferdinandum penes, an Fridericum ſit futura victoria? Vincere enim, ni fallor, volumus, et ad felicem inclinare partem; ſi Deus aliquis nobis decreti cœleſtis arcanum panderet, nulla supereſſet aut tenuis deliberatio. Victoriæ namq; litaremus. Nunc cum ſucceſſus in incerto ſit, nuſquam enim minus quam in bello euentus reſpondet, conſilijs et apparatui, leui coniectura de victoria ſuſpicari potius, quam loqui datum eſt. Sol, ventus, puluis, vox vna, error paruus, maximorum exercituum fata commutant; omnes magnæ victoriæ cladeſque ex minimis occaſionibus ortæ ſunt, quo maiore odio ſunt digni, tum noſtri, tum veſtri, qui ambitu, auaritia, ſpe, ſimultate, omnia mouerunt, vt Turrianus, Camerarius, veſtri Senatores, Syndicique, qui torquibus, annulis, ſcyphis aureis, nummiſque acceptis, pulcherrimas Prouincias in tanta pericula deduxerunt, et nunc præcipitatis conſilijs communia mala vertunt in priuata commoda; inter quos nonnemo nuper multarum Dominus ędium bellum ſperare ſe dixit, vt domos ſuas aduenis charius locare poſſet. Verum ad rem quod attinet, puto ego victoriam penes Ferdinandum fore, puto inquam, ſcire enim nequeo. Cauſas habeo nec paucas nec contemnendas.

§ IV.

Prima eſt, quia Ferdinandi cauſsa videtur iuſtior. Solet autem diuina iuſtitia iniquitatem interdum tarde, interdum celeriter, ſemper ſeuere punire. Nos quidem Apologias defenſionemque edimus, ſed neque alij nos iuſtam habere cauſam credunt, neque ipſimet in conſiſtorio noſtræ conſcientiæ culpam excuſamus. Turca, rex Franciæ,

elector Saxoniæ, alijque, imo ſocer Regis noſtri, cauſam noſtram damnant, licet eorum nonnulli rebellioni faueant. Viros nobiles, magiſtratus, contra iuſiurandum, inauditos, de feneſtra præcipitauimus, ne precandi quidem ſpatio, ne dum defendendi dato. Matthiæ, Ferdinando pacem, veniam, priuilegia offerentibus, compoſitionem deferentibus ad iudices, ne reſpondere quidem voluimus. Britannos, Batauos, Auſtrios, Sileſios, Tranſyluanos, Principes Germanos, Vrbes, Hungaros, Turcam, ipſos inferos in Ferdinandum concitauimus. Viennam obſedimus, totam Germaniam quantum in nobis fuit Turcæ prodidimus Tartariſque. Hæc iuſta facta ſi quis defendat, nihil ille iniuſtum putare poteſt. Si Deo res humanæ cordi ſunt, facta illa vindicabit, aut per Ferdinandi militem aut per Turcicum. Impunitum tantum non ſinet nefas, quod nos etiam augemus, peſsimæ cauſſæ non verecunda defenſione; odiumque contrahimus quaſi totius mundi irriſores. Itaque magis ingenue Gabriel fateri ſolet de iniuſtitia, Regnum ſe, non iuſtitiam quæſijſſe; et Anhaltinus, paupertati ſuæ ſe bellum neceſsarium iudicaſse; eo res ſuas meliuſculas eſſe poſſe. Id quoque Chiliaroni et Centuriones noſtri iactitant. Quia tamen viuacis conſcientiæ accuſantem ſtimulum ſupprimere non omnes poſſunt; Delinimentum ſophon, pharmacon miniſtri noſtri inuenerunt, ſcelera illa nefaſque ſtudio Religionis eſse ἁγιάσματα ſanctificata. Hoc illi de nidulis ſuis ſolliciti crepitant, non tamen ſibi credunt. Sub Auſtrio fuit decies liberior Religio, nunc rigidus Caluiniſmus ſepties deterior Papiſmo atroce nos ſuperſtitione premit, huic imminet Mahometiſmus et Circumciſio cum dura ſeruitute. Quocirca prudenter Saxoniæ Princeps, eiuſque confœderati, et pleræque Imperij Ciuitates religionem ſuam tutiorem ſub Cæſare, quam ſub Caluinianis Turcaque arbitrantur. Cæſariſque defenſionem meditantur, idque Scripturæ conuenientius, dant enim Cæſari, quod Cæſaris eſt, et Deo quod eſt Dei. Nos Cæſari eripuimus, quod eſt Cæſaris, et Dei quod eſt, Turcis obtulimus. Quo circa Deum Conſiliatorem ſperare haud poſſumus, et ſane, videmus pœnam iam graſſari, perierunt plerique authores præcipitatoreſque Mansfeldij miles iam ſæpe lanienæ obiectus eſt, Turrianus Regem offendit, vaſtantur agri, tumultuantur agreſtes, quidam Proceres his malis ſaginantur. Conſiliarij ſua præmia in Germaniam Belgiumque remittunt, et in publica paupertate diteſcunt, Rex et Regina fugam adornant.

§ V.

Signum etiam perituræ Reipublicæ eſt conſiliorum corruptio ἀβεβαίων eſt omnis κακοβουλία inſtabilis eſt ſemper mala conſultatio in hunc Labyrinthum adoleſcentem Principem coniecerunt peſsimorum adulationes, ex mutatione compendia quærentium, auxit malum vaniſsima temeritas, principio quidem ſuaui cum feſtinatione diſsimulationem, interim hæc errata commiſſa ſunt, quorum nunc exitus ſentimus, primum eſt δυσβουλία, hoc eſt, inexplicabilis conſiliorum difficultas, quæ ex eo oritur quod Bohemi, Palatini, Vrbiumque Proceres, ſibi ſuſpecti ſunt. Nam Vrbium legati largius omnia promiſerunt, portione collatæ pecuniæ aſperſi. Alij tamen poſſeſsiones in Bauaria alij apud alios habent, nonnulli Moguntinum, alij Wirceburgenſem timent offendere, hinc nemo libere ſententiam dicit, ſed

eam, quam ſibi vtilem imaginatur. Alterum peccatum eſt et maximum, quod Imperatorem Ferdinandum fieri paſsi ſumus, imo fecimus. Tota Bohemia cum prudentibus reclamabat. Ea res animos aduerſarijs auxit. Fridericus eum Regem Bohemiæ ſalutauit. Imperatorem elegit, fidem illi dedit, iurando affirmauit, eoque modo omnem non modo excuſationem ſed prætextum etiam perdidit, cumque ita agendum eſſet, vt omni arte, fraude, precibus, minis, periurijs comitia impedirentur, neglectum eſt, et noſtra in dubium poſita ſalus, ita efferor, crucemque opto prauis conſultoribus, qui facile diſturbare comitia potuerunt, nec fecerunt tamen. Eram Francofurti miſſus ſpeculator, etſi anſa daretur etiam actor, ciues erga Papiſtas male animati, conuitijs et contumelijs vix abſtinebant; nec ciuibus Principes, nec illis hi credebant. Ferdinandus vix ingredi auſus eſt præſidium Friderico fauebat, homines gnaui ad calumnias ſeditioneſque ſe offerebant, ad famam ſeditionis, aut aduentantis exercitus, e Batauia, Principes diſceſsiſſent, iam non eſſet rex in Germania, et vnuſquiſque quod ſibi bonum videretur ageret; in tanta aduerſariorum trepidatione Imperatorem nobis fecimus, hoc eſt; victi ſumus. Terruit quidem nos Moguntini ſenilis audacia, quando peruicacisſima conſtantia Imperij conſtitutiones vrſit, nec vitæ metu cedere iure ſuo voluit, et Ferdinandum inrtare Francofurtum pene coëgit, Terruit Colonienſis callida fortitudo, dexteritaſque qua nos circumuenit. Sed obuiam eundum erat concitato tumultu vrbano, ciuibuſque metus aduenientis. Hiſpani incutiendus. His tamen malis remedium adhiberi potuit, si moderationem æquitatemque ſimulare poſtea voluiſſemus, si iudicium Electorum experiri; verum lacrymantibus politicis iuniorum ſententia, nos deinde Noribergæ perdidit.

Cum enimnulla facta grauaminū mentione, omnia officia cum verbis ſericis offerenda mecum prudentes ſuaderent; cum ad æquos iudices cauſſam remittendam, pro nobis ferre debuiſſemus, cum omnem belli ſuſpicionem amouere, clam tamen parare arma. quibus imparatos opprimeremus. Nos ad interitum vrgentibus fatis, vltro minas intentauimus; et tanquam bello captis conditiones legeſque tulimus. Nihil vnquam minus politicum, nihil ſtultius actum. Minæ perdiderunt vindictæ locum. Minati ſumus paribus, prudentibus, animoſis, et quod tum dixi, ad defenſionem illos exacuimus. Fecerunt hoc traſones, canes regij, qui papiſtas tanquam aues ſonitu minarum territate volebant. Multi iterabant illos ſolo terrore bellum confecturos.

Nunc viderunt vires in ventum effuſas, et temeritatis pudet. Nunc probant lenia conſilia, nunc compoſitionem quærunt, poſtquam ad centū millia in nos armata vident. At vero nūc timide conſultamus. Vlma, et Noriberga timēt, Bauarū, Wormatia et Spira, Hiſpanū, Palatiniani pretioſa in tuta vehūt. Frackethaleſes fidiſsima Palatini manus, in Batauiani *) theſauros auehunt. Cauſa, cur in irritum cadant, est, leuiſsime conſultauimus. Fundamentum et fulcrum conſiliorum noſtrorum, est, ſimulatio et crudelitas, omnia vno impetu facturos nos putabamus, fragilem hoſtem contempſimus, leues vires parauimus; et ecce in ſolidum impegimus, timidum eum exiſtimauimus, ideo minis deijcere conabamur; ſed audacior inſurrexit. Vno

*) dele: Batauiam.

verbo ad prædam, non bellum nos inftruximus. Cum igitur in re periculosifsima ftultifsime deliberauerimus, victoriam fperare nequimus.

§ VI.

Eodem ex fonte fiduciæ, belli neruus, contra consilium Mauritij, quafi cataclyfmo oppreffus, elanguit. Quia namque terrore et fubito nobis victoriam fpopondimus, pecuniam non confecimus, fine impenfa prædam fperantes. Nam impendia nobis deeffe plane videmus, fi vera audire lubet, et si deeft qui dicat, ego ipfe id præftitero. Regis noftri, Principumque flagitiofa eft egeftas. Vrbium peculia, tot impenfis paria effe non poffunt. Auro opus eft bellaturo, auro parent arma, aurum magis attrahit ferrum, quam magnes. At nobis omnia defunt. Bohemi vaftatione, oppignoratione, luxu, rem et fidem prodegerunt. Silefia a Cofaccis, Morauia ab ijsdem Tampirioque, omnes Prouinciæ ab amicoque et hostili exercitu, a Procerum rapinis, a regia aula, exhauriuntur, fuo ergo fumptu bellum gerere non poffunt, alieno ergo ærario vtendum. Turca aurum non mittet, nec apparatum, fed Crypfes et Harpagones, auri pifcatores, raptores violentifsimos. Gabriel vltro petit et Haidones, fuperest ergo Rex nofter; Verum ille emungere nouit, in Bohemia accipit, in Palatinatu a pupullis rapit, fupellectilem et Zonas excutit, in Batauia et mari Adriatico fœneratoribus fupplicat, in Britannia cum pudore foceri mendicat, inter hæc tamen conuiuatur et faltat, laudatque columbaria. Principum cæterorum æraria fœnore oppreffa funt, rationes inire horrent, pecuniam illis pauci, nemo fine gemitu concredit, impenfæ fuperant reditus. ἀναλώντα, fuperat τας πρόσοδ. Viuut vt Crafsi, Græfi moriuntur vt Iri. Quot millibus opus eft multis, vt nihil habeant? Veneti parce donant, memores fuos faccos non habere radices, Batavi vero recordantur nuper fe in fingulos annos quatuor milliones fupra cenfum expofuiffe, vt probarunt Barneueltio procuratores; deinde vbi bellum ingruerit, omnia auxilia fibi neceffaria norunt, femper in manus habent in Ætolis petitorio. Britannia, nec habet, nec confert thefauros, quod nuper negotiatoribus extortum eft, plus obeft, fugat enim negotiationes, quod mercimonio publico elicitum eft, plus infamiæ quam vtilitatis habet. Tanta eft egeftas initio belli, nondum plene agmine concurrimus, quid poft Thrafymenum et Pannas fperandum eft? Aduerfarijs noftris omnia fuperfunt rem habent, fidem habent. Indiam habent, fi durius quid contingat, decimas beneficiorum fi clades, vnius anni prouentus expendent. Si grauior metus incumbat ornamenta templorum oppignorabunt, ipfos Clericos in aciem educent, si velint duplo maiorem militem fcribere poterunt. Adhuc templa exftruunt, adhuc ornamenta pretiofa adaugent. Hæc cum prædicerem, adderemque nifi impetu primo hoc bellum profligamus, victi fumus, tum quidem potenter offendi, nunc veri, fed infelicis consiliarij nome fero, fumma eft, in hanc expeditionem trium menfium cibaria fumpfimus fi bellum prolongetur, fame moriendum erit. Doleo hæc aduerfarijs conftare, nonne contemni nos videmus, edicta Ferdinandi contra Fridericum Spira, Wormatia, affigi permifit, itemque Landauia, Albacronberga, aliæque Vrbeculæ Friderico

obnoxiæ, hoc facerent. ſi æſtiuum, non hybernum modo Regem crederent. Cum igitur ſine pecunia bellum continuare nequeamus, pecunia autem confici a nobis non poſsit, pacem optemus.

§ VII.

Conſilia bona deeſſe dixi, et nummos, nunc addo etiam difficilem fore victoriam ſi hæc ſupereſſent. Ea eſt enim ſociorum συμμαχίομ cōditio, vt in diuersos fines omnes tendant, aliorum commoda, non niſi ex commilitonum damnis eſſe poſſunt. Hinc quamuis vtilitatis specie, et communi metu, vti caudis Samſonicæ vulpes, colligentur, stramineum tamen vinculum eſt, quod ad odorem ignis conflagrat. Docent ex hiſtoria politici, nulla fœdera eſſe diuturna, quæ non omnibus proſunt nulla, inter inſtituta contraria. Nunc nostram συμμαχίομ circumſpice: In ea potentiſsimus eſt magnus Turca, omnes ille nos ex æquo habet exoſos, dilatare imperium ſuum optat, nulli parcit ſanguini, ne fraterno quidem, vt imperet. Finem ille ſibi propoſitum habet, non religionem Bohemorum, non libertatem Noribergæ tueri, ſed fraude, vi, occaſione omnes ſub iugum ſuum mittere hac ſpe ſi excidat, vbi nocuerit quantum potuit, nos deſeret. Finis Gabrielis eſt, placere Turcæ, et cauere ne a Baſsis accuſetur, omnia ſibi ſubijcere, et facere Bohemos Morauoſque tributarios, Fridericus merum in Bohemos Imperium regnum Angliæ nixum, debili hærede, coronam Imperialem, et monarchias ſomniat. Hoc nec Gabriel, nec Turca permittet. Nec nos Bohemi, nec vos Germani velle poteſtis, niſi libertatem prodigere animus eſt. Principes Germaniæ opes Eccleſiarum, pecuniam vrbium quærūt; negant enim æquum eſſe ſe obnoxios eſſe τοῖς πιπγρισσακκσεις, (?) nolunt tamen Fridericum plus poſſe, quam ipſi omnes. Ciuitates optant Pragam eſſe liberam, et vbique Ariſtocratiam. Bataui vires ſuas augere cupiunt, potentiores eſſe quam ſunt ipſi. De Noriberga tua vide: vos eam opibus Venetijs eſſe parem cupitis; vrbes, pagos emere, in ſuam ditionem vicina vertere: Palatinus eam cupit eſſe Heidelbergæ ſimilem, Gabriel Claudiopoli ſuæ, Turcæ Strigonio Hollandi ſibi incorporatum, vt eſt Iuliacum, Embrica. Contraria igitur cum vobis proſint, atque obſint, non poteſt eſſe diuturna ſocietas; quæ omnia Leoni tribuet, ni infortunium experiri malit.

§ VIII.

Ad hanc partem etiam pertinet exercitus ex diuerſis gentibus in caſtris Germani, Angli, Belgæ, Haidones, Turcæ. Hi poſtremi nulli Chriſtiano parebunt. Dux igitur Turcorum Turca qui ſoli Imperatori ſuo dicto audiens erit. Quod cæperit non dimittet.

§ IX.

Ad victoriam quoq; magnum momentum habet, quæ Fridericianis intentatur, proſcriptio. Chartam eſſe dices, ſed ferrum iſtud papyrus habet; eſt enim omnium animis impreſſa magiſtratus ex Dei ordinatione veneratio. Itaque plus virium habet quam arbitraris, ſed quæ ex ea naſcatur videamus. Recuperatores dati ſunt Archidux,

Saxo, Bauaius: negotium vrgebunt et publicum et ſuum, cum his belligerandum erit, et præter bella non deerunt alia incommoda. Prædæ dantur, proſcripti omni iure priuantur, itaque etiam priuati, Comites, Barones, Nobiles, Rustici ex agro vestro, quæ poterint diripient. Quod enim in alijs eſt furtum aut latrocinium, contra vos dicent iuſtum eſſe bellum, igitur latere inſidijs, capere, rapere, vrere, occidere Noribergenſem ciuem, nō modo impune, ſed glorioſum erit. Idem experientur Wormatia, Spira, nullus locus illis tutus erit, a quibus non eſt tutus Magiſtratus. Nec defendi poteritis occulti atque improuiſi, vbique aderunt: Occluſis itineribus infeſtiſque vijs, merces veſtrasdistrahere non potestis, nec comeatum inferre, ex quo fames, telum acre, et moræ impatiens, ſeditionis architecta. Atque hæc maxime Noribergenſibus timenda ſunt, Ciuitatis tuæ ſtatum, cuius non ignoras, ſterile ſolum exercet, artificum ingenijs induſtriaque rem decuſque tuetur. Hæc omnia inferent non modo bellum, ſed belli metus et proſcriptio; ſublata euectionis, inuectionis, ſecuritate, omnia emporia deſinunt. At vero non modo illa tollet proſcriptio, ſed alias etiam Vrbes infeſtas reddet, Francofurti nundinæ vobis intutæ erunt, res Noribergenſes confiſcabuntur, et ſi forte in vrbe tuti ſitis, obſeruabunt tamen exitum, et ingreſſum illi, qui vobis ſpoliandis et occidendis ſciunt ſe officium præſtare Cæſari, multi putabunt et Deo. Nec quæri ius erit, quis enim mirabitur in vos multos armari, qui tela in Dominum veſtrum geritis, qui illi interitum machinamini, cuius defenſioni vitam opeſque vos impenſuros iuraſtis nemo pro vobis in tribunali ſententiam dicet, omni cauſa cadetis, qui iudicem veſtrum oppugnatis. Aes alienum quis vobis reddet, ſi eos adiuuetis, qui Cæſari regna eripiunt? Si ſtatis in parte, in qua caput eſt, hoſtis hæreditarius Christianitatis, qui vos nunquam niſi canes appellat? Hinc igitur commercia veſtra, ſine bello peribunt, concidentque negotiatores, alio migrabunt, vt nunc ad rumorem proſcriptionis faciunt in Palatinatu ſublata negotiatione, artificum collegia fame contabeſcent, ſolitudo in Vrbe erit, mœnia defendi non poterunt, nec tamen in vltionem inſurgent ciues veſtri, quia ſordidarum minutarumque artium artifices, pusillo abiectoque ſunt animo, et quo denſiores venient eo facilius ſecabuntur, vt de Pœno et Romanis dixit Barbarus. Vrbs pene vniuerſa veſtra, nō neceſſarijs ad vitam humanam rebus occupatur plurimorum labor in ludicris exercetur; Noribergenſium enim merces ad ornatum delitias faciunt, quæ bello excutiuntur. Non curat pupas horridus miles, nec minutæ artis res μικρότεχνα centurio variocoſus, crepundia inter tonitrua tormenti fulminantis non audientur. nec in puluerulento agmine locum habet fucus, vbi cataphractus ſolidum virum obterit. Veſtrarum igitur mercium nullus vſus erit. Ipſo igitur in limine veſtra ciuitas opprimetur.

§ X.

Cum igitur Noriberga Argentoratum aliæque Vrbes vaſtiora habeant corpora, quam vt in ſuo agro ſat pabuli metere poſsint, tota Germania illis ager eſt, quo clauſo, contabeſcant oportet. Qua ex tabe rabies vertetur in auctores Cum enim ciues non niſi metu ſuis ſenatoribus, cum Iudæis fœneratoribus, alijſque grauantibus

pareant, quantam occaſionem nanciſcentur exturbandi vel trucidandi ſenatus, nec opus erit tribunoplebis, in perduellis, ius erit etiam bonis. Wormatiensis Vrbs quæritur a ſuo ſe ſenatu opprimi. Iudæos eſſe meliore conditione quam ciues, quid eos facturos putas ſi intelligant paucos callidos effeciſſe, vt tota ciuitas proſcriberetur priuilegijs, fortunis vitaq; priuetur? Scilicet vt Fridericum ambiat diadema peregrinum, vt corpora vilia, Vrbes, ſternante ſolo. An ſi ille Catilina pendet Scopulo minaci, ideo pauci fauore pecuniaque corruptæ vrbes integras ruinæ cadentis adiungent? Crede mihi potius nouum Senatum eligent, Cæſarique ſe addicent, quam vt cum liberis et coniugibus interire velint: Vnus inclamans, viuat Ferdinandus Vrbes ad ſuum Dominum conuertet. Non igitur hinc ſperandum ſubſidium firmum eſt. Recepti enim ſunt, putabunt namque paucis nummulis in Bohemiam miſsis, ſeſe opes Eccleſirum fracturos, non timebant periculum. Nunc alia mens eſt, ad ſe redeunt.

§ XI.

In fraudem illam ciuitates induxerunt Principum callidi Conſiliarij vt perſuaderent de earum agi libertate; hoc vero ſummæ ipſis curæ fuit, vt offenſionem inter Vrbes, et Papiſtas Principes concitarent. Meminiſtis in demolitione molitionis Eidenhemianæ ſumma diſsimulatione, et inaudito hactenus aſtu, actum eſſe, interim odium totius rei in Vrbes Spirenſem aliaſque deriuarunt; atque hoc egerunt, vt magnanimus, et maturæ prudentiæ Princeps non tam Palatinum, quam Vrbes habeat ſuſpectas, si tamen fraudibus credit. Non enim quid ille ſentiat referro, ſed quid Palatinus perſuadere voluerit. Quam autem periculoſum ſit vicinum Principem prudentia dexteritate opibus Clientelis, authoritate, et ſociorum potentia florentem offendere, optime norunt Conſiliarij Palatiniani, qui a ſe in vos offenſam illam deriuandam cenſuerunt.

§ XII.

Nihil vero eſt, quod magis ſpem noſtram incidat, quam res noſtræ mutuis diſſenſionibus agitatæ. Bohemi Friderico offenſi ſunt, et quamuis nondum in apertū eripuerit ignis, intus tamen æſtuat. Cauſſæ alienatorum animorum multiplices. I. ingenti ſpe animos in altum tulerant, Britannicos theſauros, militeſque ſeptentrione duratos exſpectabant. Satrapias, feudaque et noua Imperia in Auſtria, Stiria, Tiroli ſibi deſponderant, vt ſpes illa decollauit, animos quos temere extulerant, remiſere: Poſtquam igitur pro theſauris ſoceri, ſtipem dari, eleemoſynamque viderunt, et mendicum Regem ex Batauia maligne adiuuari, cum a ſe exigi continuo pecunias, cum militem ex Vngaria rapinis, ſtupris cædibus graſſantem emere et in viſcera admittere cogantur, vix a conuitijs abſtinent. Accedit quod indies augetur vaſtitas, neque enim externo militi excludendo, interno alendo, regiæ luxui fauendo, pares eſſe poſſunt. ſubditos alios meditari defectionem, alios exhauſtos eſſe ſentiunt. Deferuntur etiam a Sileſijs quibus ſpatio duorum menſium plus Polonocoſacci intulerunt, quam toto Auſtriacorum Imperio paſsi ſunt: Hungaros quidem Coſaccis opponunt, ſed Hungaro Turcas, qui ſcilicet pro Sileſiorum

Religione ex libertate pugnabunt, cum ipſi ſerui ſint Turcæ et religione nulla ſpe ſola prædarum ducantur vtroſque igitur Sileſij alent eos Coſacci deglubent, Haidones euiſcerabunt, Turcæ exoſſabunt. Stent igitur in acie Polonocoſacci, Hungari Turcæ, pro qua parte voto faciet Agricola? an mallet eſſe ſub Turca, an Auſtriacis, vel Polone? Præda victoris erimus, ſola prudentia ſupereſt, qua Dominum mitiorem eligamus.

Odiorum quoq; in Palatinum cauſsæ aliæ ſunt. Nam quemadmodum exquiſitiſsima ſimulatione erga Principes germanos vſus eſt, eoſq; ſefellit, eadem quoq; arte erga Proceres et vrbes ſenſim vtitur, ſic Turrianum lactauit, ſic Mansfeldium eludit, nec cuiquam reſpondet, niſi ex eorum artificioſa amphibologia, qui docuerunt eum obſcurum, tectum veteratorem, mendacē eſſe. Cum itaq; fidem non obliget, niſi fides cum videant eum nulli Bohemo fidere, ipſi quoque illud ſeruant Μέκνησο ἀπιςτῆμ memento diffidere. Itaq; iam eum oderunt, perijſſe cupiunt, filiū eius regnare, et illius ętate ad ſuam rem ſtabiliendam vti. Odia hæc exaſperantur peculiari quadam morioſitate Friderici. nam ſibi omnino diſsimilis eſt, interdum ad ineptias et irriſiones vſq; popularis eſt et comis, interdum difficilis, omnia verba captat, ſuſpitioſus eſt, libere loquentium inimicus, et alta mente. Si quid offenſum recondens, ſolis illis, quos timet et odit blandus, hæc ſagaciſsime cum oderentur Bohemi, præſertim belli duces, haud quaquam diu vitia regno inimica ferre potuerunt. Quanto vero contemptu laboret, vos melius noſtis. In his periculis regionum quid aliud quam pompam agit; riſi cum viderem nouella Francofurtenſia, quæ tamen affirmat noſter Reinerus, a quodam Doctore policito duobuſq; Patricijs reuideri, et ad vtilitatem noſtræ cauſæ formari, riſi inquam cum legerem geſta Regis noſtri. Quid enim hic geſsit, niſi quod Iconoclaſtiam inchoauit, pleno ſe poculo Cereuiſię pro ſtatuum ſanitate proluit, et cum matronis noſtris ſaltitauit? an his defendimur? an hæc hiſtoriæ ſunt aliena regna occupantis? ex hiſce colligo paruam eſſe de victoria noſtra ſpem, ingentem belli metum, ligæ noſtræ diſſolutionem, quæ iam incepit inſtare, ideoq; nobis cauſſam non eſſe cur perituris adhæreamus.

§ XIII.

Atq; hoc meum eſt conſilium, eo fundamento nixum, quo victoriam Ferdinandi fore exiſtimem. Quod ſi tu alijq; fœdera, ſymmachias, apparatus, auxilia, Ottomannica ſpectantes, fortunam nobis victoriamq; ſpondetis, non tamen continuo adhærere Friderico ſenſerim. Bellum diuturnum futurum puto, neq; enim tam cito Ferdinandus cum ſocijs omnibus exui regionibus poterit. Vno impetu Bohemiam finitimaq; occupauimus, et eam nobis porro fortunam ſpondemus, ſed e contrario videmus reſtitiſſe tam diu vnum Puduicium, et clades nobis rependiſſe. Anceps eſt belli alea, et populus victor aliquando calamitoſior victo. At ſane vincat Fridericus, interea tamen dum Mars alternans ſæuit capi et vaſtari poteſt Noriberga. Notum eſt illud Cæſaris:

Quamuis Heſperium mundi properemus ad axem,
Maſſiliam delere vacat.

Bello ſecundo Punico fuit victor Romanus, ſed tamen Saguntus ſanguinem dedit, Capua bis, captum Tharentum; dum belli fortuna mutat. miſera erit veſtra conditio, qui victoriam pariunt, in ipſo fere niſu animam ponunt. fieri igitur poterit, vt et vos victima Marti cadatis. Dicite enim, quid agetis? ſi Noribergam veniat Dux Saxoniæ, Ceſari vos dicto audientes eſſe jubeat, Religionem vobis ſartam tectam fore, Lutheranus ipſe promittat, contra Caluinianos ſe tutaturā omnes polliceatur? quem ciuium tam amentem credis, vt mallet de vita, opibus periclitari, idq; pro Caluiniſtis et Turcis, quam pulchram religionis et policiæ libertatem tueri? Hoc ſi quis Vlmenſibus, Spirenſibus, Wormatienſibus ciuibus ſpondeat, facile paucos veteratores, qui pecunia corrupti patriam produnt, excutient. Si igitur Cæsari vos adiungatis, vos nemo infeſtabit, ſi aliud videbitur, non liberabit vos Fridericus veſter. Conſultum ergo eſt, vt veſtra auxilia opeſq; ligæ ſubtrahatis vt ſponte concidat, ſi veſtris opibus bellum accendiſtis, vos primi conflagrabimini, et de veſtro corio, vt equi ſolent, frenum vobis parabitis filijſq; et poſteris veſtris.

§ XIV.

De primis duabus quæſtionibus dixi ſatis, nunc illis reſpondendum eſt, qui neutram partem offendere, neutram ſequi tutiſsimum eſſe arbitrantur. Hoc ego pernicioſiſsimum conſilium eſſe arbitror, ſemper enim fieri ſolet, vt ſpectator finitimi belli, ſit præda victoris. Qui inter duellatores medius venit, vtroq; latere foditur. Vtramq; enim partem offendit, qui neutram ſubleuabit, ſub vtraq; multas ſe rationes habere existimet, cur auxilia sibi mitti oportuerit, ideoq; tanquam iniuriam paſſa, ad vltionem exardeſcat, præſertim ſi vtraq: bellantium parte atque ita occaſionē prorogandi Imperij, quæſiſſe videatur. Vos ſi neutram partem adiuuetis, deteriore conditione eritis, duas præcipue ob cauſsas, quia victor multo vobis erit potentior, vt poſsit ſeſe vlciſci, et vos ſubiugare. Deinde grauiſsime offenſo id facere lubebit quod poteſt. Cæſar merito offendetur, quia illi iuramentum fidelitatis dixiſtis, ſi deſeritis Dominu veſtrum atq; in periculo deſtituitis, perduelles lege imperiali iudicabit. Cum Friderico fœdus iniſtis, niſi auxilia tuleritis, pro tranſfugis habebit, et exemplo Tulli tractis in diuerſa quadrigis, faciet ex vobis Metios ſuffetios. Concludo hanc partem neutralitatem periculoſam eſſe, Friderici partes peſsime conſtitutas, Cæſarem adiuuandum eſſe.

§ XV.

Venio nunc ad aliorum conſilia de agendo, ſimulandoq; Sunt multi qui populo callidi, ſibi calidiſsimi, mihi pueriliter arguti videntur, quorum hoc eſt conſilium, vt amicitia cum Cæſare ſimulata, Fridericus adiuuetur. Nam hoc eſſe hactenus a multis factum, et præſertim in Gabriele feliciſsimum ſucceſſum habuiſſe. Conſilium hoc multas ob cauſsas damno, quarum præcipue tres proponam. Prima eſt, quia ſimulatio illa tegi non poteſt, ideo ſimulatio non eſt, niſi puerilis, et ſcis dolos non eſſe dolos, niſi aſtu tractentur, inter multos, et diſsidentes eſſe non poteſt ſilentium, et pleriq; conſtare malunt, qua in parte ſint. Deinde pecunia numeranda, legatis excipiendis, milite mit-

tendo, tam multa ſunt quæ vos perdent, vt latere non poſitis, moliri itaq; impoſibilia non oportet. Altera cauſſa eſt; quia maius odium Ferdinandi incurretis vt enim plus nocet fictus amicus, quam apertus hoſtis, ita quoque maiore eſt dignus odio. Ideo hoſtibus ſæpe parcimus, proditores diuidimus, milites aduerſos menſtruo ſtipendio redimi patimur, transfugas cum cruciatu necamus, committere quando non debetis, vt ſi Ferdinandus vincat non modo hoſtium loco ſitis, ſed etiam veluti proditores et malefici tractemini. Quin et apud veſtros, erit veſtra inhonorata ſocietas, et quos adiuuatis, plus iniuriæ quam auxilij ſe accepiſſe judicabunt, a vobis. Deſerendo enim partem quam probaſtis, in quam iuraſtis, cui opes animoſq; contuliſtis eam damnare videbimini illis, qui vere vos abceſsiſſe credent. Hinc aliorum cadent animi, et fient ex noſtra ſimulatione vera aliorum transfugia, cur enim vos poſt ſimulationis carecta latebitis! cur poſt principia fixis haſtis ſedebitis: alij in ima acie, medio, in diſcrimine animas ponent? damnum hoc non modo maius æſtimabit ſed etiam ſentiet Fridericus, quam ſit auxilium quod occulte ſuggeretis Iraſcetur itaq; et animo iniuriarum retinentiſsimo inuolutiſsimoq; recondet Vos quidquid dabitis perdetis. Tertia cauſſa eſt damnum, quod ærario inferetis. Nam vterq; Princeps, et quem amatis, et quem amare, ſimulatis, non verbis modo, ſed reipsa adiutandus eſt. Nam erratis ſi amicitiæ fidem ſine pecunia vos aſtruere poſſe exiſtimatis Itaq; nunc rationes putate, ſi amicitia cum Ferdinando ſimulanda, in ſingulos menſes 20000. tribuatis, non poteſtis neſcire, nullam apud Fridericum gratiam habituros, ſi tantundem illi detis æquatum enim ſe non prælatum hoſti dicet. Tantum enim obeſt illi pecunia data Ferdinado, quantum prodeſt, quantum accipit. Penſanda igitur illa iniuria maiore numero. Quod ſi Friderico 40000 donetis pluris tamen æſtimabit damnum, quod ex ſimulatione veſtra patitur, bella enim fama conſtant, et nunc belligeratur mendacio et impoſtura. Itaq; etiamſi Ferdinando 20000. Friderico 100000 detis, non tamen tantis damnis veſtris efficietis, vt non infectiſsime vterq; oderit vlturuſq; ſit. nec facta veſtra, nec ſimulatio, Gabrielis exemplo probari debet. Gabriel vnus erat, ſecretum apud ipſum tutius erat, deinde in apparando ſimulatio fuit, non in ipſo bello, et vos quidquid hactenus ſimulaſtis, tamen latere non potuiſtis.

§ XVI.

Si ad Ferdinandum transire lubeat, non improbo ad tempus ſimulare cum Friderico amicitiam; ne ſubito deſertus eſſe videatur, et vt alias vrbes exemplo trahatis, iuuabit hoc eum exiguo tempore, quia partes minus infirmabuntur. Neutralitatem ſimulare non expedit, ob eas cauſſas, quas antea exposui. gratus erit aduentus veſter Ferdinando, et honeſta occaſio, timor proſcriptionis, et ex eo ſeditionis ciuicæ, præcipue vero, quod cum Saxone, religionis veſtræ patrono, contra Cæſaris hoſtes pugnare pium ſit et glorioſum.

§ XVII.

Quidquid agatis, aut ſimuletis, ei quem amicum habere vultis danda eſt, pecunia arma commeatus. Nemo enim in periculo ſe abſque pecunia iuuari poſſe credit. imo non modo donanda, ſed et fœnori

et mutuo danda, hæc enim petuntur omnia, milit(i) tranſitus concedendus, aliaque facienda, vt ſe iuuari ſentiat, cuius in am citia cupitis eſſe. Scio grauem eſſe exactionem ciuibus, ſed præſtat grauari patriam, quam amittere vt dicebat Barneueltius.

§ XVIII.

Ad me quod attinet, res iam Venetias detuli, ob credita, heri in caſtris, et Pragæ, amicus noſter Adelbertus, multiq; alij alio migrare incipiunt, tibi idem ſuadeo, nam ſiue vincimur ſiue vincimus, Ciuitatum conditio poſt bellum eſt futura deterior. Si vincimur, dubitare non poſſumus, quam magnis difficultatibus inuoluendi ſimus, ſi auxilio Turcæ vincimus, a nobis initium ſeruitutis erit, ſi ſine illius exercitu vincimus, ſi non crudelis, ſane auara victoria futura est, nullo noſtro commodo, quia victores ſunt egentiſsimi. Tecum enim perpende vincere Fridericum, omnia illi credere Onſpacenſem, Wirtenbergenſem, Durlacenſem, Anhaltinum, tot Comites, Barones, inprimis fratrem et filios Friderici, deinde domum Brandenburgicam, et Palatinianam, ære alieno, ſoboleq; grauatam, omnes illos auariſsimos auidiſsimos callidiſsimos. Adde his Gabrielem et Vngarorum, Tranſiluanorum, Turcarum immenſas, cupiditatum Charybdes, adde Bohemos, Morauos, Sileſios, Luſacios Proceres, luxu, bello, ære alieno perditos, adde Belgas, Conſiliorum Directores, Palatinos magna ſpe lactatos, Anglos deniq; et Scotos longa fame ſiccos, et prædæ inhiantes, deinde Turrianum, Mansfeldiu, Hollachium, iam Ducatus et Regna ſperantes, inter hos omnes flagitantes, minantes, adulantes, quid puero Regi eſſe animi poterit? danda ſunt omnia illis, per quos vicit, danda armatis, cum ipse tamen omnia retinere malit. An vllus veſtrum tam ſtultus eſt, vt Noribergæ putet aliquam portione ex Bambergenſi vel Herbipolenſi alijſq; Epiſcopatibus, Præpoſituris, Abbatijs, dandam arbitretur? non erit iſta diuiſio, quam barbatuli veſtri ſenatores, inter pocula et amores meditantur. Nihil dabitur Pefferſecceris, quos tam timide pecuniam exponere dudum querutur. Vnus Scultetus, vnus Camerarius plus poterit, quam tota Noriberga, nec permittent illi, vt Vbiquitarijs nouæ regiones subdetur, nihil igitur emolumenti ex eo vobis bello naſcetur.

Libertatis periculum vna omnes adibimus, quod iam tot annos Auſtriaci conſeruarunt, vna dies auferet, nam vbi Fridericus cum fratre filijs canibuſque ſuis omnia occuparit, cum volet, vobis dominabitur, pedem extra Vrbem ponere non licebit, niſi ad eorum arbitrium, eodem loco erit Wormatia, cui senatum dabit Fridericus, fortius vtens iure Epiſcopi. Spira ne ſuſpirare quidem audebit, quin et Ciues noſtri, Syndici, Secretarij, Senatores, ſe illis dabunt aliorum æs alienum nonnullorum æmulatio, quorundam Religio, ad Principes iiberarum Ciuitatum transferet. Senatus et Tribunalia omnia Friderici zizabunt, quid facturi ſint, ex illis quæ faciunt feceruntq; diſces Friderici maiores, atque ille ipſe, nonne Wormatiæ ſanguinem haurire conditis in vicinia Vrbibus, conatur? nonne hunc in finem Franckentalium, vocatis e Belgio callidiſsimis mercurialium, exſtruxerunt? Manhemium muniunt, Sentlenabertum augent, et exhauriunt Wormatiam, et ne quidquam deſit mali Neuhauſiana illam ſchola premunt, vide Hanouiam infeliciter illam quidem, ſed tamen in æmulationem

Francofurti excitatam. Hæc cum nondum victores veſtra pecunia egentes, veſtram amicitiam prenſantes faciant; quid victores et Dominos facturos ſperemus, vel enim Noriberga Ambergam, Vlma Tubingam, Argentoratum Heidelbergam, Spira Franckentalium Wormatia Manhemium migrabunt, vel vrbes ipſæ cum opibus in eorum ditionem venient. Hactenus Principes illi omnium opibus et libertati inſidiantur, Vrbes ab Auſtriacis Imperatoribus defenduntur, quid futurum eſt, ſi abſit defenſor, inualeſcat inuaſor? niſi credimus eos, qui cum periculo fortunarum tuarum, qui cum pacto Turcicæ ſeruitutis, incertam aleam de Regno Bohemiæ iecerunt, veſtras opes magnas, paratu faciles, vrbes quas ſine puluere et ſanguine obtinere poſſunt, non accepturos. Hæc mea eſt ſententia de bello, quod fugio et fugiendum cenſeo. tanta eſt noſtrorum importunitas, tantæ minæ, t nta cum barbaris gentibus ſocietas, tantum etiam mutuum odium, vt omnia mala inde manatura, nihil boni euenturum conijciam, Vale. Venetijs proximas exſpectabis, e Caſtris idibus Maij Anno 1620.

Tuus frater Wenceslaw.

LIST
VÁCLAVA MEROŠVY,
ČECHA, JANU TRAUTOVI, NORIMBERČANU, O STAVU SOUDOBÉ VÁLKY A MĚST ŘÍŠSKÝCH,
Z TÁBORA ČESKÉHO POSLANÝ, OD VALONŮ [1]) ZACHYCENÝ.

Ty, čtenáři, čti, suď, lituj, poraď, pomoz!

Léta 1620.

Urozený, vzácný Pane, příteli nejmilejší! Kmotr obou nás mi Tvůj list právě 1. května s dárky dcerušky Tvé dodal. Smrti Mikulášovy [2]) velice želím, ačkoli byl tolik dluhů nadělal, že počestně nemohl žíti. Naše domácí věci celkem dosti dobře se daří; požadavkům obtížným se vyhýbám, předstíraje největší chudobu. Obávám se však, by se věci nenaklonily tam, že by nastoupila na místo přetvářky pravda, aby tato προσποίησις [3]) nedostatku nebyla předehrou k neblahému hladu, kterýchžto prvních nebezpečenství se vystříhám. Avšak o těchto věcech naše paní si navzájem dopisují; já ke druhé části Tvého dopisu přikročím, která jedná o státu. Tato část opravdu γλυκύπικρος (sladkotrpká) byla; neboť radostí mne naplnila i starostí. Těší mne, že Ty, soudruh ve studiích a na cestách mých, tak bystře a obezřele záležitosti říšské prozíráš a posuzuješ. Věc sama mne tísní a znepokojuje ducha svěžího. Proto nevím, co bych radil, aniž mám, od čeho bych zrazoval; tak všechny sebe lepší a chytřejší rady se všech stran nehoda potkává i usvědčuje nerozvážnou naši moudrost. K tomu přistupuje hanebná roztržka přívrženců našich, příčina to vždy a věštitelkyně velikých porážek a bojův. Nechci však ani žádosti Tvé ani přátelství [4]) nevyhověti i dám radu dle starého pořekadla o důvěřivosti germanské, jakž dovedu a budu moci. To Ty ne z výsledku a úspěchu, nýbrž z mého přátelství k Tobě oceníš.

§ I.

Tážeš se mne, co by činiti bylo svobodným městům říšským, přede vším Norimberku Tvému, té perle Německa, pak Ulmu. Špýru. Wormsu? Co by, dím činiti bylo, jestliže Bedřicha Falckého Ferdi-

---

[1]) V orig. Vaionibus m. Valonibus.
[2]) Blízký příbuzný Trautův.
[3]) = přetvářka, předstírání (místo πρὸς πόιησις).
[4]) Orig. amicitia m amicitiae.

nand dá do klatby říšské. Stanovíš, že ona města trojí postavení mají na vybranou: neboť tvrdíš, že se jim přidati jest buď k Bedřichovi, buď k Ferdinandovi, buď k žádnému z obou. Co by pak při každém způsobu vzniklo z toho zlého či dobrého, celý list Tvůj uvažuje a mého mínění se dožaduje. To však z dopisu Tvého jsem seznal, že všude mnohé nevýhody, málokteré výhody lze uznamenati, protože v těchto věcech jest velice pořídku co dobrého, zlého nadbytek [5]); o to tudíž míníme se přičiňovati, bychom zlé odklidili anebo za menší vykoupili věci větší; za život král náš bojuje, i nesluší vám pomýšleti na rozmnožování jmění a blahobytu. [6]) O těchto tedy věcech pojednávaje hlouběji zajdu a mathematickým rozborem [7]) co nejzevrubněji vyložím.

§ II.

Trojdílné ono Tvé rozvržení ze škol vzato jest a od učitelů starého lesku. Jakož nyní noví mathematikové dalekohledy svými nové na obloze hvězdy, nové na slunci skvrny objevili: tak též politika nová má svá skla a svou optiku, v nížto září jiní členové dělení přidaní ke starým. Tyto tudíž vznikají otázky:

1. *Zda Norimberku dlužno veřejně státi při Bedřichovi?*
2. *Či při Ferdinandovi?*
3. *Či při žádném z nich?*
4. *Či předstírati přátelství Ferdinandovi veřejně a tajně podporovati Bedřicha?*
5. *Či předstírati přátelství Bedřichovi [8]) a podporovati Ferdinanda?*
6. *Či předstírati neutralitu a tajně podporovati buď Bedřicha buď Fe dinanda?*
7. *Či má-li se při tom předstírání též oběma stranám penězi přispívati?*

Totoť jest, co politikovi sluší uvážiti, nejen co činiti či co obmeškati jest, nýbrž i co předstírati Celý svět užívá klamu; s vlky dlužno výti. Děti ořechy, muže přísahami třeba klamati, aniž nečestno jest porušiti posvátnost přísahy. Učinili to i naši knížata. Nás za hodnější míti budou, jestliže netoliko pro ně budeme trpěti a válčiti, nýbrž i křivě přísaháme [9]). Když hračky prodávají kramáři vaši, přetvařují se, lhou, křivě přísahají pro halíř [10]), a my to neučiníme pro království a hrady? Učiníme, a to rádi.

§ III

Hlavní jest otázka, zdali Ferdinanda či Bedřicha hájiti jest? Kolem tohoto ῥῆθμα [11]) točí se i Tvé πολίτευμα [12]). Avšak dříve než

[5]) Orig. má nesmyslné slovo μυρωγάγγαρα, jež dle smyslu pravdě nejpodobněji asi má zníti: μύρια γάγγαρα = nesčetné kupy (zla).

[6]) Či jiná interpunkce? bychom . . . vykoupili věci větší pro duši; král náš bojuje za rozmnožování statků a rozkoší; přemýšleti vám nesluší.

[7]) Státi má ἀναλύσει m. ἀναλύσεως.

[8]) Orig. Frederici m. Frederico.

[9]) Orig. peieremus = peiuramus nebo peiurabimus.

[10]) Orig. opět peierant

[11]) = podle této zásady

[12]) = politická úvaha, smýšlení, jednání.

[illegible] závisí, z[illegible] [illegible] ní? Neboť z[illegible] šťastnější. Kdy[illegible] odhalil, nižádné[illegible] bychom vítězst[illegible] nejistý — nikde tot[illegible] připravám než ve válce — pochybovati než mluviti lze. [illegible] omyl mění osudy převelikých [illegible] z nejnepatrnějších příhod se [illegible] jak naši tak vaši, kteří pachtěním [illegible]ivosti všechno nasadili, jako hrabě [illegible] senatoři (radní) a syndikové (písaři [illegible] prsteny, poháry, za peníze nejkrásnější [illegible] nebezpečenství a nyní přenáhlenými [illegible] ve prospěch soukromý, mezi nimiž ne- [illegible] několika domů pravil, že očekává válku, aby [illegible] dráže pronajmouti. Ale co se týče věci, [illegible] vítězství bude na straně Ferdinandově; domnívám se, pravím, věděti to nemohu. Důvodů mám nemálo, a to závažných.

§ IV.

První důvod jest, že věc Ferdinandova patrně jest spravedlivější. Trestáť pak spravedlnost Božská bezpráví někdy pozdě, někdy rychle, ale vždycky přísně. My sic obrany a obhájení jsme vydali, avšak jiní ani nevěří, že jest věc naše spravedliva, aniž sami před svým svědomím omlouváme vinu. Turek, král francouzský, kurfirst saský a jiní, ba i tchán krále našeho [14]) věc naši zatracují, jakkoli někteří z nich přejí odboji. Muže vznešené, úředníky proti přísaze, bez výslechu s oken jsme svrhli, nedavše jim lhůty ku prosbám, tím méně, aby se mohli hájiti. Císaři Matyášovi a Ferdinandovi, kteří mír, odpuštění (amnestii), výsady (privilegia) nabízeli a vyrovnání vznášeli na soudce, ani odpověděti jsme nechtěli. Angličany, Hollanďany, Rakušany, Slezany, Sibiňany (Sedmihraďany), knížata německá, města říšská, Uhry, Turky, ba i peklo na Ferdinanda jsme poštvali, Vídeň jsme oblehli, celé Německo, pokud na nás bylo, Turkovi jsme zradili a Tatarům. Hájil-li by kdo těchto skutků jako spravedlivých, ten nemůže pokládati něco za nespravedlivo. Jestliže Bohu věci lidské leží na srdci, skutky ony pomstí buď vojskem Ferdinandovým nebo tureckým. Nedopustíť, aby nepotrestáno zůstalo takové bezpráví, jež my ještě zvětšujeme nestoudným hájením věci nejhorší; i uvalujeme na sebe nenávist, jako bychom se celému světu posmívali. Pročež poctivěji přiznává se Gabriel [15]) k nespravedlnosti, že vyhledával vládu, ne spravedlnost, a kníže Anhaltský mínil, že pro jeho chudobu válka jest nutna, tím že hmotné poměry jeho mohou se zlepšiti. Téhož smýšlení jsou i naši plukovníci a setníci. Poněvadž však všichni nemohou obviňující osten živého svědomí po-

---

[13]) ministr Bedřicha Falckého.
[14]) Jakub I., král anglický.
[15]) Bethlen Gabor.

lačiti, naši rádcové vynašli moudrý [16]) prostředek utišující, lék, že ty zločiny a bezpráví horlivostí náboženskou jsou ἁγιασμένα [17]) posvěceny [17]). To oni ze svých hnízdeček vyplašeni byvše roztrusami tomu však nevěří. Pod Rakušanem náboženství bylo desetvolnější, nyní ztuhlý kalvinismus, sedmkrát horší než papežství, nás tísní pověrou, tomuto hrozí mohamedánství a obřezání ným otroctvím. Pročež rozumně kurfirst saský a jeho spojenci většina obcí říšských náboženství své považují za bezpečnější pod císařem než pod kalvíny a Turkem a zamýšlejí císaře hájiti, a to přiměřeněji dle Písma sv.; neboť dávají císaři, co jest císařovo, a Bohu, co jest Božího. My odňali jsme císaři, co jest císařovo, a co jest Božího. Turkovi jsme nabídli. Pročež v Boha jakožto rádce sotva můžeme doufati, a v skutku vidíme pokutu již se blížiti: zahynulť největší počet původců války a přemrštěnců [18]). Mansfeldův voj již zhusta byl vydán na pospas, Thurn krále uráží, pustoší se pole, pobuřují se venkované, někteří předáci z této pohromy tyjí, rádcové své odměny do Němec a do Belgie posílají a při obecné chudobě bohatnou, král a královna na útěk se chystají.

§ V.

Známkou také nastávající záhuby státu jest porušenost rad; ἀβέβαιον jest veškerá κακοβουλία [19]) (t. j.) nikdy špatná rada není trvalá. Do tohoto bludiště uvrhlo mladého knížete pochlebování ničemníků, kteří zisku vyhledávají z převratu. Zlo rozmnožila přemalicherná zaslepenost, zprvu ovšem s příjemným spěchem utajovaná. Zatím spáchány byly tyto poklesky, jichž výsledky nyní cítíme. Prvý jest δυσβουλία [20]), to jest spletitá nesnáz o poradu, jež vzniká z toho, že navzájem se podezírají Čechové, obyvatelé kurfirství falckého a předáci měst říšských. Neboť vyslanci měst příliš ochotně slíbili vše, podplaceni byvše částí sebraných peněz. Majíť přec jedni državy své v Bavořích, druzí u jiných, někteří bojí se uraziti arcibiskupa mohučského, jiní biskupa würzburského; pročež nikdo mínění své svobodně neřekne, nýbrž jen to, o čemž se domýšlí, že jemu jest užitečno. Jiná chyba jest, a to největší, že jsme dopustili, aby Ferdinand stal se císařem, ba že dokonce jsme jej jím učinili. Celé Čechy s lidmi rozvážnými vzpíraly se tomu. Tato okolnost odvahu odpůrcův zvýšila. Falckrabí Bedřich jej jako krále českého pozdravil, jej císařem zvolil, věrnost mu slíbil, přísahou to ztvrdil a tak netoliko o vši omluvu, nýbrž i o záminku (k válce) se připravil, a když tak jednati se mělo, aby všemi prostředky, klamem, prosbami, vyhrůžkami, křivými přísahami volba se zamezila, toho opomenuto, a život náš v nejistotu

[16]) V orig. psáno řecké slovo σοφόν latinkou jakož i následující φάρμακον; snad spíše se má interpungovati: delinimentum, sophon pharmacon atd. = prostředek utišující, důvtipný (moudrý) lék.

[17]) Orig. chybně má ἁγίασμερα místo ἁγιασμένα.

[18]) či svržitelů s oken?

[19]) Tak má býti v originále (m. ἀβεβεον a κακοβουλία); překlad slov řeckých dán pak následujícím latinským. Řecké ἀβέβαιος = instabilis = nepevný, netrvalý, κακοβουλία = mala consultatio = špatná, zlá rada.

[20]) Tak má se čísti místo nesmyslného δυσρωλία.

odpovím, jiné otázky musím se dotknouti, na niž ona závisí, zdali bude totiž vítězství při Ferdinandovi či při Bedřichovi? Neboť zvítěziti, tuším, chceme, a přikloniti se ku straně šťastnější. Kdyby Bůh nějaký nám tajemství rozhodnutí nebeského odhalil, nižádného by nezbývalo uvažování anebo jen malé; vždyť bychom vítězství svému přinesli oběť. Nyní, když výsledek jest nejistý — nikde totiž výsledek neodpovídá méně záměrům a přípravám než ve válce — snadným domyslem spíše o vítězství pochybovati než mluviti lze. Slunce, vítr, prach, hlas jediný, malý omyl mění osudy převelikých vojsk; všecka veliká vítězství i porážky z nejnepatrnějších příhod se udály. Tím větší nenávisti hodni jsou jak naši tak vaši, kteří pachtěním za úřady, lakomstvím, nadějí, řevnivostí všechno nasadili, jako hrabě Thurn, Camerarius [13]), vaši senatoři (radní) a syndikové (písaři městští), kteří za zlaté řetězy, prsteny, poháry, za peníze nejkrásnější provincie přivedli do takových nebezpečenství a nyní přenáhlenými úradami obecné zlo obracejí ve prospěch soukromý, mezi nimiž nejeden nedávno majitel několika domů pravil, že očekává válku, aby mohl domy své příchozím dráže pronajmouti. Ale co se týče věci, domnívám se, že vítězství bude na straně Ferdinandově; domnívám se, pravím, věděti to nemohu. Důvodů mám nemálo, a to závažných.

§ IV.

První důvod jest, že věc Ferdinandova patrně jest spravedlivější. Trestávať pak spravedlnost Božská bezpráví někdy pozdě, někdy rychle, ale vždycky přísně. My sic obrany a obhájení jsme vydali, avšak jiní ani nevěří, že jest věc naše spravedliva, aniž sami před svým svědomím omlouváme vinu. Turek, král francouzský, kurfirst saský a jiní, ba i tchán krále našeho [14]) věc naši zatracují, jakkoli někteří z nich přejí odboji. Muže vznešené, úředníky proti přísaze, bez výslechu s oken jsme svrhli, nedavše jim lhůty ku prosbám, tím méně, aby se mohli hájiti. Císaři Matyášovi a Ferdinandovi, kteří mír, odpuštění (amnestii), výsady (privilegia) nabízeli a vyrovnání vznášeli na soudce, ani odpověděti jsme nechtěli. Angličany, Hollanďany, Rakušany, Slezany, Sibiňany (Sedmihraďany), knížata německá, města říšská, Uhry, Turky, ba i peklo na Ferdinanda jsme poštvali, Vídeň jsme oblehli, celé Německo, pokud na nás bylo, Turkovi jsme zradili a Tatarům. Hájil-li by kdo těchto skutků jako spravedlivých, ten nemůže pokládati něco za nespravedlivo. Jestliže Bohu věci lidské leží na srdci, skutky ony pomstí buď vojskem Ferdinandovým nebo tureckým. Nedopustíť, aby nepotrestáno zůstalo takové bezpráví, jež my ještě zvětšujeme nestoudným hájením věci nejhorší; i uvalujeme na sebe nenávist, jako bychom se celému světu posmívali. Pročež poctivěji přiznává se Gabriel [15]) k nespravedlnosti, že vyhledával vládu, ne spravedlnost, a kníže Anhaltský mínil, že pro jeho chudobu válka jest nutna, tím že hmotné poměry jeho mohou se zlepšiti. Téhož smýšlení jsou i naši plukovníci a setníci. Poněvadž však všichni nemohou obviňující osten živého svědomí po-

[13]) ministr Bedřicha Falckého.
[14]) Jakub I., král anglický.
[15]) Bethlen Gabor.

tlačiti, naši rádcové vynašli moudrý [16]) prostředek utišující, lék, že ony zločiny a bezpráví horlivostí náboženskou jsou ἡγιασμένα [17]) (= posvěceny [17]). To oni ze svých hnízdeček vyplašeni byvše roztrušují, sami tomu však nevěří. Pod Rakušanem náboženství bylo desetkrát volnější, nyní ztuhlý kalvinismus, sedmkrát horší než papežství, krutě nás tísní pověrou, tomuto hrozí mohamedánství a obřezání s tuhým otroctvím. Pročež rozumně kurfirst saský a jeho spojenci i většina obcí říšských náboženství své považují za bezpečnější pod císařem než pod kalvíny a Turkem a zamýšlejí císaře hájiti, a to přiměřeněji dle Písma sv.; neboť dávají císaři, co jest císařovo, a Bohu, co jest Božího. My odňali jsme císaři, co jest císařovo, a co jest Božího, Turkovi jsme nabídli. Pročež v Boha jakožto rádce sotva můžeme doufati, a v skutku vidíme pokutu již se blížiti: zahynulť největší počet původců války a přemrštěnců [18]). Mansfeldův voj již zhusta byl vydán na pospas, Thurn krále uráží, pustoší se pole, pobuřují se venkované, někteří předáci z této pohromy tyjí, rádcové své odměny do Němec a do Belgie posílají a při obecné chudobě bohatnou, král a královna na útěk se chystají.

§ V.

Známkou také nastávající záhuby státu jest porušenost rad; ἀβέβαιον jest veškerá κακοβουλία [19]) (t. j.) nikdy špatná rada není trvalá. Do tohoto bludiště uvrhlo mladého knížete pochlebování ničemníků, kteří zisku vyhledávají z převratu. Zlo rozmnožila přemalicherná zaslepenost, zprvu ovšem s příjemným spěchem utajovaná. Zatím spáchány byly tyto poklesky, jichž výsledky nyní cítíme. Prvý jest δυσβουλία [20]), to jest spletitá nesnáz o poradu, jež vzniká z toho, že navzájem se podezírají Čechové, obyvatelé kurfirství falckého a předáci měst říšských. Neboť vyslanci měst příliš ochotně slíbili vše, podplaceni byvše částí sebraných peněz. Majíť přec jedni državy své v Bavořích, druzí u jiných, někteří bojí se uraziti arcibiskupa mohučského, jiní biskupa würzburského; pročež nikdo mínění své svobodně neřekne, nýbrž jen to, o čemž se domýšlí, že jemu jest užitečno. Jiná chyba jest, a to největší, že jsme dopustili, aby Ferdinand stal se císařem, ba že dokonce jsme jej jím učinili. Celé Čechy s lidmi rozvážnými vzpíraly se tomu. Tato okolnost odvahu odpůrcův zvýšila. Falckrabí Bedřich jej jako krále českého pozdravil, jej císařem zvolil, věrnost mu slíbil, přísahou to ztvrdil a tak netoliko o vši omluvu, nýbrž i o záminku (k válce) se připravil, a když tak jednati se mělo, aby všemi prostředky, klamem, prosbami, vyhrůžkami, křivými přísahami volba se zamezila, toho opomenuto, a život náš v nejistotu

[16]) V orig. psáno řecké slovo σοφὸν latinkou jakož i následující φάρμακον; snad spíše se má interpungovati: delinimentum, sophon pharmacon atd. = prostředek utišující, důvtipný (moudrý) lék.

[17]) Orig. chybně má ἡγιασμερα místo ἡγιασμένα.

[18]) či svržitelů s oken?

[19]) Tak má býti v originále (m. ἀβεβεον a κακοφουλία); překlad slov řeckých dán pak následujícím latinským. Řecké ἀβέβαιος = instabilis = nepevný, netrvalý, κακοβουλία = mala consultatio = špatná, zlá rada.

[20]) Tak má se čísti místo nesmyslného δυσφωλία.

vydán; tak jsem rozlícen a oběšení přeji hanebným rádcům, kteří snadno mohli volbu přerušiti a přece toho neučinili. Byl jsem do Frankfurtu poslán jako tajný pozorovatel, a když by se příležitost naskytla, i jako činný člen. Občané na papežence nevraživí sotva zdrželi se nadávek a hanobení; občanům nevěřili knížata a knížatům občané. Ferdinand do města vkročiti sotva se odvážil, posádka tamní přála Bedřichovi, lidé odhodlaní k osočování a ku vzpourám se nabízeli; na pouhou pověst o vzbouření neb o příchodu vojska z Nizozemí knížata byli by odešli, nebylo by již v Němcích císaře a každýkoli y konal, co sobě dobrým býti uznával. V takovém rozechvění odpůrců zvolili jsme si císaře, to jest podlehli jsme. Zalekla nás arciť arcibiskupa mohučského kmetská odvaha, an s nejtvrdošíjnější vytrvalostí poukazoval na zřízení říšské, a nechtěl z bázně o život od svého práva ustoupiti, a Ferdinanda téměř donutil vejíti [21]) do Frankfurtu. Postrašila nás kolínského arcibiskupa chytrá statečnost a obratnost, kterou nás obelstil. Avšak třeba bylo opříti se rozdmýchanému srocování lidu městského a občanům nahnati strachu z příchodu Španělův. Tomuto zlu však lék připraviti se mohl, kdybychom byli umírněnost a klidnou rozvahu později bývali chtěli předstírati, kdybychom byli chtěli zkoumati hlasování knížat voličův; avšak k nářku státníků mínění mladších nás potom na říšském sněmě v Norimberce zničilo. Ačkoli věru moudří lidé se mnou radili, aby se nic nekonalo zmínkou o stížnostech, nýbrž že mají se všechny záležitosti slovy hedbávnými vyřizovati, když bychom byli měli rozepři vložiti na nestranné soudce, aby o ní rozhodli, když bychom byli měli všecko podezření z války odstraniti, tajně však zbraně chystati, jimiž bychom nepřipravené odpůrce potlačili: my, ježto k záhubě nutil nás osud, o své vůli hrozby jsme pronesli a jako zajatým ve válce podmínky a předpisy jsme stanovili. Nikdy nedělo se nic méně státnického, nic pošetilejšího. Hrozby zničily možnost trestu Hrozili jsme rovným, rozumným, srdnatým [22]), a co jsem tenkrát řekl, podráždili jsme je k hájení. Činili to chlubilové, psi královští, kteří přívržence papežovy jako ptáky zvukem hrozeb chtěli zastrašiti. Mnozí opakovali, že onino pouze postrachem válku dokončí.

Nyní viděli síly do větru rozptýlené a stydí se za svou zpozdilost. Nyní schvalují mírné záměry, nyní vyhledávají smíru, když vidí proti nám na sto tisíc ozbrojencův. Avšak nyní bázlivě uvažujeme, Ulm a Norimberk bojí se Bavora, Worms a Špýr Španěla, obyvatelé falčtí skvosty své odvážejí v místa bezpečná, Frankenthalští, hrstka kurfirstu falckému nejvěrnější, do Nizozemí [23]) odvážejí poklady své. Příčina, proč s nezdarem se potkávají, jest: velice lehkovážně jsme se uradili. Základ a sloup našich úrad jest přetvářka a ukrutnost [24]); domnívali jsme se, že vše vykonáme jedním útokem, pohrdali jsme nepřítelem jakožto chabým, lehké síly jsme připravili, a ejhle, na silného jsme narazili; za bojácného jsme jej považovali a tudíž hrozbami jsme se pokoušeli svrhnouti jej, avšak

---

[21]) Orig. chybou tisku inrtare místo intrare.

[22]) Chybou tisku má orig. ani-animosis

[23]) Batauiani m Batauiam.

[24]) Minime, že státi má credulitas — lehkověrnost, a nikoliv crudelitas ukrutnost, jak svědčí následující slova smyslem.

tím směleji povstal. Jedním slovem: ku kořisti, ne k válce jsme se chystali. Když tedy o věci nanejvýš nebezpečné velice zpozdile jsme uvažovali, ve vítězství doufati nesmíme.

§ VI.

Z téhož zdroje důvěřivosti proti radě Mořicově [25]) tětiva války jakoby zátopou stlačena ochabla. Neboť protože jsme si postrachem a vítězství náhlé slibovali, peněz jsme nesebrali, bez nákladu očekávajíce kořisti. Neboť vidíme, že nákladu na vedení války nám zhola se nedostává, jestliže pravdu slyšeti libo, a pakli není toho, jenž by řekl: Já sám toho poskytnu. Krále našeho i šlechty nečestná jest bída a nouze. Peněžité dávky měst s tak veliké výdaje býti nemohou. Zlata jest třeba tomu, kdo válčiti hodlá, zlata poslušna jest zbraň, zlato více přitahuje železo než magnet. Avšak nám všecko schází. Čechové pustošením, zástavami, přepychem věc i víru promarnili. Slezsko od kozáků, Morava od týchž i od Dampierre-a a všecky provincie od přátelského i nepřátelského vojska, loupežením předáků, i ode dvora královského se vyčerpávají; svým tudíž nákladem válku vésti nemohou, musí se tedy cizí pokladnice užívati. Turek však nepošle ani zlata ani potřeb válečných, nýbrž Krypsy a Harpagony [26]), lovce zlata, loupežníky nejnásilnější.

Gabriel sám o své ujmě žádá (zlata) i hajduci; zbývá tedy král náš. Avšak ten umí odírati, v Čechách bere, ve Falci olupuje sirotky, vyprazdňuje skříně i opasky, v Nizozemí a u moře Jaderského [27]) doprošuje se lichvářů, v Anglii na ostudu tchánovu žebře, mezi tím však hoduje a tančí a chválí si své holubníky. Pokladny ostatních knížat lichvou jsou obtíženy, účty skládati se děsí, peníze jim málokdo a nikdo bez nářku nesvěří, výdaje převyšují příjmy, ἀναλώματα převyšují [28]) τὰς προσόδους [29]). Žijí jako Krassové, Kroesové [30]) mrou jako Irové [31]). Kolika tisíc je třeba mnohým, aby nic neměli? Benátčané spoře dávají, pamětlivi jsouce, že jejich měšce nejsou beze dna, Hollanďané však pamatují, že nedávno v několika málo letech pokaždé o čtyři milliony víc, než jim uloženo, odvedli, jak to Barneveldtovi [32]) prokuratoři potvrdili; mimo to, jakmile by válka vypukla, vědí, že by jim všech vojsk pomocných bylo třeba; mají vždy po ruce prostředky na vojsko v pohledávce na Aetolích [33]). Britannie ani nemá ani nesežene pokladů; co nedávno velkoobchodníkům bylo vyrváno, spíše škodí, neboť potlačuje velkoobchody; co na obecném zboží obchodním se vyloudilo, více má bezectí než užitku. Taková

---

[25]) prince Oranienského, místodržitele hollandského, jenž dobrou dával radu, by se opatřili dostatečnými zásobami, hlavně peněz k válce

[26]) Domníváme se, že jsou to schovávači či skrývači a vyděrači anebo Krypses m. Gryphes a H = lapáky (kotvy) a hmatáky (háky.)

[27]) u republiky Benátské

[28]) Patrně superat místo superat.

[29]) Tak má se čísti (místo ἀναλῶντα a τὰς π(ρ)όσοδοι) a značí to, co předešlá slova: náklady převyšují důchody.

[30]) Croesi místo Graesi

[31]) Irus žebrák na Ithace z Odysseje známý.

[32]) Barneveldt či Olden-Barneveldt, veliký pensionář hollandský, † 1619.

[33]) Mníme, že takový jest asi smysl místa tohoto. Petitorium v cod. Theod. značí: das Klaglibell in Eigenthumsachen.

jest nouze na počátku války, a ještě dosavad s vojskem plně se nesrážíme, co doufati lze po bitvě u jezera Thrasymenského a u Canen [34])? Odpůrci naši všeho mají nadbytek, mají peníze, mají důvěru, mají Indii; jestliže by se jim přihodilo cos horšího, mají desátky z církevních statků, pakliže by je stihla porážka, vynaloží na to důchody jednoho roku. Jestliže těžší bázeň nalehne na ně, ozdoby chrámů dají do zástavy, i kněze do boje přivedou, a chtěli-li by, dvojnásobný počet vojínů budou moci sehnati. Ještě stavějí chrámy, rozmnožují ještě nádherné jejich okrasy. To když jsem předpovídal, připojiv k tomu, jestliže útokem prvním tuto válku nezažehnáme, že přemoženi jsme, tenkrát jsem sic velice na odpor narazil, nyní jméno mám pravdivého, ale nešťastného rádce. Souhrn všeho jest: na tuto výpravu tříměsíčnou spíži jsme věnovali, pakliže válka se prodlouží, musíme umříti hladem. Želím toho že to odpůrcům dotvrzuji. Nevidíme-li se býti opovrženými? Vyhlášky Ferdinandovy proti Bedřichovi [35]) dovolil Špýr, Worms vyvěsiti, rovněž i Landava. Bílý Kronberg a i jiná městečka Bedřichovi nepřátelská by to učinila, kdyby věřila, že bude letním a ne toliko zimním králem. Když tedy bez peněz ve válce pokračovati nemůžeme, peníze nám však sehnati nelze, žádejme mír!

§ VII.

Pravil jsem, že schází dobrých rad a peněz, nyní přidám ještě, že nesnadno by bylo zvítěziti, i kdyby těchto bylo nadbytek. Takový jest totiž poměr spojenců spojenství [36]), že každý z nich směřuje k jinému cíli, prospěchy jedněch toliko ze škod soubojovníků mohou vzniknouti. Jakkoli tudíž rouškou užitku a společným strachem, jako za ohony Samsonovy lišky, jsou spojeni, jest to přece slaměné pouto, které oheň spálí na západech. Dovozujíť z dějepisu státníci, že žádné smlouvy nejsou trvalé, které neprospívají všem, žádné mezi podniky protivnými [37]). Nyní si naše spojenství [38]) prohlédni! Nejmocnější v něm jest Turek (sultán turecký); ten nás všecky má stejnou měrou v nenávisti, touží po tom, aby říši svou rozšířil, žádné neušetří krve, ani bratrské, jen aby panoval. Za cíl má sobě vytčeno, ne náboženství Čechů, ne svobody Norimberka stříci, nýbrž podvodem a násilím u příležitosti všecky poslati pod své jho; jestliže by sklamal se v té naději, opustí nás, když by způsobil škody, co mohl. Účel Gabrielův jest líbiti se Turkovi a míti se na pozoru, aby nebyl od pašův obžalován, že si vše podmaňuje a Čechy a Moravu uvádí v poplatnost. Bedřich sní jenjen o panství nad Čechy, opírajícím se o království anglické, kdež jest slabý dědic, sní o koruně císařské a o monarchiích. Tomu nepřipustí ani Gabriel ani Turek. Ani my Čechové ani vy Němci nemůžete to chtíti, není-li úmyslem svobodu svou utratiti. Knížata němečtí baží po statcích církevních a po penězích měst, praví totiž, že spravedlivo není, aby byli dlužni mé-

[34]) Zřejmá chyba tisku: Cannas m. Pannas.

[35]) proti jeho volbě za krále českého.

[36]) V orig. συμμαχίομ místo συμμαχίας.

[37]) t. j. kde jsou záměry a podniky protivné, jeden druhému odporující, tam smlouvy nepotrvají.

[38]) συμμαχίομ m. συμμαχίαν.

chāčům [39]), nechtějí však, aby Bedřich měl větší moc, než oni všichni sami. Obce chtějí, aby Praha byla svobodna a všude aby byla aristokratie. Hollanďané hledí moc svou rozmnožiti, státi se mocnějšími, než jsou sami. Co se týče Norimberka Tvého, viz sám! Vy si žádáte, by se rovnal moci benátské, aby města, dědiny kupoval a pod své panství uváděl sousedstvo; kurfirst falcký usiluje o to, by se rovnal Heidelberku, Gabriel žádá, aby se podobal jeho Kluži [40]), Turci Ostřehomu, Hollanďané chtějí jej míti sobě přivtělený, jako jest Jülich a Emerich. Když věci opačné vám prospívají i škodí, nemůže trvati dlouho spolek, který vše lvu [41]) udělí, nechce-li raději zakusiti trestu.

§ VIII.

K tomu také se vztahuje vojsko z různých národů v táboře sebrané: Němci, Angličané, Belgové, hajduci, Turci. Tito poslední poslušni nebudou žádného křesťana. Vůdcem tedy Turků bude Turek, který pouze rozkazu sultána svého bude poslušen. Čeho dobude, toho se nespustí.

§ IX.

U vítězství též velikou důležitost má říšská klatba, která přívržencům Bedřichovým hrozí. Řekneš, že je to list papíru, avšak onen papír [42]) v sobě chová meč; jestiť totiž mysli všech Božím řízením vštěpena úcta k vrchnostem. A tak více síly má, nežli se domníváš, avšak co z něho vznikne, vizme! Klatbu vykonati mají arcikníže (Albrecht), kurfirst saský a vévoda bavorský [43]); naléhati budou i na záležitosti státní i na své, s těmi bude třeba válčiti a mimo válku scházeti nebude i jiných nehod. Do klatby daní [44]) na pospas jsou vydáni, všeho práva zbaveni. Pročež i soukromníci: hrabata, baroni, zemané, venkované z vašeho území, co budou moci, uchvátí. Co totiž u jiných jest krádeží a loupeží, naproti vám nazvou válkou spravedlivou, tedy úklady strojiti, bráti, loupiti, páliti, vražditi občana norimberského bude nejen beztrestno, nýbrž i chvalitebno. Téhož zakusí Worms, Špýr; žádné místo nebude bezpečno před těmi, před nimiž bezpečny nejsou úřady. I nebudete moci býti hájeni; tajně a nenadále objeví se (nepřátelé) všude. Budou-li obsazeny silnice a cesty budou-li nejisty, zboží své nebudete moci rozvážeti, aniž potravin dovážeti, z čehož vznikne hlad, střela to ostrá a netrpící odkladu, podněcovatel to vzpoury. A tohoto nejvíce jest se báti Norimberčanům. Obce Tvé stav, jehož nejsi neznalý, neúrodná půda znepokojuje, živnostníků důmyslem a přičiněním blahobyt a sláva se

39) Orig. má τοις πιπγριοσακκεις, (správně-li čteme) slovo nedávající smyslu (jemuž tiskař asi sám nerozuměl, jak tomu nasvědčuje vynechání přízvuku;) snad se v něm tají přezdívka τοῖς πιαροῖς σάκκοις = tučným (napěchovaným) měšcům.

40) něm. Klausenburg, maď. Kolosvar.

41) t. j. nejsilnějšímu.

42) Papyrus masc., ale též papyrum, proto snad istud.

43) Bauarius m. Bauaius v orig.

44) Třeba interpungovati: Praedae dantur proscripti, omni iure privantur.

chrání. To vše přinese netoliko válka, ale již strach z války a klatba říšská; zrušením bezpečnosti vývozu a dovozu všecka obchodní města zanikají. Avšak nejenom to zničí klatba říšská, ale i jiná města vám znepřátelí. Frankfurtské trhy vám budou nejisty, zboží norimberské bude se zabavovati, a jestliže byste náhodou ve městě byli bezpečni, přece východu a příchodu ostříhati budou ti, kteří vědí, že plenice a vraždíce vás, službu prokazují císaři; mnozí domnívati se budou, že se tím zalíbí i Bohu. A nebude kde hledati si práva. Kdož zajisté bude se diviti, že se mnozí zbrojí proti vám, kteří proti pánu svému útočíte, kteří jemu záhubu strojíte, k jehož obraně jste přísahali, že hrdla a statky nasadíte; nikdo vás před soudem obhajovati nebude, propadnete v každé při, kteří bojujete proti svému soudci. Kdo vám splatí dluh, když podporujete ty, kteří císaři odnímají země, když stojíte při té straně, u níž hlavou jest odvěký křesťanstva nepřítel, který vás nikdy jinak nepojmenuje než psy? Odtud tedy obchody vaše bez války vezmou za své a padnou obchodníci, jinam se přestěhují, jakož nyní na pouhou pověst o klatbě činí obyvatelé ve Falci, any zrušeny jsou obchody, cechy řemeslníků hladem zahynou, ve městě bude pusto, hradeb nebude se moci hájiti, aniž pak na pomstu povstanou občané vaši, protože prostí a drobní řemeslníci jsou ducha malého a sklíčeného, a čím hustěji přicházeti budou, tím snáze porubáni budou, jak o Punovi a Římanech pravil barbar. Vaše město téměř celé nezabývá se výrobou věcí nevyhnutelně potřebných k živobytí lidskému, práce největší části obyvatelů směřuje ku shotovování hraček. Zboží norimberské totiž jakožto výzdoba činí potěšení, které válkou bere za své. Nedbá o loutky strašlivý voják, aniž o věci drobného průmyslu (μικροτεχνίαι)[45]) setník svalnatý, nářky za hřmění a blesku děl nebudou slyšeny, aniž bude míti místo v šiku prachem zahaleném ozdoba, kde ozbrojenec silného muže rozmačkává. Vašemu zboží tudíž nepojde z toho žádný užitek. Na samém tedy počátku války obec vaše bude zničena.

§ X.

Ač tedy Norimberk, Strassburk a jiná města příliš rozháraně mají vnitřní poměry, než aby na svých pozemcích mohla kliditi dosti potravin, jest jim celé Německo polem, kteréž když jim bude uzavřeno, nutně musí města ta zahynouti. A z této záhuby vzešlý vztek obrátí se proti původcům. Neboť když občané neposlouchají, leč jediné z bázně, svých radních (senatorů), lichvařících se židy a jiné potlačujících, jaké příležitosti nabudou ku vyhánění nebo vraždění senátu, i nebude třeba podněcovačů při vlastizradě; práva dostane se i dobrým. Město Worms stěžuje si, že od svého senátu jest utlačováno, že židé jsou v příznivějším postavení než občané; co že, myslíš, činiti budou, až nahlédnou, že několik málo lidí chytrých způsobilo, že veškera obec připravuje se o výsady, olupuje se o statky a o život, arci proto, aby Bedřicha věnčila cizí koruna, aby byla těla, města, bezcenná, ana půda ladem leží [46]). Či jestliže onen známý

[45]) Tak třeba čísti místo orig. μιχροτεχνιαι, kterýmžto slovem předcházející latinské minutae artis res (věci drobného průmyslu) se označují.

[46]) Buď nedokončená věta anebo: aby byla těla, města, bezcenná. (To jest: aby města, připravená o veškeré jmění, byla bezcenným majetkem.)

Catilina tkví na hrozivém skalisku, z té příčiny někteří [47]) přízní a penězi porušená města si připojí, jiná úpadkem neporušená? Věř mi, spíše novou radu městskou zvolí a k císaři se přidají, než aby se odhodlali s dětmi a manželkami zahynouti Jediný člověk, jenž zvolá: „Ať žije Ferdinand!“ obrátí město ku svému pánu. Není tudíž pomoc, jež odtud očekávati lze, silna. Neboť jsou přijati na milost, domnívali se [48]) totiž, že poslavše do Čech něco málo peněz, tím moc církve [49]) zlomí, a neobávali se nebezpečenství. Nyní jiné je smýšlení, jdou do sebe.

§ XI.

V onen klam přivedli obce schytralí rádcové knížat, aby je přemluvili, že jde o jejich svobodu, to věru bylo jim nejvíce na péči, aby rozbroj mezi městy a mezi papeženci knížaty rozdmýchali. Pamatujete se, že při bourání hradeb Eidenheimských s největším utajováním a s neslýchanou až dosud lstí se jednalo, zatím nenávist z celé věci na město Špýr a jiná města sváděli, a to činili proto, aby velkodušný a zralého rozumu kníže ne tak kurfirsta falckého jako města říšská měl v podezření, ačli by přece věřil klamům. Neuvádím sice to, co on myslí, nýbrž co kurfirst falcký namluviti chtěl. Ale jak jest nebezpečno sousedního knížete, rozumem, obratností, jměním, klientelou, vážností a mocí spojenců kvetoucího, urážeti, to nejlépe uznali rádcové falčtí, kteří byli toho mínění, že ona urážka s nich na vás se má svésti.

§ XII.

Nic opravdu není, co více naději naši boří, než záležitosti naše vzájemnými spory zmítané. Čechové na Bedřicha rozhněváni jsou, a jakkoli ještě zřejmě nevypukl požár, uvnitř přece zuří. Příčiny, proč odcizeny jsou mu mysli, jsou mnohé: 1. Nesmírnou nadějí byli mysl do výše povznesli, očekávali britské poklady a vojíny ze severu otužené, slibovali si místodržitelství a léna a nové panství v Rakousích, Štýrsku, Tyrolsku; když se naděje ona shroutila [50]), mysl, kterou nerozvážně byli povznesli, sklesla. Když pak viděli, na místě pokladů tchánových že se dává dárek a almužna, a že král jako žebrák špatně se podporuje z Nizozemí, kdežto jsou nuceni neustále sháněti peníze a najímati vojíny v Uhrách, loupežemi, przněním, vraždami řádící, a dovnitř je pouštěti, tu se sotva násilí zdržují. K tomu se druží, že den ode dne rozmnožuje se pustošení, aniž mohou totiž býti s to, aby cizozemského vojáka vyhnali, domácího vyživili a vyhověli přepychu královskému; cítí, že jedni, jsouce podrobeni, myslí na odpadnutí, druzí že jsou vyčerpáni. Jsouť opuštěni od Slezanů, jimž po uplynutí dvou měsíců polští kozáci více způsobili, než byli po veškeré rakouské panství trpěli; kozákům staví sice na odpor Uhry, a proti Uhrům Turky, kteří arciť za náboženství slezské svo-

[47]) Chyba tisku: snad paucae . . . urbes: některá podplacená města připojí si jiná (města).
[48]) Putabunt v orig. místo putabant.
[49]) Ecclesirum v orig. m. Ecclesiarum.
[50]) Státi má decolavit m. decollavit.

bodně bojovati budou, ani sami jsou otroci Turkovi a nižádným náboženstvím vésti se nedají, leč jediné očekáváním bohaté kořisti; oboje tedy vojska budou živiti Slezané, kozáci jim stáhnou kůži, hajduci je vykuchají, Turci jim oberou kosti. Ať tedy v šiku stojí polští kozáci, Uhři, Turci, pro kterou stranu dá hlas svůj rolník? Zda bude chtíti býti pod Turkem či spíše pod Rakušany nebo pod Polákem? Kořistí vítězovou se staneme, jediná zbývá moudrá rada, kterou si pána mírnějšího vyvolíme.

Záští též ke kurfirstovi falckému příčiny jsou jiné. Neboť jakkoli nejvybranější přetvářky ke knížatům německým užil a je oklamal, téhož umění znenáhla užívá i proti předákům a městům. Tak Thurna obelstil, tak klame Mansfelda, a nikomu neodpovídá, leč umělým dvojsmyslem těch, kteří naučili jej býti temnou, skrytou, starou liškou a lhářem. Když tedy na slovo se neváže, leč věrní [51]) když vidí, že žádnému Čechu nedůvěřuje, sami též zachovávají ono známé: Μέμνησο ἀπιστεῖν [52]) pomni, že dlužno nedůvěřovati. A pročež ho již nenávidí, přejí si, aby zahynul, by syn jeho panoval, aby jeho mládí užili k ustálení svých záležitostí. Nenávist tato se zhoršuje zvláštním jakýmsi rozmarem [53]) Bedřichovým, neboť jest sobě zcela nepodoben, časem až i do hlouposti a do směšnosti laskavý a vlídný, časem zarputilý, každé slovo chytá, jest podezřívavý, nepřítel svobodně mluvících a zpupný. Jestliže v něčem uražen byl, zakrývá to, toliko oněm, kterých se bojí a jež nenávidí, lichotí; to ač velmi důvtipně Čechové nenávidí, obzvláště vojevůdci, nijak nemohli na dlouhou dobu snésti chyb, jež jsou království českému nepřátelské. S jakým však setkává se opovržením, vy lépe znáte. V těchto nebezpečenstvích, v nichž tkvějí krajiny, co jiného tropí nežli že stkvěle a nádherně vystupuje. Zasmál jsem se, když jsem viděl novelly [54]) frankfurtské, které přece, jak tvrdí náš Reinerus [55]), od jakéhosi doktora městského [56]) (advokáta) a dvou patriciů přehlíženy a ku prospěchu věci naší přispůsobeny jsou, zasmál jsem se, pravím, když jsem četl o skutcích krále našeho. Co pak tento vykonal, leč že započal obrazoborstvím, že plnou číší piva na zdraví stavů se prolil a s našimi paními tančil. Zdali tím se uhájíme? Či sluší tyto události tomu, kdo v jiná království se uvazuje? Z toho uzavírám, že malá jest naše naděje ve vítězství, ohromný strach z války, uvolněni naší ligy, jež počalo již hroziti, a pročež že nemáme příčiny těch se přidržovati, již zahynouti chtějí.

§ XIII.

A to je má rada, na tom základě spočívající, dle něhož se domnívám, že vítězství připadne Ferdinandovi. A jestliže Ty i jiní spolek, spojenectví, potřeby válečné, pomocná vojska ottomanská

---

[51]) Nemá býti fideles? (místo fides, kteréž tu nedává smyslu).

[52]) Tak má se čísti místo Μέκνησο ἀπιστήμ, což objasňuje následující lat. memento diffidere.

[53]) Čísti se má asi: morositate (m. moriositate) = mrzutosti, (mrzutým) rozmarem

[54]) Říkaly jim též „relace“; byl to chlubný životopis Bedřichův.

[55]) Známý tehdáž učenec soudobý.

[56]) Má snad býti politico místo policito.

očekávajíce, štěstí nám a vítězství slibujete, přece bych nemyslil přidržeti se Bedřicha. Mním, že bude válka dlouhá, že ne tak rychle Ferdinand se všemi svými spojenci bude moci býti zbaven svých zemí. Jedním útokem obsadili jsme Čechy i sousední země a slibujeme si nadále totéž štěstí, avšak naopak vidíme, že vzdorovaly tak dlouho samotné Budějovice a že nám oplatily porážky. Kolísavy jsou kostky válečné, a národ vítězný bývá druhdy nešťastnější poraženého. Nechť však v skutku zvítězí Bedřich, zatím přece, dokud nerozhodný boj zuří, dobyt a spustošen býti může Norimberk. Známť jest onen výrok Caesarův:

Jakkoli k Hesperské světa pospícháme my ose,
Massilii zničiti zbývá.[57])

Ve druhé válce punské byl vítězem Říman, avšak i Saguntan proléval krev, Capua dobyta dvakrát, dobyt i Tarent. Dokud štěstí válečné se mění, bídné bude vaše postavení. Kdo vítězství dobývají, právě ho dobyvše duši vypouštějí; tudíž může se státi, že i vy padnete za oběť Martovi. Řekněte však, co učiníte, přijde-li do Norimberka kurfirst saský, nařídí-li, že máte býti poslušni slova císařova, připoví-li Lutherán sám, že bude náboženství (augsburské) neporušené zachováno, slíbí-li, že proti kalvínům bude chrániti všech? Kdo z občanů, myslíš, bude tak zpozdilý, že by chtěl raději vydati se v nebezpečí života i jmění a to pro kalvíny a Turky, než krásné svobody náboženské a politické hájiti? To kdyby někdo obyvatelům měst Ulmu, Špýru, Wormsu slíbil, snadno několik těch prohnaných lidí vybijí, kteří penězi podplaceni byvše zrazují vlast. Jestliže tedy s císařem se spojíte, nebude vás nikdo pronásledovati, pakliže jinak se vám uzdá, neosvobodí vás váš Bedřich. Jestiť tedy radno, abyste pomocná vojska od ligy[58]) odvolali a příspěvky válečné jí odepřeli, by sama sebou se rozpadla. Když jste svými prostředky válečnými roznítili válku, vy první plamenem budete zachváceni, a ze své kůže, jak u koní bývá, uzdu připravíte sobě i synům i potomkům svým.

§ XIV.

O prvních dvou otázkách dosti jsem pověděl, nyní třeba odpověděti těm, kteří za to mají, že jest nejbezpečnější žádné strany neuraziti, se žádnou nedržeti. To považuji já za nejnebezpečnější radu; neboť se přihází vždy, že ten, kdo pozoruje válku v sousedství zuřící, stává se kořistí vítězovou. Kdo mezi dva zápasící jako třetí přichází v střed jejich, s obou stran bývá bodán. Obě strany však uráží ten, kdo žádné z nich nebude podporovati; domníval by se, že při obou stranách má mnoho důvodů, proč by nutno bylo, aby jí poslány byly posily vojenské, a tudíž, jakoby bezpráví utrpěvši, aby ku pomstě vzplála, obzvláště když by se zdálo, že při obou stranách bojujících tím příležitost vyhledával ku prodloužení panství. Jestliže vy žádné strany nebudete podporovati, v horším se octnete postavení ze dvou hlavně příčin, jelikož vítěz bude nad vás mnohem mocnější, aby sebe mohl pomstíti a vás podrobiti. Potom ten, kdo byl nejvíce uražen, bude činiti, co mu libo. Císař opravdu bude uražen, protože

---

[57]) Verše vzaté z básně Lucanovy Pharsalia IV. v. 359. a n.
[58]) Mním, že má státi od unie (prot.), která stála proti císaři Ferdinandovi II.

jste mu složili přísahu věrnosti; jestliže opustíte pána svého a zůstavíte-li jej v nebezpečí, jako nepřátele válečné bude vás souditi dle zákona říšského. S Bedřichem ve smlouvu jste vešli; jestliže nebudete válečnou mocí mu pomáhati, bude vás míti za sběhy a dle příkladu Tulliova zapřáhna na různé strany čtyřspřeží, učiní z vás Mettie Fuffetie.[59]) Uzavírám tuto část tím, že neutralita jest nebezpečna, že věc Bedřichova prabídně stojí, že nutno jest císaře podporovati.

§ XV.

Přicházím nyní k radám jiných lidí, co činiti a co předstírati? Jsouť mnozí, kteří se zdají lidu obecnému chytrými, sobě nejchytřejšími, mně dětsky lstivými, jichž rada jest ta, aby předstíralo se přátelství Ferdinandovi a Bedřich se podporoval; nebot to prý se až dosud od mnohých dělo, a obzvlášť u Gabriele prý mělo to velice šťastný úspěch. Radu tuto zatracuji z mnohých důvodů, z nichž hlavně tři uvedu: První jest, že nelze onu přetvářku zakrýti, tudíž není pak přetvářkou, leda chlapeckou, i víš, že podvod není podvodem, leč když se při něm užívá úskoku. Kde mnoho a nesvorných lidí, tam nemůže býti mlčenlivosti, a většina jich chce raději bezpečně věděti, při které straně jest Potom při placení peněžitých příspěvků, při přijímání vyslanců, při dodávání vojska tak mnoho jest příčin, které vás zahubí, že to zatajiti nemůžete; tedy nemožné věci na sebe bráti nesluší. Druhý důvod jest, že ve větší nenávist vydáváte se u Ferdinanda; jak totiž více škodí zdánlivý přítel než zjevný nepřítel, tak i větší hoden jest nenávisti Pročež nepřátel často ušetříme, zrádce odlučujeme, vojíny nepřátelské dovolujeme za měsíčný žold vykupovati, sběhy usmrcujeme mučením. Dopustiti nikdy nesmíte, abyste, jestliže by Ferdinand zvítězil, nebyli nejen za nepřátele považováni, nýbrž aby s vámi nebylo i naloženo jako se zrádci a zločinci. Ba i vašim občanům bude vaše spolčení nečestné, a ti, které podporujete, budou míti za to, že se jim stalo více bezpráví než pomoci od vás. Opouštěním však strany, ku které jste se přidali, které jste přísahali, na niž jste přenesli jmění i ducha, tu že vy zatracujete, bude se zdáti těm, kteří opravdu mysliti budou, že jste od ní odpadli. Tím mysl ostatních klesne a stanou se pro naši přetvářku skutečné jejich přeběhy. Proč tedy vy za sítinou přetvářky budete se skrývati? Proč po prvním náběhu, zarazivše kopí v zem, nečinně seděti budete? Jiní v nejtužší seči, uprostřed nebezpečného rozhodnutí život položí. Škodu tuto Bedřich nejen za větší ceniti, ale i pociťovati bude, než by byla pomoc, kterou mu tajně přispíváte. Rozhněvá se tedy a uchová to v srdci, bezpráví předlouho podržujícím a skrývajícím. Vy cokoli dáte, ztratíte. Třetí příčina jest škoda, kterou pokladně učiníte. Neboť oběma knížatům, i jejž milujete i jejž milovati se tváříte, netoliko slovy, nýbrž skutkem pomáhati dlužno. Neboť se mýlíte, domníváte-li se, že důvěru ve přátelství své bez peněz můžete si zjednati. Pročež nyní si rozpočtěte: jestliže, když přátelství k Ferdinandovi předstírati se má, měsíčně 20.000 zl. na poplatcích zapravíte, nemůžete nevěděti, že u Bedřicha nenajdete žádného díku; pakliže tolikéž dáte i jemu, řekne, že na

[59]) Orig. fuffetios místo Fuffetios.

roveň sice postaven jest nepříteli, ale že mu nedána přednost. Tolik mu totiž škodí příspěvek daný Ferdinandovi, kolik mu prospívá, co dostává sám. Musí se tudíž vyvážiti ono bezpráví větším příspěvkem. Jestliže byste dali Bedřichovi 40.000, přece za větší bude ceniti škodu, která vzniká mu z vaší přetvářky; války totiž veřejným míněním trvají a nyní válčí se lží a balamucením A tak ačkoliv byste Ferdinandovi dali 20.000, Bedřichovi 100.000, přece těmito škodami svými nezpůsobíte, že vás oba nebudou co nejroztrpčeněji nenáviděti a se mstíti. Ani skutky vaše ani přetvářka po příkladě Gabrielově nesmí se schvalovati. Gabriel byl sám, tajemství u něho bylo jistější, pak se jevila přetvářka ve přípravách, nikoli ve válce samé, a vy, co jste až dosud předstírali, přece zakrýti jste nemohli.

§ XVI.

Jestliže byste nakloněni byli přejíti k Ferdinandovi, ne neschvaluji toho, by na čas se předstíralo Bedřichovi přátelství, aby se náhle neviděl býti opuštěna a byste jiná města příkladem za sebou netáhli; potěšiť ho to na krátkou dobu, protože strany méně budou oslabovány. Neutralitu předstírati se nedoporoučí z těch důvodů, které jsem dříve vyložil. Milý bude přechod váš Ferdinandovi a čestná příležitost, bázeň z klatby říšské a z ní strach ze zpoury občanské, obzvláště však, že ve spolku s kurfirstem saským, ochráncem vašeho náboženství, proti nepřátelům císařovým bojovati záslužno jest a slavno.

§ XVII.

Cokoli byste činili anebo předstírali, tomu, kterého přítelem míti chcete, nutno dávati peníze, zbrané, spíži. Nikdo totiž v nebezpečí nevěří, že může býti podporován bez peněz; ba nejen že se musí darovati, nýbrž i úroky a na dluh dáti se musí, toho totiž všeho se vyžaduje. Vojínům průchodu dovoliti nutno jest, i vše ostatní vykonati se musí, aby cítil, že jest podporován ten, v jehož přátelství býti si přejete. Vímť, že obtížno jest vymáhati novou daň na občanech, avšak výhodnější jest, obtížiti vlast, než ztratiti ji, jak říkával Barneveldt.

§ XVIII.

Co se mne týče, věci již odvézti jsem dal do Benátek (vlaských) pro to, co se včera proslýchalo v Táboře a v Praze. Přítel náš Vojtěch a mnozí jiní jinam se počínají stěhovati. Tobě totéž radím, neboť ať podlehneme, ať zvítězíme, postavení obcí po válce bude horší. Jestliže budeme přemoženi, nemůžeme pochybovati, jak velikými svízeli budeme zahrnuti; pakliže pomocí Turků zvítězíme, vyjde od nás počátek otroctví, pakliže bez jejich vojska zvítězíme, bude ne-li kruté, zajisté nenasytné vítězství, nám nikterak ku prospěchu, protože vítězové bývají nejnuznější. Sám u sebe totiž uvaž, že Bedřich vítězí: pak musí odměny dosáhnouti[60]) knížata Ansbašský, Virtem-

[60]) Ten zajisté smysl má věta tato.

berský, Durlašský, Anhaltský, tolik hrabat, baronů, především bratr a synové Bedřichovi, konečně rod Braniborský a Falcký, dluhy a potomstvem obtížený, všickni ti nejhrabivější, nejzávistivější a nejlstivější. Připočti k nim Gabriele, ohromné požadavky Uhrů, Sibiňanů, Turků, připočti předáky Čechů, Moravanů, Slezanů, Lužičanů, přepychem, válkou, dluhy zničené, připočti Hollanďany, řiditele úrad, obyvatele falcké velikou nadějí přivábené, konečně Brity a Skoty, trvalým hladem vychrtlé a po kořisti prahnoucí, konečně Thurna, Mansfelda, Hohenlohe, kteří již čekají na vévodství a království, mezi těmi všemi žádajícími, hrozícími a lichotícími, jak bude mladému králi u srdce? Dáti se musí všecko těm, jichž pomocí zvítězil, dáti se musí ozbrojencům, ač on by chtěl raději vše podržeti sám. Či jest někdo z vás tak zpozdilý, že by se domníval, že by nějaká část z biskupství bamberského nebo würzburského a z jiných biskupství, proboštství a opatství dáti se měla Norimberku? Nestane se ono rozdělení, o kterém uvažují vaši vousatí senátoři, sedící s dobrou vůlí při sklenici vína a u ženštin. Nic nedá se měcháčům,[61]) na něž si dávno stěžují, že tak úzkostlivě peníze na doléhání vyplácejí. Jediný Scultetus,[62]) jediný Camerarius[63]) více zmůže, než celý Norimberk, aniž dopustí oni, aby všudybylům[64]) nově se podrobily krajiny. Žádná tedy výhoda vám z této války nekyne.

V nebezpečenství svobody zároveň my všichni se vydáme. Co již po tolik let Rakušané chránili, jediný den odstraní; neboť jakmile Bedřich s bratrem, se syny a psy svými[65]) všecko obsadí, když bude chtíti, bude vám vládnouti, z města vykročiti nebude vám volno, leč s dovolením jejich; v témž postavení bude Worms, jemuž Bedřich dá senát (radu městskou), příliš směle užívaje práva biskupského. Špýr nebude moci ani vydychnouti,[66]) ba i občané naši, písaři městští (syndikové), tajemníci, radní (senátoři), se jim vzdají, dluhy jedněch, některých ctižádost, náboženství jiných převede svobodu[67]) měst na knížata. Senát a všecky soudy Bedřichovy[68]) našeptají, co z toho budou činiti, co činí a co učinili. Poznáš Bedřichovi předky. A i on sám zdali neusiluje o to, aby krev Wormsu vyčerpal tím, že založena byla poblíž města. Zdali za týmž účelem Frankenthal nevystavěli přivolanými z Belgie nanejvýše lstivými obchodníky? Manheim opevňují, Sv. Lambrecht zvětšují a vyssávají Worms, a by nic zlého nescházelo, tísní jej Neuhausskou školou. Pohlédni na Hanavu, onu sic nešťastně, ale přece ku řevnivosti na Frankfurt podnícenou. To když ještě nejsouce vítězi, vašich peněz potřebujíce, o vaše přátelství se ucházejíce, činí, co můžeme doufati, že konati budou, jsouce vítězi a pány? Buď totiž přestěhuje se Norimberk do Amberku, Ulm do Tubink, Strassburk do Heidelberku, Špýr do Frankenthalu, Worms do Manheimu, buď města sama se svým majetkem dostanou se do jejich (knížecího) podruží. Až po tuto dobu ona knížata ukládají

[61]) Mním, že je to totéž jako shora τοῖς μικροῖς σάκκοις.
[62]) Známý kazatel Bedřichův.
[63]) Obě jména tvoří zároveň hříčku slovnou: rychtář (Schulze) a komorník.
[64]) Jest pouze domněnka, že slovo ubiquitarius je náš všudybyl.
[65]) se svou družinou.
[66]) Narážka slovná: Spira ne suspirare quidem audebit.
[67]) Dle smyslu domýšlím se, že má býti libertatem m. liberarum.
[68]) Frederici zajisté místo Frederico.

o statky a svobodu všech, města říšská od rakouských panovníků se hájí; co stane se, nebylo-li by ochránce, zmohl-li by se výbojce? Leč bychom věřili, že ti, kteří s nebezpečenstvím statků svých.[69] kteří s úmluvou tureckého otroctví nejisté kostky vrhli o království České, vašeho jmění velikého, snadně pohotově jsoucího, ni měst, kterých bez výstřelu a bez prolévání krve mohou nabýti, nedosáhnou. Totoť jest moje mínění o válce, jíž se vyhýbám a o níž mám za to, že se jí vůbec vyhýbati jest. Takové jest našich přívrženců nepříznivé postavení, takové hrozby, takové[70]) s barbarskými národy spojení, taková i vzájemná nenávist, že z toho soudím, že odtud vyplyne všechno zlo, nic dobrého z toho nepojde. S Bohem! Z Benátek očekávej nejbližší dopis! Z tábora 15. května léta 1620.

Tvůj bratr[71]) Václav.

Přeložil Dr. *M. Kovář.*

[69]) Orig. tuarum místo suarum.
[70]) tanta místo t nta.
[71]) Bratr proto, že měli oba téhož kmotra.

POSUDKY A ZPRÁVY.

Onno Klopp: „Der dreissigjährige Krieg bis zum Tode Gustav Adolfs". — Paderborn bei Ferd. Schöningh. I. u. II. Bd.

Se zájmem saháme po knize této, která je vlastně druhým vydáním spisu r. 1861. vydaného pod názvem: „Tilly v třicetileté válce". — Čeho jsme při prvním vydání pohřešovali, dostalo se nám ve vydání novém: vylíčení totiž, jak se vyvinulo zhoubné ono zlo, jemuž se dostalo názvu třicetiletá válka.

V I. svazku líčí spisovatel spůsobem jasným příčiny, vypuknutí a vývoj války 30leté; a vypravování jeho je přesvědčivé, neboť všude se dokládá důvodů pádných a vážných, jakož i mnohých důležitých listin a dopisů současných, které o tehdejších poměrech nás důkladně poučují.

Ačkoli citátů zajímavých hojnosť nalézáme, přece to neunavuje, aniž jest to na úkor snadnému porozumění a přehledu; neboť nikde neuvádí spisovatel citátů a dokladů přespříliš, avšak události důležitější, které toho vyžadují, projednávají se důkladněji a obšírněji.

Vývoj války 30leté dá se dle popisu O. Kl. několika slovy krátce takto naznačiti: Jindřich IV., král francouzský, použil jak žádostivosti německých knížat po statcích církevních a po změně náboženství u svých poddaných, tak i rozbrojů v říši německé ku svému účeli. Mělť Jindřich IV. v úmyslu seslabiti moc domu Habsburského; přičiněním jeho byla v Ahausenech v Německu založena „evangelická unie" (16. května 1608.), jejíž hlavní osobou byl Bedřich IV. falcký, který ve svých záměrech od Jindřicha IV. podporován byl. — Neméně chytrým spůsobem využitkoval ku prospěchu svému král Jindřich IV. rozepře mezi cís. Rudolfem II. a arcivévodou Matyášem, kterouž strana nepřátelská podněcovala; pokusy smírné papeže Pavla V. a jiných katolických mužů zůstaly bez výsledku.

Teprve nyní, vidouce v jakém nebezpečí nachází se dům Habsburský, učinili Maximilian I., vévoda bavorský a sedm duchovních knížat spolek ku své obraně a ochraně, jemuž se dostalo jména „katolické ligy" (v Mnichově 10. července 1609.)

Liga a unie stály proti sobě válečně, a válka by byla jistě vzplanula při sporu o vévodství julišsko-clevské. Hrozící tuto válku zamezila však smrť Jindřicha IV. (14. května 1610.), po níž brzy následovala smrť Bedřicha IV. Falckého (19. září 1610.) a též Rudolfa II. (20. ledna 1612.)

Nového vzpružení dostalo se evang. unii oženěním se Bedřicha V. s anglickou princeznou a obratem věcí v Nizozemsku, kdež se ucho pila vlády strana útočící; též peněžité podpory z Nizozemska dodávaly jí síly, kdežto liga katol. ochábla a seslábla.

Válka proti domu Habsburskému dlouho již zamýšlená nedala se odkládati na dobu pozdější, až by zasedl dle vůle bezdětného krále Matyáše na trůn Ferdinand II., který, jsa horlivým katolíkem, byl nadějí katolíkův, avšak postrachem protestantův. — Proto použito jest ještě za panování slabého krále Matyáše jakožto vhodné příležitosti k zahájení války zavření kostelů protestantských v Hrobech a v Broumově, a působením falckých stoupenců, kteří o vzpouru proti řádnému králi horlivě pracovali a celý její plán zosnovaný měli, vypukl boj dobře promyšleným vyhozením Martinice, Slavaty a Fabricia s oken hradu pražského. — Císař Matyáš pokoušel se o mírné vyrovnání, ale snahám jeho smírným učinila smrť konec (1619.) Ferdinand II. ujal se vlády a byv též za císaře zvolen, spojil se, poněvadž odbojníci smířlivé ruky jeho nepřijali, s Maximilianem Bavorským a vydobyl vítězství na Bílé Hoře.

Při líčení začátku a příčin války 30leté neopomenul spisovatel patřičný důraz klásti na události důležité, a poukázati na vlastní a hlavní příčiny zhoubné oné války.

Do popředí staví tedy městečko Donauwörth, jehož použil volenec Bedřich IV., aby naplnil strachem a pohnul k jednání nerozhodná knížata protestantská (I. 42.), utvoření evang. unie (49.), katol. ligy (77.), spor o vévodství julišsko clevské, který přiostřil poměr mezi unií a domem Habsburským; dále rozdvojení mezi národem a knížaty a toto opět mezi útočícími a neutrálními (234.), vypuknutí vzpoury mezinárodní v Čechách (226.), která se však mylně pojí ku zavření kostelů ve Hrobech a v Broumově (246.); chrabré chování se katolíků v Dolních Rakousích (71., 73., 311., 344.), rázné vystoupení katolických volenců (160.) a porovnání reformace katolické a kalvinské (176—179.).

Zodpovědnosť za všecku bídu války 30leté padá na hlavní vůdce revoluce mezinárodní, a ne na katolíky, jak se někdy píše. — Předními strůjci vzpoury byli vůdcové unie evang., totiž volenci Bedřich IV. a V., dále princ Oraňský, radové Kristian Anhaltský, dvorní rada falcký Dr. Kamerarius (který do Čech přijel), Bethlen Gabor a čeští stranníci Petr Vok z Rožmberka atd., kteří se přiznávali ku kalvinismu neb ku bratrské jednotě.

Líčení toto dalo podnět k výtce, že spisovatel vše klade za vinu Kalvinistům, a že zakročování vlády, aby v zemích českých protestantism byl vyhlazen, popisuje jako úplně nezávadné. — Vzhledem k první výtce dává nejlepší odpověď líčení samo; a co se týče proti-reformace katolické, nesmíme zapomenouti, že se jednalo odbojníkům *o úplné potlačení náboženství katolického* v Čechách, což nejlépe dokazuje jednání protestantských majitelů panství větších i menších, kteří katolické faráře vyháněli, protestantské kazatele a učitele dosazovali a majetek církevní zabavovali.

Ačkoli poddaní často „pro trest" se podrobili, přece na mnohých místech povstala reakce katolická. A že páni duchovní na panstvích svých protestantismu se opřeli, práva svého statečně hájili a že

i vrchnosť světská práva jejich uznala, lze jen chváliti, a dějepis nestranný zajisté to uzná.

Vylíčiv takto původ a začátek války 30leté, uvádí nás spisovatel v díle II. do doby po bělohorské bitvě, a obrací zde zřetel náš na spojení věcí a na příčiny, které přivodily další průběh války, která vítězstvím bělohorským zdála se býti skončena. Lze znamenati, že spisovatel hleděl především vylíčiti důvěrná a tajná vyjednávání strany odbojné a povahy osob odboj řídících, k čemuž ostatní události připojuje a dle nutnosti více neb méně důkladně vypravuje a odůvodňuje. — Spůsob tento čtenáře neunavuje a podporuje porozumění a zapamatování věcí jednotlivých.

Na dotvrzení slov těchto poukazujeme na II. 51—56., kde lze se dočísti o důležitých, avšak málo známých vyjednáváních svedeného a poraženého Bedřicha V. falckého s újcem svým Moricem Oráňským a se státy generálními, které ho ke vlastnímu ovšem prospěchu k válce nutily, aby „poměrně malými výlohami Němce Němci zničili" (156., 157.).

K tomu přistoupilo nebezpečí od východu: Bethlen Gabor vyjednával s Tatary a s Turky, slibuje jim hojné kořisti a množství „otroků" (!), aby vpadli do Moravy. O. Klopp uvádí téměř celý dopis Gaborův k vůdci Tatarskému, z něhož uvádíme slova: „Povedeme Vaši Osvícenosť bohatými zeměmi (Moravou a Čechy), vojsko Vaše obohatí se přehojnými poklady a *otroky*." [1])

Důkladně je též projednáno přenesení volenství na Maximiliana: papež působil ve prospěch Maximiliánův, avšak Jakub I. anglický (tchán Bedřichův) a Filip IV. španělský chtěli přenesení ono zameziti (84.). Důležitý list cís. Ferdinanda II. na Zuňigu (Filip IV.) uvádí spisovatel téměř celý (98—102.; cf. 235—236.).

Dále nám předvádí O. Klopp snahy smírné císaře, ligy a stavů říšských v dolejších Sasích (383 a násl.), záměr svatby anglicko-španělské, nešlechetné chování se Bukinghamovo v Madridě (359.), bojechtivosť a nouze o peníze v Anglicku (375—383.); snaha francouzského ministra Richelieu-a, aby odloučil ligu od císaře, což se sice úplně nepodařilo, ale přece ocháblosť ve válčení způsobilo (392.), žárlivosť mezi Kristiánem IV. a Gustavem Adolfem. Listy a instrukce zde uvedené jasně dokazují, že tak zv. válka dánská z jiných příčin vedena byla než pro přenesení důstojnosti kurfirstské.

Tato nejdůležitější, většinou tajná vyjednávání, která spisovatel vybral, spojil v organický celek, čímž nám zároveň podává obraz všech událostí. — Podobným způsobem vyličuje jednotlivé, rozhodující činy hlavních osob a vůdců celé vzpoury, z čehož si snadno celý obraz povahy utvořiti můžeme.

Zimní král Bedřich V. byl nadání obmezeného, o čemž dává vlastní jeho okolí mnohé svědectví; velmi doléhala na něho tíseň peněžní (II. 56., 85.), ale dychtil po titulu královském (178.), ačkoli byl bez autority, jak sám i manželka jeho vyznali v Sedanu (203.,

[1]) Pozvání toto bylo přijato, a Tataři a Turci vpadnuvše do Moravy a strašně ji zpustošivše mnoho lidí do otroctví odvedli. Vojsko tatarské bylo ovšem od katol. vojevůdce Esterházy-ho poraženo a tisíce otrokův osvobozeno, avšak B. Gabor nižádné o to nemá zásluhy. — Zrádné toto počínání B. Gabora činí strašný protějšek k vystěhování českých protestantů, jehož příčiny a osudy vystěhovalců, často k neuvěření přehnané, katolíkům za vinu se kladou.

204.). — Lehkováźnosť jeho zračí se v tom, že nabídl B. Gaborovi Moravu na doživotí a připojil krutá slova: „in provinciis, in quas Serenitas Vra arma inferet, belli sumtus a pontificiis extorquere poterit" (477.).

Opravy zasluhuje však tvrzení spisovatelovo (str. 509.), že v Čechách na „zimního krále" zapomněli (1625.), neb stoupenci falčtí a agitátoři revolucionářští Bedřicha V. velmi si vážili, ano jeho opětné dosazení na trůn opěvovali, a „proroci" Kotter a Kristina Poniatovska a známý vůdce jednoty bratrské Komenský poukazovali na něho až do jeho smrti.

Důležitou osobou byl též Moric Oráňský, jehož nejlépe karakterisuje Tilly ve svém listu, an praví: „Vlastním původcem tažení Kristianova jest opět tentýž muž, jehož duch plodný jest na záměry zkázonosné pro Nizozemsko: Moric Oráňský" (316.). — Princ tento vládl státy generálními, které opět všude boj proti císaři a papeži podněcovaly. Pomýšlel na vysoké služné (53.); sám jsa nenáviděn, dovedl roznítiti nenávisť i proti jiným (I. 148., 374., 411. — II. 515., 539.) Důležitosti nabylo též Sedmihradsko (I. 155.), jehož panovník B. Gabor velikého vlivu na válku 30letou dosáhl. K uskutečnění záměru svého (aby povalil dům Habsburský a papežství), použil i nekalých prostředků: lží a chvastavostí hleděl umožniti spolek všech nekatolických mocností (Turků, Tatarů, Anglicka, Švédska, pak císaři nepřátelské signorie v Benátkách (str. 127.) a kard. Richelieu-a) a k penězům si dopomoci. Po hanebném svém návratu z Moravy zvěstoval do Cařihradu: „Kdyby se nebyl opozdil zadní voj turecký, byl by přezimoval v Praze; doufá však, že na jaře tam bude. Přeje-li si však sultán mír, jest prý hotov tak učiniti a to za velmi výhodných podmínek, jelikož prý mu císař k pojištění budoucnosti nabízí dceru svou" (str. 347.).

Znaje moc bázně jakožto účinné pohnutky v životě politickém, použil jí u Turků, aby je donutil k velké válce proti Rakousku. Oznámil totiž v dlouhém dopise sultánovi, že císař, Španělsko, Polsko a několik říšských knížat uzavřeli mezi sebou spolek, aby velkou armádou (150.000 mužů) proti Turkům válčiti a jim území jejich evropské vzíti mohli. „On (B. Gabor) má prý též k spolku tomuto přistoupiti a vrchního velení se nad vojskem se ujati" (str. 229.). — Zároveň vyzývá sultána, aby vpadl do Rakous. Avšak snahy tyto zůstaly bez výsledku; proč? Viz str. 288. a násl. a 654.

Pozornosť zasluhuje též kard. Richelieu, jehož karakterisuje krátkými, ale případnými a jasnými slovy, mluvě o jeho „vedení války s měšcem (str. 403.) a popichování protest. a ligist. knížat" (26., 392., 394., 487., 544., 806.).

Rád uznává i vypravuje spisovatel o poctivém a šlechetném chování se konservativních knížat a měst, jak katolických, tak i protestantských. A tu je v první řadě Sasko, které k evang. unii se nepřipojilo (I. 61.), české protestanty ze vzpoury zrazovalo (I. 391.) a Dolním Sasům radilo, aby mír od císaře nabízený přijalo; když knížata a radové velikou ochotu ku jeho přijetí nejevili, napsal jim lutheránský kurfirst Jan Jiří Saský krásný list, v němž je napomíná, aby války svévolně nevyvolávali, nýbrž ve věrnosti ku císaři a říši setrvali (str. 500—502.).

Odbojníci užívali slova mocného „válka náboženská“, aby všechny protestanty k boji pohnuli; byla to však lež a pokrytství, o čemž lze se na mnohých místech knihy přesvědčiti. Z vyjednávání mnohých protestantských měst a stavů zemských vysvítá, že války si nepřáli, ježto náboženství svoje ohroženo neviděli. O tom svědčí mužné chování města Geseke (182.), Hannover (525., 526.), města Lanzy (644.), města v Dolních Sasích (570.), rytířstva a kraje Kalmbergského (526., 626.) — Zvláště zamlouvají se slova poslance pruských měst Hioba Löbnera ku králi G. Adolfovi, který žádal, aby stavové, opustivše Polsko, s ním se spojili (642—646.).

Při vší lásce ku věci katolické nezamlčuje spisovatel vady a chyby rozličné: řádění císařského vojska; horší peníze; nespravedlivé konfiskace v Čechách (70.); lhostejnosť a netečnosť členů ligy, z nichž každý svůj majetek chrániti chtěl (74.); odpor ligy ku Španělsku (268—270.).

Všickni tito příliš mnoho se strachovali, avšak příliš málo jednali; zvláště Rakousko mělo více učiniti, než se stalo (I. 204. — II. 387.). —

Spisovatel připomíná sice výslovně, že se chce vystříhati vší polemiky; přece je však dílo jeho dobrou zbraní proti mnohým liberálním a církvi nepřátelským popisům války 30leté.

Úprava díla je krásná, cena poměrně malá; jedno přání však vyslovujeme: historická mapa dílu tomuto velice by prospěla.

Úsudek tento postačí k ocenění díla tohoto. Následující řádky mají důležitosť pro ty, kteří se zajímají o Čechy a o jejich vliv na válku 30letou. V novější době odhodlali se čeští katoličtí dějepisci dobu války 30leté o katolické reformaci studovati a „liberálnímu“ dějepisu se opříti. — Studium toto je nesnadné pro ty, kterým listiny česky napsané nejsou přístupné; mnoho je sice latinsky a německy napsáno, avšak ne všechno; a často chybí prostřednictví. —

Vliv Čech na válku 30letou nebyl nepatrný: v Čechách válka vypukla, v Čechách po 30 letech byla skončena; po bitvě Bělohorské možnosť nové vzpoury nebyla vyloučena. Bedřich V., Mansfeld, B. Gabor měli v zemi této přátele a stranníky své. — Nebezpečí, které katolíkům hrozilo, popisuje Martinic.

Brzy po bouři selské v Horních Rakousích vypukly podobné bouře v mnohých krajích českých, a všecky dle plánu dobře promyšleného, tak ku př. ve Fridlandě, Markersdorfě, na Opočensku, Chrudimsku, Táborsku, v Elčovicích, Opálce; všudy se ozýval ovšem hlas: „Obrana čistého evangelia.“ — Na výsledek těchto bouří čekal král dánský. — Avšak lid nenásledoval agitátorů, ano na některých místech uchopil se zbraně a porazil odbojníky, ještě než zakročilo vojsko. — Podobně se dálo při vpádu Sasův a protestantských emigrantů, kteří doufali, že protestantské obyvatelstvo s nimi se spojí. — Vpád se však nezdařil (1631 1632.) proto, že lid, k náboženství katolickému obrácený, k emigrantům a Sasům se nepřidal. Ještě více nás učí vpádové Švédův r. 1639., 1641., 1642., 1645., 1648. Uznalo se tenkráte, i uznává se dnes, že by válka a vedení války bylo zcela jinak dopadlo, kdyby Čechy se byly přidaly k Švédům. A kdo působil velice na tento obrat. Katoličtí páni, katolické duchovenstvo, které obrátilo tisíce a tisíce protestantů na víru katolickou, postavilo v pravém světle Švédy, spojence české emigracie.

kteří hlásali, že jdou hájit Čech proti Habsburkům. Že proti těmto vetřelcům ze severu katolíci se stavěli, jest známkou, že protireformace vydala dobré ovoce, že lid lnul s láskou k víře katolické. Nemohla tedy reformace se prováděti tak, jak ji protestantští historikové a po nich mnozí jiní líčí.

A tak reformace tato měla vliv velice na válku 30letou. Přispěla, že moc Švédů lámala se o odpor českých katolíků, že Habsburkové mohli se opírati proti nepříteli o Čechy. A výsledek toho, že mír Westfalský žádosť české emigracie za utvoření poměrů v Čechách takých, které byly před válkou 30letou, zamítl, a že Čechy na dále září v koruně Habsburků.

P. *Jos. Svoboda*, T. J.

Christoph Anton Cardinal Migazzi, Fürsterzbischof von Wien. Von Dr. Cölestin Wolfsgruber, Benediktiner zu den Schotten in Wien, f. e. geistl. Rat Saulgau. Verlag von Hermann Kitz 1891. Str. XX a 908 vel. 8°. Cena 9 zl.

Veliké převraty naší doby, kterouž budoucí dějepisci k obdobím revolučním čítati budou, jsou jen výsledkem dlouho připravovaného a znenáhla se šířícího převratu ve smýšlení národů evropských, kterýž udál se v druhé polovici minulého století. Tehdáž naplněny byly vlády i národové množstvím klamných předsudků proti starým dobrým řádům a zřízením. Původcové a podporovatelé tohoto směru byli a jsou od svých následovníků vynášeni a velebeni; nestranný dějepisec však nesmí nevšímati si mužů, které bezohledná lavina časového proudu odstrčila, když usilovali položiti jí meze. A z mužů těch, kteří proti vznikajícímu novému směru dlouhý a čestný boj vedli, vyniká Vídeňský arcibiskup Krištof Antonín kardinál *Migazzi*.

Migazzi zastával úřad velepastýřský bezmála plných padesáte let (1757—1803.). Čtyři mocnářové vystřídali se v době té na trůně. Císařovna Marie Teresie byla Migazzimu vždy nakloněna a uznávala jeho zásluhy. Avšak za císaře Josefa II. postavila se vláda příkře proti němu. Kruhové vládní, naplněni jsouce nevěreckým osvěcenstvím a plni předsudků proti panujícímu náboženství, spatřovali všude jen zlořády; přesvědčení náboženské prohlašovali za snahy prospěchářské, náboženství pak pokládali za „vhodné otěže“ k ovládání lidu. Volné názory náboženské, které z Anglie do Francie byly přeneseny, a které tu v zavládlé znemravnělosti vyšších vrstev nalezly půdu dobře připravenou, přešly odtud do Německa a Rakouska. Nebezpečí bylo tím větší, že t. zv. vyšší vzdělání oné doby provanuto byto lhostejností, ano nepřátelstvím k náboženství a církvi.

V době tak těžké nehodlal kardinál Migazzi následovati oněch biskupů, kteří buď ze slabosti nebo z prospěchářství poddali se zhoubnému proudu náboženské lhostejnosti, a kteří na úkor práv církevních bezmeznou povolnosť moci světské prokazovali. Nejednou bylo Migazzimu řečeno, že odporem svým zbaví se přízně panovníkovy, avšak kdykoliv šlo o práva církve, nerozmýšlel se statečný arcibiskup ani na okamžik, a raději obětoval osobní svůj prospěch, nežli by poškodil zájmy církevní. „Snažil jsem se vždy“ — psal Migazzi císaři Josefu II. r. 1784. — „abych byl netoliko věrným poddaným, nýbrž i dobrým pastýřem svého stáda.“

Proti všelikým útokům, které na církev a osobu jeho otevřeně se dály, nesměl se Migazzi brániti veřejně listy pastýřskými, neboť vláda, kteréž rukopisy svých cirkulářů předkládati musil, nedopustila ovšem nikdy, aby tiskem na veřejnost se dostalo, co jí po chuti nebylo. Nezbylo mu tudíž, nežli soukromě k císaři podávati námitky, ohražení a stížnosti. A jediného prostředku toho užíval s horlivostí obdivuhodnou. Písemných podání takových čítá se ke třem stům, z nichž některá naplňují až i 300 archových stránek. Ministr Kounic snažil se sice, aby Migazzimu i poslední tuto cestu zamezil, avšak císař smýšlel spravedlivěji a šlechetněji, a takž směl Migazzi i nadále námitky své přednášeti. Ovšem podařilo se Kounicovi téměř vždy váhu jejich v očích císařových oslabiti. Přece však nabylo aspoň ve druhé polovici vlády Josefa II. smýšlení a jednání panovníkovo vůči kardinálovi tvářnosti vlídnější.

Mylné názory o vzájemném poměru církve a státu, které za dob josefinských ve vládních kruzích zavládly, nevymizely arci ani za císaře Leopolda II. a Františka II. Nahlíželo se sice, že proticírkevní směr působí zhoubně i na ústrojí státní, a položeny mu konečně jakési meze, avšak vláda nehodlala přece vzdáti se výhod, kterých jí směr ten poskytoval, a vykonávala poručnictví nad církví dále. A tak bylo Migazzimu bojovati takřka až do posledního dechu za práva církve katolické.

Není tudíž divu, že u nestranných dějepisců, kteří o své době psali, neohroženosť a obětavosť kardinálova došla uznání a pochvaly. Ale širšího vypsání života a působení jeho posud nebylo, ačkoliv již před čtyřiceti léty slovutný znalec doby josefinské, Šebastian Brunner, napsal: „Migazzi zasluhoval by obšírnějšího životopisu.“ Toho se mu dostalo teprve přítomným spisem dra Celestina Wolfsgrubera. Jest to vzorná práce historická, v níž využitkován jest bohatý materiál listinný s příkladnou pílí a bedlivostí sebraný, takže každému, kdož dobou josefinskou se obírá, vřele může býti doporučena.

Ant. Podlaha.

Die Publicistik über den böhmischen Aufstand von 1618. Von dr. Johannes Gebauer. Halle. Max Niemeyer 1892. Str. 122. vel 8°. Cena 1 zl. 80 kr.

Mladý historik německý, dr. J. Gebauer, sestavil v přítomném spisu bibliografii brožur a létacích spisků týkajících se českého povstání, vyšlých v letech 1618—1626. Zaznamenává jich celkem *81*, a to latinských, českých, německých, francouzských i hollandských. Uvádí vždy titul, počet listů a formát brožury, podává dále stručný obsah a kritický rozbor. Stanovisko spisovatelovo jest protestantské, jinak však práce jeho jest, jak již předmět toho žádal, věcná a cenná.

Důležitosť létacích spisků a brožur pro dějepisné bádání je na jevě: skrývá se v nich mnohé důležité zrnko historické. Proto v poslední době pilně se k nim přihlíží. Již *Gindely* pojal do svého spisku „*Berichte über die Schlacht auf dem weissen Berge bei Prag*“ (1878) také tištěné současné zprávy o bitvě Bělohorské. V Německu zejména návodem historika G. *Droysena* mladší historikové ve směru tom pracují; práce toho druhu dějin českých se týkajících jsou:

H. *Hitzigrath*, Die Publicistik des Prager Friedens (1635), 1880.; M. *Grünbaum*, Ueber die Publicistik des dreissigjährigen Krieges von 1626—16.9, 1880.; R. *Krebs*, die politische Publizistik der Jesuiten und ihrer Gegner in den letzten Jahrzehnten vor Ausbruch des dreissigjährigen Krieges, 1890.

Bylo by si přáti, aby mladší badatelé naši i tohoto oboru bádání dějepisného, který u nás dosud ladem leží, se ujali. *A. P.*

Hohenfurt. Von P. Raphael Pavel. Subprior des Stiftes und Bibliothekar. Wien 1891. Str. 48. v 8°.

Objemem skrovný tento spisek jest naplněn přehojnými zprávami a daty k dějinám staroslavného kláštera Vyšebrodského. Nejprvé podává se tu *seznam* rukopisných i tištěných *pramenů* k dějinám klášterním (str. 1.—10.), dále kritický *pořad opatů* s krátkými životopisy od r. 1259. až po dobu nynější (str. 11.—21.). Pro dějiny umění a literatury v Čechách jest velecenný oddíl třetí, obsahující seznam *učenců, spisovatelů a umělců* Vyšebrodských. Jest jich uvedeno celkem čtyřicet sedm; při každém z nich podány jsou životopisné zprávy a seznam spisů, po případě uměleckých výtvorů. Na konci otištěn jest *nejstarší katalog* bibliotheky vyšebrodské ze 13. století.

Práce p. Pavlova, se vzornou pílí a bedlivostí sestavená, zasluhuje uznání a pochvaly. Vyšla jako zvláštní otisk ze III. svazku sborníku „Xenia Bernardina" 1891. *A. Podlaha.*

Dějiny Čech a Moravy nové doby. Kniha druhá. Vladaření císaře a krále Leopolda II.

Díl tento jest vlastně úvodem do Dějin Leopolda I. Věnován jest hlavně poměrům národohospodářským. P. spisovatel se o nich dosti široce rozepisuje a omlouvá sám, že líčení tomu tolik místa věnoval. Jsouť poměry ty základem národního i státního hospodářství až do nynějšího století. Proto přečtiž si přece jen každý pozorně kapitoly 5. vývoj vojenského zřízení v Čechách, 6. pevnostní stavby a zásobárny vojenské, 7. hlavní komise a berní úřad zemský, 8. potřeby zemské, osvobození od berní, některé řády právní a policejní, 9. sněmování, bernictví a vojenství na Moravě, 10. česká komora a rentmistrovský úřad na Moravě, 11. úřad deputovaných nad nápojovým tácem a obchodem solním, 12. pokusy o zdroje nových příjmů komorních, 13. jednání o nápravu mince u hor, 14. obchod solní, dávky nápojové, clo a mýta. Čtenář najde v kapitolách těchto tolik instruktivní látky, že času litovati nebude.

Živějším stává se spisovatel všude tam, kde zasahuje buď do dějin světových, (kapit. 1., 2., 3., 4., 10.), nebo hlouběji do samého života svého národa, jako v kapitole 15. (královská města), 16. (vrchnosti), 17. (utrpení poddaného lidu), nebo do církevních poměrů v Čechách, jako v kapitole 18.

Zachmuřen a rozbolestněn dočteš knihu. Smutná to doba. „Rakousko nemělo nic, než naději v ochranu Boží" (str. 9.), co financí se týče, než řekli bychom skoro peníze ze zemí českých. Proto žádají se daně a zase daně od lidu zbědovaného, a ještě ku konci

knihy jest vyhlídka na novou válku a na nová břemena. A ten lid poddaný nemá zastání, nenalézá úlevy, ba ani lidského nakládání s sebou, leda u vrchností duchovních a málo — nepatrně málo — vrchností světských. — A paupertas meretrix! Národní uvědomění upadá, duševní život zakrňuje, náboženský život, zejmena nedostatkem duchovenstva katolického, nechce se povznésti.

Mimoděk napadne nás myšlénka: Nelíčí-li pan spisovatel poněkud příliš černě? Vždyť v téže knize dočítáme se zase věcí, které jsou neklamným hlasatelem růžovější budoucnosti. Tak ku př. ta šlechta česká není tak docela nenárodní. Zůstává si pevně vědoma státoprávního postavení českého království, žádá císaře, aby bydlel nějaký čas v Praze (str. 50.). Martinic jest v prudkém boji s dvorskou komorou a hájí samostatnosť zemských úředníků (88.), hlavní zemská komise, nynější zemský výbor, mohutní, právomoc její nabývá pevné a širší půdy. A v ohledu národním ku př. hrabě Schwarzenberg „fürchtet den hl. Wenzeslaus (narážka na Václava Lobkovice), welcher dem gemeinen Ruf nach keinen deutschen in Böhmen dulden thut“ (str. 19. v pozn.), president české komory hrabě Aleš Ferdinand Vratislav z Mitrovic navrhuje, aby rada Ferdinand von der Golz byl propuštěn, protože se nevyzná v komornictví, neumí česky (str. 141.). Zejména zapouští kořeny mohutné vlastenectví kněžského stavu, jenž při konečném vzkříšení českého národa získal si zásluh největších, a za to dnes namnoze se splácí takovým nevděkem českému katolickému kněžstvu. Pešina z Čechorodu v té době už působí a šlechetný Jan Ignác Dlouhoveský zakládá fond pro vysloužilé kněžstvo církevní, „zvláště z vlasteneckého národa českého pocházející“ (str. 357.). Sem také spadá počátek působení Balbínova a pozdějšího generála křižovnického Pospíchala, jejž pan spisovatel na mnohých místech tak upřímně velebí.

Ale byť snad pan spisovatel leckde černěji přibarvil, poměry národa našeho v té době jsou smutné, přesmutné. Kdo to zavinil? Tu setkáváme se s jiným vážným momentem českých dějin, tu vzniká spor, na jehož vyřízení ve smyslu katolickém mnoho záleží, a tu by si pan spisovatel, jenž pravdu jistě zná, kdyby statečně se zbavil starých tradic, kdyby konečně snad přestal se všímati přízně toho směru v Čechách, jemuž neprávem říkají „nový Husitismus“, mohl získati zásluh nesmírných. Pravda jest, že čtenář věci neznalý i tuto knihu odloží s jakousi trpkou výčitkou proti katolické církvi. A přece jsme toho přesvědčení, že pan spisovatel takový dojem vyvolati nechce. Proč však potom vplétá do spisu sentence, které taký dojem činí.

Příklad: „Německému jazyku dle obnoveného zřízení s českým rovnoprávnému dostávalo se toho času ve veřejném životě i v úřadech vždy většího zastoupení i významu, ježto vyšší vrstvy společenské češtinou, *jakožto jazykem kacířským a nenáviděným opovrhovaly*“ (str. 24). Tato příčina nezdá se správná! Vždyť bohužel ještě dnes ve veřejném i soukromém životě němčina nás leckde zbytečně ovládá — snad proto, že čeština jest jazykem kacířským? Oč pak tenkrát byla čeština kacířštější než němčina? Cítí pan spisovatel, že poznamenav tuto příčinu úpadku českého jazyka, učinil neoprávněnou výčitku katolicismu? Byl to *jen* ten nešťastný centralismus vídeňský, jenž náš jazyk mořil.

O školách městských a vesnických praví pan spisovatel: „Viděti z nich," (z relací farářů), „že škol vůbec bylo po skrovnu a pořádných ještě méně, a že školy skoro úplně byly podřízeny dozoru kněžskému." Jistě bude této zprávy zneužito! Post hoc, ergo propter hoc, bude mysleti mnohý recensent a uvede za příčinu, že školy byly tak chatrné — kněžský dozor. Pan spisovatel neopatrně ty dvě věty napsal vedle sebe. Při tom připomínáme, že anekdotické zprávy o poměru kněží a učitelů, nebo kněží a obcí pokud školy se týče, sebrané z různých archivů, spíše se hodí do rozmarných kulturně historických obrázků, nežli do díla tak monumentálního, jakým jsou dějiny Páně Rezkovy. Případy, že farář — jako v Poličce — škole nechává jen komůrku a ostatní místnosti zaujímá pro sebe, se přece generalisovati nedají.

Pan spisovatel povšiml si skoro velmi málo dějin české emigrace. A přece právě v této době zasáhání její ve válku švédskou, a v poměry uherské jest pamětihodné. Nepokládá pan spisovatel politické působení Komenského za tak důležité? Bez stálého zřetele na osudy emigrace zůstanou české dějiny doby nejblíže po míru Westfalském neúplnými. V ohledu náboženském a národním rozbíhají se tyto dějiny dvěma proudy — katolicismem doma ve vlasti a protestantismem nikoliv klidně resignujícím, ale pletichářským v cizině. Kdežto domácí, katolický proud mohutní, zdárně i v národní život počíná působiti, upadá protestantský proud českého lidu v cizině v divná poblouzení a úplné germanisaci. Ovšem, šlo to povznesení našeho lidu doma pomalu. Úplné rozrušení katolických institucí cizáckým protestantismem, upadání katolické církve v otroctví státu a lakota patronů byly toho příčinou, ale dějiny emigrace jasně ukazují, že katolické náboženství bylo nám štěstím.

Jako příčiny nedůstojného poddanství prostého lidu uvádí pan spisovatel studium římského práva, marnotratnosť šlechty a i to, že páni byli *katolíci* a cizinci, poddaní Češi a *kacíři*. Vedlo se snad poddaným *už* — *katolíkům* lépe? Proč neuvedl pan spisovatel aspoň něco o příčině poddanství, již líčí Janssen 2. díl, str. 576. násl.: „der gemeine Mann müsse mit Bürde beladen sein, sonst werde er muthwillig." (hlásal Luther i Melanchthon). Janssen uvádí tam znamenité citáty ze spisů obou „reformatorů" — jak snadno dala se vrchnosť i katolická tak krásnými „náhledy" poučiti.

Pan spisovatel odpustí, že upřímně své náhledy pronášíme. Činíme tak jen proto, že jest nám autorem velice sympatickým. České dějiny budou opravdu dějinami a nikoliv děláním dějin, pohlížíme-li na ně se stanoviska katolického. Jen se nebáti toto stanovisko pevně a upřímně zaujati.

Jinak bychom jen maličkosti směli dílu vytknouti. Na str. 300. má v poznámce státi zajisté místo zpovědníci, kajicníci. Nezamlouvá se nám na str. 398. rozlišování „snah katolických a jesuitských". To jsou jistě snahy totožné. Pan spisovatel často opakuje frási „tím jest řečeno všechno". Ve formálním ohledu snad bylo lépe ponechati karakteristiku Leop. I. až na konec dějin o jeho panování. Čtenář byl by si karakteristiku tu mohl během studia díla vytvořiti sám a byla by snad potom dopadla jednotněji.

To všechno jsou věci, jež cenu díla nezmenší. Pro pokračování dějin svých přibral si pan spisovatel společníka. Jest jím známý historik p. Josef Svátek. Jistě to „dějinám Čech a Moravy doby nové“ nebude na ujmu a vyrovnají se i v dalších svazcích dějinám velikého historika Palackého. *P. P. Š—ka.*

Johann Leopold von Hay. Ein biographischer Beitrag zur Geschichte der Josefinischen Kirchenpolitik von Wilibald Müller. Mit dem Bildnisse Hay's. Wien, Verlag von Karl Graeser 1892. 8°. Str. 92.

Stručný tento nástin působení biskupa Královéhradeckého Jana Leopolda Haye (1781—94.), horlivého šiřitele josefinismu, psán jest s hlediska liberálního. Spisovatel nezřídka polemisuje s důkladným znalcem doby josefinistické, Šeb. Brunnerem. Nového nepodává spisovatel téměř nic; podstatnějších a celkem nestrannějších zpráv o činnosti Hayově dočísti se lze v Rezkových Dějinách prostonárodního hnutí náboženského v Čechách, jakož i ve článcích Jos. Alex. svob. pána Helferta v Časop. čes. Mus. r. 1877. a P. Jos. Svobody v Č. kat. duch. r. 1878., kteréžto práce vesměs zůstaly ve spisku Müllerově bez povšimnutí. Z knih českých užil pan spisovatel toliko Švendova „Obrazů“. *A. Podlaha*

Das Treffen bei Lobositz (1. October 1756), sein Ausgang und seine Folgen. Quellenkritische Untersuchungen zur Geschichte des Kriegsjahres 1756. Von Dr. Alois Dopsch. Gratz. Verlags-Buchhandlung „Styria“. 1892. Str. XI a 248 vel. 8°. Cena 2 zl. 50 kr.

Jak známo, uzavřela Marie Teresie r. 1756. spolek s Francouzi. Král pruský Fridrich II. obávaje se, že spolkem tím zamýšlí znovu dobyti ztraceného Slezska, začal znenadání válku náhlým vpádem do Sas, kdež obklíčil vojsko krále Augusta v ohraženém ležení u Pirna. Další průběh věcí líčívá se tak, že Fridrich *porazil* vojsko rakouské, vedené generálem Brownem, v *bitvě* u *Lovosic*, a že *následkem* toho musilo se mu celé vojsko saské vzdáti v zajetí.

Avšak *přítomný spis* ukazuje, že obvyklé toto líčení *není zcela správné*, a že dlužno v některých kusech je *opraviti*.

Především nelze nazývati boj u Lovosic *bitvou*, nýbrž toliko jen *srážkou*, poněvadž obě vojska setrvala po boji celkem v dřívějších svých posicích, a nelze tudíž mluviti o *porážce* ani o *vítězství*. Generál Brown (spisovatel píše: *Broun*, poněvadž prý se generál sám tak podepisoval, nikdy: Brown) ovšem následujícího dne z bojiště ustoupil, avšak — jak spisovatel obšírně dokazuje — nebyl k tomu donucen srážkou s vojskem pruským, nýbrž učinil tak dobrovolně a po zralé úvaze z důvodů strategických.

Dále pak *kapitulace Pirnenská nebyla následkem* „vítězství“ Prusů u Lovosic. —

Pan spisovatel, rodák Lovosický, užil ku práci své všech pramenů, kterých se dopátrati mohl, a probírá je v prvé části knihy své (na str. 1.—70.) kriticky. Jsou to současné soukromé a úřední zprávy a sdělení, jakož i denníky vojenské, dále současné pro veřej-

nosť určené zprávy a memoiry. Konečně pak posuzuje i příslušná líčení v různých knihách dějepisných.

Zdařilý jest přehled tažení r. 1756. až do 1. října (str. 71. a násl.). Zajímavě a důkladně jest vylíčeno dějiště bitvy (str. 103. a násl.), postavení a síla obou vojsk (str. 111.) a průběh bitvy samé (122. a násl.). Jest tudíž spis p. Dopschův platným příspěvkem k podrobným dějinám pruských válek v Čechách.

Ku knize přidán jest pěkný plán bojiště a rozložení vojsk.

A. Podlaha.

Waldenserthum und Inquisitionen im südöstlichen Deutschland. Von Hermann Haupt. (Sondererabdruck aus der Deutschen Zeitschrift für Geschichtswissenschaft I III.) Freiburg. C. B. Mohr (P. Siebeck) 1890.

Z pouhého titulu by se souditi nedalo, že spisovatel věnuje velkou část svého spisu dějinám náboženského hnutí v Čechách. Pokládá mylně zemi tuto jako mnozí jiní spisovatelé němečtí za kraj německý. Škoda, že tak známý badatel dějin sekt ve středověku takové chyby se dopouští v knize, která jinak svědčí o velké píli a znalosti poměrů náboženských, jichž se spisovatel dotýká. Líčí obšírně sekty Valdenských a Katharenských, které ve středověku se zmáhaly a podkopávaly církev katolickou. Mluví o jich snahách, o jich hlasatelích, o jich učení.

V Čechách nabývali Valdenští půdy již od počátku 13. stol. až do konce 15. Až z Italie sem přicházeli hlasatelé, aby nauku svou mezi lidem českým hlásali. Sekta tato však byla pronásledována, obzvláště od roku 1230.—1233. vystupovalo se rozhodně a přísně proti ní, tak že byla zničena skoro a snad by dokonce vyhlazena byla, kdyby nenastaly osudné boje věrolomného Fridricha II., císaře německého, s papežem. Právě spory mezi trůnem německým a Vatikánem pomohly opět kacířům zotaviti se V Čechách nastalo pronásledování opět za Přemysla Otakara II. a dosáhlo r. 1266. vrchole. Ve století 14. na počátku se opět vede boj proti Valdenským. Tak biskup a později arcibiskup pražský Arnošt z Pardubic, rádce krále českého a císaře německého Karla IV., zřídil stálý inquisiční soud, aby pátral a trestal neustupné kacíře. Hlavně na jižní Čechy bylo namířeno, kde nejvíce sektářů se zdržovalo. Města Písek a Jindřichův Hradec byla zaznamenána jako města kacířská. Ale činnosť inquisitorů v Čechách nevztahovala se jen na Čechy, nýbrž šla až za hranice do východních Frank, Sas, Uher a Štýrska zvláště za Petra Zwickra a Martina z Prahy kolem r. 1380. až do 1400. V Rakousku pátráno po Valdenských teprve za passovského biskupa Jiřího z Hohenlohe.

Vylíčiv spisovatel dějiny Valdenských v jihovýchodním Německu, v Čechách a na Moravě, uvažuje, zdali na husitské hnutí měla vliv sekta valdenská, či jen Wikliff, a přichází k poznání, že veliký podíl měla skutečně na vývoj husitismu. Vždyť právě v tom díle Čech, kde stála kolébka Husova, po dvě století měli Valdenští stoupence, kteří stále stýkali se s německými souvěrci. Husitská bouře sice přátelství mezi těmito českými sektáři a německými přerušila, ale proto přece na dobro vyhlazeno nebylo. Od r. 1430. opět přátelí se s Tábority Val-

denští v Němcích a v Italii, nalézajíce v Čechách nové stoupence. Tak Petr Chelčický, zakladatel nauky českobratrské, byl ve spojení s nimi.

Toť celého spisu stručný, velice stručný obsah, který jest jasně a obšírně vylíčen na 124 stránkách.

J. Jungnitz, Sebastian v. Rostock, Bischof v. Breslau (1664 — 1671.) Breslau, Aderholz. 1891.

Časopis Schles. Zeitung otiskl biografii tuto, která nám podává nejen životopis tohoto biskupa, ale i o samé době mnohé věci zajímavé dovídáme se. Článek tento pracován jest s pílí a objektivně.

J. Jungnitz, die Prälaten des Breslauer Domstiftes seit der Mitte des 17 Jahrhunderts. Breslau 1891.

I v tomto spisu jest snesen hojný material z doby protireformační, ač jen důležitosti více lokální.

Heinrich, ein Bild aus dem 17. Jahrhundert nach der Gegenreformation in Schlesien. Schlesisches Pastoralblatt. 1891.

Jako jiní historikové ve Slezsku se zabývají se zvláštní oblibou dějinami protireformace v 17. stol., tak i prof. Heinrich věnuje době té mnohou práci. Výše uvedené črty jsou vhodným příspěvkem pro dějiny slezské protireformace.

David Erdmann, Graf Leopold v. Sedlnitzky, ehemaliger Fürstbischof v. Breslau geb. 1787. † 1871. — Allgemeine Deutsche Biografie str. 531.—53. 1890.

Spisovatel podává životopis býv. biskupa hraběte Leopolda Sedlnického, který pocházel z česko-moravské rodiny. Byl čtvrtým synem hraběte Josefa, narozeným dne 29. července r. 1787. Biskupem ve Vratislavi stal se r. 1835., avšak dlouho v důstojenství tomto nesetrval; přestoupiv k protestantismu, vzdal se úřadu svého r. 1840. Od té doby žil jako c. k. pruský tajný rada v Berlíně. Zemřel r. 1871. jako poslední potomek hrabat Sedlnických z Choltic.

Spis ten pouze pro dějiny biskupství Vratislavského důležitý.

David Erdmann, Kasper v. Schwenkfeld, 1489.—1561. — Allgemeine Deutsche Biografie str. 403—12. 1891.

Zbloudilým poutníkem, který skoro po celý život neměl pokoje a klidu, byl tento Kašpar Schwenkfeld. Zabočil ve svém hloubání náboženském na nepravou cestu, po níž pak zaslepen šel dále v životě svém. Narodil se v Osinku, v knížectví Lehnickém r. 1489. V mládí svém studoval na různých universitách v Německu. Na cestách, které později konal, seznámil se ve Vittemberce s Karlstadtem, stoupencem Lutherovým. Známosť tato stala se mu osudnou.

Poznav hnutí reformační, přilnul k němu a jal se myšlénky jeho po celý svůj život hlásati a rozšiřovati. Obzvláště v rodné zemi, v Lehnici, rozněcoval mysl krajanů svých k bludné nauce. Oblíbeným však reformatorem nebyl. Příčinou toho byly jeho spory s hlavním reformatorem bludné víry, Lutherem. Odchyloval se dosti od něho nejen v mravouce, ale i dogmatice. Na mysli totiž měl idealní život starých křesťanů a chtěl, aby jeho vrstevníci tak žili. Ve věrouce nesrovnával se s Lutherem v učení o večeři Páně.

Popíral, že člověk jest spasen pouze slovem Božím, neboť víra nemá základ ve věcech zevnějších, nýbrž víra prýští se z vnitřního slova, které nabádá člověka ku povinnostem, všecko nabádání takové jest marné, když srdce jest nevěrectvím naplněné. O večeři Páně učil jinak nežli Luther, pravil: „Jako živí vezdejší chléb a víno tělo člověka, tak živí Tělo a Krev Kristova v Novém Zákoně duši člověka, tak že nejen se nám hříchové odpouštějí, ale též máme podíl na božství Ježíše Krista, na jeho přirozenosti a na všem, co k vlastnostem Božím patří, na jeho věčném životě i slávě.“

Z tohoto vysvítá, že učil víc, nežli že ve Svátosti oltářní jest přítomno Tělo a Krev Páně; považoval však Večeři Páně za pouhý obřad. K tomuto učení o Svátosti oltářní chtěl získati Luthera, ovšem marně. Po několika letech šel ve svém novém učení dále. Hlásal, že Kristus netoliko trpěl jako člověk, ale i jako Bůh.

S takovými myšlénkami ovšem Luther a jiní reformátoři se nesrovnávali a neradi viděli jeho působení, proto také, kde mohli, zabraňovali jeho činnosti reformatorské.

Když pak byl od Fridricha II., knížete Lehnického, vypuzen, potuloval se po Německu z místa na místo, hledaje stoupenců. Na této strastiplné a bludné cestě dokonal svůj život v Öpfingenu ve Würtembersku 10. pros. 1561., neprospěv svým učením lidstvu.

Kdo by chtěl důkladnějších zpráv dověděti se o muži tomto a jeho učení, musil by sáhnouti po spisech jiných, ku př. po knize Kadelbachově.

A. Schimmelpfennig, Die Jesuiten in Breslau während des ersten Jahrzehntes ihrer Niederlassung.

Spisovatel tento za příkladem velkého počtu jiných historiků slezských všímá si dějin církevních. Tento článek jest nám toho novým dokladem.

A. Bonetti. Pio IX. ad Imola e Roma, memorie inedite di un suo famigliare segreto, che lo servì per 44 anni, annotate e publicate per cura di Roma tipografia dell' Osservatore Romano.

Velice cenný příspěvek podává nám Bonetti spisem tímto. Před zrakem nám otvírá život statečného a těžce zkoušeného papeže Pia IX. Ve světle nejpříznivějším jeví se nám charakter tohoto velkého muže. Jeho boje, jeho snahy zajímavě jsou nám vylíčeny, a zanechávají v duši naší nejlepší dojem o této šlechetné nejvyšší hlavě církve katolické.

Papež Pius IX. — Jan Maria Mastai Ferretti — narodil se 13. května r. 1792. v Sinigaglii. V hodnostech duchovních postupoval rychle. Byl již 3. července r. 1827. na biskupa posvěcen; když

1. června 1846. po krátké nemoci zemřel papež Řehoř XVI., byl již 16. června zvolen za jeho nástupce. Hned z počátku získal sobě papež Pius IX. přízeň lidu římského pro ústupky politické. A'e revolucionáři využili této jeho dobroty, konečně spůsobili za příkladem jiných měst v Římě r. 1848. bouři, žádali na papeži ústavu, která jim 14. března téhož roku jest udělena. Ale buřiči šli dále. Zajali konečně ve Vatikaně Pia IX., kterému však podařilo se utéci do Gaety.

V Římě pak chopilo se vlády revoluční ministerstvo, jehož obyvatelstvo brzy se nasytilo a bylo rádo, že konečně 12. dubna r. 1850. vrátil se papež do svého města, aby pořádek v něm zavedl. Ale nejvyšší hlava církve katolické ani neměla teď na růžích ustláno. Král sardinský Viktor Emanuel II. pobádán jsa svým ministrem Camillem Cavourem chtěl celou Italii pod svou moc přivésti. Garibaldi stál mu v té věci k ruce.

Přispěním jeho 17. března r. 1861. prohlásil se Viktor Emanuel II. králem italským a 29. března Řím označil za hlavní město Italie, nehleděv na práva papežova. Proti tomuto zamyšlenému skutku Napoleon III. se postavil, ale nezamezil, aby konečně r. 1870. po vypuknutí války německo-francouzské a po vítězství Němců u Sedanu, Italové se Říma nezmocnili.

V těchto dobách plných nebezpečí a strastí vyvíjel papež Pius IX. nejen rozsáhlou činnosť církevní, ale i diplomatickou.

O činnosti té mnoho psáno, ale ne přece vše. Bonetti podal nám v knize své velice pěkné věci, mnohé ještě nevydané z jeho domácího a veřejného života.

Schlesien unter Friedrich dem Grossen, von Grünhagen I. 1740—65. Breslau. W. Köbner. 1890.

Marie Teresie měla velice nesnadné postavení po smrti svého otce Karla VI., císaře německého. Sousedé její nepřátelsky vystoupili proti ní. Nejprudčeji a nejnebezpečněji útočil na dědičné země její Fridrich II. král pruský. Tento panovník činil nároky na slezská knížectví Krňov, Lehnici, Břeh a Olavu, odvolávaje se při tom na neplatné dřívější smlouvy. Po krátkém bezvýsledném vyjednávání o té věci s dvorem vídeňským vtrhl do Slezska a zvítěziv u Molvice (1741.), zmocnil se bez mála celé země. Marie Teresie nevidouc pak jiné pomoci, popustila králi pruskému Slezska a Kladska mírem ve Vratislavi r. 1742. na radu anglického krále Jiřího II.

Avšak dědička Karla VI. nemínila Fridrichu II. ponechati Slezska. Ve válce sedmileté (r. 1756.—1763.) namáhala se vyrvati mu zemi tuto, ale marně. Samo obyvatelstvo protestantské ve Slezsku nepřálo si býti pod vládou vídeňskou. Ba vítalo již na prvém pochodu Prusů do Slezska Fridricha II. jako svého osvoboditele.

Král pruský snažil se, aby zalíbil a zavděčil se Slezanům. — Těmto snahám jeho věnuje spisovatel této knihy dosti obšírnou stať, líčí vše, co nového ve správě politické ve Slezsku bylo zařízeno, nešetří při tom chválou na Fridricha, vynáší jeho genialnosť, která mu pomohla udržeti Slezska v jeho moci.

Ku práci té užil auktor listin ze státního archivu slezského a zaujal při ní stanovisko protestantské.

Acta Nikolai Gramis. Urkunden und Aktenstücke, betreffend die Beziehungen Schlesiens zum Basler Koncil. Namens des Vereins für Geschichte und Alterthumskunde Schlesiens herausgegeben von Vilh. Altmann. Breslau. Jos. Max & Comp. — Codex diplomaticus Silesiae. 1891.

Spis tento líčí soud, jejž konalo nad proboštem ve Vratislavi, Mikulášem Gramisem, koncilium basilejské.

Konziliengeschichte. Nach den Quellen bearbeitet von Karl Josef v. Hefele. VI. Zweite vermehrte und verbesserte Auflage, besorgt von Alois Knüpfler. Freiburg i. Br. Herder. 1890.

Spisovatel rozepisuje se obšírně o konciliích, která konána byla za papežů Bonifacia VIII., Clementa II. a Jana XXII. Zároveň objasňuje styky panovníků Filipa Krásného, Jindřicha VII. a Ludvíka Bavora se stolicí římskou. Rovněž vyličuje proces templářů a konečně zrušení tohoto řádu; více však o tom dočetli bychom se v knize „Entwickelung und Untergang des Tempelherrenordens, von Hans Prutz, v níž jest látka spracována na základě posud netištěných pramenů.

Celkem spis ten objasňuje dobu tuto a mnohé nové myšlénky nám podává.

Vincenc Prasek, Křižovníci sv. Jana na Opavsku. Zvláštní otisk. Opava. 1891.

Spisovatel článku tohoto osvědčil se již jinými příspěvky historickými býti dobrým znatelem dějin Slezských. Ať prohlédneme ten, či onen jeho spis historický, vždy s touž pílí a přesností jest pracován. I v tomto článku osvědčuje se jako obratný stilista, dobrý badatel historik. Koho zajímají dějiny řádu Křížovnického, směle může sáhnouti po spise tomto, najde v něm některé zajímavé zprávy o Křížovnících sv. Jana na Opavsku.

Domenico Perrero, Il rimpatrio dei Valdesi del 1689 e i suoi cooperatori. Saggio storico su Dokumenti inediti. Torino; Casanova. 1890.

Sektě této věnováno dosti článků, spisů, které často až i dopodrobna líčí bludné učení jich, snahy rozšířiti učení toto, boje, které bylo jim postoupiti pro náuku jejich. Můžeme říci, že není skoro poněkud zvláštní události, o níž by nebylo psáno. Tak i kniha tato líčí nám episodu z dějin Valdenských. Pochod zpáteční asi 1600 vyznávačů této sekty do jich vlasti popisován jest v ní dosti obšírně a dokazuje se, že při tomto pochodu byl vůdcem mimo Arnauda též Josue Janavel.

Z paměti kostela v Čečelicích. *) Kostel a fara v dědině této byl ode dávna. Patřil k arciděkanství Boleslavskému a k děkanství Mělnickému. Až do války husitské býval katolickým. Ale boje husitské jako jinde, tak i tu násilně přerušily činnosť zdejších farářů. Farář Petr byl vypuzen a dlouho čečelický kostel byl bez katolického kněze. Následkem toho mohla ujati se tu nauka Českých bratří, která v nedalekém Brandýse n. L. své sídlo měla.

Že byli v Čečelicích také Čeští bratří, vysvítá z toho, že Jan z Byšic odváděl 1 kopu platu ročního „Vikhartům", to jest Pikhartům, jak Českým bratřím přezdíváno bylo. Sekta ve zdejší dědině zajisté ještě více byla sesilněna, když díl Čečelic byl spojen s císařským panstvím Brandýským. Druhá část Čečelic pak měla vrchnosť protestantskou, rodinu Hrušovských z Hrušova, Klusákových z Kostelce, Smrčkových z Mnichu.

O Václavu Smrčkovi zachovala se z r. 1600. zpráva, z níž dovídáme se zcela určitě, že byl stoupencem Českých bratří:

Na velikonoční neděli toho roku hostil totiž pan Jiřík Vlinský, přívrženec Českých bratří, na zámku svém v Liblicích vzácné hosty; byl u něho také návštěvou Václav Smrčka. Z neznámé příčiny pohádal se tento s Janem Obšocem, i došlo k tomu, že Smrčka v hádce Obšoce zabil. Oba, vrah i zabitý, byli den před tím přijali svátosť večeře Páně v Liblicích, ovšem pod obojí způsobou.

Tato zpráva, že Smrčka přijímal večeři Páně v sousední dědině českobratrské v Liblicích, mohla by svědčiti o tom, že kněze v té době v Čečelicích nebylo. A věc ta nebyla by nijak divná, uváží-li se, že císař Rudolf II. vydal ostré zákony proti Českým bratřím.

Za panování bratra jeho Matyáše protestanti jsouce ve veliké přesile vůči katolíkům, nutili své poddané, aby přijali víru jejich, neučinili-li tak, škodili jim. Avšak nejen svým poddaným katolíkům ubližovali, ale i sousedům katolickým. Tak Václav Smrčka r. 16 4. na den sv. Ludmily vyjel si na grunty panenského kláštera sv. Jiří v Břežanech, kdež jeptišky v háji pro potřebu svou bažanty a zajíce chovaly, a v témž háji „víc nežli přes 5 hodin pořád honiti a třikrát přes všecken háj prohnati dal, kterýmžto honěním jakž bažanty tak i zajíce ven z háje vyplašil a s pomocníky svými vyhnal."

Dlouho ovšem tento Smrčka nebyl pánem v Čečelicích. V konfiskaci pobělohorské dostala se polovice dědiny této i s podacím kostelním ku statku Brandýskému a ještě jiným majitelům, kteří však o kostel zdejší se nestarali. Ve zprávě z r. 1650. se o něm praví, že jest již „po mnoha let zcela pustý", a že k němu patří polí 16 kop záhonův a desátků 16 korců žita. Za knížete Václ. Frant. Eusebia z Lobkovic konali zde správu duchovní missionáři, P. Samuel z Pilzenburku, P. Jan a P. Anastasius z řádu kapucínského.

Později byl administratorem fary Čečelické děkan Labsko-kostelecký, pak také farář Liblický. Ještě r. 1715. „byl kostelík čečelský" bez faráře, teprve r. 1721. dostal vlastního kněze přičiněním Antonie hr. Černínové z Chudenic, majitelky panství Mělnického.

---

*) Vyňatek z rukopisu veleb. pána K. Štěpána, kterýž rukopis pro nás ochotně [illegible] vdp. děkan v Liblicích, V. Šicha. Oběma „Zaplať Bůh!"

Obnovení farního úřadu v Čečelicích mělo blahodárný vliv na zdejší kolaturu. Katolíci byli posilňováni ve víře, a jinověrci opět vraceli se do lůna církve katolické.

Dnes již není ani stopy po bývalých zdejších Českých bratřích. Tak r. 1887 napočtěno 972 kat., 6 nekat., 18 židů.

List z farního archivu v Nebuželích. *) Nepěkný obrázek podává nám malá zprávička faráře Václava Holického v Nebuželích z r. 1676. k jeho vrchnosti o chování se tehdejších osadníků, na oko katolíků. Tito proti svému duchovnímu otci hrubě se chovali, ho neposlouchali, ba vysmívali se jeho napomenutím a vinili ho ze skutků nepočestných, jichž se nebyl dopustil, jak ze zavedeného vyšetřování vyšlo na jevo. Svědčí zpráva ta, která jest vlastně stížností, o tom, že zdejší poddaní v ohledu náboženském měli velikou volnosť, které používali proti svému faráři, aby mu jen zlo spůsobili a ukázali nenávisť proti církvi své.

Tak pokřikovali tito osadníci na svého duchovního otce hanlivými slovy, ba rychtář nebuželský pronesl: „Je-li kněz více, nežli já?“ V sobotu jídali maso, a když kněz je proto káral, kdos mu odpověděl: „Kmotře, vy jste včera (v sobotu) jedli držky, a já s křenem maso.“ Nedělního klidu nešetřili, obyčejně mlátili, metli a jiné práce konali. Ještě však horších skutků se dopustili. Kříže poškozovali a tajně ve hromadách proti faráři se umlouvali. Rychtář vůbec v ničem nechtěl poslechnouti kněze, naopak říkal, že on jest povinen ho poslouchati, a sešel-li se někdy s ním v hospodě, nadal mu a s ním i jiní. Když pak si stěžoval u rychtáře na své škůdce a žádal, aby je potrestal, tu odpověděl mu vždy: „Já se sousedy nebudu se nahánět, my jsme usedlí, a kněz dnes tu, zítra jinde.“ Žádal-li, aby některého průvodu církevního se účastnili, nechtěli, ba překážky mu kladli. Tak kantoru nedovolili zpívati a za to se knězi ještě vysmáli. Pole kostelní i farní rozdělil rychtář mezi sousedy, a teprve po dlouhé době a hádce vrátil pouze farní. Slovem konali mnohé špatnosti a nedbali nic na výhrůžku, že pošle se na ně vojsko a zvětší daň, nebudou-li svého faráře poslouchati.

*) Zprávu tuto sdělil mně veleb. pán V. Růžička, kaplan v Chorušicích, který při prohledávání tamnějšího archivu velice mně byl nápomocen. Za to jemu a vldp. děkanu A. Mouchovi za připuštění do archivu. „Zaplať Bůh!“

Fr. Zdráhal.

Několik poznámek o historickém kroužku družstva Vlasť.

Založiti Historický kroužek pomýšleno již před několika lety. Teprve v r. 1891. snaha ta uskutečněna. Dne 7. ledna totiž toho roku konala se první valná schůze v klášteře řádu Křižovnického v bytu P. Františka Marata, t. č. noviemistra a zvoleni jsou do výboru P. Josef Svoboda, S. J., spisovatel, P. František Ekert, spisovatel a t. č. katecheta na české realce v Praze, P. Josef Hamršmíd, kněz řádu Maltánského, dr. Matěj Kovář, c. k. professor, P. František Marat, kněz řádu Křížovnického a Josef Vávra, c. k. professor.

Za účel tento historický kroužek si obral na základě věrohodných pramenů a v duchu katolickém pěstovati studium historie národa českého vůbec, zvláště pak vyvraceti historické bludy a tendenční lži v církvi katolické, jakož i přihlížeti k oném katolickým mužům, kněžím a laikům, kteří stáli v boji proti husitismu, lutheranismu a zednářství a bývají v dějepise umlčováni, neb i křivě posuzováni

Členy pak tohoto kroužku mohou se státi:

a) Zakládající neb přispívající členové družstva Vlasť, kteří se chtějí obírati studiem historie české ve smyslu výše uvedeném.

b) Katoličtí přátelé dějepisu českého, byť nebyli členy družstva, pokud chtějí v kroužku pracovati pro dosažení jeho účelu.

Vydáno na to provolání tohoto obsahu: Historický kroužek družstva Vlasť obral si za úkol odmítati nespravedlivé útoky, které byly aneb budou podnikány na církev katolickou vzhledem k dějinám českým buď z vášně strannické, buď z povrchní znalosti věci, anebo z kterékoli jiné pohnutky. Obor své práce rozdělil na tři periody. 1. na husitskou od r. 1403., 2. na periodu katolické reformace, jež počíná se obnovou Pražského arcibiskupství r. 1561. a sahá celkem do r. 1661., a 3. na dobu pozdější, kdy novomodní liberalismus vynikající a zasloužilé muže katolické pod kteroukoliv firmou a záštitou hyzdil, zlehčoval aneb umlčoval.

Dále v provolání tomto odporučuje se studium historie těchto výše vytčených dob.

Tento kroužek historický rozvinul ihned po svém ustanovení všestrannou činnosť a staral se všemožně, aby svého cíle dosáhl. Bůh požehnal jeho dílu. Tak dne 4. března konala se již veřejná a zajímavá přednáška v místnostech křesťanské akademie: „O poměrech Jiřího z Poděbrad k papeži Piu II.,“ v níž se s ochotou uvázal P. Frà Josef Hamršmíd.

Za měsíc na to přednášel P. Petr Špička; „O Kristině Poňatovské, věštkyni (1628—1644) a o výkladě věšteb její skrze J. A. Komenského," vše na základě téhož spisu, „Lux e tenebris." Přednáška tato s pochvalou jest přijata.

P. J. Svoboda, S. J. a P. Fr. Ekert, osvědčení spisovatelé, za látku k své důkladné přednášce obrali si „Historii Pavla Skály ze Zhoře", P. Frà J. Hamršmíd zavděčil se posluchačům přednáškou: „O Vratislavských letopisech Petra Eschenlohera a o Joštovi z Rožmberka", P. Petr Špička opět překvapil nás pěknou přednáškou: „O protestantském proroku Kotterovi a jeho konexi s J. A. Komenským." Prof. J. Vávra přednesl znamenitě a důkladně spracovanou látku: „O dlouhém sněmu pražském v r. 1575. a jakou účast při něm katolíci měli".

Prof. A. Kollman, který t. č. pracoval v archivě Vatikánském, přednášel: „O katolické protireformaci ve Fulneku." Za tuto zajímavou přednášku vysloven mu dík

Prof. A. Konrád t. č. v Táboře podal nám důkladnou zprávu: „O literátských kongregacích v Čechách." Prof. Fr. Zdráhal zdělil nám: „Působení jesuitské kolleje v Uherském Hradišti v době protireformační od r. 1643—60.". Prof. J. Vávra opět měl dvě zajímavé přednášky: „Sněmy v r. 1608. a 1609." Vdp. V. Honejsek pobavil a poučil nás velmi pěknou přednáškou: „Lid na venkově před válkou 30letou."

Tím ovšem nejsou vyjmenovány všecky přednášky, jež pořádal Historický kroužek. Též mnoho menších přednášek předneseno bylo ve schůzích výborových, v nichž také předčítány různé články a posudky o vyšlých spisech.

Než Historický kroužek neomezil svou činnosť veřejnou pouze na tyto přednášky, šel dále, přál si míti svůj sborník, v němž by mohl otisknouti cenné články, týkající se té doby v historii, jíž si za úkol vzal spracovati. Sl. výbor družstva Vlasť ochotně se uvázal na žádosť Historického kroužku nésti náklad na časopis ten.

První číslo tohoto „Historického Sborníku" přijaly časopisy s pochvalou. Katolické noviny „Čech" píší:

„Bylo by věru odvážlivostí, ano neprozřetelnou troufalostí, kdyby družina Historického kroužku, po finančním nezdaru výborně redigovaného Histor. Sborníku, nemajíc hmotných prostředků, dala se za hříčku zrádným vlnám knihkupeckého obchodu. Mělť Hist. Sborník Rezkův přátel po širých vlastech českých, Kroužek však, jenž otevřeně zná se ku křesťanským zásadám, hlásaným katolickou církví, potkal se na literární roli české s nejedním nepřítelem, přese všecku snahu klidně žíti s těmi, kdož nejsou s ním jednoho smýšlení. Družstvo Vlasť ujalo se však v té věci svého odboru a skýtá svým zakládajícím členům místo archové měsíční přílohy rovněž vědecký tento Sborník. Doufáme, že sešit tento nikterak nezůstane ojedinělým. — Zesnulý Zoubek před lety se vyslovil, že by mladší kněžstvo nejednu stránku starožitností církevních, u nás posud hanebně zanedbaných, snadno mohlo objasniti. Slova jeho neplatí jenom starožitnostem a církevnímu umění, stejným právem lze mluviti o dějinách vůbec. Až na některé, za to velmi čestné výminky, zapomněli jsme na katolické dějepisce české, nebylo mezi námi Pešinů, Beckovských, ba ani Hajků, kteří vzdělancům i lidu podávali dějinnou četbu o svém národě. Jiní psali naše dějiny, tak bohaté na motivy ze života náboženského. Moderní liberalismus zmocnil se poctivé jejich práce, vy-

bral z nich zbraně na katolickou víru i církev, zostřil je brusem řečnické mluvy a ve statisících, listech i knihách, rozšířil v mysli mladší generace hněv i zášť proti všemu, co s katolictvím v dějinách našich souvisí. Příčinu tohoto úkazu neshledáváme výlučně v předpojaté mysli o papežích a Římu, začasté slušno je, hledati ji v úctě obdivu a lásce k předkům, kteří po většině s papeži se znepřátelili. S většinou stotožňován byl národ všechen, a nehorovati pro předáky většiny bylo zradou na lásce k vlasti. Tím způsobem se stalo, že krušná práce těch synů národa, kteří kdy s vládnoucí většinou se utkali, nikoliv oceňována, nýbrž předem již bývala našimi spisovateli odsuzována. Jejich spisy, obsahující důvody, proč odvážili se míti vlastní mínění, hned při vydávání pramenů byly pomíjeny, při spracování nepřipisováno jim té váhy, jako obhajcům národní většiny. Horoucnější péra líčila je jenom jako škůdce národa. A přece byli syny jedné a téže země, nuže nechť dostane se jim konečně též zaslouženého uznání katolického potomstva! Kroužek chce prý předělávati české dějiny, hlásají auktority, které vydaly se na reformu všeho národního života. Literatura, umění politika nebyla jim dosti reální. Odvážně vypověděti boj všem tehda rozhodujícím auktoritám a předělávati se zápalem a pilností věru obdivuhodnou vše co se dalo, bez ohledu na kohokoliv, bez ohledu na čest národa, bez ohledu na boj, který vzplane proti jejich osobě, ale i bez úcty před vykonanou prací a těmi, kdož pilně byli na roli národní. Jejich vystupování dodalo snad i odvahy těm lidem e Kroužku a povzbudilo je, aby k svým názorům, od běžných poněkud se odchylujícím, veřejně se hlásili, je šířili, v tom toliko se lišíce od vzoru svého, že s úctou hledí na muže práce, že vděčni jsou všem, kdož učili a učí nás znáti naši minulost. Z toho, co Kroužek až posud vykonal, nezírá předělávání, nýbrž doplňování našich dějin. Předělávači nenaleznou mistra ani ve Sborníku, ani kdekoliv jinde, kam péro Kroužku píše, předělávače odkazujeme do onoho tábora, který, po chuti nekatolických inspirátorů svých, dává si referovati na příklad o Rezkových Dějinách. Uznáváme důvtip, bystrost, ještě více však obrazotvornost pana referenta, která z klidných Rezkových slov, po chuti patronově, vytvoří si protikatolické vylíčení a nalezá v nich nezřídka pravý opak skutečného obsahu Odkud to napjetí tak vzácné struny básnické? Uznalť kdosi, jehož prohlásili po Larlovi a Palackém budoucím otcem národa, že jakási forma protestantismu mohla by snad býti náboženstvím učených a vzdělanců, odtud to šíření nekatolických idejí, odtud nepřízeň a zřejmé potírání všeho, co odváží se hlásiti ku katolické církvi. Rezka však přece nelze udělati terčem jako Brynycha a Lenze, badateli tak věhlasného jména a spolučlenu skupiny, nelze přece to neb ono vytýkati, — nuže provede se praktický obrat, vyčtou se z jeho práce jakési interlineárné poznámky, kterých prosté oko neshledá vyzdobí se hovornou formou a čtenářové kritického listu, spokojivše se pouhým referátem, domnívají se, že kniha, o níž zpravodaj mluví, vypravujíc o německém protestantismu v Čechách, jest mezi katolíky opravdovým šiřitelem náboženských názorů budoucnosti. — Konvertité bývají prý vždy podnikaví a horliví. — Tak se předělávají dějiny. Obsah Sborníku: Prof. J. Vávra, Katolíci a sněm český r 1608. a 1609.; stať velmi instruktivní, vytříbeným, českým slohem podaná. — Prof. K. Konrád, Literátská bratrstva v době pobělohorské. Článek podává důkaz, že mylným byl posavadní názor o těchto sborech. — Frà J. Hamršmíd, Co věřil král Jiří o přijímání pod obojí způsobou. O tom poučuje nás

latinská listina ze sklonku života králova. — Prof. Frant. Zdráhal, Posledních čtyrycet let v kolleji jesuitské v Uherském Hradišti. Authentický doklad, co klášterníci dělali ve třetím období, co kollej stála. — Mezi posudky důležit jest klidný a věrný rozbor Bílkovy Reformace od P. J. Svobody T. J. Tato neskytá obrazu celého, ježto práci duchovní zcela pomíjí, nesprávné citáty její jsou neomluvitelny. Rozbor vydán byl zvláště a prodává se v administraci Vlasti neb v knihkupectví za 10 kr. — Vděčnou vzpomínkou na † biskupa Haise končí tento prvý sešit.“

Toto pochvalné uznání jest pro Historický kroužek pobídkou, by kráčel dále pevně na vytknuté své dráze. — Bůh požehná zajisté dílu tomu!

Redakce.

OBSAH.

